

ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ

Arif GÜLLER

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2012

ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ

Arif GÜLLER

DOKTORA TEZİ

İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ergül HAN

Eskişehir

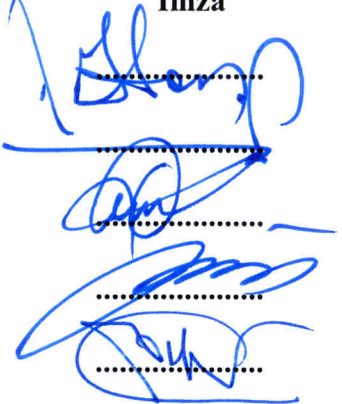
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak 2012

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Arif GÜLLER'in "Çin Ekonomisinin Gelişimi ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi" başlıklı tezi **27 Şubat 2012** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **İktisat** Anabilim Dalında Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Ergül HAN
Üye : Prof.Dr.Naci GÜNDOĞAN
Üye : Prof.Dr.İsmail AYDOĞUŞ
Üye : Doç.Dr.Bülent GÜNŞOY
Üye : Yard.Doç.Dr.Erol KUTLU

İmza

Prof.Dr.B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doktora Tez Özü

ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ

Arif GÜLLER

İktisat Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2012

Danışman:Prof. Dr. Ergül HAN

Kuruluşundan 1978 yılına kadar ekonomisi diğer ülkelerle karşılaştırıldığında küçük, dünya ile ilişkileri düşük düzeyde olan Çin Halk Cumhuriyeti çok fazla gündeme gelmemiştir. 1978 sonrası dışa açılma ve reform döneminde ülkenin dünya ile entegrasyonu önemli ölçüde artmıştır. Reformlarla birlikte dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi olan Çin’in performansı, ekonominin dönüşümü ve dünya ile bütünleşmesi son yıllarda üzerinde en çok çalışılan konulardan biri olmuştur. Bu çalışma da Çin ekonomisinin gelişimini ve Türkiye’nin dış ticaretine etkisini incelemeyi hedeflemektedir.

DTÖ üyeliği Çin ve dünya ekonomisi için önemli kilometre taşı olmuştur. 2001 sonrası artan payı ile Çin’in dünya ticaretini belirlediği ve yön verdiği görülmektedir. Çin’in dünya ticaretinde artan payı birçok ülke gibi Türkiye için de tehdit oluşturmaktadır. İhracatta birçok pazarda Çin Türkiye için rakiptir. İthalat yönü incelendiğinde ise Çin’in artan talebi hammadde fiyatlarını yükseltmektedir. Artan hammadde fiyatları Türkiye’nin ithalat faturasını yükseltmekte, bu durum ise dış ticaret dengesini olumsuz etkilemektedir. Çin ile ticaretinde Türkiye’nin büyük bir hızla artan açığı ise bir başka sorundur.

Anahtar Kelimeler: Çin, ekonomik gelişme, Türkiye, dış ticaret

Abstract

THE DEVELOPMENT OF CHINA'S ECONOMY AND EFFECT ON THE TURKEY'S FOREIGN TRADE

Arif GÜLLER

Department of Economics

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, 2012

Adviser: Prof. Dr. Ergül HAN

From the establishment of People's Republic of China to 1978 China had limited relation with other countries. Due to limited relation and the small size of economy China was not on focus. At the end of 1978 China entered a new era that launched reforms. During the open door and reforms period, China's relation with other countries and integration into the world economy radically changed. With reforms period, China has been the fastest growing economy in the world. China's economic performance, transformation and integration into the global economy mostly analysed recent years. This research aims to analyse the development of China's economy and effects on the Turkey's foreign trade.

Accession to the WTO is the most important milestone for China and the world economy in 2001. After 2001 China's increased market share has begun to determine and formalize the world trade. While China's market share increasing worldwide, its size and rapid growth creates challenges for some countries. One of these countries is Turkey. On the export side, China is competitor in many markets. On the import side, China's demand for raw materials creates higher prices. Turkey's rapidly increasing foreign trade deficit with China is another problem.

Keywords: China, economic development, Turkey, foreign trade

Özgeçmiş

Arif GÜLLER

İktisat Anabilim Dalı

Doktora

Eğitim

Lisans 2004 Anadolu Üniversitesi

Lise 1993 Keçiören Çevre Sağlık Meslek Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Tekirdağ, 1975

Cinsiyet:Erkek

Yabancı Dil: İngilizce

İçindekiler

Sayfa

Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Özgeçmiş.....	v
Tablolar Listesi.....	x
Şekiller Listesi	xiv
Kısaltmalar Listesi.....	xvii
Giriş.....	1

Birinci Bölüm

Çin'in Ekonomik Gelişimi

1.Reform ve Dışa Açılma Öncesi Çin Ekonomisi.....	4
2.Büyüme.....	7
2.1.Büyümenin Kaynakları.....	14
2.2.Büyümenin Geleceği.....	15
3.GSYİH.....	19
3.1.Sabit Fiyatlarla GSYİH.....	19
3.2.Satın Alma Gücü Paritesine Göre GSYİH.....	21
3.3.Harcamalar Yöntemiyle GSYİH.....	26
3.4.Kişi başı GSYİH.....	31
4. Beşeri Sermaye ve Teknolojik Gelişim.....	34
4.1.Beşeri Sermaye Gelişimi.....	34
4.1.1.İlk ve ortaöğretim.....	34
4.1.2.Yüksek eğitim.....	37
4.1.3.Beşeri sermaye indeksi.....	41
4.2.Teknolojik Gelişim.....	42
4.2.1.AR-GE faaliyetleri.....	42
4.2.2.Diğer faaliyetler.....	46
4.2.3.Teknolojik durum.....	47

5.Gelir Dağılımı.....	49
5.1.Kent ve Kır Gelir Dağılımı.....	51
5.2.Bölgesel Gelir Dağılımı.....	53
6.İstihdam ve İşgücü Piyasasının Yapısı.....	55
6.1.İşgücü Potansiyeli.....	55
6.2.İstihdamın Coğrafi Dağılımı.....	58
6.3.İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	61
6.4.İşgücü Ücretlerinin Gelişimi.....	64
6.5.İşgücünün Niteliği ve Verimliliği	68
7.Yabancı Doğrudan Yatırımlar.....	70
7.1.Çin'e Giriş Yapan Yabancı Doğrudan Yatırımlar.....	70
7.1.1.Yabancı doğrudan yatırımların sektörel analizi.....	78
7.1.2.Yabancı doğrudan yatırımların bölgesel analizi.....	81
7.1.3.Yabancı doğrudan yatırımların ülkeler analizi.....	82
7.2. Çin'in Ülke Dışında Yatırımları.....	84
7.2.1.Çin'in yatırımlarının sektörel analizi.....	88
7.2.2.Çin'in yatırımlarının ülkeler analizi	89

İkinci Bölüm

Çin ve Türkiye'nin Dış Ticaretinin Gelişimi

1.Dış Ticaret Politikaları.....	93
1.1.Çin Dış Ticaret Politikası.....	93
1.2.Türkiye Dış Ticaret Politikası.....	98
2.Çin ve Türkiye'nin Dünya Ticaretindeki Yeri.....	101
2.1.Çin ve Türkiye'nin Dünya İhracatı İçindeki Yeri.....	101
2.2.Çin ve Türkiye'nin Dünya İthalatı İçindeki Yeri.....	105
3.Çin Dış Ticaretinin Yapısal Analizi.....	109
3.1.Çin'in İhracatının Analizi.....	114
3.1.1.Çin'in ihracatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi.....	114

3.1.2.Çin'in ihracatının uluslararası standart ticaret sınıflamasına göre analizi.....	115
3.1.3.Çin'in ihracatının teknoloji analizi.....	121
3.1.4.Çin'in ihracatının ülkeler analizi.....	124
3.2.Çin'in İthalatının Analizi.....	126
3.2.1.Çin'in ithalatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi	126
3.2.2.Çin'in ithalatının uluslararası standart ticaret sınıflamasına göre analizi.....	128
3.2.3.Çin'in ithalatının teknoloji analizi.....	137
3.2.4.Çin'in ithalatının ülkeler analizi.....	138
4.Türkiye Dış Ticaretinin Yapısal Analizi.....	143
4.1.Türkiye'nin İhracatının Analizi.....	147
4.1.1.Türkiye'nin ihracatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi	147
4.1.2.Türkiye'nin ihracatının uluslararası standart ticaret sınıflamasına göre analizi.....	148
4.1.3.Türkiye'nin ihracatının teknoloji analizi.....	154
4.1.4.Türkiye'nin ihracatının ülkeler analizi.....	155
4.2.Türkiye'nin İthalatının Analizi.....	159
4.2.1.Türkiye'nin ithalatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi	159
4.2.2.Türkiye'nin ithalatının uluslararası standart ticaret sınıflamasına göre analizi.....	161
4.2.3.Türkiye'nin ithalatının teknoloji analizi.....	170
4.2.4.Türkiye'nin ithalatının ülkeler analizi.....	171
5.Dış Ticaret Projeksiyonları.....	175
5.1.Metodoloji.....	175
5.2.Çin Dış Ticaret Projeksiyonu.....	176
5.2.1.Çin ihracat projeksiyonu.....	176
5.2.2.Çin ithalat projeksiyonu.....	179
5.3.Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu.....	187

5.3.1.Türkiye ihracat projeksiyonu.....	187
5.3.2.Türkiye ithalat projeksiyonu.....	190

Üçüncü Bölüm

Türkiye ile Çin Ticari İlişkilerinin Gelişimi

1.Türkiye - Çin Ticaretinin Gelişimi	195
2.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Analizi.....	198
2.1.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre Analizi.....	198
2.2.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına Göre Analizi	199
2.3.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Teknoloji Analizi.....	205
3.Türkiye'nin Çin'den İthalatının Analizi.....	206
3.1.Türkiye'nin Çin'den İthalatının Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre Analizi.....	206
3.2.Türkiye'nin Çin'den İthalatının Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına Göre Analizi	208
3.3.Türkiye'nin Çin'den İthalatının Teknoloji Analizi.....	214
4.Çin'in Geleceği ile İlgili Değerlendirmeler.....	215
4.1.Çin'in Etkinliğinin Azalması	215
4.2.Çin'in Etkinliğinin Artması	218
4.2.1.Çin'in finansal etkinliğinin artması.....	219
4.2.2.Çin'in coğrafi etkinliğin artması.....	221
5.Gelecekle İlgili Değerlendirmeler ve Projeksiyonlar Kapsamında Türkiye için Öneriler.....	225
Sonuç.....	233
Ekler Listesi.....	242
Kaynakça.....	249

Tablolar Listesi

Sayfa

Tablo 1.Sanayi Sektörü Mülkiyet Dağılımı.....	12
Tablo 2.Büyüme Muhasebesi Bileşenleri.....	14
Tablo 3.Büyüme Projeksiyonları	16
Tablo 4.Toplam Nüfuslar	32
Tablo 5.Kişi başı GSYİH (ABD Doları).....	32
Tablo 6.Kişi başı GSYİH (SGP,2005 Sabit Fiyatlar,Uluslararası Dolar).....	33
Tablo 7.Günde 2 Dolardan Az Kazanan Nüfus	50
Tablo 8.Ekonomik Olarak Faal Nüfus	55
Tablo 9.Toplam İşgücü ve İstihdam	56
Tablo 10.Yabancı Doğrudan Yatırım Girişi.....	71
Tablo 11.Dünya Yabancı Doğrudan Yatırım Girişi Payı.....	75
Tablo 12.Yabancı Doğrudan Yatırım Girişini Belirleyen Faktörler.....	77
Tablo 13.Yabancı Doğrudan Yatırımın Geldiği Sektörler.....	79
Tablo 14.Yabancı Doğrudan Yatırımın Geldiği Ülkeler.....	83
Tablo 15.Ülke Dışına Doğrudan Yatırım Çıkışı.....	85
Tablo 16.Doğrudan Yatırım Çıkışı Dünya Payı.....	86
Tablo 17.Yurtdışı Doğrudan Yatırım Sektörel Dağılımı.....	89
Tablo 18.Çin Ülke Dışında Yatırım Coğrafi Dağılımı.....	90
Tablo 19.Döviz Kuru.....	94
Tablo 20.Tarife Oranları	98
Tablo 21.Kişi başı İhracat	105
Tablo 22.Kişi başı İthalat	109
Tablo 23.Çin Dış Ticareti	110
Tablo 24.Çin Dış Ticaret Göstergeleri.....	110
Tablo 25.Çin Yabancı Sermayeli Yatırımlar Dış Ticareti.....	112
Tablo 26.Çin Yabancı Sermayeli Yatırımlar Dış Ticaret Göstergeleri.....	112
Tablo 27.Uluslar arası Rezervler	113
Tablo 28.Çin İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması	114
Tablo 29.Çin İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması Göstergeleri.....	114

Tablo 30.Çin İhracat (SITC Rev.3)	116
Tablo 31.Çin İhracat (SITC Rev.3) Değişim.....	118
Tablo 32.Çin İhracat (SITC Rev.3) İçinde Pay	119
Tablo 33.Çin Ülkelere Göre İhracat.....	124
Tablo 34.Çin Ülkelere Göre İhracat Değişim.	125
Tablo 35.Çin İhracat Ülke Payları	125
Tablo 36.Çin İthalat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması.....	127
Tablo 37.Çin İthalat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması Göstergeleri ..	127
Tablo 38.Çin Geniş Ekonomik Gruplar Dış Ticaret Dengesi.....	128
Tablo 39.Çin İthalat (SITC Rev.3).....	129
Tablo 40.Çin İthalat (SITC Rev.3) Değişim	131
Tablo 41.Çin İthalat (SITC Rev.3) İçinde Pay	132
Tablo 42.Çin Dış Ticaret (SITC Rev.3) Dengesi.....	136
Tablo 43.Çin Ülkelere Göre İthalat.....	139
Tablo 44.Çin Ülkelere Göre İthalat Değişim	139
Tablo 45.Çin İthalat Ülke Payları	140
Tablo 46.Çin Dış Ticaret Ülkeler Dengesi.....	141
Tablo 47.Türkiye Dış Ticareti.....	144
Tablo 48.Türkiye Dış Ticaret Göstergeleri.....	144
Tablo 49.Türkiye İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar).....	148
Tablo 50.Türkiye İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Göstergeleri.....	148
Tablo 51.Türkiye İhracat (SITC-Rev.3).....	149
Tablo 52.Türkiye İhracat (SITC Rev.3) Değişim	151
Tablo 53.Türkiye İhracat (SITC Rev.3) İçinde Pay	152
Tablo 54.Türkiye Ülkelere Göre İhracat.....	156
Tablo 55.Türkiye'nin İhracatındaki İlk 18 Ülkeye Çin İhracatı.....	156
Tablo 56.Türkiye Ülkelere Göre İhracat Değişim.....	157
Tablo 57.Türkiye İhracat Ülke Payları.....	157
Tablo 58.Türkiye İthalat (G.E.G.).....	160
Tablo 59.Türkiye İthalat (G.E.G.) Göstergeleri.....	160
Tablo 60.Türkiye (G.E.G.) Dış Ticaret Dengesi.....	161
Tablo 61.Türkiye İthalat (SITC Rev.3).....	163

Tablo 62.Türkiye İthalat (SITC Rev.3) Değişim.....	165
Tablo 63.Türkiye İthalat (SITC Rev.3) İçinde Pay.....	166
Tablo 64.Türkiye Dış Ticaret (SITC Rev.3) Dengesi.....	168
Tablo 65.Türkiye Ülkelere Göre İthalat.....	172
Tablo 66.Türkiye Ülkelere Göre İthalat Değişim.....	172
Tablo 67.Türkiye İthalat Ülke Payları.....	173
Tablo 68.Türkiye Dış Ticaret Ülkeler Dengesi.....	174
Tablo 69.Çin Kişibaşı İhracat Projeksiyonu.....	177
Tablo 70.Çin Sektörel İhracat Projeksiyonu.....	178
Tablo 71.Çin İhracat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay.....	178
Tablo 72.Çin Kişibaşı İthalat Projeksiyonu	180
Tablo 73.Çin Sektörel İthalat Projeksiyonu.....	181
Tablo 74.Çin İthalat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay.....	181
Tablo 75.Çin Dış Ticaret Projeksiyonu Sektörel Denge.....	185
Tablo 76.Çin Dış Ticaret Projeksiyonu.....	186
Tablo 77.Türkiye Kişibaşı İhracat Projeksiyonu.....	188
Tablo 78.Türkiye Sektörel İhracat Projeksiyonu.....	189
Tablo 79.Türkiye İhracat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay	189
Tablo 80.Türkiye Kişibaşı İthalat Projeksiyonu.....	191
Tablo 81.Türkiye Sektörel İthalat Projeksiyonu.....	192
Tablo 82.Türkiye İthalat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay	192
Tablo 83.Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu Sektörel Denge.....	193
Tablo 84.Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu.....	193
Tablo 85.Türkiye-Çin Ticareti.....	196
Tablo 86.Çin-Türkiye Ticareti.....	196
Tablo 87.Türkiye-Çin Ticaret Göstergeleri.....	197
Tablo 88.Çin'e İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar).....	198
Tablo 89.Çin'e İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar) Göstergeleri.....	199
Tablo 90.Çin'e İhracat (SITC Rev.3).....	200
Tablo 91.Çin'e İhracat (SITC Rev.3) Değişim	202
Tablo 92.Çin'e İhracat (SITC Rev.3) Paylar	203
Tablo 93.Çin'den İthalat (Geniş Ekonomik Gruplar).....	206

Tablo 94.Çin'den İthalat (Geniş Ekonomik Gruplar) Göstergeleri.....	206
Tablo 95.Türkiye-Çin Ticaret (Geniş Ekonomik Gruplar) Dengesi.....	207
Tablo 96.Çin'den İthalat (SITC Rev.3).....	209
Tablo 97.Çin'den İthalat (SITC Rev.3) Değişim.....	211
Tablo 98.Çin'den İthalat (SITC Rev.3) Paylar.....	212
Tablo 99.Türkiye-Çin Ticaret (SITC Rev.3) Dengesi.....	213
Tablo 100.Çin Nüfus-Ekilebilir Alan (1578-1729).....	221

Şekiller Listesi

Sayfa

Şekil 1.GSYİH Sektörel Büyüme (1953-1978).....	5
Şekil 2.Doğum ve Ölüm Oranları.....	5
Şekil 3.Büyüme Oranları.....	8
Şekil 4.Sektörel Büyüme (1979-2010).....	10
Şekil 5.Sektörlerin Büyüme Oranına Katkıları.....	13
Şekil 6.GSYİH (Sabit Fiyatlar, ABD Doları).....	20
Şekil 7.Dünya GSH İçinde Pay.....	21
Şekil 8.GSYİH (SGP,Cari Fiyatlar,Uluslar arası Dolar).....	23
Şekil 9.GSYİH (SGP,Sabit Fiyatlar,Uluslar arası Dolar).....	23
Şekil 10.Nihai Tüketim Harcamaları/GSYİH.....	26
Şekil 11.Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu/GSYİH	27
Şekil 12.Yabancı Doğrudan Yatırım/Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu...	28
Şekil 13.Yatırım Harcamalarının Kaynakları.....	29
Şekil 14.GSYİH Harcamalar Bileşenlerinin Büyüme Oranına Katkıları.....	29
Şekil 15.İlkokul Net Kayıt ve Mezunların Üst Eğitime Geçiş Oranları.....	35
Şekil 16.Üniversite Mezunları	38
Şekil 17.Lisans Mezunları	38
Şekil 18.Fen Bilimleri ve Mühendislik Lisans Mezunları	40
Şekil 19.Mühendislik Alanı Doktora Mezunları	40
Şekil 20.Beşeri Sermaye İndeksi.....	42
Şekil 21.AR-GE Personeli	43
Şekil 22.AR-GE Harcamaları/GSYİH	43
Şekil 23.AR-GE Harcama Kaynakları	44
Şekil 24.Onaylanan Patent.....	45
Şekil 25.Teknolojik Durum.....	47
Şekil 26.Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı).....	50
Şekil 27.Gelir Dağılımı (Kır-Kent).....	52
Şekil 28.Nüfusun Yerleşim Yeri Dağılımı	52
Şekil 29.Bölgesel Gelir Dağılımı.....	54

Şekil 30.İşsizlik Oranları	57
Şekil 31.İstihdamın Kır-Kent Dağılımı	59
Şekil 32.Kırsal İstihdam.....	59
Şekil 33.Kentsel İstihdam.....	60
Şekil 34.GSYİH Sektörel Dağılım	63
Şekil 35.İstihdamın Sektörel Dağılımı	63
Şekil 36.Seçilmiş Sektörler Ortalama Ücret.....	64
Şekil 37.İmalat Sanayii Reel Ücret İndeksi.....	66
Şekil 38.İmalat Sanayii Saatlik İşgücü Maliyetleri.....	67
Şekil 39.İstihdam Kaynağına Göre Ortalama Ücretler.....	67
Şekil 40.İşgücü Verimliliği.....	68
Şekil 41.Tasarruf ve Yatırım Oranları	72
Şekil 42.Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku.....	76
Şekil 43.Dünya Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku Payı.....	76
Şekil 44.Kişibaşı Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku.....	77
Şekil 45.Kayıtlı Yabancı Sermaye Sektörel Dağılım	79
Şekil 46.Yabancı Doğrudan Yatırım Bölgesel Dağılım	81
Şekil 47.Yabancı Yatırım Eyaletler Dağılımı	82
Şekil 48.Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku.....	86
Şekil 49.Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku Dünya Payı	87
Şekil 50.Kişibaşı Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku.....	87
Şekil 51.Reel Efektif Döviz Kuru İndeksi.....	95
Şekil 52.İhracat	102
Şekil 53.İhracat Dünya Payları	103
Şekil 54.İhracat Yoğunlaşma İndeksi (HHI).....	103
Şekil 55.İthalat	106
Şekil 56.Dünya İthalat Payları	106
Şekil 57.İthalat Yoğunlaşma İndeksi (HHI).....	107
Şekil 58.Dış Ticaret Hadleri.....	108
Şekil 59.Çin İhracat Teknolojik Yoğunluk	121
Şekil 60.İhracat İçinde Yüksek Teknoloji Payı	122
Şekil 61.Yüksek Teknoloji İhracatı Dünya Pazar Payları	122

Şekil 62.Emtia Fiyat İndeksleri.....	134
Şekil 63.Çin İthalat Teknolojik Yoğunluk.....	137
Şekil 64.İthalat İçinde Yüksek Teknoloji Payı	138
Şekil 65.Türkiye Dış Borçlar.....	146
Şekil 66.Türkiye İhracat Teknolojik Yoğunluk	155
Şekil 67.Türkiye İthalat Teknolojik Yoğunluk.....	170
Şekil 68.Minimum Besin İhtiyacı.....	182
Şekil 69.Ekilebilir Alan	183
Şekil 70.Kişibaşı Ekilebilir Alan.....	183
Şekil 71.Birincil Enerji Tüketimi.....	185
Şekil 72.Çin'e İhracat Teknolojik Yoğunluk.....	205
Şekil 73.Çin'den İthalat Teknolojik Yoğunluk.....	214
Şekil 74.Türkiye GSYİH Büyüme Hedef ve Gerçekleşmeler.....	226

Kısaltmalar Listesi

AB:Avrupa Birliği (European Union)

ABDSB:ABD Sayım Bürosu (U.S. Census Bureau)

AT:Avrupa Toplulukları

BEC:Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması (Broad Economic Categories)

BTU:İngiliz Isı Birimi (British Thermal Unit)

CIA:ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency)

CRI:Çin Uluslar arası Radyosu (China Radio International)

DPT:Devlet Planlama Teşkilatı

DTM:Türkiye Dış Ticaret Msteşarliğı

DT:Dünya Ticaret rgt

EBRD:Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development)

EUROSTAT: Avrupa Birliği İstatistik Kurumu

FAO:BM Gıda ve Tarım rgt (Food and Agriculture Organization of the United Nations)

FDI:Yabancı Doğrudan Yatırım (Foreign Direct Investment)

ILO:Uluslar arası Çalışma rgt (International Labor Organization)

IMF:Uluslar arası Para Fonu (International Monetary Fund)

MOFCOM:Çin Ticaret Bakanlığı (Ministry of Commerce People's Republic of China)

NBER:Ulusal Ekonomi Araştırma Bürosu (National Bureau of Economic Research-ABD)

NBSC:Çin Ulusal İstatistik Bürosu (National Bureau of Statistics of China)

OECD:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)

SAFE:Çin Kambiyo İdaresi (State Administration of Foreign Exchange)

SASAC:Çin KİT Yönetim ve Yönlendirme Konseyi (State-owned Assets Supervision Council)

SCPRC:Çin Hükümeti Resmi Web Portalı (Chinese Government's Official Web Portal)

SITC Rev.3:Uluslar arası Standart Ticaret Sınıflaması Revizyon 3 (Standart International Trade Classification Revision 3)

TARIC:Avrupa Birliği Entegre Tarife Sistemi

TCMB:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TÜİK:Türkiye İstatistik Kurumu

UN:Birleşmiş Milletler (United Nations)

UN COMTRADE:Birleşmiş Milletler Mal Ticareti Veri Tabanı (United Nations Commodity Trade Statistics Database)

UNCTAD:Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Komitesi (United Nations Committee of Trade and Development)

UNDP:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program)

UNESCO:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UNIDO:Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (United Nations Industrial Development Organization)

UNPAN:BM Kamu Yönetimi Ağı (United Nations Public Administration Network)

WB:Dünya Bankası (The World Bank)

WIPO:Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization)

WTO:Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

Giriş

Çin, tarih boyunca kendine has uygarlığı ile dünya üzerinde ilgi odağı olmuştur. Türk dilinin en eski yazılı kaynağı olan Orhun abidelerinde Çin'den bahsedildiği gibi iktisat biliminin bir disiplin olarak ortaya çıkmasında önemli rolü olan Adam Smith'in Ulusların Zenginliği isimli eserinde de Çin yer alır.

Savaş Sanatı isimli eseriyle dünyanın ilk stratejisti¹ olarak kabul edilen Sun Tzu'nun (M.Ö. 544-496) oluşturduğu strateji rehberliğinde geçmişte süper güç olan ve Pax Sinica (M.Ö.206-M.S.1644) ile dünya üzerinde ağırlığını hissettiren Çin, ekonomik yapısındaki değişimle birlikte tekrar süper güç olma yolunda ilerlemektedir.

Çin'in ekonomik gelişimi ve sahip olduğu potansiyel halihazırdaki tek süper güç ABD'nin hegemonik üstünlüğüne meydan okumaktadır. ABD ile Çin arasındaki hegemonya mücadelesi geleceğin dünyasını şekillendirecek önemli gelişmelerden biridir. Bu mücadele Pax Americana'nın devamı ile sonuçlanabileceği gibi Pax Sinica'nın tekrar hakimiyeti² ile de sonuçlanabilir. Çin'in gelişimi sadece bir süper güç olma mücadelesi olarak ABD'yi değil, aynı zamanda Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri de etkilemektedir. Bu noktada Çin'in sahip olduğu potansiyel ve izlemekte olduğu strateji ilgi odağı olmaktadır.

Etimolojik köken itibarıyla eski Yunan dilinde "generallik sanatı" anlamına gelen "strategus"³ sözcüğünden gelen "strateji" kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde⁴ "bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı" olarak tanımlanmakta ve

¹B. Karabulut (2005). *Uluslar arası ilişkilerde anahtar kavramlar serisi:1, Strateji-Jeostrateji-Jeopolitik*. Ankara:Platin Yayınları,s.6.

²D. Hermawan (2010).Coming era of Pax Sinica.*The China Post*.
<http://www.chinapost.com.tw/commentary/letters/2010/02/06/243908/Coming-era.htm>
(Erişim tarihi:23.10.2010)

³Karabulut (2005),s.5.

⁴Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr/>
(Erişim tarihi:23.10.2010)

günümüzde “Büyük Strateji” olarak kullanılmaktadır. Büyük Strateji ise, jeopolitik, jeostratejik, ekonomik, demografik etkenlerin bileşkesi olup bu bileşenlerin analizleri sonucu yönlendirilen uzun vadeli ve milli stratejidir.⁵

Çin’in izlemekte olduğu strateji bu ülkenin dünya ölçeğindeki göreceli güç ve ağırlığını belirlemektedir. Bir ülkenin dünya ölçeğindeki göreceli ağırlık ve gücünü belirleyen sabit veriler (SV) kısa ve orta vadede değişmezken potansiyel veriler (PV) değişiklik göstermektedir.

Sabit veriler (SV): tarih (t), coğrafya (c), nüfus (n), kültür (k);

Potansiyel veriler (PV): ekonomik kapasite (ek), teknolojik kapasite (tk), askeri kapasite (ak),

olarak alındığında, bir ülkenin gücünü (G) belirleyen formül⁶;

$G = (SV + PV) \times (SZ \times SP \times Sİ)$ şeklinde ifade edilebilir.

Formüldeki SZ stratejik zihniyeti, SP stratejik planlamayı, Sİ siyasi iradeyi göstermektedir. Sabit ve potansiyel veriler açıkça yazıldığında formül;

$SV = t + c + n + k$; $PV = ek + tk + ak$

$G = \{(t + c + n + k) + (ek + tk + ak)\} \times (SZ \times SP \times Sİ)$ şeklini alır.

Bir toplumun stratejik zihniyeti; kültürel, psikolojik, dini ve sosyal değer dünyasını da barındıran tarihi birikim ile bu birikimin olduğu ve yansıdığı coğrafi hayat alanının ortak ürünü bir bilincin, o toplumun dünya üzerindeki yerine bakış tarzını belirlemesinin ürünüdür.⁷

⁵Karabulut (2005),s.1.

⁶A. Davutoğlu (2004). *Stratejik derinlik*.İstanbul:Küre Yayınları,s.17.

⁷Davutoğlu (2004),s.29.

Stratejik zihniyet sabit veriler tarafından belirlenirken, stratejik planlama ile potansiyel veriler rasyonel bir kurgu ile algılanabilir hale getirilir. Dolayısıyla stratejik zihniyet ile stratejik planlama arasında bir muhteva-şekil ilişkisi vardır.⁸ Siyasi irade ise ülkenin sahip olduğu potansiyeli harekete geçiren yapıdır.

Bu çalışma, bir ülkenin dünya ölçeğindeki göreceli gücünü belirleyen unsurlardan ekonomik kapasite üzerine odaklanmakta ve Çin ekonomisinin gelişimini incelemektedir. Çalışmada Çin'in dışa açılmaya başladığı 1978 sonrasına ağırlık verilmekte, geçmiş dönemle yetinilmeyerek geleceğe yönelik projeksiyonlar da incelenmektedir.

Askeri kapasite bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Çalışmanın bir başka kısıtı, idari yönden Çin Halk Cumhuriyeti'nin parçası olan ancak ekonomik verileri ayrı olarak kaydedilen Hong Kong ve Makao için geçerlidir. Çalışma bu iki bölgeyi kapsamamaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Çin ekonomisinin geçmişten günümüze gelişimi seçilmiş göstergelerle incelenmiş, projeksiyonlara da yer verilmiştir.

İkinci bölümde Türkiye ve Çin'in dış ticareti geniş ekonomik gruplar (BEC) ve uluslar arası standart ticaret sınıflamasına (SITC Rev.3) göre incelenmiş, iki ülke için 2025 yılına uzanan dış ticaret projeksiyonu yapılmıştır. Çalışmada mal ticareti incelenmiş, hizmet ticareti kapsam dışı tutulmuştur.

Üçüncü bölümde Türkiye-Çin ticari ilişkilerinin gelişimi geniş ekonomik gruplar ve uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre incelenmiş, ayrıca Çin'in geleceğine dair değerlendirmeler ele alınmıştır.

⁸Davutoğlu (2004),s.31.

Birinci Bölüm

Çin Ekonomisinin Gelişimi

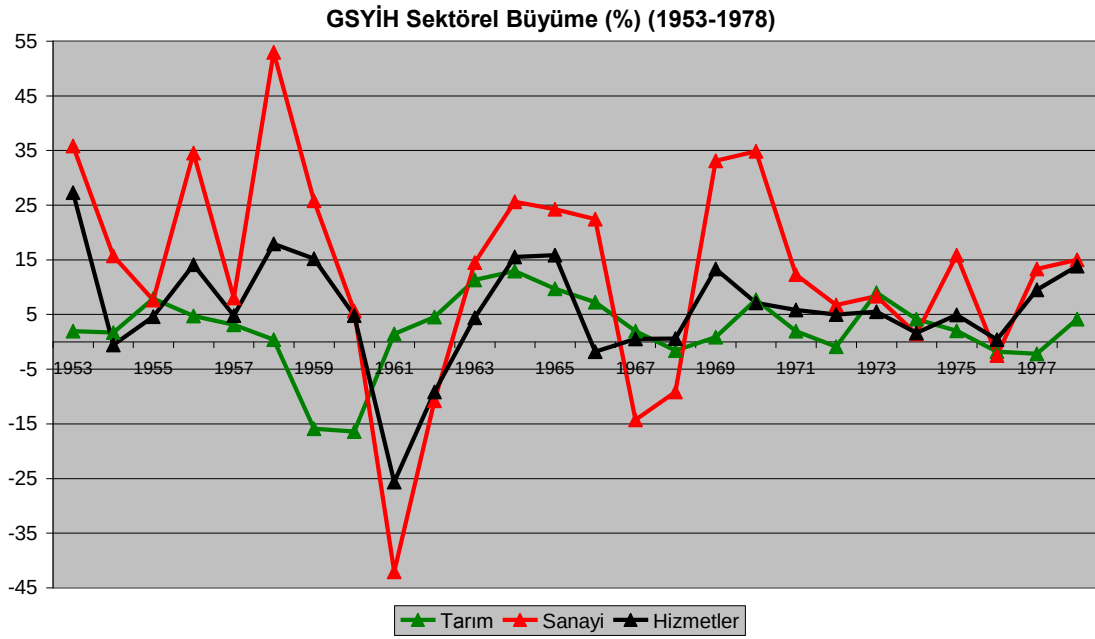
1. Reform ve Dışa Açılma Öncesi Çin Ekonomisi

1949 yılında ilan edilen Çin Halk Cumhuriyeti, devrimin hemen ardından Rusya'nın yardımı ile sosyalist modele uygun olarak yeniden yapılanma dönemi geçirdi. Kollektifleştirme ve merkezi planlama bu dönemin karakteristik özellikleri oldu.

Çin, kuruluşundan beri ekonomik büyüme ve sanayileşmeyi hedeflemiştir. 1958 yılında uygulanmaya başlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çin toplumu ve ekonomisinde önemli değişimleri gündeme getirdi. Tarım ve sanayi sektörlerinde komünler organize edilirken ülke nüfusu kendi toprağına, mutfağına, hatta dökümhanesine sahip beşer bin kişilik gruplara bölündü. Tarımdan koparılan nüfus sanayi sektörüne aktarıldı.

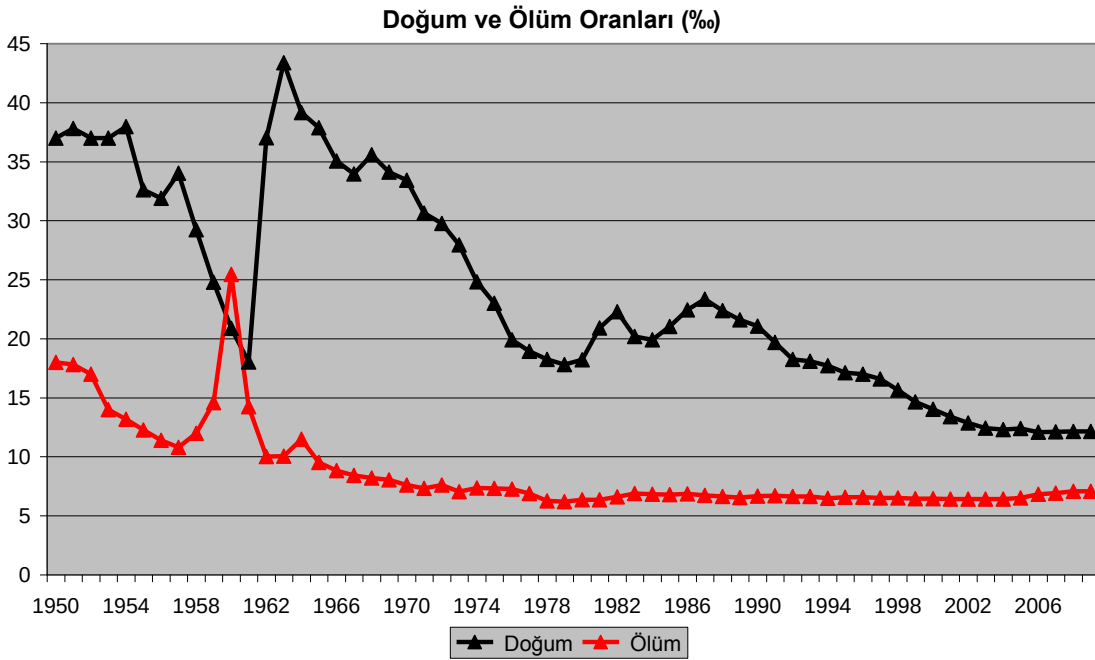
1958 yılında ilan edilen İleri Doğru Büyük Atılım (Great Leap Forward) kampanyası ile beş yıl içinde sanayi alanında İngiltere'yi yakalamak hedeflendi. Sanayi sektöründe 1958 yılında % 52.9, 1959'da % 25.8 büyüme gerçekleştirilirken, tarım sektörü -kötü giden iklim şartlarının da etkisiyle- 1959 yılında % 15.9, 1960'ta % 16.4 küçüldü.(Şekil 1) Tarımsal üretimdeki açık ithalatla kapatılmak istense de ABD ambargosu⁹ Kanada ve Avustralya'dan yeterli gıda teminini engelledi. Kampanya modern zamanların en büyük insani felaketi ile sonuçlandı. Kampanyanın yürütüldüğü 1958-1961 yılları arasında ölüm oranları olağanüstü yükseldi. (Şekil 2) 1957 yılında ‰ 10.8 olan ölüm oranı 1959'da ‰ 14.59, 1960'ta ‰ 25.43 olarak gerçekleşti. Bu oran ancak 1962 yılında ‰ 10.02 ile kampanya öncesi seviyeye düşmüştür. Kampanya süresince milyonlarca insanın açlıktan öldüğü tahmin edilmektedir.

⁹H. C. K. Liu (2004). The Great Leap Forward not all bad. *Asia Times*.
<http://www.atimes.com/atimes/China/FD01Ad04.html> (Erişim tarihi: 05.06.2010)

Şekil 1. GSYİH Sektörel Büyüme (1953-1978)

Kaynak: China Statistical Yearbook 2001. <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim Tarihi:05.06.2010)

Şekil 2. Doğum ve Ölüm Oranları

Kaynaklar:1- National Population and Family Planning Commission of China (2007). <http://www.npfpc.gov.cn/en/detail.aspx?articleid=090505113410937991> (Erişim tarihi:05.06.2010)
2-China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:05.06.2010)

Mao, insanların kaynakları tüketeyeceği yolundaki endişelere yer olmadığından bahisle “sosyalist ekonomik sistemin çok daha fazla insanı besleyebileceğini”¹⁰ öne sürse de 1960’lardaki bu büyük kıtlık (great famine) Çin’i derinden sarsmıştır. Bu olay Çin’in gıda güvenliğini her şeyin üzerinde tutmasına sebep olmuş, karne ile yiyecek satışı ancak 1997 yılında tamamen ortadan kaldırılabilmiştir.¹¹

Sanayi sektöründe gerçekleşen yüksek oranlardaki büyümeye karşılık tarım sektörü 1976 yılında % 1.8, 1977’de % 2.2 küçüldü. Sanayileşmede önemli gelişmeler sağlanmasına ve ağır sanayiye dayalı bir altyapı kurulmuş¹² olmasına rağmen uygulanan ekonomik sistemin kıtlıkların önüne geçememesi karşısında, İleri Doğru Büyük Atılım kampanyası döneminde yaşanan kıtlığın tekrarından endişe eden Çin otoriteleri ekonomik sistemde reform yapma gereği duydu. 18-22 Aralık 1978 tarihinde yapılan ÇKP 11. Merkez Komitesi 3. Genel Toplantısı’nda Çin’e özgü sosyalist sistemin izleneceği öne sürülerek reform ve dışa açılma girişimleri başlatıldı.

İlk aşamada tarımsal üretimi arttırabilmek için kırsal alan reformları (rural reforms) uygulamaya kondu. Bu reformlarla tarım kolektiflikten uzaklaştırılarak “hane halkı sorumluluk sistemi” getirildi.¹³ Sistem, ailelerin kar amacıyla üretim yapmalarına ve elde edilen üründen devletin payını ayırdıktan sonra geri kalanı piyasada satmalarına izin veriyordu. Bu yolla tarım sektöründe emek verimliliği ile getiri arasındaki bağ kurulmuş oldu. Toprak mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte köylülere kiralanmaya başladı. Kira sözleşmeleri başlangıçta 3 yıl için geçerli iken bu süre 1984 yılında 15, 1993’te ise 30 yıla çıkarıldı.¹⁴ Uzun süreli kiralama fiili sahipliği getirdi.

¹⁰P. Kennedy (1996). *Yirmibirinci yüzyıla hazırlanırken*. (Çev:Fikret Üçcan), Ankara:Türkiye İş Bankası Yayınları,s.214.

¹¹H. Bilgin (2010). *Stratejik açıdan Çin*. Ankara:Usak Yayınları,s.83.

¹²A. Gelb vd. (1993). Can communist economies transform incrementally? The experience of China. National Bureau of Economic Research [NBER] <http://www.nber.org/chapters/c10999.pdf>, (s.90) (Erişim tarihi:06.08.2011)

¹³W. V. Kemanade (1999). *Çin, Hong Kong, Tayvan A.Ş. : Yeni bir imparatorluk*. (Çev:Armağan Anar), İstanbul : Sabah Kitapları,s.233.

¹⁴Kırsal alanda yaşayanlar toprağı 30, kentsel alanda yaşayanlar evleri 70 yıllık sürelerle kiralayabilirken, sürenin sonunda mülkiyet hakkı tekrar devlete geçmektedir. A. Madison

Devlete kota temelinde, kalan ürünü de pazarda satmak şeklinde köylülere kendi topraklarında aile çiftçiliğine başlamaları hakkının tanınması yeni dönemde zenginliğin yaratılmasını sağladı.¹⁵ Köylü girişimciler, pazarda elde ettikleri karlarını yatırmak için “kasaba ve köy girişimleri” (township and village enterprises-TVE) olarak isimlendirilen işletmeler kurdular.¹⁶ Kasaba ve köy girişimleri kırsal ekonomiye dinamizm kazandırırken, tarımdan sağlanan sermaye birikimi reform döneminin başlangıç yıllarında Çin ekonomisinin büyümesinde anahtar rolü oynadı.

Çin’de 1978 sonrasında hayata geçirilen reformların ana eksenini dünya ekonomisi ile entegrasyon oluşturdu. “Ekonomik reformlar ve dışa açılma dönemi” olarak adlandırılan bu dönemde tarım, sanayi, bilim ve teknoloji alanlarında modernleşme stratejisi uygulanmaya başladı. Gerçekleştirilen reformlar ülkeyi tüm alanlarda bir dönüşüm sürecine soktu.

2.Büyüme

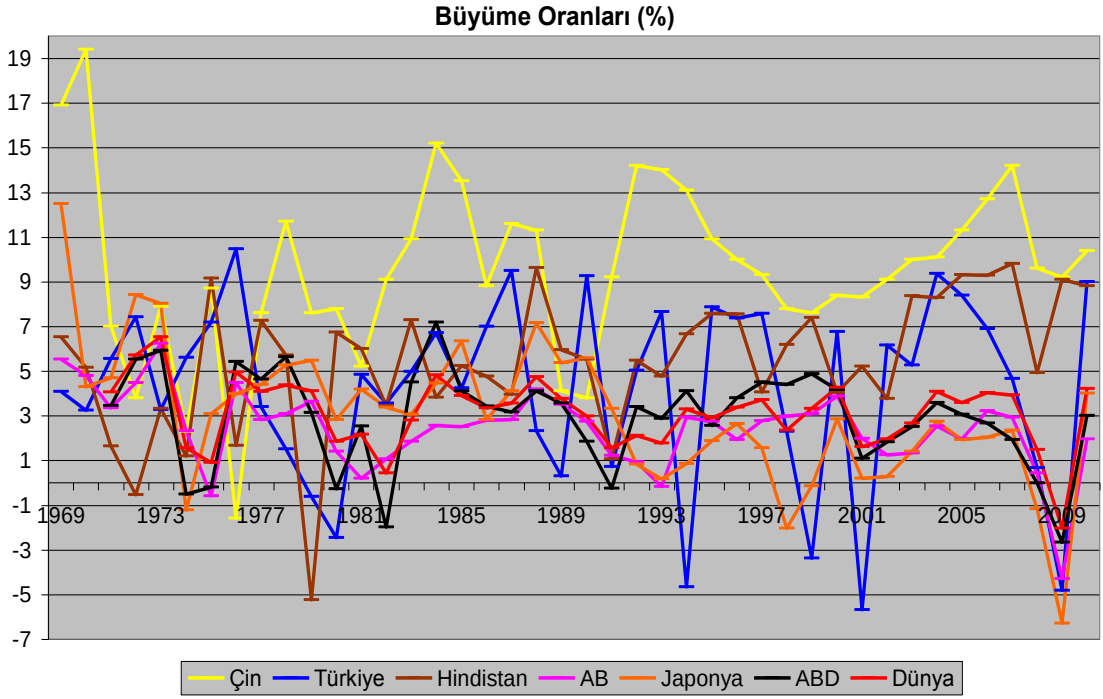
Çin ekonomisi 1977 yılından 2010 yılına dek kesintisiz ve diğer ülkelerden daha yüksek hızlarda büyümüştür. (Şekil 3) Dışa açılma öncesi çok yüksek büyüme hızlarına ulaşılmış olsa da büyümede bir istikrardan bahsetmek zordur. Reformlar öncesi büyüme oranlarında ülkeler arasında önemli bir farklılık görülmezken dışa açılma ile birlikte Çin lehine çok ciddi bir fark gözlenmektedir.

Çin ekonomisinin büyüme performansı 1982-1988 yılları arasında ivme kazanmış, büyüme hızı incelenen diğer ülkelerin üzerinde gerçekleşmiştir. 1984 yılında % 15.2 ile reform döneminin en yüksek büyüme hızına ulaşılırken sonraki dönemde büyüme hızı ivme kaybetmiştir.

(2007).Chinese economic performance in the long run: 960-2030.Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/4107091e.pdf>, (s.22). (Erişim tarihi:06.08.2011)

¹⁵Kemanade (1999),s.21.

¹⁶Kemanade (1999),s.233.

Şekil 3. Büyüme Oranları

Kaynak:The World Bank [WB] ,World Development Indicators [WDI] & Global Development Finance [GDF]. <http://databank.worldbank.org/> (Erişim tarihi:06.12.2011)

Tiananmen olayları ile ülkede istikrarın kısmen bozulduğu 1989 ve 1990 yıllarında büyüme hızı diğer ülkelerin altında gerçekleşmiştir. Ülkede sağlanan istikrarla birlikte büyüme yeniden bir ivme kazanmış, 1992 yılında % 14.2'ye ulaşmıştır. Sonraki dönemde bu kadar yüksek olmasa da Çin diğer ülkelere göre daha yüksek hızla büyümeye devam etmiştir.

Çin'in komşusu Tayland'da 1997 yılında başlayan Asya krizinin etkisiyle Asya Kaplanları olarak isimlendirilen ülkelerde ekonomiler küçülürken Çin ekonomisi % 9.3 büyümeyi başarmıştır. Ekonomik büyümenin yanında, 1 Temmuz 1997 tarihinde Hong Kong'un Birleşik Krallık egemenliğinden Özel İdari Bölge (Special Administrative Region) statüsü ile Çin egemenliğine geçmesi ülkeyi coğrafi olarak da büyütüştür.

Asya krizinin hemen ardından Çin'in diğer komşusu Rusya'da başlayan krizin etkili olduğu 1998 yılında Çin ekonomisi % 7.8 büyürken Japonya % 2 küçülmüştür. 1999 yılında ekonomi % 7.6 büyüme kaydederken Portekiz

egemenliğindeki Makao'nun 20 Aralık 1999 tarihinde Özel İdari Bölge statüsü ile Çin egemenliğine geçmesi Çin hakimiyet alanını bir kez daha genişletmiştir.

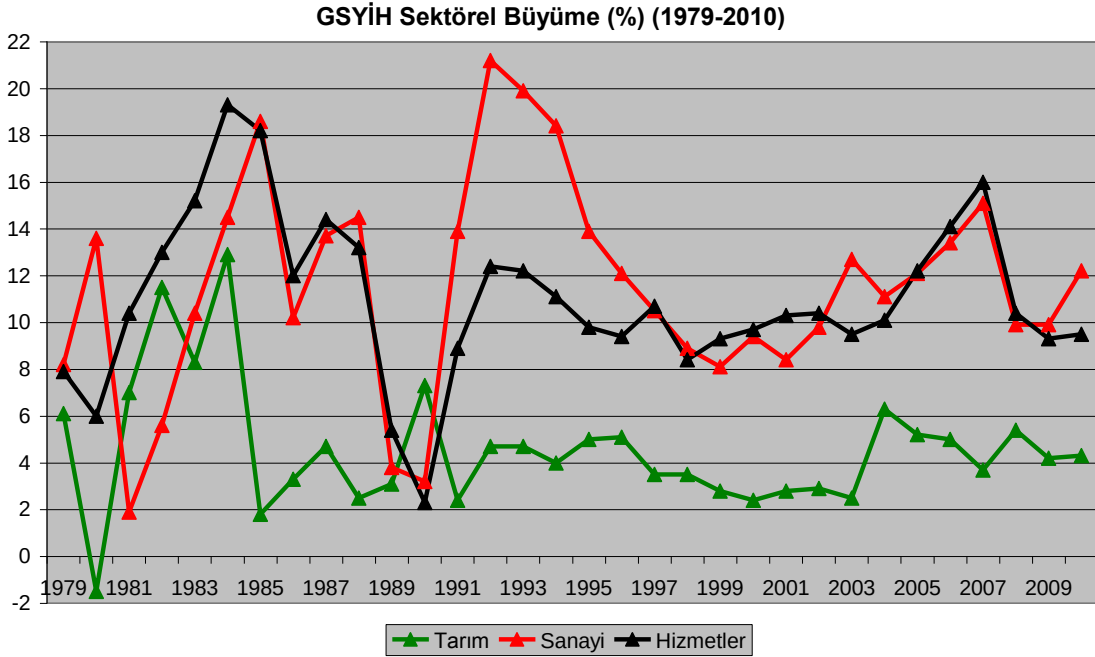
11 Aralık 2001 tarihinde DTÖ'ye üye olan Çin'in¹⁷ büyüme hızı tekrar artmaya başlamıştır. 2001 yılında % 8.3 büyüyen Çin ekonomisi 2003 yılında Akut Solunum Yetmezliği Sendromu (SARS) salgınına rağmen % 10, 2004 yılında Kuş Gribi (Avian Influenza) salgını yaşandığı halde % 10.1 büyüme kaydetmiştir. Tekstil ve giyim kotalarının kalktığı 2005 yılında % 11.3 olan büyüme hızı 2007 yılında % 14.2'ye ulaşmıştır.

ABD'de eşik altı ipotek (subprime mortgage) kredilerinde 2007 Ağustos'unda başlayan sorun kısa sürede diğer ülkeleri de etkileyen finansal bir krize dönüştü. BM tarafından "yüzyılın krizi", IMF tarafından "dünya ekonomisinin 1930'lardan bu yana karşılaştığı en tehlikeli finansal şok" olarak nitelenen krizin etkilerinin görüldüğü 2008 yılında ABD ekonomisi % 0.02, Japonya % 1.2 oranında küçülmüş, Türkiye % 0.7, Çin ekonomisi % 9.6 büyümüştür. Krizin etkilerinin derinleştiği 2009 yılında dünya ekonomisi 2. Dünya Savaşından sonra ilk kez % 2.3 küçülürken, Japonya % 6.3 , Türkiye % 4.8 , AB % 4.4 , ABD % 3.5 küçülme kaydetmiş, buna karşılık Hindistan % 9.1, Çin % 9.2 büyümüştür. Dünya ekonomisinin % 4.2, Hindistan'ın % 8.8, Türkiye'nin % 9 büyüme kaydettiği 2010 yılında, Çin % 10.4 büyüme hızına ulaşmıştır.

Çin ekonomisinin gelişimi sektörel olarak incelendiğinde, dışa açılma sonrasında tarım sektöründeki büyümenin sınırlı kaldığı, ekonomik büyümenin dinamiğinin sanayi ve hizmetler sektörü olduğu görülmektedir.(Şekil 4) Kırsal alan reformları meyvelerini verirken tarım sektöründe 1981 yılında % 7.0,

¹⁷Çin 1948 yılında imzalanan GATT antlaşmasının 23 imzacı ülkesinden birisidir. ÇHC ilan edilince GATT'ta Çin Cumhuriyeti olarak Tayvan temsil edilmiştir. 1950 yılında, Tayvan devlet başkanı Chiang Kai Shek Çin'in GATT sisteminden çekildiğini açıklamıştır. ÇHC yönetimi bu çekilme kararını tanımasa da 1986 yılında GATT'a üyelik için görüşmelere başlamış, 15 yıl süren görüşmelerden sonra 10 Kasım 2001 Doha DTÖ Bakanlar Konferansı toplantısında üyelik onaylanmış, 11 Aralık 2001 tarihinde 143. üye olarak DTÖ üyeliğine kabul süreci tamamlanmıştır. J. L. Getrler (2002). What China's WTO accession is all about.WB. <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf>, (s.1.) (Erişim Tarihi:06.08.2011)

1982’de % 11.5, 1984 yılında ise % 12.9 büyüme gerçekleşmiştir. Tarım sektöründeki büyüme sonraki dönemde hız keserek 2000 yılında % 2.4’e düşse de DTÖ üyeliği sonrası yeniden ivme kazanmış, 2004 yılında % 6.3, 2009’da % 4.2, 2010 yılında ise % 4.3 büyüme kaydetmiştir.

Şekil 4. Sektörel Büyüme (1979-2010)

Kaynaklar: 1-China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (1979-2009) (Erişim tarihi:06.08.2011)
2-T.C. Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2010). Yıllık Raporlar. <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=CHC>, (s.1) (2010 yılı) (Erişim tarihi:06.08.2011)

1980’lerde tarım sektöründe elde edilen olumlu sonuçların etkisiyle, Çin yeni bir reform sürecine girdi. 1981 yılında Sözleşme Sorumluluğu Sistemi ile devlet mülkiyetindeki işletmelere (state owned enterprises-SOE) bir önceki yıl başarısına göre kar ya da zarar kotası tanındı. Ekim 1984’te yayınlanan “Ekonomik Sistem Reform Kararları” (Decisions about Economic System Reform)¹⁸ ile reformlar sanayi sektörünü de kapsamaya başladı.

¹⁸J. K. Galbraith ve J. Lu (2000). Sustainable development and the open-door policy in China. Prepared for the Council on Foreign Relations. http://utip.gov.utexas.edu/papers/utip_16.pdf, (s.6) (Erişim tarihi:06.08.2011)

1984 yılındaki kentsel reformlarla (urban reforms), devlet mülkiyetindeki işletmelerin devlete mali bağımlılıkları azaltılarak kısmi özerklik verildi. Sözleşme sorumluluğu sistemi ile firmanın yöneticisi firmanın mali durumu, karlılığı, sermaye birikimi ile ilgili belli hedeflere ulaşılacağını garanti ederken, bu işletmelerde çalışan yöneticilerin ücretleri de performansa bağlandı.¹⁹ Bu şekilde karlılık ile gelir arasında bağ kurulmuş oldu. Reformlarının ertesi yılı olan 1985'te sanayi sektöründeki büyüme % 18.6'ya ulaştı.

Kamu işletmelerindeki reformlara paralel fiyat reformu da yapıldı. Kamu işletmelerine ürettikleri ürünü devlet tarafından belirlenen resmi fiyat ve piyasa fiyatı olmak üzere iki farklı fiyattan satabilme yetkisi verildi.

Sanayi sektöründe 1988 yılına kadar % 10'un üzerinde seyreden büyüme hızı 1990 yılında % 3.2'ye düştü. 1990'lı yıllarda Doğu Bloku ülkelerinde başlayan çözülme ve dünya genelinde liberal ekonominin kabul görmesi Çin'i kendi bünyesinde yeni reformlar yapmaya zorladı.

Çin ekonomisinin "sosyalist piyasa ekonomisi" (socialist market economy) olarak tanımlandığı 1992 yılından itibaren reformlarda üçüncü döneme girildi. Zarar eden KİT'lerin özelleştirilmesi, kiralanması ya da kapatılması kararları alındı. 1995 yılında merkezi hükümetin "büyükler dursun küçükler gitsin" (keep the larger and let the smaller go)²⁰ şeklinde özetlenebilecek özelleştirme programı ile KİT'lerin sayısı önemli ölçüde azaldı. (Tablo 1)

Çin'in DTÖ üyeliğine kabul edildiği 2001 yılında % 8.4 olan sanayideki büyüme hızı, 2003'te % 12.7, 2006'da % 13.4, 2007 yılında ise % 15.1'e ulaşmıştır. Krizin etkilerinin görüldüğü 2008 ve 2009 yıllarında sanayi sektörü % 9.9 büyüme kaydederken, 2010 yılındaki büyüme hızı % 12.2 olmuştur.

¹⁹Y. Yao (2004).Government commitment and the outcome of privatization in China.NBER.<http://www.nber.org/chapters/c10192.pdf>, (s.252)(Erişim tarihi:06.08.2011)

²⁰Yao (2004),s.253.

Tablo 1. Sanayi Sektörü Mülkiyet Dağılımı (Firma Sayısı)

	KİT	Özel Sektör	Yabancı Sermaye
1998	64.737	10.667	26.442
2000	53.489	22.128	28.445
2001	46.767	36.218	31.423
2003	34.280	67.607	38.581
2005	27.477	123.820	56.387
2006	24.961	149.736	60.872
2007	20.680	177.080	67.456
2008	21.313	245.850	77.847
2009	20.510	256.031	75.376

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:06.08.2011)

Sanayi sektöründe ulaşılan yüksek büyüme hızları Çin'i dünya imalat sanayii lideri yapmıştır. 2010 yılında dünya imalat sanayii üretiminin % 19.8'ini Çin gerçekleştirirken ABD'nin payı % 19.4'te kalmış ve bu alanda liderliği Çin'e kaptırmıştır.²¹ Çin sanayisi ile birlikte büyüyen firmaları dünyanın en büyük firmaları (Global 500) listesine girmeye başlamış, 2010 yılında²² ABD'nin 133, Türkiye'nin 1 (bir) firmasına karşılık 69 firmayla ABD'nin ardından listeye en çok şirketi giren ülke olmuştur. Çin'de KİT sayısı azalsa da devlet büyük ölçekli sermaye yoğun işletmeleri elinde tutmaya devam etmektedir. Çin'in Global 500 listesine giren ilk 10 firmasının tümü KİT statüsündedir.

Dışa açılma ve reform sürecinin başladığı yıllarda oyuncak, ayakkabı, tekstil gibi düşük teknoloji ürünler üreten Çin sanayii 1990'lardan itibaren ileri teknoloji üretimine ağırlık vererek büyümenin yanında sanayi yapısında dönüşümü de gerçekleştirmiştir.

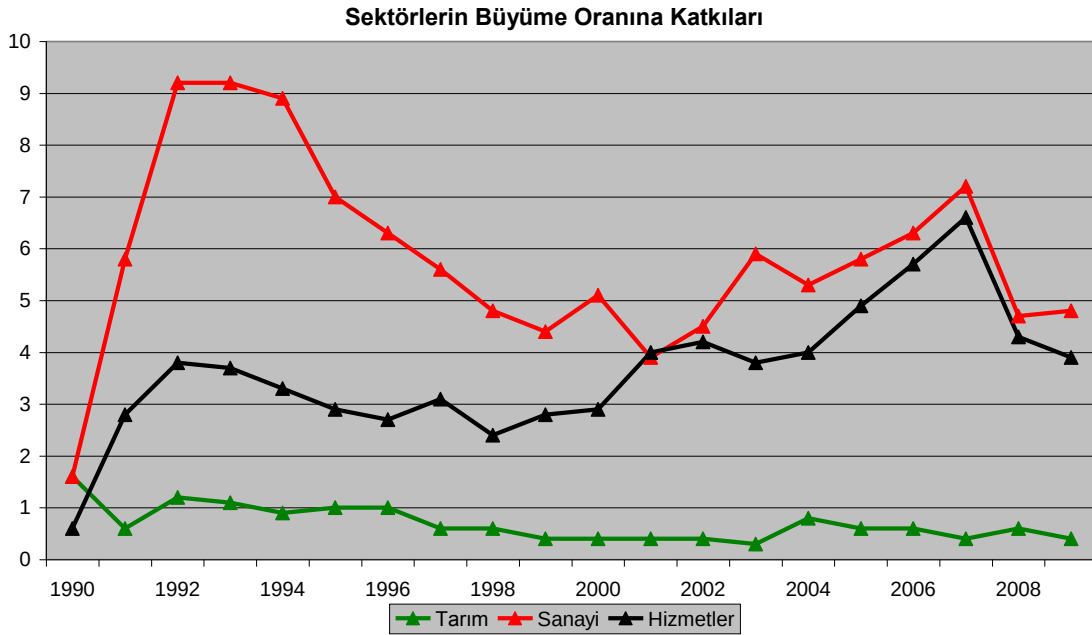
Hizmetler sektöründe 1980 yılında % 6 olan büyüme hızı, 1984'te reform döneminin zirvesi olan % 19.3'e ulaşmıştır. Sonraki dönemde azalan büyüme hızı 1990 yılında % 2.3 ile reform döneminin en düşük düzeyinde gerçekleşmiştir.

²¹Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/610400-yeni-lider-cin> (Erişim tarihi:06.08.2011)

²²CNN. http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list/index.html (Erişim tarihi:06.08.2011)

Çin'in DTÖ üyesi olması sonrası hizmetler sektöründeki büyüme hız kazanmıştır. 2003 yılında % 9.5 olan büyüme hızı, 2005'te % 12.2, 2006'da % 14.1, 2007'de % 16, 2008 yılında % 10.4 ile sanayi sektöründen daha yüksek oranlara ulaşmıştır. Krize rağmen hizmetler sektörü 2009'da % 9.3, 2010 yılında ise % 9.5 büyüme kaydetmiştir.

Sektörlerin büyümeye katkıları (contribution of the three strata of industry to GDP growth) incelendiğinde, tarımın katkısının sınırlı kaldığı, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörlerinin büyümeye en fazla katkısı yaptıkları görülmektedir. (Şekil 5) 1990 yılında büyümeye 1.6 puan olan tarım sektörünün katkısı 2003 yılında 0.3 puana düşmüştür. Sonraki yıllarda tarımın büyümeye katkısı artsa da 0.8 puanı geçmemiştir.

Şekil 5. Sektörlerin Büyüme Oranına Katkıları

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi: 06.08.2011)

Tarım sektöründeki bu gelişmeye karşılık sanayi sektörü büyümenin motoru olmuştur. 1990 yılında büyümeye 1.6 puan katkı yapan sanayi sektörü 1992 yılında 9.2 puan ile tarım ve hizmetler sektörünün toplamından fazla katkı yapmıştır. Sanayi sektörünün katkısı sonraki yıllarda azalmış, 2001 yılında 3.9

puana düşmüştür. DTÖ üyeliği ile birlikte sanayi sektörünün katkısı tekrar artmaya başlamış, 2007 yılında 7.2 puana ulaşmıştır. 2008’de büyümeye 4.7 puan katkı yapan sanayi sektörü, 2009 yılında katkısını 4.8 puana çıkarmıştır.

Hizmetler sektörünün 1991 yılından itibaren büyümeye tarım sektöründen daha fazla katkı sağladığı, katkının 2000 yılı sonrasında artmaya başladığı görülmektedir. 2001 yılında hizmetler sektörünün katkısı 4 puan iken 2007 yılında 6.6, 2008 yılında 4.3, 2009 yılında ise 3.9 puan olmuştur.

2.1. Büyümenin Kaynakları

Çin ekonomisinin performansı dünyanın ilgisini üzerine çekerken büyümenin kaynakları da birçok araştırmaya konu olmuştur. Ekonomik büyümede birçok faktör etkili olsa da büyüme muhasebesi bileşenlerine göre büyümenin kaynaklarını Tablo 2’den incelemek mümkündür.

Tablo 2. Büyüme Muhasebesi Bileşenleri

Yıllık Değişim (%)	1978-1999	1999-2008	2003-2008	1978-2008
Üretim	9,72	10,06	10,95	9,82
Fiziki Sermaye Stoku	7,30	12,10	13,15	8,72
Beşeri Sermaye Stoku	6,96	9,06	10,71	7,59
Toplam Faktör Verimliliği	2,62	-0,21	-0,73	1,78
Büyümeye Katkı (%)	1978-1999	1999-2008	2003-2008	1978-2008
Fiziki Sermaye Stoku	30,07	48,10	48,03	35,51
Beşeri Sermaye Stoku	42,98	54,03	58,65	46,34
Toplam Faktör Verimliliği	26,95	-2,13	-6,68	18,15

Kaynak: J. Whalley ve X. Zhao (2010). The Contribution of Human Capital to China’s Economic Growth. NBER. <http://www.nber.org/papers/w16592.pdf>, (s.27) (Erişim tarihi:06.08.2011)

Ülkenin dışa açılmaya başladığı ancak DTÖ üyesi olması 1978-1999 döneminde üretim yıllık % 9.72 artarken, DTÖ üyeliği döneminde (2003-2008) artış % 10.95 olmuştur. Fiziki sermaye birikimindeki yıllık artış 1978-1999 döneminde % 7.30, DTÖ üyeliği döneminde ise % 13.15 olarak hesaplanmıştır. Beşeri sermaye birikimindeki artış 1978-1999 döneminde % 6.96 iken DTÖ üyeliği döneminde % 10.71’e yükselmiştir.

Toplam faktör verimliliğindeki değişimin 1978-1999 döneminde pozitif, 1999 sonrası negatif olarak hesaplanmıştır. Ancak J. W. Lee ve K. Hong'un çalışmasında²³ toplam faktör verimliliğindeki yıllık ortalama artışın 2001-2007 döneminde % 6.06 ile pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büyüme muhasebesi bileşenlerinin büyümeye katkısı incelendiğinde ilginç sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Fiziki sermayenin büyümeye katkısı 1978-1999 döneminde % 30.07 iken 1999-2008 döneminde % 48.10'a yükselmiştir. Beşeri sermayenin büyümeye katkısı 1978-1999 döneminde % 42.98 iken 1999-2008 döneminde % 54.03, 2003-2008 döneminde ise % 58.65 olarak hesaplanmıştır. Fiziki ve beşeri sermayenin büyümeye katkısı artarken toplam faktör verimliliğinin katkısı 1999 öncesi pozitif, sonraki dönemde negatif olmuştur. Ancak 1978 sonrası dönem bütün olarak ele alındığında toplam faktör verimliliğinin büyümeye katkısının da pozitif olduğu görülmektedir.

Büyüme muhasebesi bileşenlerindeki bu değişime göre, Çin'in ekonomik büyümesinin en önemli kaynağının beşeri sermaye olduğu görülmektedir. Fiziki sermayenin katkısı 1999 sonrası artsa da beşeri sermayenin gerisinde kalmıştır.

2.2.Büyümenin Geleceği

Çin ekonomisinin gerçekleştirdiği büyüme yanında gelecekteki performansı da birçok çalışmaya konu olmuştur.²⁴ Yapılan projeksiyonlarda dünya ekonomisinin büyüme ekseninin ABD ve Avrupa'dan Asya'ya, özellikle de Çin ve Hindistan'a kayacağı öngörülmektedir. (Tablo 3) Güncellenen çalışmalarda Çin ekonomisi için öngörülen büyüme oranları yukarı doğru revize edilirken ABD ve Japonya'nın büyüme hızları daha düşük düzeylere çekilmektedir.

²³J. W. Lee ve K. Hong (2010).Economic growth in Asia:Determinants and prospects.Asian Development Bank.<http://www.adb.org/documents/working-papers/2010/economics-wp220.pdf>, (s.6) (Erişim tarihi:06.08.2011)

²⁴Büyüme projeksiyonları için;Lee ve Hong (2010),s.24.

Tablo 3.Büyüme Projeksiyonları (%)

	Çin	Hindistan	Japonya	Türkiye	ABD	Almanya
2011	9.5	7.8	-0.5	6.6	1.5	2.7
2012	9.0	7.5	2.3	2.2	1.8	1.3
2013	9.5	8.1	2.0	3.4	2.5	1.5
2014	9.5	8.1	2.0	3.8	3.0	1.5
2015	9.5	8.1	1.5	4.0	3.4	1.3
2016	9.5	8.1	1.4	4.3	3.4	1.3
2017-2020	7.9	6.5	1.4	3.8	2.1	1.2
2021-2025	5.7	6.4	1.3	3.6	2.2	0.7
2026-2030	5.7	6.4	0.9	3.6	2.5	0.7
2031-2035	4.4	6.6	0.3	3.7	2.7	1.4
2036-2040	4.4	6.6	0.5	3.5	2.7	1.6
2041-2045	3.6	5.8	0.8	3.3	2.6	1.5
2046-2050	3.6	5.8	1.1	3.1	2.6	1.3

Kaynaklar:1-International Monetary Fund [IMF],World Economic Outlook [WEO] Database, September 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim tarihi:06.08.2011) (2011-2016)

2-Goldman Sachs Economic Research (2005). How Solid are the BRICs?.

<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/how-solid-doc.pdf>,(s. 21)

(Erişim tarihi:06.08.2011) (Türkiye,Almanya,ABD,Japonya 2017-2050)

3-Goldman Sachs (2009). The Long-Term Outlook for the BRICs and N-11 Post Crisis.

<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/long-term-outlook-doc.pdf> (s.21)

(Erişim tarihi:06.08.2011) (Çin,Hindistan 2017-2050)

Çin ekonomisi için 2011 yılında % 9.5 büyüme öngörülmektedir. 2011 yılı ilk çeyreğinde % 9.7, ikinci çeyreğinde % 9.5, ilk altı ay için % 9.6 olarak açıklanan²⁵ büyüme verileri Çin'in öngörülen büyüme oranına yılın ilk yarısında ulaştığını göstermektedir. Çin'deki bu büyümeye karşılık ABD ekonomisi²⁶ 2011 ilk çeyrekte % 0.4, ikinci çeyrekte % 1.3 büyüme kaydetmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] tarafından açıklanan²⁷ verilere göre Türkiye'de mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış büyüme ilk çeyrekte % 1.4, ikinci çeyrekte²⁸ % 1.3 olarak gerçekleşmiştir.

²⁵National Bureau of Statistics of China [NBSC].

http://www.stats.gov.cn/was40/gjtj_en_detail.jsp?channelid=1175&record=14

(Erişim tarihi:06.08.2011)

²⁶U.S. Department of Commerce Bureau of Economic Analysis.

<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>

(Erişim tarihi:06.08.2011)

²⁷TÜİK.<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8539>

(Erişim tarihi:06.08.2011)

²⁸TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8586> (Erişim tarihi:12.09.2011)

2011 yılı ortalarında bir taraftan Yunanistan'ın kamu borçları sorunu ile başlayıp diğer AB ülkelerini de etkileyen AB kaynaklı, diğer taraftan ABD'de borçlanma tavanına ulaşılmasıyla ABD kaynaklı ekonomik sorunlar uluslar arası piyasalarda dalgalanmalara sebep olarak belirsizliği arttırmıştır. Kamu borçları AB üyesi ülkeler ve ABD'nin önemli bir sorunu olarak durmaktadır. ABD'nin borç sorununun harcamalarda gelecek 10 yılda 2.4 trilyon ABD doları kesinti yapılması şartıyla²⁹ çözülmesi sorunun sadece ertelenmesini sağlamıştır.

Kamu borçlarının alacaklısı olan kuruluşların başında bankalar gelmektedir. IMF küresel ekonominin tehlikeli bir döneme girdiğini görerek AB ülkelerindeki krizin diğer ülkelere yayılmaması için Euro Bölgesi'ndeki bankaları uyarmaktadır.³⁰ AB'nin kamu borçları sorununun ABD'yi de resesyona itme potansiyeline sahip olduğu ABD ekonomi yönetiminin en tecrübeli isimleri³¹ tarafından dile getirilmektedir. Avrupa ülkelerinin borçlarını ödeyememesi ile başlayacak bir dalgalanmanın domino etkisiyle Avrupa bankacılık sektörüne ve dolayısıyla ABD'ye yayılma potansiyeli bulunmaktadır.

Bankacılık sektöründe yaşanacak olası krizin ekonominin diğer sektörlerine yansarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesi dikkate alınması gereken bir gelişmedir. 2008 krizinde ABD'nin para ve maliye politikalarının etkisiz kalması sonucu bankalar domino taşları gibi peş peşe batarken ABD ekonomi otoriteleri, ülkenin bankacılık sektörünün "liberal ekonomik teoriye" göre batışına seyirci kalmamış, bazı bankalara "el konulması"³² ile sonuçlanan önlemler almıştır. Alınan önlemler kısa vadede etkili olmuş ancak 2011 yılında başlayan dalgalanma ABD bankacılık sektörünü tekrar etkilemeye başlamıştır. ABD'nin en büyük bankalarının³³ hisse senetleri borsada değer kaybetmiş, 2008 krizinde kurtarılan ülkenin en büyük konut

²⁹CNN TÜRK. <http://www.cnntrk.com/2011/ekonomi/dunya/08/01/abd.ipten.dondu/624654.0/index.html> (Erişim tarihi:06.08.2011)

³⁰Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/18595628.asp> (Erişim tarihi:28.08.2011)

³¹Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/finans-borsa/haber/640620-yeni-bir-krize-hazir-olun> (Erişim tarihi:06.08.2011)

³²D. Alantar (2008). Küresel finansal kriz: Nedenleri ve sonuçları üzerine bir değerlendirme. http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf, (s.2) (Erişim tarihi:06.08.2011)

³³Ntvmsnbc. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25244304/> (Erişim tarihi:28.08.2011)

kredisi (mortgage) sağlayıcı finansal firma ile ABD Tarımsal Kredi Kuruluşu ve Federal Mevduat Sigorta Fonu'nun (FDIC)³⁴ kredi notu düşürülmüştür.

Finans sektörünü etkileyecek olası bir krizde ülkelerin seyirci kalmasını beklemek gerçekçi değildir. 2008 benzeri bir “devlet eliyle kurtarma operasyonu” yapılması muhtemeldir. Ancak bu önlemlerin uzun dönemde işe yaramadığı ABD örneğinden bilinmektedir. Kriz öngörüsü gerçekleşmese dahi AB ve ABD bankacılık sektörü için beklentiler olumlu değildir. Pricewaterhouse tarafından 2007 yılında yapılan projeksiyonda³⁵ Çin bankacılık sektörünün 2043 yılında ABD'den daha büyük hacme sahip olacağı öngörülmüşken 2011 yılındaki projeksiyonda bu gelişme 2023 yılına çekilmiştir. Standard&Poor's Avrupa ve ABD'de faaliyet gösteren bankaların kredi notlarını düşürürken Çin bankalarının notunu yükseltmektedir.³⁶ Avrupa ve ABD bankacılık sektörünü etkileyecek olası bir kriz Çin'i daha erken dönemde dünyanın en büyük bankacılık hacmine sahip ülkesi haline getirebilir.

Kredi derecelendirme kuruluşlarının hazırladıkları raporlar 2011 yılındaki ekonomik dalgalanmalarda belirleyici olmuştur. ABD'nin kredi notunu önce Çin kredi derecelendirme kuruluşu Dragon³⁷ ardından Standart & Poors³⁸ düşürdü. Ülkelerin mali yapıları değişmediği sürece kredi derecelendirme kuruluşlarının hazırlayacağı raporların değişmesi beklenmemektedir. Standard&Poor's AB ülkelerini not indirimi konusunda uyarmaktadır.³⁹ Hazırlanacak yeni raporlarda not indirimi gelmesi muhtemeldir. Not indirimi küresel düzeyde yeni dalgalanmaları başlatabileceği gibi krizi de tetikleyebilir.

³⁴HaberX.[http://www.haberx.com/mortgage_devlerinin_de_notu_dustu\(17,n,10744270,148\).asp](http://www.haberx.com/mortgage_devlerinin_de_notu_dustu(17,n,10744270,148).asp) (Erişim tarihi:28.08.2011)

³⁵Pricewaterhouse (2011).Banking in 2050. http://www.pwc.com/gx/en/banking-capital-markets/assets/PwC_Banking_in_2050.pdf, (s.17) (Erişim tarihi:06.08.2011)

³⁶Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/finans-borsa/haber/692722-sifirci-hocadan-bankalara-darbe> (Erişim tarihi:06.12.2011)

³⁷CNNTURK.<http://www.cnnturk.com/2011/ekonomi/dunya/08/03/cin.abdnin.kredi.notunu.dusurdu/> (Erişim tarihi:06.08.2011)

³⁸Hürriyet.<http://www.hurriyet.de/haberler/ekonomi/968732/abdnin-kredi-notu-dusuruldu> (Erişim tarihi:06.08.2011)

³⁹Habertürk.<http://ekonomi.haberturk.com/finans-borsa/haber/681495-sifirci-hocadan-korkutan-uyari> (Erişim tarihi:06.12.2011)

Geçmişteki kriz dönemi performansları incelendiğinde, Çin ve Hindistan hariç diğer ülkelerin öngörülen performansı gösterebilecekleri şüphelidir. Bu iki ülke kriz yıllarında dahi öngörülen büyüme oranlarına yakın büyümeyi başarmıştır. Diğer ülkelerin farklı zamanlardaki krizlerden değişik oranlarda etkilenecek küçüldükleri görülmektedir. Özellikle Türkiye'nin neredeyse tüm uluslar arası krizlerden etkilenecek en yüksek küçülme oranlarına ulaşması dikkat çekmektedir. 2011 yılında Fitch'in Türkiye'nin not görünümünü pozitiften durağana çevirmesi⁴⁰ para ve döviz piyasasını hareketlendirmeye yetmiştir. TCMB'nin döviz kurunu aşırı dalgalanmalardan korumak için döviz satarak müdahale etmesi yeterli olmamış, kısa sürede döviz kuru müdahale edilen düzeye yeniden yükselmiştir. Bu gelişme karşısında TCMB faiz koridoru oluşturarak döviz kuru üzerinde etkinlik kazanmaya çalışmaktadır. Türkiye için hazırlanacak raporlardaki bir olumsuzluk TCMB'nin politikasını etkisizleştirip yeni dalgalanmaları derinleştirerek krize dönüştürebilir.

3.GSYİH

Çin ekonomisine ait verileri derleyen bir çok kurum bulunmasına rağmen her veri setine göre Çin ekonomisinin büyüklüğü değişmektedir. IMF verilerine göre⁴¹ cari fiyatlarla 1980 yılında 202.458.000.000 ABD doları olan GSYİH 2010 yılında 5.878.257.000.000 dolara ulaşmıştır. ABD 14.526.550.000.000 dolar GSYİH ile dünyanın en büyük ekonomisi iken, Japonya 5.458.797.000.000 dolar GSYİH ile 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana elinde bulundurduğu dünyanın en büyük ikinci ekonomisi ünvanını Çin'e kaptırmıştır.

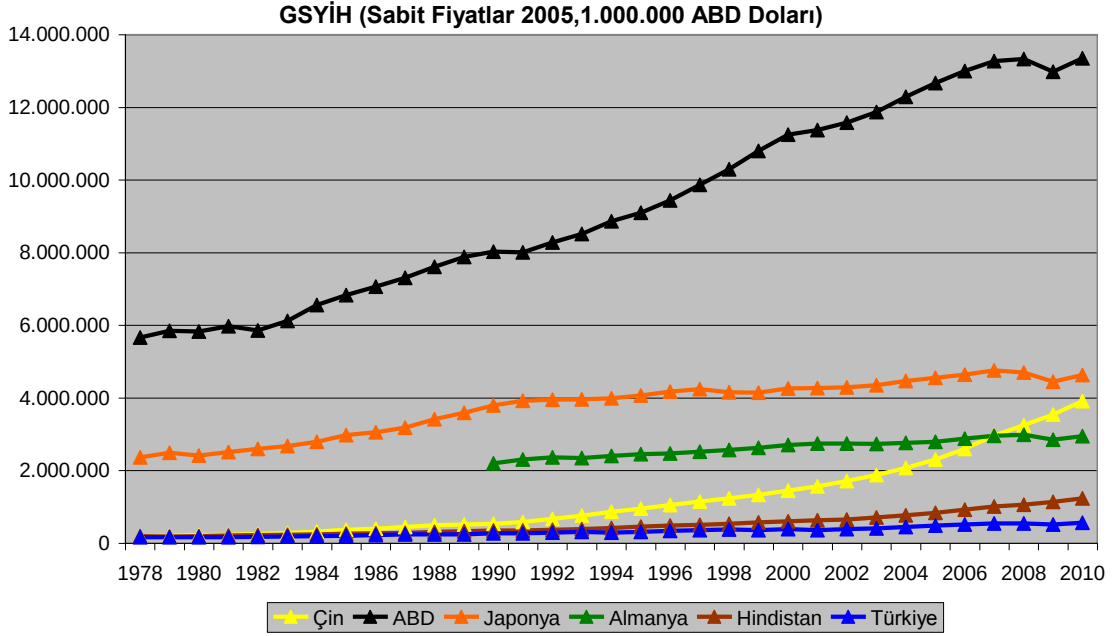
3.1.Sabit Fiyatlarla GSYİH

GSYİH sabit fiyatlarla hesaplandığında ülkelerin sıralaması değişmektedir.(Şekil 6) Çin'de GSYİH 1978 yılında 190.322.989.893 ABD doları iken 2001 yılında 1.565.647.364.125 dolara ulaşmıştır. DTÖ üyeliği sonrası

⁴⁰Hürriyet.<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/19309631.asp> (Erişim tarihi:06.12.2011)

⁴¹IMF.WEO Database, September 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim tarihi:21.09.2011)

GSYİH altı yılda yaklaşık bir kat artarak 2007 yılında Almanya'yı geride bırakmış, 2010 yılında 3.908.785.259.887 dolara ulaşmıştır.

Şekil 6. GSYİH (Sabit Fiyatlar, ABD Doları)

Kaynak: United Nations Committee of Trade and Development [UNCTAD], National Accounts. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim Tarihi: 11.09.2011)

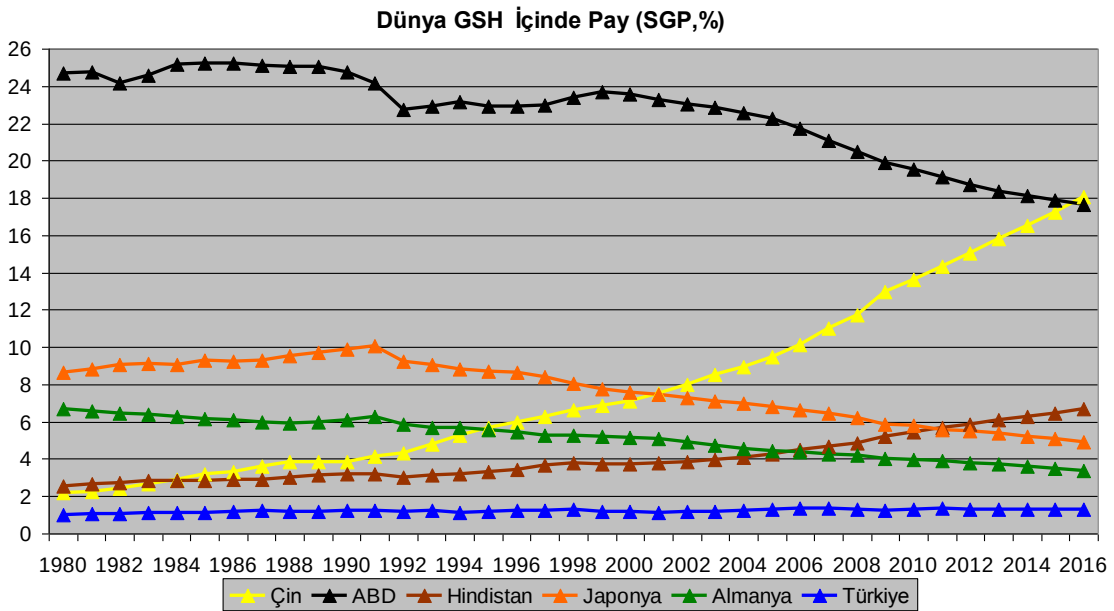
Sabit fiyatlarla hesaplanan GSYİH verilerine göre Çin ekonomisi 1978 yılında ABD'nin % 3.4, Japonya'nın % 8.1, Hindistan'ın % 96.6, Türkiye'nin % 113.7'si düzeyinde büyüklüğe sahipken 2010 yılına gelindiğinde ABD'nin % 29.3, Japonya'nın % 84.4, Hindistan'ın % 315.7, Türkiye'nin % 692.3'üne ulaşmıştır.

ABD doları cinsinden GSYİH verileri ile ülkeler arasında karşılaştırma yapmak, kambiyo kurları ve satın alma gücünün ülkeler arasında farklılık göstermesi gibi iki temel sorun yüzünden, yetersiz kalmaktadır. Fiyat düzeyi farklılıklarını ortadan kaldırarak farklı para birimlerinin satın alma gücünü

eşitleyen Satın Alma Gücü Paritesi⁴² (SGP) ülkeler arası karşılaştırmaların gerçek değerler üzerinden yapılabilmesini sağlar.⁴³

3.2.Satın Alma Gücü Paritesine Göre GSYİH

Ekonomik büyüklüğü ve dünya ekonomisiyle bütünleşmesi Çin'i dünya ekonomisinde daha büyük rol oynayan bir ülke haline getirmiştir. Başta ABD olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerin dünya üretimi içindeki payı azalırken Çin'in artmaktadır. (Şekil 7)

Şekil 7.Dünya GSH İçinde Pay (%)

Kaynak:IMF, WEO Database, September 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim Tarihi:21.09.2011)

Çin 1980 yılında dünya üretiminin % 2.190'ını, Hindistan % 2.528'ini, ABD% 24.635'ini, Japonya % 8.648'ini, Türkiye % 1.028'ini, Almanya % 6.735'ini gerçekleştirirken 2001 yılında bu oranlar sırasıyla % 7.558, % 3.778, % 23.281, % 7.454, % 1.120 ve % 5.044 olmuştur. 2010 yılına gelindiğinde dünya üretimindeki paylar; % 13.605, % 5.455, % 19.529, % 5.812, % 1.302 ve % 3.958 olmuştur. Çin payını yaklaşık iki katına çıkarırken ABD, Japonya ve

⁴²TÜİK. Satın alma gücü paritesi. http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=146, (s.1) (Erişim tarihi:06.08.2011)

⁴³WB.http://siteresources.worldbank.org/ICPEXT/Resources/ICP_2011.html (Erişim tarihi:06.08.2011)

Almanya'nın payı azalmış, Türkiye'nin payı çok az artarken, Çin'den sonra en büyük artış Hindistan'da gerçekleşmiştir.

IMF projeksiyonuna göre 2016 yılına gelindiğinde Çin'in dünya üretiminin % 18.038'ini gerçekleştireceği, ABD'nin payının % 17.635 olacağı öngörülmektedir. Türkiye'nin payının % 1.278'e, Almanya'nın % 3.366'ya, Japonya'nın %4.897'e düşeceği, buna karşılık Hindistan'ın payının % 6.686'ya yükseleceği hesaplanmaktadır.

A. Maddison tarafından hazırlanan projeksiyonda⁴⁴, 2030 yılında dünya GSH'sı içinde Çin'in % 23.1, ABD'nin % 17.3, Batı Avrupa'nın % 13.0, Hindistan'ın % 10.4, Japonya'nın % 3.6 payı olacağı öngörüsünde bulunmaktadır.

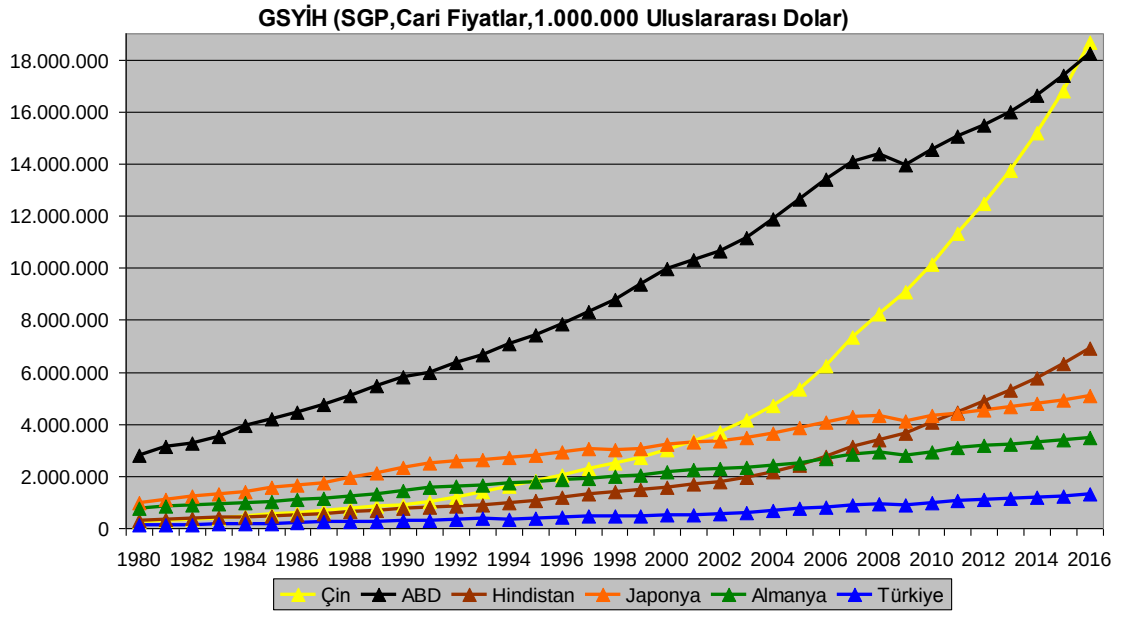
1993 yılı Nobel ekonomi ödülü sahibi R. Fogel tarafından yapılan projeksiyonda⁴⁵, 2040 yılında dünya hasılasında Çin'in % 40, ABD'nin % 14, Hindistan'ın % 12, AB-15'in % 5, Japonya'nın % 2 payının olacağı öngörülmektedir.

SGP ile hesaplanan GSYİH verilerine göre ekonomik büyüklük yanında dünya sıralaması da değişmektedir.(Şekil 8) 1980 yılında 247.893.000.000 Uluslar arası dolar⁴⁶ GSYİH ile Hindistan'dan (286.103.000.000) daha küçük olan Çin ekonomisi, 1984 yılında Hindistan'ı, 1995 yılında Almanya'yı, 2001 yılında Japonya'yı geride bırakarak dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur. Çin 2010 yılında 10.119.896.000.000 dolar GSYİH'ya ulaşırken ABD 14.526.550.000.000 dolar GSYİH ile dünyanın en büyük ekonomisi olma özelliğini korumaktadır.

⁴⁴Maddison (2007),s.103.

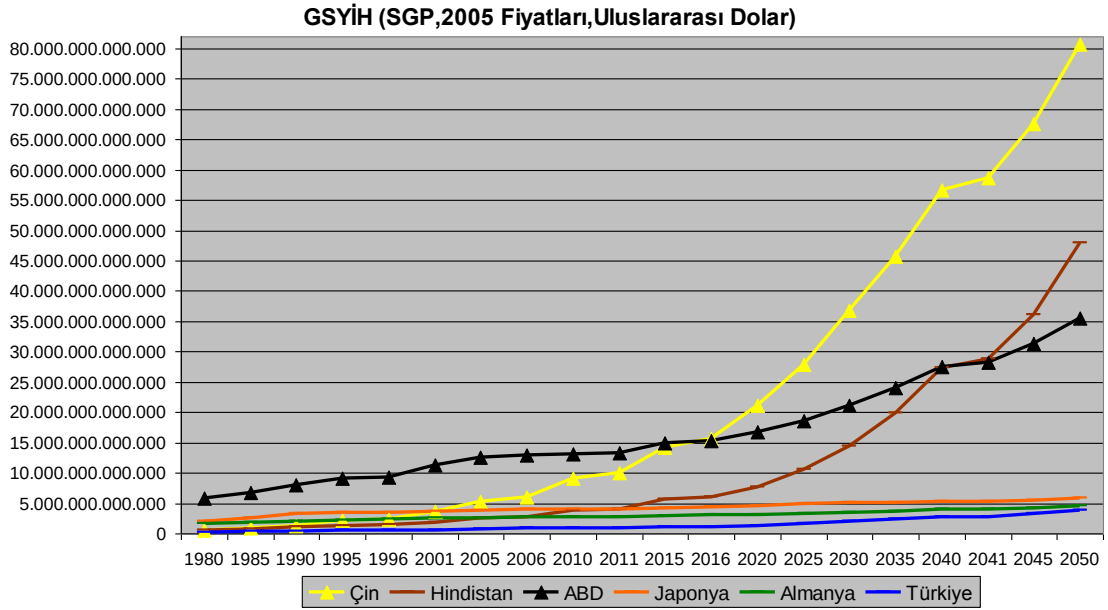
⁴⁵R. Fogel (2007).Capitalism and democracy in 2040:Forecasts and speculations.NBER.
<http://www.nber.org/papers/w13184.pdf>, (s.4) (Erişim tarihi:06.08.2011)

⁴⁶Uluslararası dolar, ABD'de aynı satın alma gücüne sahip olduğu varsayılan bir para birimidir. Belli bir yıl için uluslararası dolar, o yılın döviz kuru ile cari satın alma gücü paritesi arasında yapılan düzenlemeyi yansıtır. SGP, iki ülke arasında, bir ülkenin para birimi ile ikinci bir ülkede aynı miktar mal ve hizmet almayı sağlayan para birimleri arasındaki bir orandır.IMF, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/faq.htm#q4d>.(Erişim tarihi:06.08.2011)

Şekil 8.GSYİH (SGP,Cari Fiyatlar,Uluslar arası Dolar)

Kaynak:IMF, WEO,September 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim tarihi:21.09.2011)

Şekil 9.GSYİH (SGP,Sabit Fiyatlar,Uluslar arası Dolar)

Kaynaklar:1-WB,WDI&GDF. <http://databank.worldbank.org/> (Erişim tarihi:06.12.2011)
2-2010 sonrası için projeksiyonlarda öngörülen büyüme oranları uygulanarak hesaplanmıştır.

IMF projeksiyonunda (cari fiyatlar) GSYİH'nın 2016 yılında Çin'de 18.667.274.000.000, ABD'de 18.250.647.000.000, Türkiye'de 1.322.597.000.000 uluslar arası dolar olacağı öngörülmektedir.

R. Fogel tarafından yapılan projeksiyonda⁴⁷, 2040 yılında GSYİH'nın Çin'de 123.675.000.000.000, ABD'de 41.944.000.000.000, Hindistan'da 36.528.000.000.000, AB-15'te 15.040.000.000.000, Japonya'da 5.292.000.000.000 dolara ulaşacağı öngörülmektedir.

Sabit fiyatlarla SGP göre hesaplanan GSYİH verileri incelendiğinde, Çin ekonomisinin gelişimi daha net görülmektedir.(Şekil 9) 1980 yılında 514.118.327.379 Uluslararası dolar GSYİH büyüklüğü olan Çin ekonomisi, 1984 yılında Hindistan'ı, 1996 yılında Almanya'yı, 2001 yılında Japonya'yı geride bırakarak ABD'nin ardından dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur. GSYİH 2010 yılında Çin'de 9.122.237.355.827 dolara ulaşırken, ABD'de 13.084.556.590.000, Japonya'da 3.896.551.404.538, Hindistan'da 3.762.859.034.269, Almanya'da 2.732.530.581.526, Türkiye'de 912.795.531.850 dolar olarak hesaplanmıştır.

Sabit fiyatlarla hesaplanan SGP GSYİH verilerine göre, Çin ekonomisi 1980 yılında Hindistan'ın % 83.5, Almanya'nın % 31.5, Japonya'nın % 23.4, Türkiye'nin % 195.6, ABD'nin % 10'u düzeyinde bir ekonomik büyüklükte iken 2010 yılına gelindiğinde bu oranlar sırasıyla % 242.4, % 333.8, % 234.1, % 999.4 ve % 69.7'ye ulaşmıştır.

Economist Intelligent Unit tarafından 2005 fiyatları ile yapılan SGP GSYİH projeksiyonunda⁴⁸ 2017 yılında GSYİH'nın ABD'de 15.781.000.000.000, Çin'de 15.833.000.000.000 dolara ulaşacağı, Çin'in dünyanın en büyük ekonomisi olacağı öngörülmektedir.

⁴⁷R. Fogel (2010) .123.000.000.000.000.*Foreign Policy*.
<http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/01/04/1230000000000000?page=0,0>
(Erişim Tarihi:06.08.2011)

⁴⁸Arizona State University. <http://www.futureofuschinatrade.com/fact/real-gdp-us-and-china-1980-2030> (Erişim tarihi:06.08.2011)

Bu çalışmada incelenen büyüme hızlarına ulaşıldığı takdirde, 2016 yılında (2005 sabit fiyatları ile) SGP göre GSYİH ABD'de 15.281.958.746.394, Çin'de 15.642.765.589.954 Uluslar arası dolara ulaşmakta, Çin dünyanın en büyük ekonomisi olmaktadır. Çin'de GSYİH 2020 yılında 21.203.097.777.662, 2030 yılında 36.910.437.180.507, 2041 yılında 58.818.498.155.643 dolara ulaşmaktadır.

Öngörülen büyüme oranlarına göre 2041 yılında dünya ekonomisi tekrar bir ağırlık merkezi değişimi yaşamaktadır. GSYİH 2041 yılında ABD'de 28.054.826.938.528 dolara ulaşırken Hindistan 28.607.818.705.256 dolar ile Çin'in ardından dünyanın ikinci büyük ekonomisi olmaktadır. 2050 yılına gelindiğinde Çin ekonomisi 80.863.350.118.348 dolar GSYİH ile dünyanın en büyük ekonomisi olmaya devam ederken, Hindistan 47.517.737.514.381 , ABD 35.345.476.512.073, Japonya 5.728.872.096.800, Almanya 4.507.037.487.902, Türkiye 3.738.846.278.985 dolar büyüklüğe ulaşmaktadır.

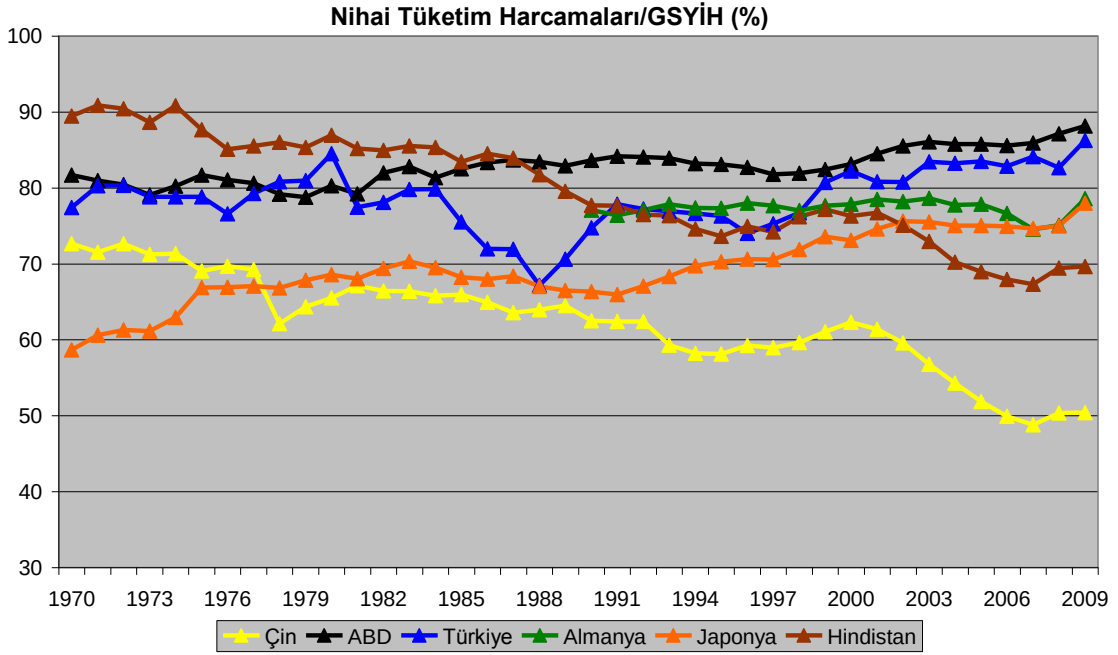
A.Maddison tarafından 1990 fiyatlarıyla yapılan SGP GSYİH projeksiyonuna göre⁴⁹ 2030 yılında Çin ekonomisinin ABD'nin % 138'i düzeyinde olacağı öngörülmüştür. Bu çalışmada hesaplanan sabit fiyatlarla SGP GSYİH verilerine göre Çin ekonomisi ABD'nin 2016 yılında % 102.4, 2020 yılında % 127.7, 2030 yılında % 176.2, 2041 yılında % 209.7, 2050 yılında % 228.8'i düzeyine ulaşmaktadır.

Türkiye ekonomisi 1980 yılında ABD'nin % 5.1, Hindistan'ın % 42.7, Çin'in % 51.1'i düzeyinde iken 2010 yılında ABD'nin % 7, Hindistan'ın % 24.3, Çin'in % 10'u düzeyindedir. Projeksiyonlardaki öngörüler gerçekleşirse Türkiye ekonomisi Çin'in 2016 yılında % 7.4, 2020 yılında % 6.3, 2030 yılında % 5.2, 2041 yılında % 4.8, 2050 yılında % 4.6'sı düzeyinde bir ekonomik büyüklüğe ulaşmaktadır.

⁴⁹Maddison (2007),s.95.

3.3.Harcamalar Yöntemiyle GSYİH

Çin ekonomisinde tüketim harcamalarının GSYİH'ye oranı 1970 yılından beri düşmektedir.(Şekil 10) 1970 yılında % 72.64 olan nihai tüketim harcamaları/GSYİH oranı 1978 yılında % 62.10, 1995'te % 58.13, 2007 yılında ise % 48.82'ye düşmüştür.

Şekil 10.Nihai Tüketim Harcamaları/GSYİH (%)

Kaynak:UNCTAD,National Accounts. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim Tarihi:06.08.2011)

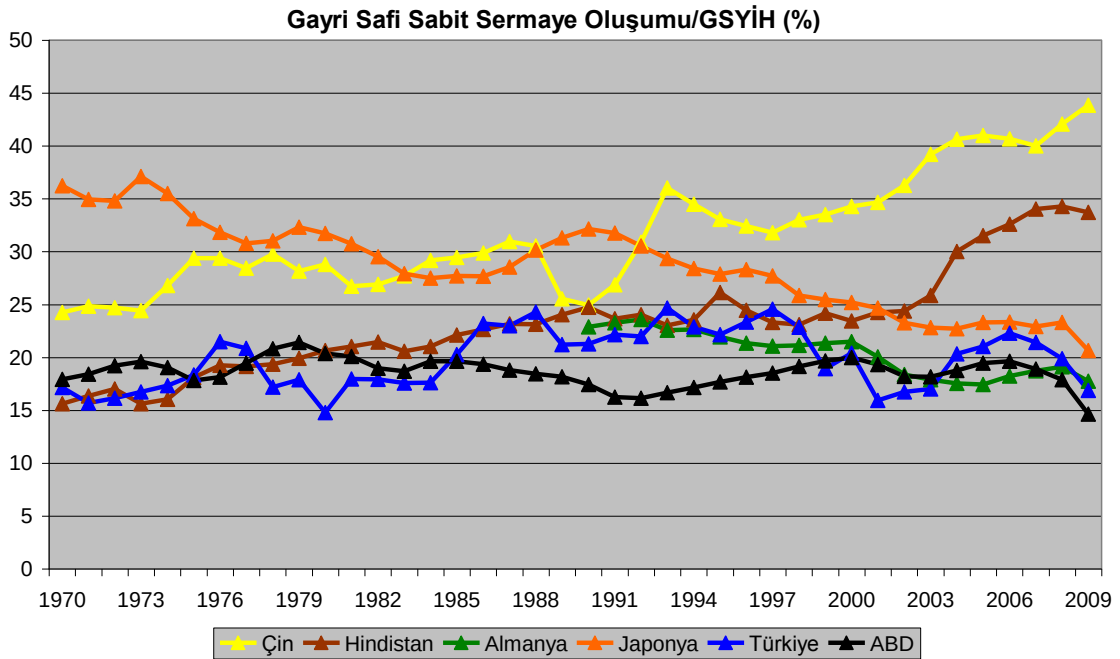
Uluslar arası krizin etkisi ile dünya ekonomisi küçülürken, Çin yönetimi GSYİH'nın % 12'sine denk gelen 4 trilyon yuanlık (586 milyar ABD doları)⁵⁰ ekonomiyi canlandırma paketini uygulamaya koydu. Ülke çapında yatırımları kapsayan pakette, büyümenin daha dengeli hale getirilebilmesi amacıyla kredi kısıtlamaları hafifletildi⁵¹, ülke içi talep canlandırıldı. İzlenen makroekonomik politikalar sonucu nihai tüketim harcamaları/GSYİH oranı 2009 yılında % 50.4'e

⁵⁰F. Cai vd.(2010).Employment effectiveness of China's economic stimulus package. *China&World Economy*,18 (1), s.34.

⁵¹IMF (2009).Regional economic outlook,Asia and Pacific,building a sustained recovery. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2009/apd/eng/areo1009.pdf>, (s.4) (Erişim tarihi:06.08.2011)

yükseldi. Ulaşılan bu orana rağmen tüketim harcamalarının diğer ülkelerden daha düşük olduğu görülmektedir.

Çin’de tüketim harcamaları azalırken yatırım harcamaları artmıştır. (Şekil 11) Gayri safi sabit sermaye oluşumu/GSYİH oranı 1970 yılında % 24.23’ten 1978 yılında % 29.78, 1988 yılında ise % 30.55’e yükselmiştir. Ülke içi istikrarın bozulduğu 1989 Tiananmen olayları ve Doğu Bloku ülkelerindeki çözülme ile uluslar arası belirsizliğin arttığı 1990 yılında yatırım harcamalarının düştüğü görülmektedir. 1990 yılında % 24.95’e düşen gayri safi sabit sermaye oluşumu/GSYİH oranı 1993 yılında % 36.03, 2009 yılında ise % 43.83’e yükselmiştir.

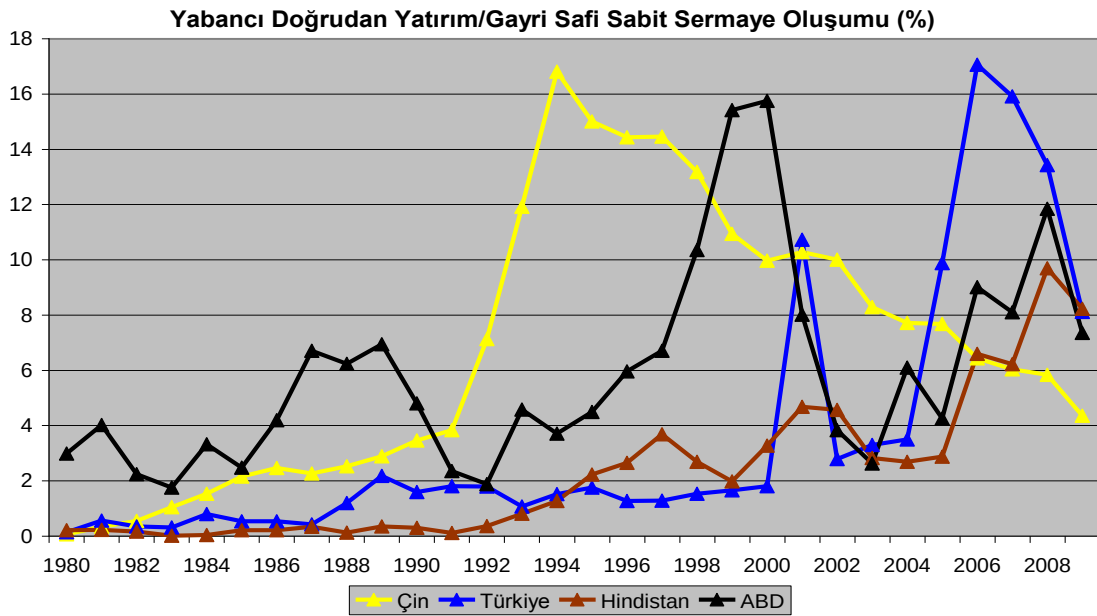
Şekil 11. Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu/GSYİH (%)

Kaynak: UNCTAD, National Accounts. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 06.08.2011)

Yatırım harcamaları ülkeler arasında karşılaştırıldığında, Çin ve Hindistan’da arttığı, diğer ülkelerde düştüğü görülmektedir. Uluslar arası krizin etkili olduğu yıllarda Çin’de yatırım harcamaları artarken diğer ülkelerde yatırım harcamalarının azaldığı, tüketim harcamalarının arttığı gözlenmektedir. Yatırım harcamalarının ekonomi üzerindeki etkisi Keynes’in “yatırım çarpanı”,

Samuelson'un “çarpan-hızlandırıcı” modelinden beri bilinmektedir. Yatırım harcamaları reel getirileri geleceğe yayılan harcamalardır.⁵² Çin'in yatırım harcamalarının yüksek seyretmesi bu ülke açısından gelecek dönemde ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyecek göstergelerden biridir.

Çin'e gelen yabancı sermaye dikkat çekse de yabancı doğrudan yatırımın gayri safi sabit sermaye oluşumu içindeki payı 1994 yılından beri düşmektedir.(Şekil 12) Yabancı doğrudan yatırım girişinin gayri safi sabit sermaye oluşumuna oranı (FDI inward percentage of gross fixed capital formation) 1994 yılında % 16.81 ile en yüksek düzeyine ulaşmış, sonraki dönemde azalarak 2009 yılında % 4.35'e gerilemiştir.

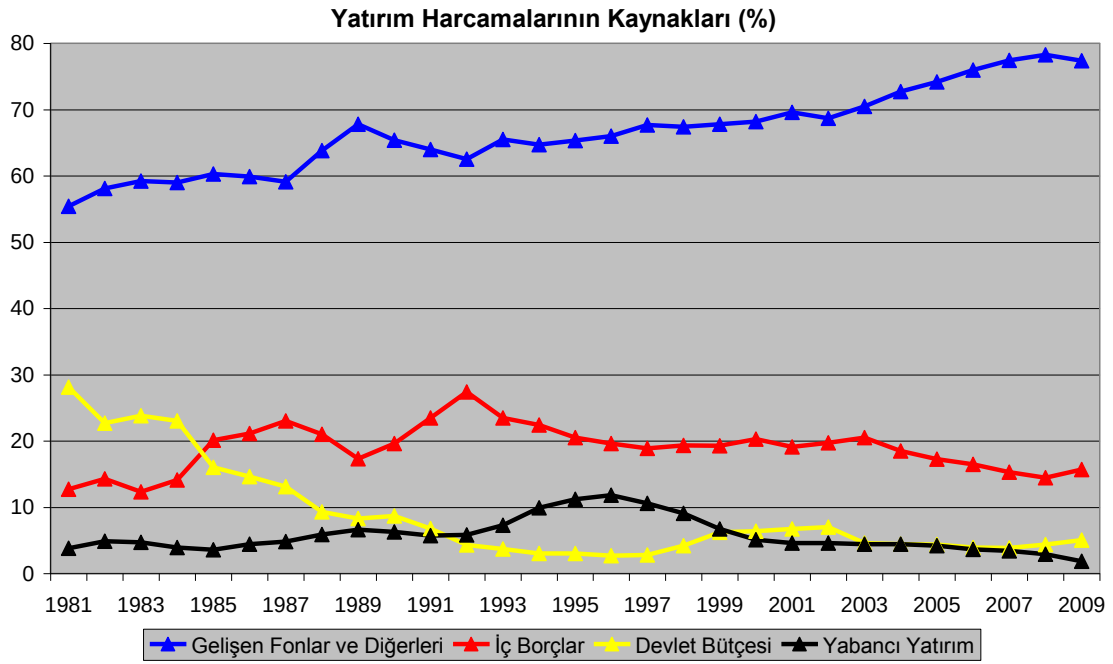

Şekil 12. Yabancı Doğrudan Yatırım/Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu (%)

Kaynak: UNCTAD, Foreign Direct Investment [FDI].<http://unctadstat.unctad.org/>
(Erişim tarihi:06.08.2011)

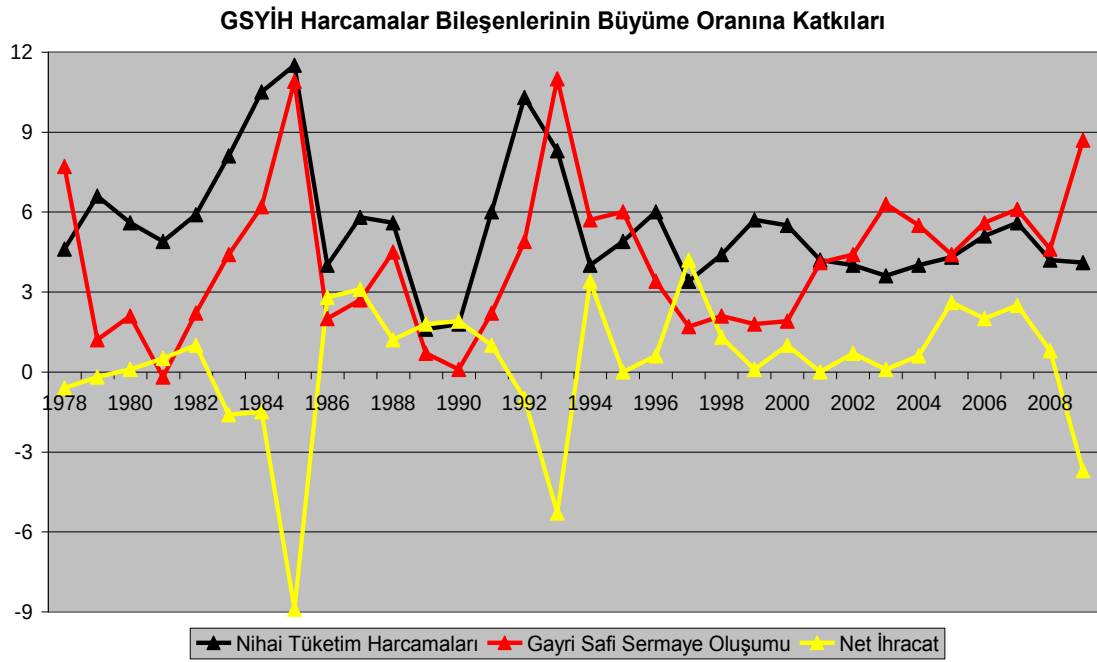
Çin istatistiklerine göre yatırım harcamaları (sources of funds for investment) içinde yabancı yatırımın payı 1981 yılında % 3.8 iken 1996 yılında % 11.8'e yükselmiş, sonraki dönemde azalarak 2009 yılında % 1.8'e gerilemiştir. (Şekil 13)

⁵²K. Yıldırım vd. (2007). *Makroekonomi*. Ankara:Seçkin Yayıncılık, s.80.

Şekil 13. Yatırım Harcamalarının Kaynakları (%)

Kaynak:China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:06.08.2011)

Şekil 14. GSYİH Harcamalar Bileşenlerinin Büyüme Oranına Katkıları

Kaynak:China Statistical Yearbook (2009 ve 2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:06.08.2011)

Gelişen fonlar ve diğerleri (self-raising fund and others) yatırım harcamalarında en büyük kaynak konumundadır. 1981 yılında yatırım harcamalarının % 55.4'ü bu kaynaktan sağlanırken 2009 yılında bu oran % 77.4'e ulaşmıştır. İç borçlar (domestic loans) 1981 yılında yatırım harcamalarının % 12.7'sine kaynaklık ederken bu oran 1992 yılında % 27.4'e çıkmış ancak 2009 yılında 15.7'ye gerilemiştir. Yatırım harcamalarının 1981 yılında % 28.1'i devlet bütçesi (state budget) kaynaklı iken bu oran 2006 yılında % 3.9'a düşmüş, 2008'de % 4.3, 2009 yılında ise % 5.1'e yükselmiştir.

Çin ekonomisinde harcamalar bileşenlerinin büyümeye katkıları (contribution of the three components of GDP to the growth of GDP) incelendiğinde en büyük katkının tüketim ve yatırım harcamaları tarafından yapıldığı görülmektedir. (Şekil 14) Tüketim harcamaları 1979-1992 ve 1996-2001 dönemlerinde, yatırım harcamaları 1993-1995 dönemi ile 2002 sonrasında büyümeye en büyük katkıyı yapmıştır.

Tüketim ve yatırım harcamaları ile karşılaştırıldığında net ihracatın büyümeye katkısı sınırlı kalmıştır. İncelenen 32 yıllık dönemin 8 yılında net ihracatın katkısı negatif olmuştur. Ülke içi istikrarın bozulduğu, reform döneminin en düşük büyüme oranlarına ulaşıldığı 1989 ve 1990 yıllarında büyümeye en büyük katkıyı net ihracat yapmıştır.

Çin ekonomisi için 2000-2010 dönemini kapsayan uygulamalı çalışma⁵³ ekonomik büyümede tüketimin belirleyici (dominant) rol oynadığını, yatırımın ikinci derecede (secondary) etkili olduğunu, net ihracatın etkisinin zayıf (weak) kaldığını ortaya koymaktadır. Buna göre, Çin ekonomisinde büyümenin belirleyicisi ülke kaynakları ile yapılan yatırım ve tüketim harcamalarıdır. Çalışmanın bulgularına göre ülke içi tüketim artırılarak net ihracattaki düşüş telafi edilebilir, ekonomik büyüme sürdürülebilir. Bu durumun Çin'e uluslar arası krizler karşısında bağımsız ekonomi politikası izleme imkanı verdiği açıktır.

⁵³T. Anbao ve Z. Danhua (2011). A comparative analysis on the factors promoting China's economic growth based on demand. *Energy Procedia*,5,s.1392.

3.4.Kişıbaşı GSYİH

Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin dünyanın en kalabalık nüfusuna sahiptir. (Tablo 4) 1978 yılı ekonomide olduğu gibi nüfus politikasında da reform yılı olmuş, çiftlere tek çocuk izni ile dünyanın en sıkı nüfus planlaması uygulanmaya başlamıştır. Çin resmi verilerine göre, 1950 yılında 551.196.000 kişi olan nüfus 1980 yılında 987.050.000 kişiye ulaşmıştır. Nüfus planlamasına rağmen 2010 yılında nüfus 1.339.724.000 kişiye yükselmiştir. Resmi yetkililerin açıklamalarına göre⁵⁴ nüfus planlaması sayesinde 400 milyon kişilik bir artış engellenmiştir.

Çin ekonomisinin olduğu gibi nüfusunun geleceğine dair de çok sayıda projeksiyon yapılmaktadır. Yapılan projeksiyonlarda 2020 yılına gelindiğinde nüfusun 1.384.545.000 ile 1.470.000.000, 2025 yılında 1.394.639.000 ile 1.500.000.000 kişi arası olacağı öngörülmektedir. Projeksiyonlar 2030 yılı sonrasında dünyanın en kalabalık ülkesinin Hindistan olacağını göstermektedir.

Ekonomide ulaşılan yüksek büyüme oranları ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmasına rağmen nüfusun kalabalık oluşu Çin’de kişi başı GSYİH’nin düşük kalmasına neden olmaktadır. (Tablo 5) Cari fiyatlarla, 1978 yılında 228 ABD doları olan kişi başı GSYİH 2001 yılında 1.049, 2010 yılında 4.454 dolara ulaşmıştır.

Sabit fiyatlarla kişi başı GSYİH, 1978 yılında 202 dolardan 2001 yılında 1.247, 2010 yılında 2.965 dolara ulaşmıştır. Bu gelişmeye rağmen Çin’de kişi başı GSYİH dünya ortalamasının altında kalmaktadır. Ancak aradaki farkın 2001 sonrasında hızla kapanmakta olduğu görülmektedir.

⁵⁴China Population and Development Research Center.
<http://www.cpirc.org.cn/en/enews20060107.htm> (Erişim tarihi:06.08.2011)

Tablo 4. Toplam Nüfuslar (1.000 Kişi)

	ÇİN				Hindistan	Avrupa (Kıta)	ABD	Rusya	Türkiye
	ÇRV	ABDSB	BM						
			Orta Varyant	Yüksek Varyant					
50	551.196	562.580	550.771	550.771	371.857	547.287	157.813	102.702	21.238
60	662.070	650.661	658.270	658.270	447.844	603.854	186.326	119.906	28.161
70	829.920	820.403	814.623	814.623	553.874	655.879	209.464	130.392	35.464
80	987.050	984.736	983.171	983.171	700.059	692.869	229.825	138.655	44.105
90	1.143.330	1.148.364	1.145.195	1.145.195	873.785	720.497	253.339	148.244	54.130
00	1.267.430	1.263.638	1.269.117	1.269.117	1.053.898	726.777	282.496	146.758	63.628
10	1.339.724	1.330.141	1.341.335	1.341.335	1.224.614	738.199	310.384	142.958	72.752
15	1.430.000	1.361.513	1.369.743	1.382.444	1.308.221	742.067	323.885	142.229	77.003
20	1.470.000	1.384.545	1.387.792	1.419.761	1.386.909	744.177	337.102	141.022	80.753
25	1.500.000	1.394.639	1.395.256	1.449.235	1.458.958	743.890	349.758	139.034	83.984
30	1.521.000	1.391.491	1.393.076	1.467.433	1.523.482	741.233	361.680	136.429	86.665
35	-	1.378.255	1.381.588	1.477.331	1.579.802	736.922	372.889	133.760	88.770
40	1.542.000	1.358.519	1.360.906	1.481.942	1.627.029	731.826	383.460	131.280	90.302
45	1.542.000	1.333.892	1.331.768	1.482.486	1.664.519	726.029	393.454	128.829	91.251
50	1.530.000	1.303.723	1.295.604	1.479.310	1.692.008	719.257	403.101	126.188	91.617

Kaynaklar: 1-United Nations [UN], World Population Prospects: The 2010 Revision.

<http://esa.un.org/unpd/wpp/index.htm> (Erişim tarihi:06.08.2011)

2- National Bureau of Statistics of China [NBSC] (2011)

http://www.stats.gov.cn/english/newsandcomingevents/t20110428_402722237.htm

(Erişim tarihi:06.08.2011)

3-National Population and Family Planning Commission of China (2007).

<http://www.nfpcc.gov.cn/en/detail.aspx?articleid=090505113410937991>

(Erişim Tarihi:06.08.2011)

4-U.S. CENSUS BUREAU, International Database.<http://www.census.gov/>

(Erişim Tarihi:06.08.2011)

Tablo 5. Kişibaşı GSYİH (ABD Doları)

	Cari Fiyatlar					Sabit Fiyatlar (2005)				
	Çin	Hindistan	Türkiye	ABD	Dünya	Çin	Hindistan	Türkiye	ABD	Dünya
78	228	203	2.141	10.015	2.154	202	295	3.966	24.771	4.911
80	317	264	2.097	11.946	2.675	229	285	3.680	25.006	4.988
85	298	289	1.830	17.209	2.682	354	330	4.166	27.933	5.220
90	360	374	3.742	22.520	4.201	477	403	4.982	31.218	5.707
95	635	383	3.867	27.411	5.247	802	469	5.366	33.657	5.876
00	957	444	4.189	34.802	5.286	1.159	569	6.076	39.278	6.510
01	1.049	451	3.037	35.601	5.188	1.247	589	5.648	39.288	6.545
05	1.792	737	7.088	42.120	7.053	1.792	737	7.088	42.120	7.053
06	2.152	817	7.687	44.240	7.551	2.009	795	7.475	42.842	7.255
07	2.663	1.019	9.246	46.067	8.400	2.282	859	7.721	43.360	7.460
08	3.383	1.076	10.297	46.834	9.105	2.489	890	7.669	43.154	7.498
09	3.800	1.066	8.555	45.636	8.548	2.701	945	7.216	41.659	7.265
10	4.454	1.326	10.273	46.977	9.275	2.965	1.011	7.760	42.478	7.466

Kaynak: UNCTAD, National Accounts. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:11.09.2011)

Kişi başı GSYİH verileri SGP ile karşılaştırıldığında ülkeler arası fark azalmaktadır. IMF verilerine göre, Çin'de 1980 yılında 251 Uluslar arası dolar olan kişi başı GSYİH (cari fiyatlar) 2001 yılında 2.616, 2010 yılında 7.544 dolara ulaşmıştır. IMF projeksiyonunda 2016 yılına gelindiğinde kişi başı GSYİH'nın Çin'de 13.505, Hindistan'da 5.368, Japonya'da 40.061, Türkiye'de 17.321, ABD'de 55.622, Almanya'da 43.198 dolara ulaşacağı öngörülmektedir.

Tablo 6. Kişibaşı GSYİH (SGP, 2005 Sabit Fiyatlar, Uluslararası Dolar)

	Çin	Hindistan	Japonya	Türkiye	ABD	Almanya
1980	524	895	18.778	5.959	22.568	20.857
1985	814	1.034	21.151	6.746	28.562	22.493
1990	1.101	1.244	26.129	8.088	31.899	25.881
1995	1.849	1.452	27.593	8.711	33.874	27.822
2000	2.667	1.769	28.613	9.828	39.578	30.298
2001	2.868	1.832	28.603	9.136	39.602	30.711
2002	3.108	1.871	28.611	9.566	39.944	30.649
2003	3.398	1.998	28.953	9.934	40.588	30.522
2004	3.719	2.133	29.738	10.719	41.653	30.885
2005	4.115	2.300	30.310	11.465	42.534	31.115
2006	4.611	2.479	30.933	12.092	43.257	32.302
2007	5.239	2.686	31.660	12.488	43.660	33.403
2008	5.712	2.781	31.307	12.406	43.250	33.829
2009	6.206	2.993	29.372	11.655	41.735	32.176
2010	6.816	3.214	30.573	12.547	42.338	33.445
2011	7.471	3.412	30.425	12.349	42.708	34.453
2015	10.494	4.407	33.012	13.465	45.849	36.691
2016	11.433	4.708	33.515	13.892	46.986	37.226
2020	15.314	5.787	35.769	15.504	49.302	39.319
2025	20.059	7.496	38.811	17.738	52.698	41.195
2030	26.526	9.769	41.475	20.437	57.286	43.315
2035	33.214	12.928	43.175	23.815	63.015	47.302
2040	41.792	17.204	45.541	27.673	69.426	52.305
2041	43.441	18.091	46.184	28.485	70.726	53.329
2045	50.796	22.164	48.905	32.063	76.195	57.661
2050	62.025	28.685	53.436	37.035	83.647	62.998

Kaynaklar: 1-WB,WDI&GDF.<http://www.worldbank.org/> (Erişim tarihi:24.09.2011)

2-2010 sonrası için çalışmada kullanılan Sabit Fiyatlarla SGP GSYİH ve U.S.CENSUS BUREAU yıl ortası nüfus verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Sabit fiyatlarla SGP göre kişi başı GSYİH verileri incelendiğinde ülkeler arasındaki fark daha da azalmaktadır. (Tablo 6) Çin'de 1980 yılında 524 Uluslar arası dolar olan kişi başı GSYİH 2001 yılında 2.868, 2010 yılında 6.816 dolara ulaşmıştır. Kişi başı GSYİH 1980 yılında Hindistan'ın % 58.5, Türkiye'nin % 8.8, ABD'nin % 2.3'ü düzeyinde iken 2010 yılında Hindistan'ın % 210.3, Türkiye'nin % 54.3, ABD'nin % 16.1'ine yükselmiştir.

Ekonomik büyüme ve nüfus projeksiyonlarında öngörülen gelişmeler gerçekleştiği takdirde, Çin'de kişi başı GSYİH 2015 yılında 10.494, 2025 yılında 20.059, 2045 yılında 50.796, 2050 yılında 62.025 dolara ulaşmaktadır. Öngörülerin gerçekleşmesi durumunda Çin'de kişi başı GSYİH, 2025 yılında Japonya'nın % 51.7, Türkiye'nin % 113, ABD'nin % 38.1, Almanya'nın % 48.7'sine; 2045 yılında ise Japonya'nın % 103.9, Türkiye'nin % 158.4, ABD'nin % 66.7, Almanya'nın % 98.5'ine ulaşmaktadır. 2050 yılında kişi başı GSYİH Japonya'nın % 116.1, Türkiye'nin % 167.5, ABD'nin % 74.2, Almanya'nın % 98.5'i düzeyinde olmaktadır.

4.Beşeri Sermaye ve Teknolojik Gelişim

4.1.Beşeri Sermaye Gelişimi

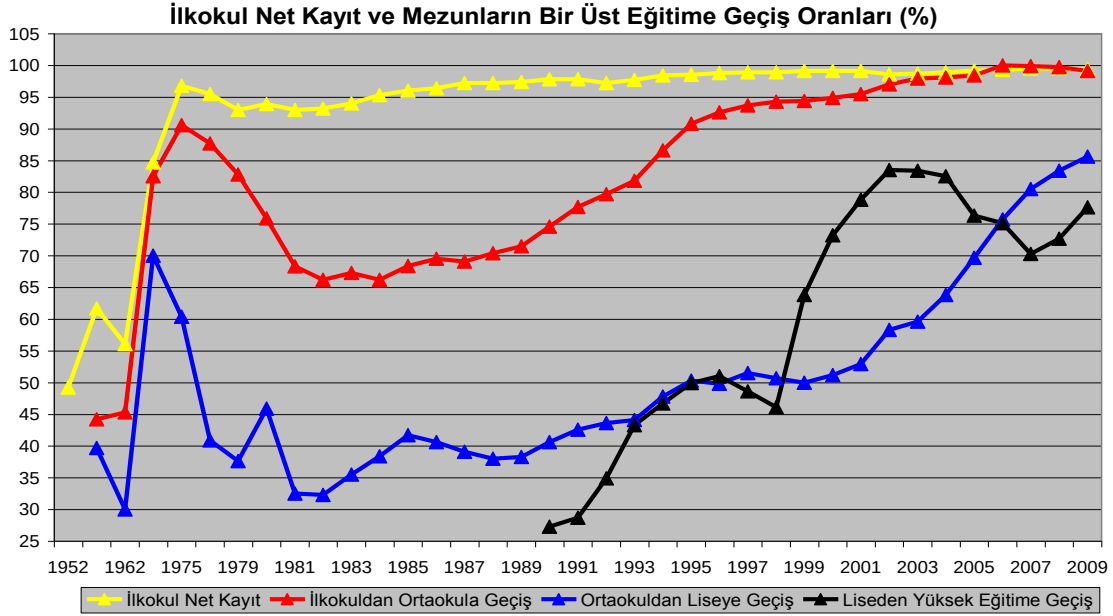
Ekonomik gelişme makroekonomik göstergelerde nicel büyümenin yanında, sosyo ekonomik ve kültürel yapının değişimini de beraberinde getirmektedir. Bilgi çağı olarak tanımlanan 21. yüzyılda ekonomik yapıdaki değişimin stratejik aracı olarak beşeri sermaye öne çıkmaktadır.

4.1.1.İlk ve ortaöğretim

Çin'de nüfusun yaklaşık 500 milyon olduğu 1949 yılında insanların % 80'i okur yazar değildi.⁵⁵ ÇHC kurulduğunda yeni yönetimin ilk hedefi okur yazarlığın arttırılması oldu. Bu amaçla Çince karakterler sadeleştirildi,

⁵⁵Asianinfo.<http://www.asianinfo.org/asianinfo/china/pro-education.htm>
(Erişim Tarihi:16.06.2010)

kampanyalar başlatıldı. 1958 yılında başlayan İkinci Beş Yıllık Plan döneminde temel ve mesleki eğitim okul çağındaki nüfus ve yetişkinler için yaygınlaştırılmaya başladı.⁵⁶ Okullara kayıtlı öğrenci sayıları artarken kayıt oranları⁵⁷ da yükseldi. (Şekil 15)

Şekil 15. İlkokul Net Kayıt ve Mezunların Üst Eğitime Geçiş Oranları (%)

Kaynak: China Statistical Yearbook (1999,2001,2010).<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:24.08.2011)

İlkokul net kayıt oranı 1952’de % 49.2’den 1975 yılında % 96.8’e ulaşmıştır. Planlı dönemde zorunlu eğitim ortaokul dönemini de kapsayacak şekilde 9 yıla çıkarılmak istense de mali yetersizlikler nedeniyle yaygınlaştırılmadı.⁵⁸ Reformlarla birlikte planlı döneme göre azalan ilkökul net kayıt oranı 1982 yılından itibaren tekrar artmaya başlamış, 1999 yılında % 99.1’e ulaşmıştır.

⁵⁶United Nations Development Program [UNDP] (1997).China human development report 1997. [\(http://www.undp.org.cn/downloads/nhdr/nhdr1997.pdf,\(s.19\)\)](http://www.undp.org.cn/downloads/nhdr/nhdr1997.pdf,(s.19)) (Erişim Tarihi:30.07.2010)

⁵⁷Net kayıt oranı,okula başlangıç yaşındaki nüfusun ne kadarının okula başlama fırsatı bulabildiğini gösterir. Brüt kayıt oranı ise hangi yaşta olursa olsun,birinci sınıfa kayıt olan tüm nüfusu kapsar.Y. Kavak (2010).2050’ye doğru nüfus bilim ve yönetim:Eğitim sistemine bakış. [\(http://www.tusiad.org/FileArchive/Tusiad_2050NufusEgitim_Raporu.pdf,\(s.56\)\)](http://www.tusiad.org/FileArchive/Tusiad_2050NufusEgitim_Raporu.pdf,(s.56)) (Erişim tarihi:02.08.2010)

⁵⁸C. G.Ying (2001).The future population of China: Prospects to 2045 by place of residence and by level of education.Asian Meta Centre Research Papers. [\(http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP2.pdf,\(s.5\)\)](http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP2.pdf,(s.5)) (Erişim tarihi:01.08.2010)

1957 yılında ilkokuldan mezun olan öğrencilerin % 44.2'si ortaokula geçiş yapabilirken 1975 yılında bu oran % 90.6'ya yükselmiştir. 1986 yılında zorunlu eğitimi 9 yıla çıkaran yasa kabul edilirken ilk ve ortaöğretime ait sorumluluklar merkezi yönetimden yerel yönetimlere devredildi.⁵⁹ Reform döneminde düşen ilkokuldan ortaokula geçiş oranı 1986 yılından itibaren artmaya başlamış, 1995 yılında % 90.8, 2006 yılında % 100'e ulaşmıştır.

Ortaokul mezunlarının liseye geçiş oranı 1957 yılında % 39.7 iken 1975 yılında % 70'e ulaşmış ancak 1982 yılında % 32.3'e düşmüştür. Sonraki dönemde artmaya başlayan oran 1996 yılında % 49.8'e yükselmiştir.

Uygulanan tek çocuk politikası Çin'de nüfusun büyüklüğünü olduğu gibi yapısını da değiştirmektedir. Bu değişime bağlı olarak eğitim çağındaki nüfus azalmaktadır. Demografik yapıdaki dönüşümün farkında olan Çin otoriteleri 1999 yılında eğitimi daha büyük kitlelere ulaştırmayı amaçlayan, "21. Yüzyılda Eğitimi Canlandırma Planı"nı (Action Plan for Educational Vitalization Facing the 21st Century) uygulamaya koydu. Bu planla, "nüfusu (ulusu) eğitim ve bilimle gençleştirmek" (rejuvenating the nation through science and education)⁶⁰ stratejisi çerçevesinde, lise ve üniversite eğitimine ağırlık vererek 2020 yılında ülkenin yenilik odaklı (innovation oriented) bir toplum haline gelmesi hedeflenmiştir. Bu strateji çerçevesinde lise ve üniversite düzeyinde eğitim yaygınlaştırılırken, 1999 yılında % 50 olan ortaokuldan liseye geçiş oranı 2009 yılında % 85.6'ya yükselmiştir.

Çin'in 2010 yılında yayınladığı Orta ve Uzun Dönem Eğitim Reformu ve Gelişimi Ulusal Planı'nda (Outline of China's National Plan for Medium and

⁵⁹WB (2005).Education notes 2005.

[\(http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EdNotes_China.pdf,\(s.1\)\)](http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EdNotes_China.pdf,(s.1)) (Erişim tarihi:15.06.2010)

⁶⁰United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO](2008).National report on mid-term assessment of education for all in China.
[\(http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/efa/EFA_MDA/National_EFA_MDA_Reports/China_EFA_MDA_Cover_VI.pdf,\(s.10\)\)](http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/efa/EFA_MDA/National_EFA_MDA_Reports/China_EFA_MDA_Cover_VI.pdf,(s.10))(Erişim tarihi:10.08.2010)

Long-term Education Reform and Development 2010-2020)⁶¹ lise düzeyinde % 79.2 olan brüt kayıt oranının 2015 yılında % 87, 2020 yılında % 90'a ulaşacağı öngörülmektedir.

4.1.2. Yüksek eğitim

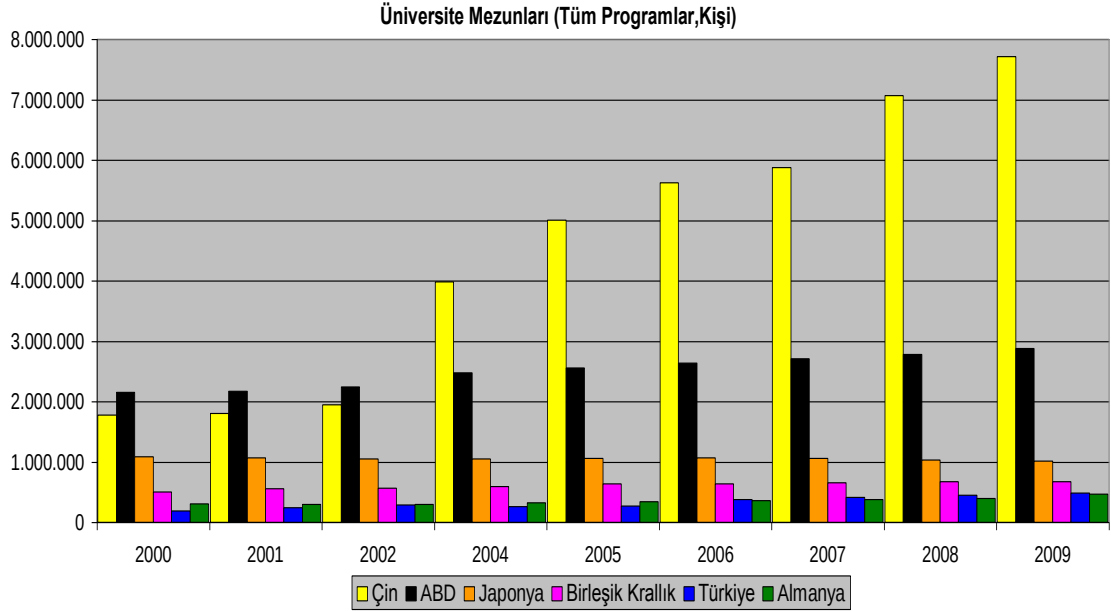
Çin'in Eğitimi Canlandırma Planı yüksek eğitimin geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. 1998 yılında % 46.1 olan liseden yüksek eğitime geçiş oranı 2002 yılında % 83.5'e ulaşmıştır. Oran 2009 yılında % 77.6'ya düşse de yüksek eğitimde kayıtlı öğrenci sayısı artmıştır. Orta ve Uzun Dönem Eğitim Reformu ve Gelişimi Planı'nda, 2009 yılında 29.79 milyon olan yüksek eğitimde kayıtlı öğrenci sayısının (meslek yüksek okulları dahil-higher vocational colleges) 2015 yılında 33.5, 2020 yılında 35.5 milyona ulaşması hedeflenmektedir.

Çin'in yüksek eğitim alanındaki gelişimi uluslar arası karşılaştırmalarda daha net ortaya çıkmaktadır.(Şekil 16) 2000 yılında üniversite düzeyinde (tertiary education) 1.775.999 kişi ile ABD'den daha az mezun veren Çin, 2004 yılında ABD'yi geride bırakarak yüksek eğitimden dünyanın en fazla mezun veren ülkesi haline gelmiştir. 2009 yılında yüksek eğitimden Türkiye'de 488.758, ABD'de 2.881.557, Çin'de 7.716.957 kişi mezun olmuştur. Çin yüksek eğitiminden 2009 yılında mezun olanlar ABD, Japonya, Birleşik Krallık, Almanya ve Türkiye toplamından (5.525.717) fazladır. Bu verilere ülke dışında eğitim alan Çinliler dahil değildir.

Çin'in yüksek eğitimdeki gelişimi lisans düzeyinde daha da belirginleşmektedir. (Şekil 17) 1998 yılında lisans düzeyinde (first university degree) ABD'de 1.198.938, Japonya'da 529.606, Türkiye'de 115.106 kişi

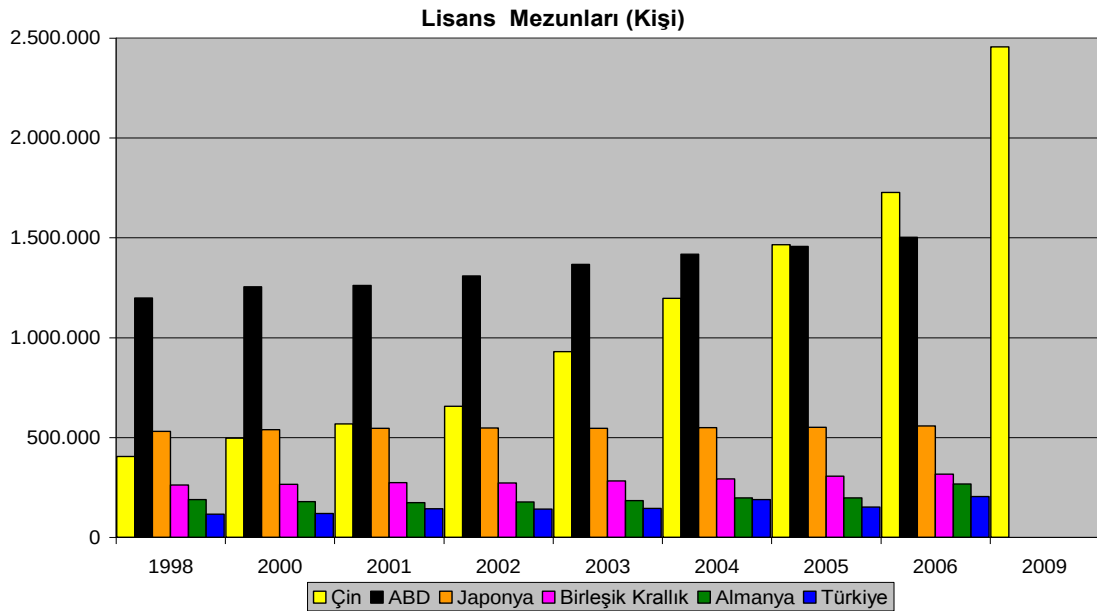
⁶¹UNESCO (2010).Outline of China's national plan for medium and long-term education reform and development.
http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/China/China_National_Long_Term_Educational_Reform_Development_2010-2020_eng.pdf, (s.11) (Erişim tarihi:24.08.2011)

mezun olurken, Çin yüksek eğitim sistemi 404.666 kişi ile ABD ve Japonya'dan daha az mezun vermiştir.

Şekil 16. Üniversite Mezunları (Kişi)

Kaynak: UNESCO, Education. <http://stats.uis.unesco.org/> (Erişim Tarihi:24.08.2011)

Şekil 17. Lisans Mezunları (Kişi)

Kaynaklar:1- Science and Engineering Indicators (2010).

<http://www.nsf.gov/statistics/seind10/append/c2/at02-36.pdf>, (s.1-3) (Erişim tarihi:24.08.2011)

2-China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:24.08.2011)

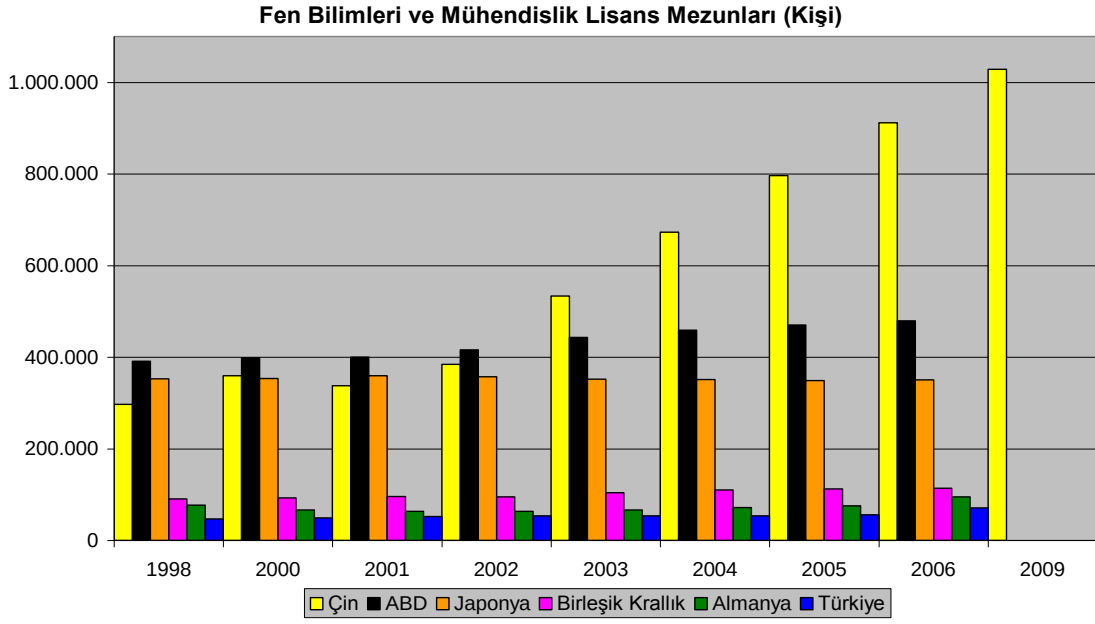
Yüksek eğitimdeki gelişimle birlikte Çin, 2001 yılında Japonya, 2005 yılından itibaren de ABD'den daha fazla mezun vermeye başlamış, mezun sayısı 2009 yılında 2.455.359 kişiye ulaşmıştır.

Çin yüksek eğitimini ülkenin ihtiyaç ve önceliklerine göre planlamaktadır. Bilim ve Teknolojik Gelişim için Orta ve Uzun Dönemli Ulusal Program'da (The National Medium-and Long-Term Program for Science and Technology Development 2006-2020)⁶² temel hedefler;

- Ülkenin rekabet gücünü arttıracak sanayi ve bilişim endüstrilerinde anahtar teknolojilere sahip olarak ülkenin teknolojik kapasitesini ileri seviyeye çıkarmak,
- Ülkenin gıda güvenliğini sağlayacak tarımsal araştırma geliştirmede dünya lideri olmak,
- Enerjide tasarruf artırıcı çalışmalar yapmak,
- Ekonomide kaynak tasarruf edici (resource saving) teknolojik gelişim modelleri oluşturmak,
- Salgın hastalıkların yayılmasını engelleyici yeni ilaç ve tıbbi cihazların geliştirilmesini sağlamak,
- Ulusal güvenlik için modern silah sistemleri ihtiyacını karşılamak,
- Bilişim, biyoloji, malzeme (material) ve uzay bilimleri gibi öncü alanlarda dünya çapında bilim adamları yetiştirmek,
- Çin karakteri olan (Chinese characteristics) dünya çapında araştırma enstitüleri ve üniversiteler kurmak,

olarak belirlenmiştir. Çin Ulusal Program'da belirlenen hedeflere ulaşmak için yüksek eğitimde fen bilimleri ve mühendislik (science and engineering) alanlarına öncelik vermekte, bu alanlar en büyük öğrenci sayısına ulaşmaktadır.

⁶²Chinese Government's Official Web Portal, The State Council People's Republic of China[SCPRC] (2006).The national medium-and long-term program for science and technology development 2006-2020.http://www.gov.cn/english/2006-02/09/content_183426.htm,(s.12) (Erişim tarihi:11.09.2011)

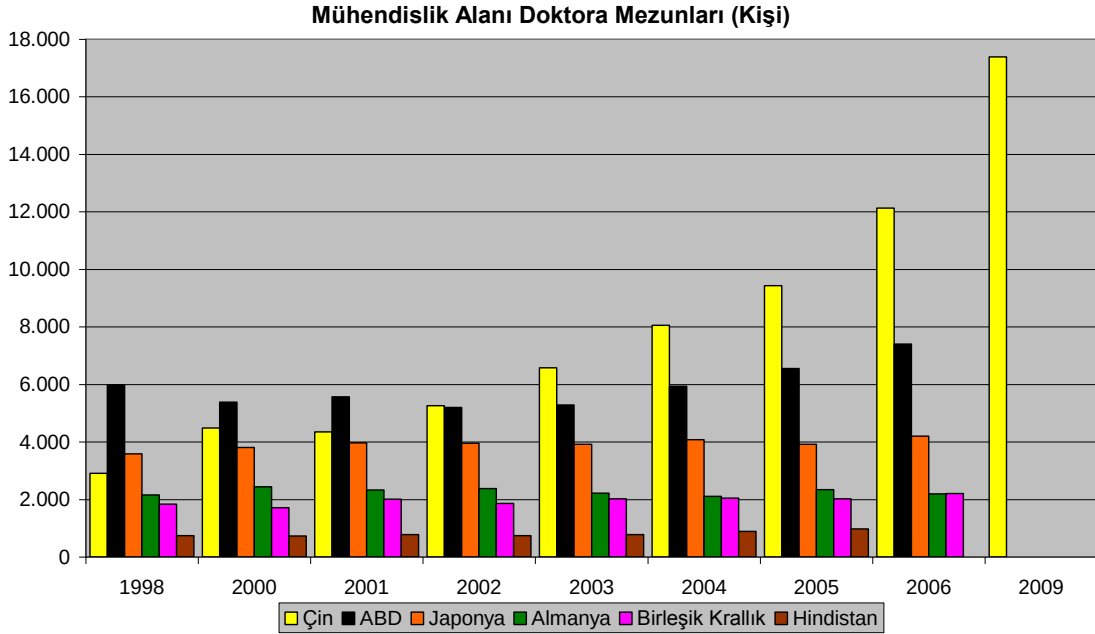

Şekil 18.Fen Bilimleri ve Mühendislik Lisans Mezunları (Kişi)

Kaynaklar:1- Science and Engineering Indicators (2010).

<http://www.nsf.gov/statistics/seind10/append/c2/at02-36.pdf> s.1-3. (Erişim tarihi:24.08.2011)

2-China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:24.08.2011)

Şekil 19.Mühendislik Alanı Doktora Mezunları (Kişi)

Kaynaklar:1- Science and Engineering Indicators (2010).

<http://www.nsf.gov/statistics/seind10/append/c2/at02-40.pdf>, (s.1-2)

2-China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:24.08.2011)

Fen bilimleri ve mühendislik alanından 1998 yılında ABD’de 390.796, Japonya’da 352.289, Türkiye’de 46.950 kişi mezun olurken Çin’de bu sayı 296.723 kişidir. (Şekil 18) Çin, 2002 yılından itibaren Japonya, 2003 yılından itibaren de ABD’den daha fazla mezun verir hale gelmiş, 2009 yılında fen bilimleri ve mühendislik alanından mezun olanların sayısı 1.028.129 kişiye ulaşmıştır.

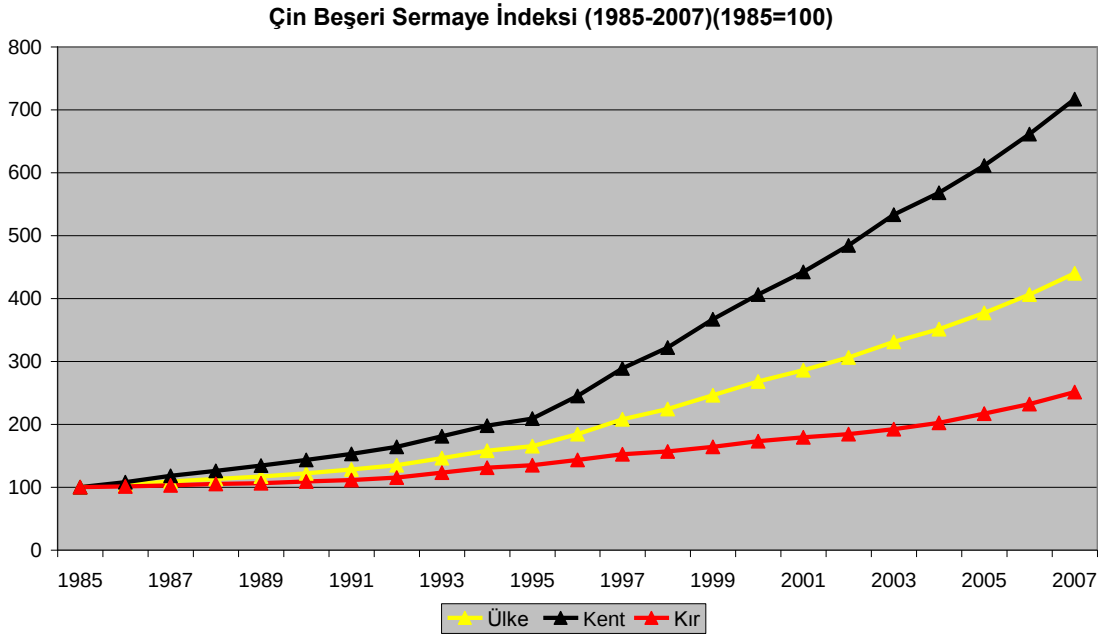
Doktora derecesine sahip olanlar sahip oldukları yüksek niteliklerle bir ülkenin beşeri sermayesinin hayati parçasını oluşturmaktadır.⁶³ Çin’in yüksek eğitim alanındaki gelişimi doktora düzeyinde de gözlenmektedir.(Şekil 19) 1998 yılında mühendislik alanından doktora düzeyinde ABD’de 5.985, Japonya’da 3.580, Çin’de 2.900 kişi mezun olmuştur. Çin bu alanda 2000 yılında Japonya’yı, 2002 yılında ABD’yi geride bırakarak en fazla doktora mezunu veren ülke haline gelmiştir. 2009 yılında mühendislik alanından doktora düzeyinde 17.386 kişi mezun olmuştur.

4.1.3.Beşeri sermaye indeksi

Çin’in ekonomik büyüme yanında eğitimi ülke çapında yaygınlaştırması beşeri sermaye gelişimini hızlandırmıştır. Ülkede beşeri sermaye (total human capital) 1985-2007 arası yıllık % 6.74 büyümüştür.⁶⁴ Bu hız ekonomik büyümenin altında kalsa da beşeri sermaye gelişimi son dönemde ivme kazanmıştır. (Şekil 20) 1995 yılında 165 olan beşeri sermaye indeksi (ülke) 2007 yılında 440’a ulaşmıştır. Kırsal nüfus beşeri sermaye (rural human capital) indeksi 2007 yılında 251 ile ülke ortalamasının altında kalırken kentsel nüfusta (urban human capital) 717’ye ulaşmış, ülke ortalamasının üzerine çıkmıştır.

⁶³UNESCO (2006).Global education digest 2006.
<http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/ged/2006/GED2006.pdf>,(s.46)
(Erişim tarihi:25.10.2010)

⁶⁴H. Li vd. (2009).Human capital in China. NBER. <http://www.nber.org/papers/w15500.pdf>,(s.38)
(Erişim tarihi:30.11.2010)

Şekil 20. Beşeri Sermaye İndeksi

Kaynak: H. Li vd. (2009). Human Capital in China. NBER.
<http://www.nber.org/papers/w15500.pdf>, (s.44) (Erişim tarihi:30.11.2010)

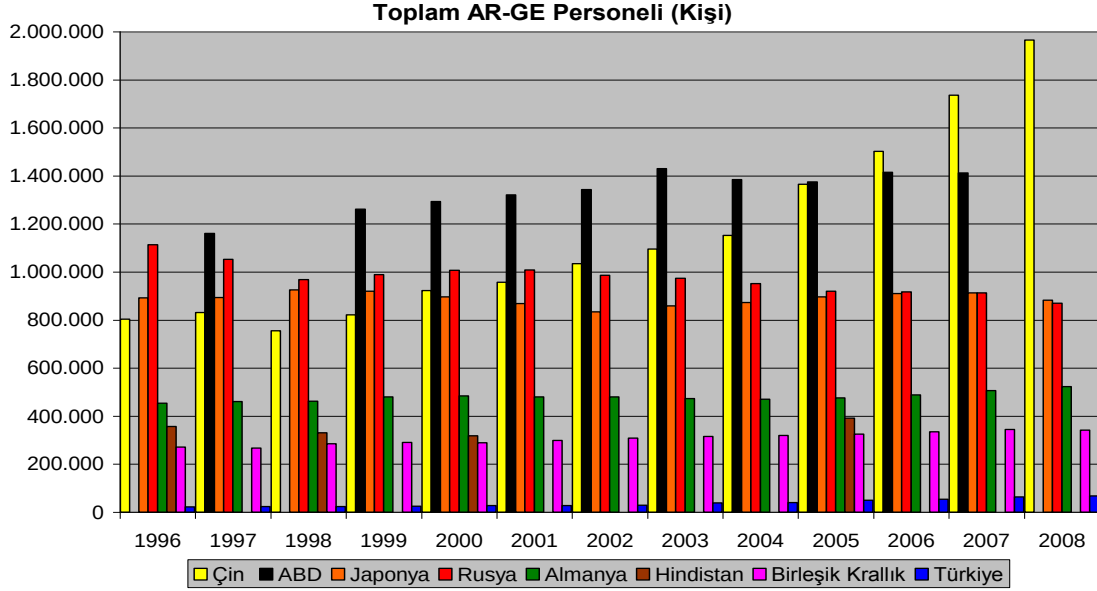
4.2. Teknolojik Gelişim

4.2.1. AR-GE faaliyetleri

Çin, Bilim ve Teknolojik Gelişim için Orta ve Uzun Dönemli Ulusal Program'da belirlediği hedeflere ulaşmak için ülkenin araştırma geliştirme faaliyetlerinin en önemli unsuru olan AR-GE personelini büyük bir hızla arttırmıştır. (Şekil 21) 1996 yılında 804.000 kişi (tam zaman eşdeğeri, full time equivalent) ile ABD, Rusya ve Japonya'dan daha az AR-GE personeline sahip olan Çin, 2000 yılında Japonya, 2002 yılında Rusya, 2006 yılında ABD'yi geride bırakarak, 2008 yılında 1.965.357 kişiden oluşan dünyanın en büyük yetenek havuzuna sahip ülkesi haline gelmiştir.

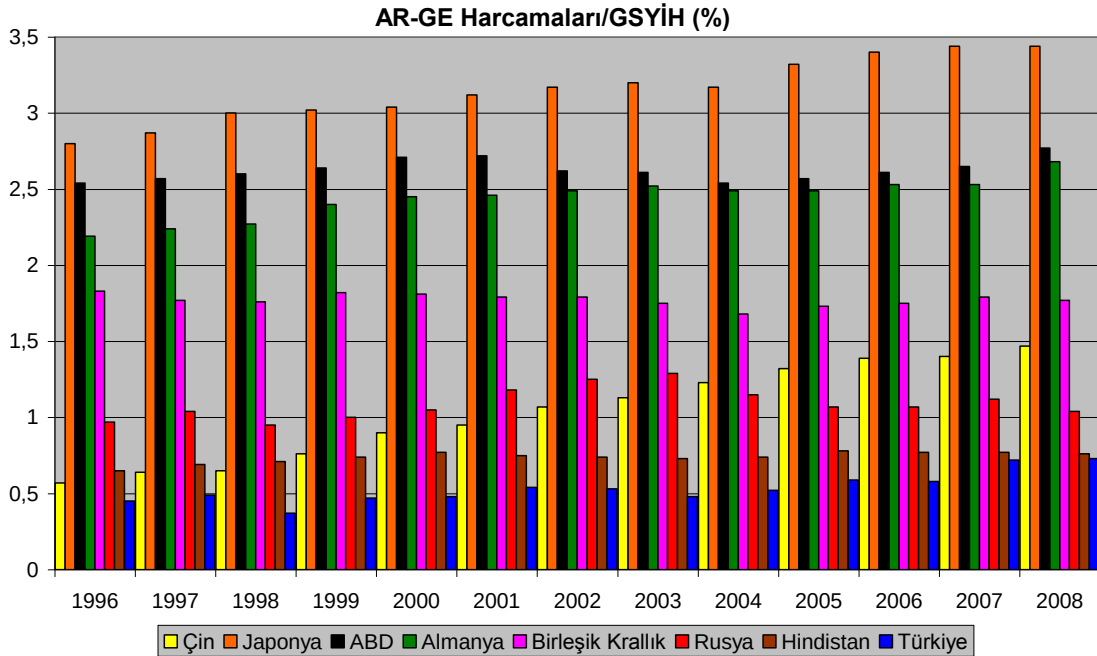
Çin, AR-GE personeli yanında AR-GE harcamalarını da arttırmıştır. (Şekil 22) AR-GE harcamaları/GSYİH oranı 1996 yılında % 0.57 iken 2008 yılında % 1.47'ye ulaşmıştır. Ulusal Program'da bu oranın 2020 yılına kadar % 2.5 ve üzerine çıkarılması, bilim ve teknolojinin ekonomiye katkısının % 60 ve

üzerinde olması, ithal edilen teknolojinin % 30 ve daha fazla azaltılması, ulusal patent ve bilimsel yayınlar sıralamasında dünyada ilk beş ülke arasına girilmesi hedeflenmiştir.

Şekil 21.AR-GE Personeli⁶⁵ (Kişi)

Kaynak: UNESCO, Science and Technology. <http://stats.uis.unesco.org/> (Erişim Tarihi:25.08.2011)

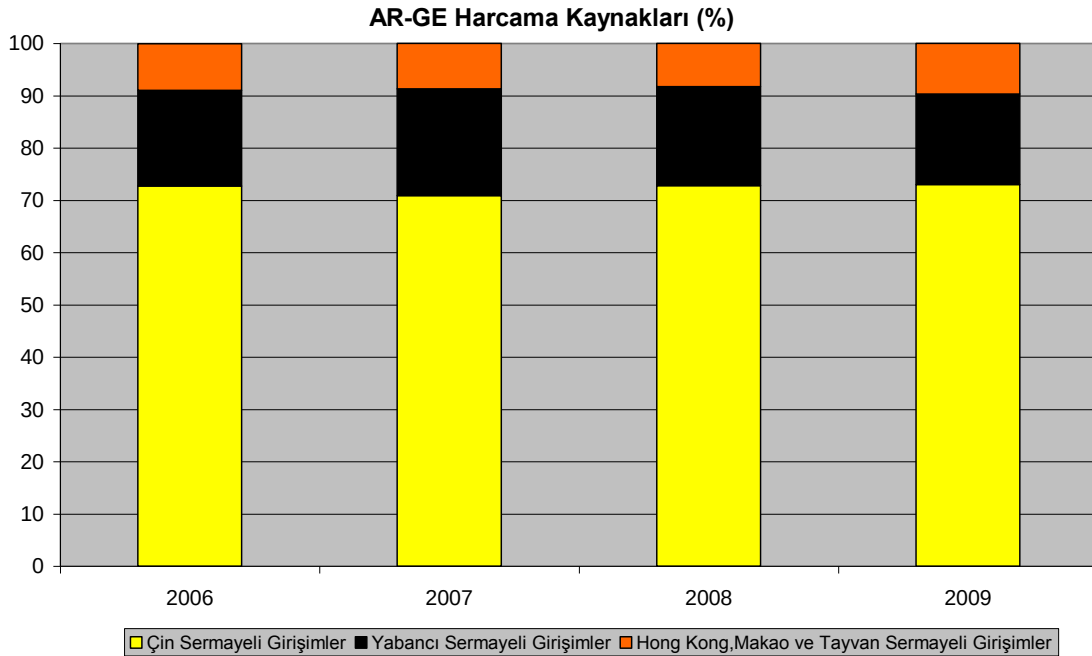
Şekil 22.AR-GE Harcamaları/GSYİH (%)

Kaynak: UNESCO. <http://stats.uis.unesco.org/> (Erişim Tarihi:25.08.2011)

⁶⁵ABD için araştırmacı (researcher)

UNESCO verilerine göre Çin 1996 yılında 13.927.081.000 Uluslar arası dolar (2005 sabit fiyatlar) ile ABD, Japonya, Almanya ve Birleşik Krallık'tan daha az AR-GE harcaması yaparken bu alanda 2001 yılında Birleşik Krallık, 2005 yılında Almanya'yı geride bırakmış, 2008 yılında 111.220.577.000 dolar AR-GE harcaması ile ABD ve Japonya'nın ardından dünyanın en çok AR-GE harcaması yapan üçüncü ülkesi haline gelmiştir. Ulusal Program'da hedeflenen orana ulaşıldığı takdirde dünyanın en çok AR-GE harcaması yapan ülkesinin Çin olacağı açıktır.

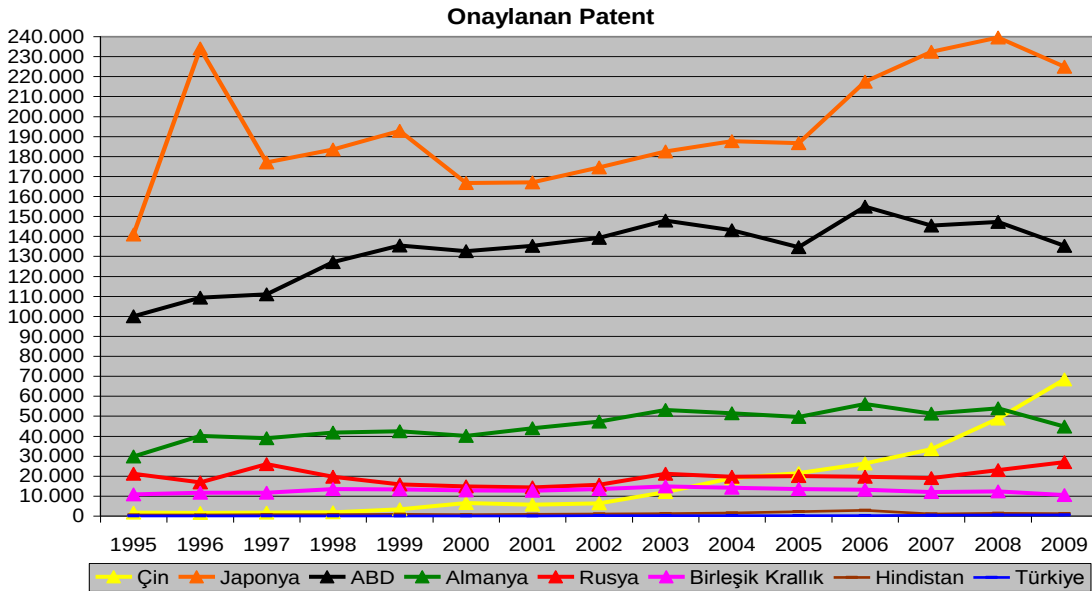
AR-GE harcamalarının kaynakları incelendiğinde en büyük payın Çin sermayesine (domestic funded enterprises) ait olduğu, yabancı yatırım (foreign funded enterprises) ile Hong Kong, Makao ve Tayvan kökenli sermayenin (enterprises with funds from Hong Kong, Macao and Taiwan) payının düşük kaldığı görülmektedir. (Şekil 23) 2006 yılında AR-GE harcamaları içinde Çin sermayeli girişimlerin payı % 72.7 iken 2009 yılında % 73'e çıkmıştır. Hong Kong, Makao ve Tayvan kökenli sermayeli girişimlerin payı % 8.9'dan % 9.7'ye yükselirken yabancı sermayeli girişimlerin payı % 18.3'ten % 17.3'e düşmüştür.

Şekil 23. AR-GE Harcama Kaynakları (%)

Kaynak: China Statistical Yearbook (2007-2010) verileri ile hazırlanmıştır.
<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi: 25.08.2011)

AR-GE faaliyetlerindeki yoğunlaşma Çin kökenli patent sayısına da yansımaktadır. (Şekil 24) Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü [World Intellectual Property Organization –WIPO] 1995 yılında Japonya'dan 140.806, ABD'den 99.922, Almanya'dan 29.817 Rusya'dan 21.204, Birleşik Krallık'tan 10.785, Türkiye'den 64, Çin'den 1.679 patente onay (grant) vermiştir. 2001 yılında Çin'in onay aldığı patent 5.691 olmuştur. 2002 sonrası hızla artmaya başlayan Çin kökenli patent sayısı 2004 yılında Birleşik Krallık, 2005 yılında Rusya, 2009 yılında Almanya'yı geride bırakmıştır. 2009 yılında Japonya 224.795, ABD 135.193, Türkiye 538 patente onay alırken, Çin 68.307 patentle dünyanın en çok patent alan üçüncü ülkesi olmuştur.

Şekil 24. Onaylanan Patent

Kaynak: World Intellectual Property Organization [WIPO].

<http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/patents/> (Erişim tarihi: 25.08.2011)

AR-GE faaliyetleri ve yüksek eğitimdeki gelişme bilimsel makale sayısına da yansımaktadır. 1998 yılında Çin'in uluslararası bilimsel yayın sayısı 20.000 iken 2006 yılında Almanya, Birleşik Krallık ve Japonya'yı geride bırakmış, 2008'de 112.000'e ulaşarak ABD'nin ardından ikinci sırayı almıştır.⁶⁶ 2013 yılında bilimsel yayın sayısında Çin'in ABD'yi geçmesi beklenmektedir.⁶⁷

⁶⁶ J. Adams vd. (2009). Global research report China. Thomson Reuters.

<http://researchanalytics.thomsonreuters.com/m/pdfs/grr-china-nov09.pdf>, (s.1)

Çin ekonomisi için yapılan uygulamalı çalışmada⁶⁸ AR-GE harcamaları ile ekonomik büyüme arasında Granger nedensellik ilişkisi pozitif bulunmuştur. Buna göre, Çin'in Ulusal Program'da hedeflediği oranda AR-GE harcamaları yapması ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyecek göstergelerden biridir.

4.2.2.Diğer faaliyetler

Çin'de teknoloji transferi için 1991 yılında özel birim (China National Defence Science and Technology Information Centre)⁶⁹ kurulmuştur. Dünya ticaretinde üstünlüğü ele geçirmek isteyen Çin'in casus ağı kurduğu⁷⁰ yakalanan Çin casusunun -açık kaynaklara yansıyan- verdiği bilgilerde görülmektedir.

Teknoloji transferi yapan casusların ne kadarının yakalandığı, yakalananların ne kadarının açık kaynaklara yansıdığı tam olarak bilinemese de bu konudaki haberlerin son dönemde çoğalması dikkat çekmektedir. ABD⁷¹, Fransa⁷², Almanya⁷³, Kore⁷⁴, Japonya⁷⁵ gibi gelişmiş ülkelerden yasadışı yollarla teknoloji ve bilgi transfer ederken yakalananlardan Çin'in yüksek teknolojiyi ele geçirmek için her yolu denemekte olduğu anlaşılmaktadır. Çinli

(Erişim tarihi:26.11.2010)

⁶⁷Habertürk. <http://www.haberturk.com/haber/haber/615256-dunya-bilim-haritasi-degisiyor> (Erişim tarihi:06.09.2011)

⁶⁸Yu-ming vd.(2007). Co-integration and causality between R&D expenditure and economic growth in China: 1953-2004. 2007 International Conference on Public Administration. <http://web.cenet.org.cn/upfile/113225.pdf> (s.875) (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁶⁹B. Gilley.Chinese espionage. UCLA Center for East Asian Studies.<http://www.international.ucla.edu/eas/newsfile/espionage/991223-feer.htm> (Erişim Tarihi:25.08.2011)

⁷⁰D. McElroy (2005). China aims spy network at trade secrets in Europe. *The Telegraph*.<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/1493301/China-aims-spy-network-at-trade-secrets-in-Europe.html> (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷¹V. A. Espinel (2011) .Intellectual property spotlight. The White House. http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/IPEC/spotlight/ipc_spotlight_april_may_june_2011.pdf,(s.2-3). (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷²J. Bamat (2011). France to probe 'Chinese link' in Renault spy case. <http://www.france24.com/en/20110107-govt-studying-chinese-role-renault-spying-case-media-say-france-electric-cars#> (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷³K. Connolly (2009). Germany accuses China of industrial espionage. *The Guardian*. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/22/germany-china-industrial-espionage> (Erişim tarihi:25.08.2011)

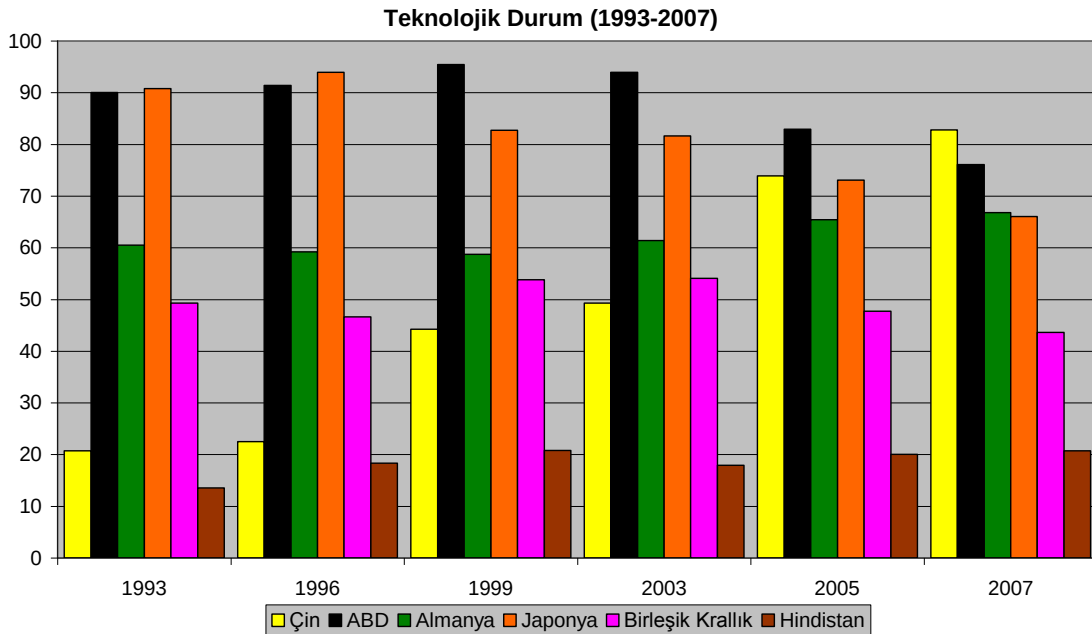
⁷⁴Korea Joongang Daily (2011). <http://joongangdaily.joins.com/article/view.asp?aid=2934802> (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷⁵<http://www.ethicalcorp.com/content.asp?ContentID=2574> (Erişim tarihi:25.08.2011)

firmalar sık sık teknoloji casusluğu ile suçlanmaktadır.⁷⁶ Çin'in bu faaliyetlerine karşılık Batılı ülkeler yerli firmalarını uyarmak zorunda kalmaktadır.⁷⁷

4.2.3.Teknolojik durum

Teknolojik durum göstergesi (technological standing indicator)⁷⁸, ülkelerin teknoloji yoğun ürünleri üretme kapasitesi ve dünya yüksek teknoloji ürünleri ihracat pazar paylarını yansıtmaktadır. Çin'in AR-GE ve diğer faaliyetlerinin ülkenin teknolojik gelişimini sağladığı Şekil 25'te görülmektedir.

Şekil 25. Teknolojik Durum

Kaynak: A. L. Porter vd.(2008). High Tech Indicators Technology-based Competitiveness of 33 Nations 2007 Report.
http://www.tpac.gatech.edu/sites/default/files/doc/HTI_2007_final_report.pdf ,(s.27)
(Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷⁶J. Anderlini (2010). Motorola claims espionage in Huawei lawsuit. *Financial Times*.
<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/616d2b34-953d-11df-b2e1-00144feab49a.html#axzz1W3T0SRBY> (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷⁷Geopoliticalmonitor (2007).<http://www.geopoliticalmonitor.com/mi5-warns-firms-over-chinas-internet-spying-075/> (Erişim tarihi:25.08.2011)

⁷⁸Teknolojik durum göstergesinde; 0 ulaşılabilecek en düşük değeri, 100 ise incelenen 33 ülke arasında ulaşılabilecek en yüksek değeri ifade etmektedir. Veri setindeki ülkelerin birbirlerine göre durumunu (apparent) gösteren göreceli bir ölçektir (relative scaling). A. L. Porter vd. (2008). *High tech indicators technology-based competitiveness of 33 nations 2007 report*.
http://www.tpac.gatech.edu/sites/default/files/doc/HTI_2007_final_report.pdf (s.4)

Teknolojik durum göstergesine göre, 1993 yılında 20.7 puanla (score) ABD, Japonya, Birleşik Krallık ve Almanya'dan daha düşük teknolojik düzeyde olan Çin, 2005 yılında ulaştığı 73.9 puanla Japonya, Birleşik Krallık ve Almanya'yı geride bırakarak ABD'nin ardından ikinci sırayı almıştır. ABD'nin 1999 yılında 95.4 olan puanı 2007 yılında 76.1'e düşerken Çin'in puanı 82.8'e yükselmiş, bu sonuçla ABD'nin elinden liderliği almıştır.

1995-2006 dönemi Çin yüksek teknoloji endüstrilerinde yabancı doğrudan yatırım, beşeri sermaye ve teknolojik gelişim ilişkisinin incelendiği uygulamalı çalışmada⁷⁹, AR-GE harcamalarının teknolojik gelişime (technological progress) etkisinin belirsiz (insignificant impact), yabancı doğrudan yatırımın etkisinin negatif (significant negative impact), buna karşılık beşeri sermayenin etkisinin pozitif (significant positive) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı doğrudan yatırımların nitelikli personeli yüksek ücretlerle işe alması ve ortak yatırımlarda Çinli ortaklara yeni geliştirilen teknolojiyi kullanmayı yasaklaması dışlama etkisine (crowding out) sebep olurken, ülke dışında eğitim alan personelin ülkede yerli özel girişimleri kurması ve yeniden yapılandırılan KİT'lerin 1990'lardan itibaren nitelikli personel istihdam ederek yaptığı çalışmalar ülkenin teknolojik kapasitesini arttırmıştır.⁸⁰

1991-2007 dönemini kapsayan çalışmaya⁸¹ göre, yabancı doğrudan yatırımın teknolojik gelişime etkisi beşeri sermayenin yapısına göre değişmektedir. Yüksek eğitim almış işgücünün toplam işgücü içindeki oranı % 10.99'u aşana dek yabancı sermayenin teknolojik gelişime etkisi negatif (significantly negative) olmaktadır. Bu eşik aşıldıktan sonra yabancı doğrudan

⁷⁹G. Zhao ve Z. Zhang (2010). Uncovering the relationship between FDI, human capital and technological progress in Chinese high-technology industries. *China&World Economy*,18 (1), s.89.

⁸⁰G. Long (2005).China's policies on FDI:Review and evaluation.

http://www.piie.com/publications/chapters_preview/3810/12ie3810.pdf,(s.333)

(Erişim tarihi:13.09.2011)

⁸¹M. Fu ve T. Li (2010). Human capital as determinant of FDI technology spillovers and its threshold effects in China: An analysis based on multiple productivity estimates. United Nations Industrial Development Organization [UNIDO].

http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/RSF_DPR/WP212009_Ebook.pdf, (s.41)(Erişim tarihi:25.08.2011)

yatırımın etkisi (spill over effect) pozitifte dönmekte, oran % 30.5'e ulaştığında pozitif etki daha da artmaktadır.

Her iki çalışmanın bulgularına göre Çin'deki teknolojik gelişimin en önemli faktörünün beşeri sermaye, özellikle de yüksek eğitimdeki gelişme olduğu açıktır. Çin'in beşeri sermayesini arttırmaya devam edeceği Ulusal Plan'daki hedeflerden görülmektedir. Beşeri sermaye gelişimi ve buna bağlı olarak teknolojik gelişim Çin'in ekonomik büyümeyi sürdürmesini olumlu yönde etkileyecek faktörlerdir.

Çin diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha az AR-GE harcaması yapan, daha az patent ve daha az yabancı doğrudan yatırım alan ülke olduğu halde teknolojik düzeyini en hızlı yükselten ülke olmuştur. Bu durum teknolojik gelişimde yenilikçilik (innovation) yanında taklit ve teknoloji casusluğu gibi diğer faaliyetlerin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

5.Gelir Dağılımı

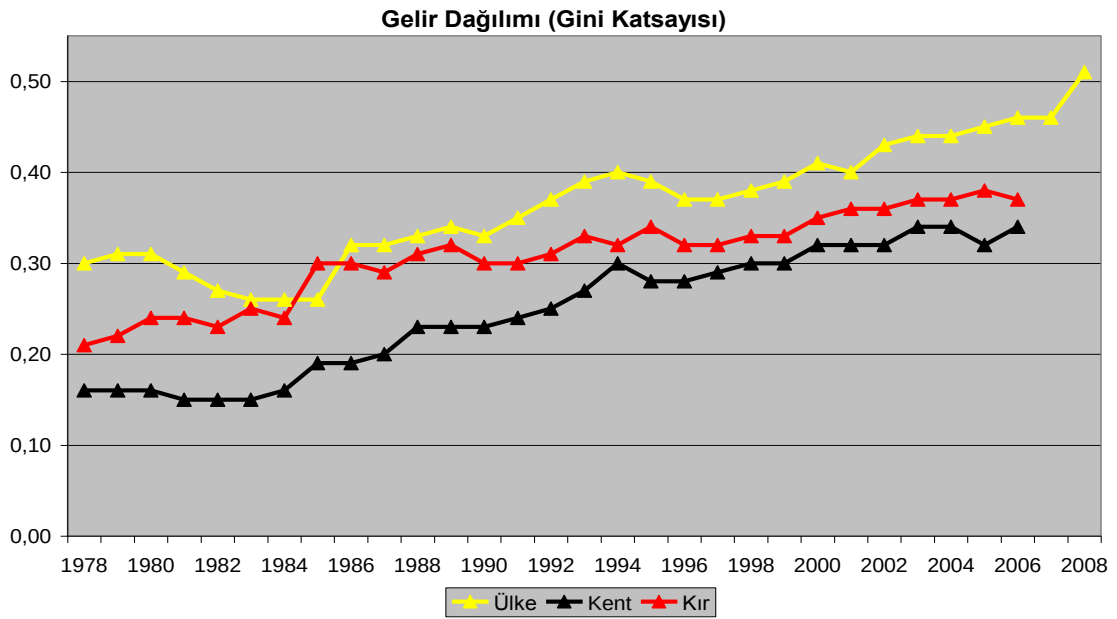
Çin'de planlı dönemde iş garantisi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ücretsiz oluşu gelir dağılımında adaleti sağlamıştır. Ancak bu adalet fakirlik düzeyinde sağlanmıştır. (Tablo 7) Çin ekonomisinin yüksek hızlarla büyümesi insanların gelirlerini ve yaşam düzeylerini arttırmasını sağlamış, 1981 yılında nüfusun % 97.81'i günde 2 doların altında gelir ile yaşamakta iken bu oran 1994 yılında % 77.95'e, 2005 yılında ise % 36.31'e düşmüştür.

Reform döneminde Çin yönetimi için ekonomik büyüme tek hedef olurken sosyo ekonomik eşitlik bir hedef olmaktan çıkmıştır. Hedef ve politika değişikliği gelir dağılımını gösteren Gini katsayısının gelişiminde görülmektedir. (Şekil 26)

Tablo 7.Günde 2 Dolardan Az Kazanan Nüfus (SGP,%)

	Çin	Hindistan	Türkiye
1981	97.81	-	-
1987	83.68	-	7.68
1994	77.95	81.73	9.84
2002	51.15	-	9.57
2005	36.31	75.62	9.05

Kaynak:WB,WDI&GDF. <http://www.worldbank.org/> (Erişim Tarihi:26.08.2011)

Şekil 26. Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı)

Kaynaklar:1-The Beijing Axis (2011).The China Compass March 2010.
<http://www.thebeijingaxis.com/en/news-a-media/the-china-compass>, (s.96)
(Erişim tarihi:26.08.2011)(Ülke)

2- J. Chen vd. (2010). The trend of the Gini coefficient of China. The University of Manchester, Brooks World Poverty Institute. <http://www.bwpi.manchester.ac.uk/resources/Working-Papers/bwpi-wp-10910.pdf>,(s.20)(Erişim tarihi:26.08.2011)(Kır-Kent)

Kırsal alan reformları ile kurulan köy ve kasaba girişimleri (TVE) ve tarımsal ürünlerde fiyatların kısmen serbest bırakılması kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini arttırmış, 1978 yılında 0.30 olan Gini katsayısı 1983 yılında 0.26 ile eşitliğe yaklaşmıştır. 1984 yılında uygulanmaya başlanan kentsel reformlar ile KİT'lere (SOE) getirilen özerklik kentsel alanda yaşayan nüfusun gelirini hızla yükseltmiş, gelir dağılımında eşitsizliği arttırmıştır. Sadece on yıl sonra Gini katsayısı 0.40'a ulaşmıştır. 1994-1997 döneminde azalan eşitsizlik, 2001

sonrası tekrar hızla artmaya başlamıştır. Gini katsayısı Türkiye’de (2007) 0.41, ABD’de (2007) 0.45, Almanya’da (2006) 0.26, AB’de (2009) 0.30 iken⁸² Çin’de (2008) 0.51’e ulaşmıştır. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Çin’deki gelir dağılımı eşitlikten daha uzaktır.

Ülkede gelir dağılımı eşitlikten uzaklaşırken kırsal ve kent içinde de eşitsizlik artmıştır. Kırsal nüfus için hesaplanan Gini katsayısı 1978 yılında 0.21 iken 1985 yılında 0.30, 2005 yılında ise 0.38’e yükselmiştir. Kentsel alan Gini katsayısı 1978 yılında 0.16 ile mutlak eşitliğe yakınken 1984 reformları sonrası hızla artarak 1994 yılında 0.30’a ulaşmıştır. KİT’lerin özelleştirilmesi ile gelir dağılımı daha da bozulmuş, Gini katsayısı 2003 yılında 0.34’e ulaşmış, sonraki dönemde bu düzeyi korumuştur.

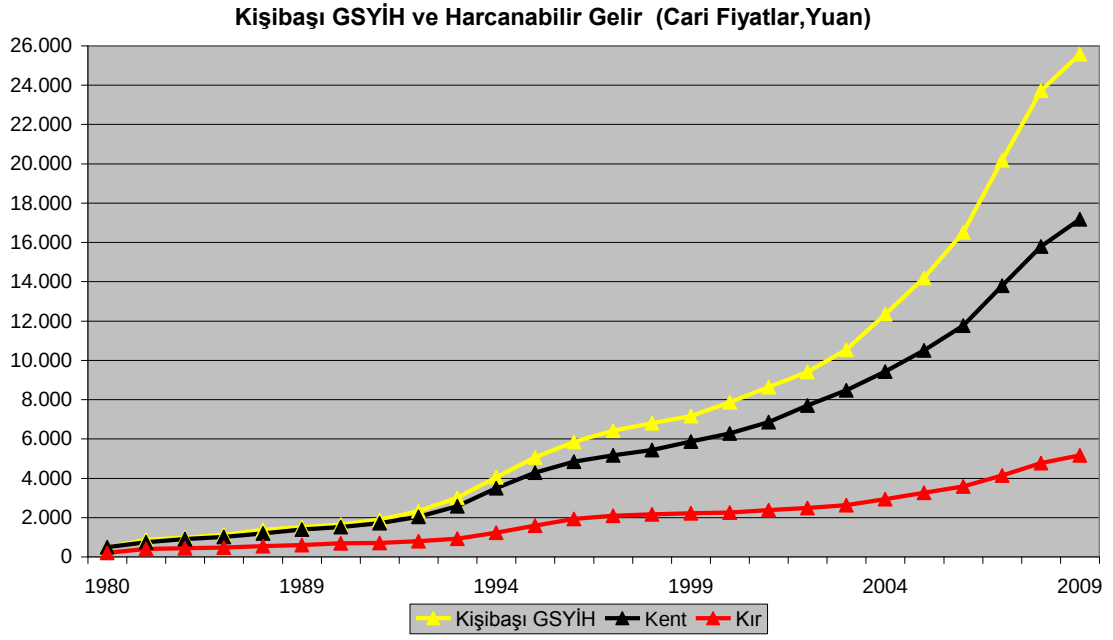
5.1.Kent ve Kırsal Gelir Dağılımı

Ülke genelindeki eşitsizlik kırsal-kentsel gelir dağılımında da görülmektedir.(Şekil 27) 1980 yılında 463 yuan olan kişi başı GSYİH 2009 yılında 25.575 yuana ulaşmıştır. Kişi başı harcanabilir gelir ise kırsal alanda 191 yuandan 5.153 yuana, kentsel alanda 478 yuandan 17.175 yuana yükselmiştir.

1980 yılında kırsal alanda harcanabilir gelir kişi başı GSYİH’nın % 41.32’si iken 1985 yılında % 46.34’e yükselmiş, sonraki dönemde azalarak 2009 yılında % 20.15’e düşmüştür.

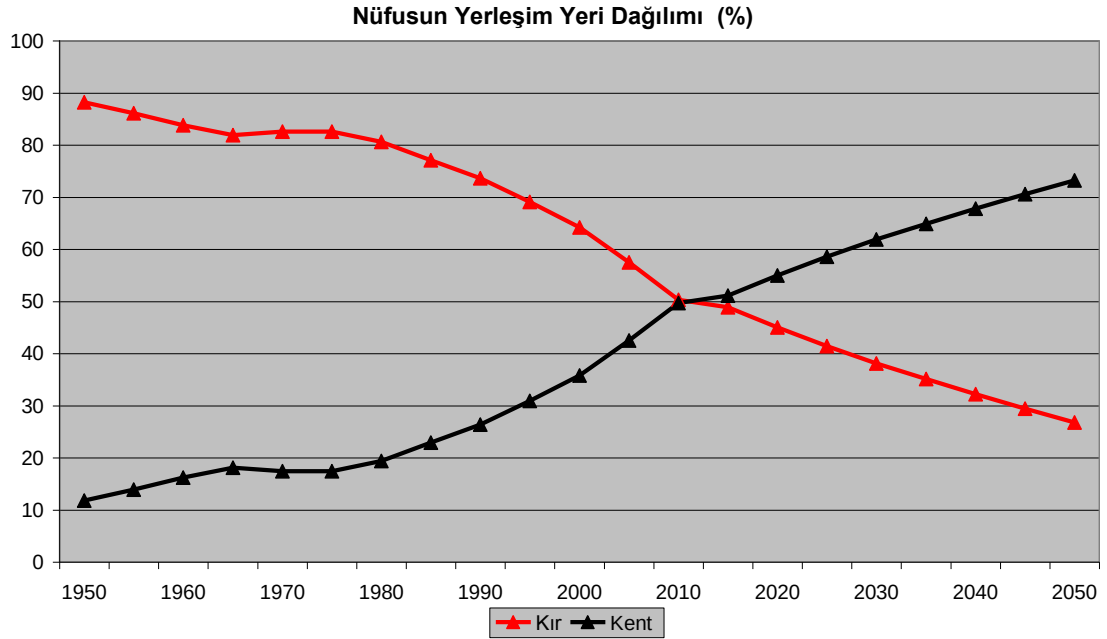
Kentsel alanda harcanabilir gelir 1980 yılında kişi başı GSYİH’nın % 103.15’i düzeyinde iken 2009 yılında % 67.15’ine inmiştir. Kentsel alanda gelir kırsal alana göre yüksektir. 1980 yılında kent-kırsal harcanabilir gelir oranı % 249.7 iken 1985 yılında % 185.9’a düşmüş, sonraki dönemde sürekli artarak 2009 yılında % 333.3’e ulaşmıştır.

⁸²CIA (2010).The world factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2172.html#us> (Erişim tarihi:26.08.2011)

Şekil 27. Gelir Dağılımı (Kır-Kent)

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim Tarihi: 26.08.2011)

Şekil 28. Nüfusun Yerleşim Yeri Dağılımı (%)

Kaynaklar: 1-UN. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Urbanization Prospects: The 2009 Revision. <http://esa.un.org/wup2009/unup/> (Erişim tarihi: 29.08.2011)
 2-NBSC (2011). http://www.stats.gov.cn/english/newsandcomingevents/t20110428_402722237.htm (Erişim tarihi: 29.08.2011) (2010 yılı)

Çin’de 1950’lerden itibaren uygulanan hane halkı kayıt sistemine (hukou) göre bir yerden başka bir yere göç etmek izne tabidir. Sistemin getirdiği kısıtlamalar ülke içi nüfus hareketlerini büyük ölçüde engellemektedir. Ekonomik reformlarla birlikte kısıtlamalar kısmen gevşetilirken kır ve kent arasındaki gelir uçurumu kırdan kente göçü teşvik etmeye başlamış, kırsal alandan kentsel alana doğru nüfus hareketleri hız kazanmıştır. (Şekil 28)

1950 yılında nüfusun % 11.8’i kentsel alanda yaşamakta iken, 2010 yılında bu oran % 49.68’e ulaşmıştır. 1950-1980 arası otuz yılda kentsel alanda yaşayanlar 125.567.000 kişi artmış, kısıtlamaların hafiflemesi ile birlikte 1980-2010 arası otuz yıllık dönemdeki artış 445.953.000 kişi olmuştur. Çin otoriteleri modern zamanların en büyük nüfus hareketini sosyal patlamalar yaşanmadan, başarıyla gerçekleştirmiştir.

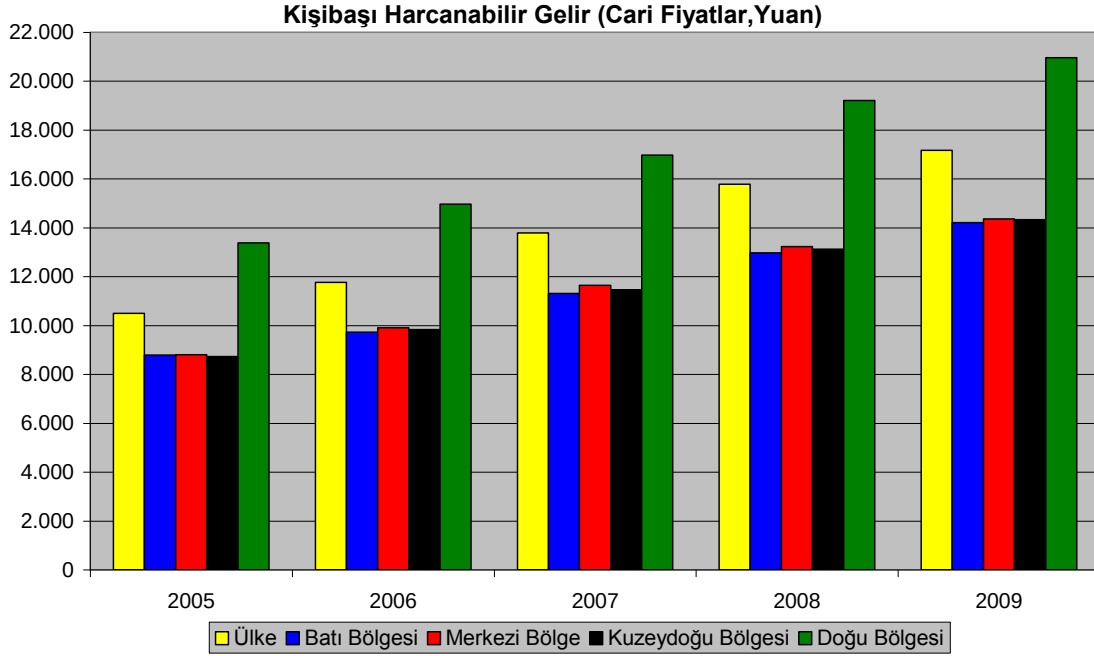
BM projeksiyonunda nüfusun 2015 yılında % 51.1, 2030 yılında % 61.9, 2050 yılında % 73.2’sinin kentsel alanda yaşayacağı öngörülmektedir. Yirmi yılda kentsel alanda yaşayacak insan sayısının 269.610.000 kişi artacağı bu göç hareketinin sorunsuz yaşanması için Çin otoriteleri 50-100 milyon kişinin yaşayabileceği şehirler inşa etmeyi planlamaktadır.⁸³ Geçmiş dönem tecrübesi Çin otoritelerinin bu dönüşümü başarabileceklerini ortaya koymaktadır.

5.2.Bölgesel Gelir Dağılımı

Çin’de ekonomi hızla büyürken bu gelişme ülkenin doğusunda, kentsel alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu durum ülkenin doğu bölgesinde fakirliği azaltırken diğer bölgelerle eşitsizliği arttırmaktadır.(Şekil 29) Kişi başı harcanabilir gelir 2005 yılında ülkede 10.493 yuan iken doğu bölgesinde 13.374 yuan ile ortalamanın üzerinde, buna karşılık diğer bölgelerde altında kalmıştır. Kişi başı harcanabilir gelir 2009 yılında 17.175 yuana ulaşırken merkezi bölgede 14.367, batı bölgesinde 14.213, kuzeydoğu bölgesinde 14.324 yuan ile ülke

⁸³Habertürk.<http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/594940-cin-voltrani-olusturuyor> (Erişim Tarihi:29.08.2011)

ortalamasının altında, buna karşılık doğu bölgesinde 20.953 yuan ile ülke ortalamasının üzerindedir.

Şekil 29. Bölgesel Gelir Dağılımı

Kaynak: China Statistical Yearbook (2005-2010). <http://www.stats.gov.cn/>
(Erişim tarihi: 29.08.2011)

Gelir dağılımı eyaletler bazında incelendiğinde, azınlıkların yoğun olarak yaşadığı eyaletlerle gelişmiş doğu eyaletleri arasındaki eşitsizlik çok daha belirgin hale gelmektedir. Kişi başı harcanabilir gelir (kent) Shanghai'da 28.837, Beijing'de 26.738 yuan ile ülke ortalamasının üzerinde iken İç Moğolistan eyaletinde 15.849, Guangxi'de 15.451, Ningxia'da 14.024, Tibet'te 13.544, Doğu Türkistan'da 12.257 yuana düşmektedir. Kırsal alanda harcanabilir gelir İç Moğolistan'da 4.937, Guangxi'de 3.980, Ningxia'da 4.048, Tibet'te 3.532, Doğu Türkistan'da 3.883 yuana düşmekte ve eşitsizlik daha da artmaktadır.

6.İstihdam ve İşgücü Piyasasının Yapısı

6.1.İşgücü Potansiyeli

Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip olan Çin aynı zamanda dünyanın en büyük iş gücü potansiyeline sahiptir. (Tablo 8) Çin’de ekonomik olarak faal nüfus (15-64 yaş grubu) 1980 yılında 583.427.000 kişiden 2010 yılında 970.532.000 kişiye ulaşmıştır. Yapılan projeksiyonda ekonomik olarak faal nüfusun 2015 yılına kadar artarak 995.819.000 kişiye ulaşacağı, sonraki dönemde azalacağı, 2030 yılında 960.082.000, 2050 yılında 790.010.000 kişiye ineceği öngörülmektedir.

Tablo 8.Ekonomik Olarak Faal Nüfus (1.000 Kişi)

	Çin	Hindistan	Avrupa	ABD	Rusya	Türkiye	Japonya
1980	583.427	398.052	453.384	151.974	94.483	24.684	78.118
1985	673.037	451.188	472.099	159.931	97.076	28.541	81.809
1990	756.284	509.046	481.145	166.710	99.094	32.402	85.257
1995	805.172	573.715	485.585	174.438	99.030	36.470	86.598
2000	856.794	643.532	491.861	187.143	101.857	40.798	85.733
2005	922.723	716.391	498.489	199.316	102.376	44.948	83.845
2010	970.532	789.750	504.781	207.534	103.161	49.224	80.926
2015	995.819	861.118	496.321	211.869	99.731	52.958	76.572
2020	988.938	923.050	484.436	215.628	95.210	55.719	73.461
2025	981.261	981.726	472.994	218.171	91.502	58.239	71.327
2030	960.082	1.034.326	461.241	220.517	88.770	59.784	68.833
2035	909.810	1.078.019	450.175	225.662	87.518	60.766	65.543
2040	858.557	1.111.744	438.304	231.227	84.644	60.928	61.079
2045	828.965	1.133.073	425.086	237.320	80.679	60.241	57.850
2050	790.010	1.143.065	411.512	241.725	75.705	58.931	55.446

Kaynak:UN Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2010 Revision, (Medium Variant). <http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/p2k0data.asp> (Erişim Tarihi:29.08.2011)

Japonya’da ekonomik olarak faal nüfus 1995 yılından itibaren azalmaktadır. Rusya ve Avrupa’da (kıta) da ekonomik olarak faal nüfusun 2010 yılından itibaren azalacağı, buna karşılık Hindistan’da artacağı öngörülmektedir. Projeksiyona göre ekonomik olarak faal nüfus 2025 yılında Hindistan’da 981.726.000 kişiye ulaşarak bu alanda dünyanın en büyük ülkesi haline

gelmektedir. Hindistan için öngörülen bu nüfus Japonya, Türkiye, ABD, Avrupa ve Rusya'nın toplamından fazladır.

Çin'in ekonomik olarak faal nüfustaki üstünlüğü işgücüne de yansımaktadır. (Tablo 9) 1980 yılında 502.880.000 kişiden oluşan Çin işgücü 2001 yılında 736.626.000, 2009 yılında ise 791.719.000 kişiye ulaşmıştır.

Tablo 9. Toplam İşgücü ve İstihdam (1.000 Kişi)

	Çin		ABD		İşgücü			
	İşgücü	İstihdam	İşgücü	İstihdam	Hindistan	Rusya	Japonya	Türkiye
1980	502.880	423.610	114.427	99.303	254.771		56.423	16.223
1985	577.307	498.730	123.155	107.150	286.697		59.644	18.220
1990	647.676	639.090	133.031	118.793	322.257		63.725	20.706
1995	690.726	680.650	141.091	124.900	360.403	72.360	66.873	22.301
2000	728.656	720.850	152.172	135.208	395.831	72.438	67.513	23.135
2001	736.626	730.250	153.286	135.073	403.744	73.083	67.406	23.550
2002	744.505	737.400	154.417	136.485	411.694	73.550	66.896	23.897
2003	752.059	744.320	155.286	137.736	419.684	73.802	66.715	23.741
2004	759.256	752.000	156.523	139.252	427.720	73.854	66.369	24.411
2005	765.995	758.250	158.414	141.730	437.025	74.434	66.442	24.718
2006	772.161	764.000	160.513	144.427	446.617	75.146	66.470	24.574
2007	777.742	769.900	161.892	146.047	456.406	76.079	66.718	24.982
2008	783.855	774.800	163.792	145.362	466.270	75.767	66.612	25.766
2009	791.719	779.950	164.437	-	474.611	75.355	65.537	25.612
2010	797.593	-	165.885	-	483.777	75.426	65.152	25.912
2011	802.871	-	167.330	-	492.936	75.358	64.743	26.220
2012	807.527	-	168.758	-	502.077	75.165	64.314	26.533
2013	811.484	-	170.155	-	511.176	74.858	63.881	26.845
2014	814.674	-	171.505	-	520.209	74.458	63.464	27.154
2015	817.051	-	172.797	-	529.154	73.978	63.080	27.455
2016	818.554	-	174.025	-	537.990	73.416	62.735	27.747
2017	819.196	-	175.192	-	546.704	72.775	62.425	28.029
2018	819.107	-	176.302	-	555.294	72.079	62.141	28.298
2019	818.484	-	177.366	-	563.766	71.357	61.871	28.556
2020	817.478	-	178.391	-	572.119	70.633	61.600	28.799

Kaynaklar:1-UNCTAD, Labour Force and Employment.<http://unctadstat.unctad.org/>

(Erişim tarihi:29.08.2011) (İşgücü)

2-International Labour Organization [ILO], Laborsta Main Statistics.<http://laborsta.ilo.org>

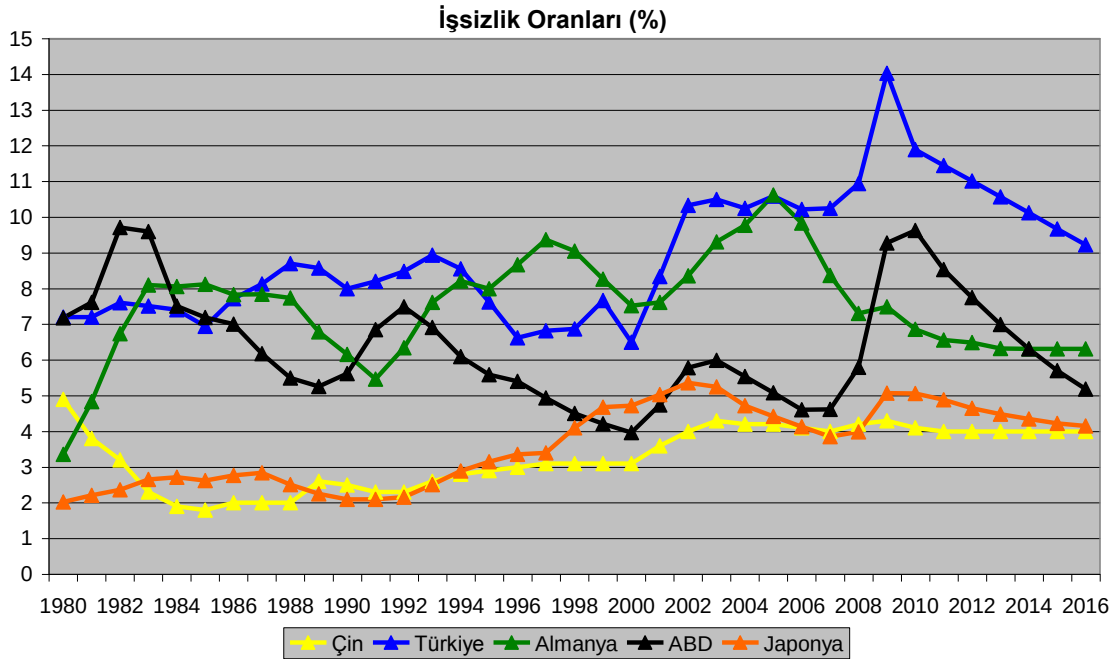
(Erişim tarihi:29.08.2011) (İstihdam)

3-China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/>

(Erişim tarihi:29.08.2011) (2009 yılı İstihdam)

Çin işgücüne ait verilere 15 yaş altı çocuk işçiler dahil değildir. Resmi istatistiklerde veri bulunmasa da konuyla ilgili hazırlanan raporlar çocuk işçiliğinin yaygın olduğunu⁸⁴ ortaya koymaktadır. Projeksiyona göre işgücü 2017 yılına kadar artarak 819.196.000 kişiye ulaşmaktadır. Sonraki dönem için işgücünde azalma öngörülmektedir.

Yüksek hızlarla büyüyen Çin ekonomisi, 1980 yılında 423.610.000, 2001 yılında 730.250.000, 2009 yılında 779.950.000 kişi istihdam etmiştir. Çin otoritelerinin önceliği ekonomik büyümeyi devam ettirerek artan işgücüne istihdam sağlamak olmuştur. 1980 yılında % 4.9 olan işsizlik oranı 1985 yılında % 1.8'e düşmüş, sonraki dönemde artsa da % 4.3'ü geçmemiştir. (Şekil 30)

Şekil 30. İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: IMF, WEO Database, April 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim tarihi: 06.08.2011)

Ülkede iş garantisinin kaldırılması ve özelleştirmelere rağmen işsizlik oranının artmaması için Çin otoriteleri 1993 yılında “tekrar istihdam

⁸⁴ Macro International Inc (2008). Summary report: Child labor, forced labor, and forced child labor in China. <http://www.dol.gov/ilab/media/reports/external/20091209-Report-China.pdf>, (s.1) (Erişim tarihi: 06.08.2011)

mühendisliği” (reemployment engineering)⁸⁵ projesini uygulamaya başladı. Mesleki ve teknik eğitim ile iş rehberliğini kapsayan projede işsiz kalanlara yeni beceriler kazandırıldı. KİT ve kolektif mülkiyetteki birimlerde çalışanlardan özelleştirme sebebiyle işsiz kalanlara yeni bir iş bulana dek (3 yıla kadar) daha az maaşla tekrar istihdam havuzunda (reemployment centers)⁸⁶ yer alma hakkının tanınması işsizlik oranının artmasını önemli ölçüde engellemiştir.

Küresel krizin etkili olduğu yıllarda istihdamdaki düşüş (2008; 21.22, 2009; 18.63 milyon)⁸⁷ ekonomiyi canlandırma paketinde yer alan yatırım harcamalarının istihdamda yarattığı artış ile telafi edilmiş, işsizlik oranı 2007 yılında % 4’ten 2009 yılında % 4.3’e çıksa da 2010 yılında % 4.1’e gerilemiştir. IMF projeksiyonunda 2016 yılına kadar işsizlik oranının % 4 düzeyinde seyredeceği öngörülmektedir. Bu oranın korunabilmesi için Çin ekonomisinin her yıl yaklaşık 4 milyon kişiye yeni iş sağlaması gerekmektedir.

6.2.İstihdamın Coğrafi Dağılımı

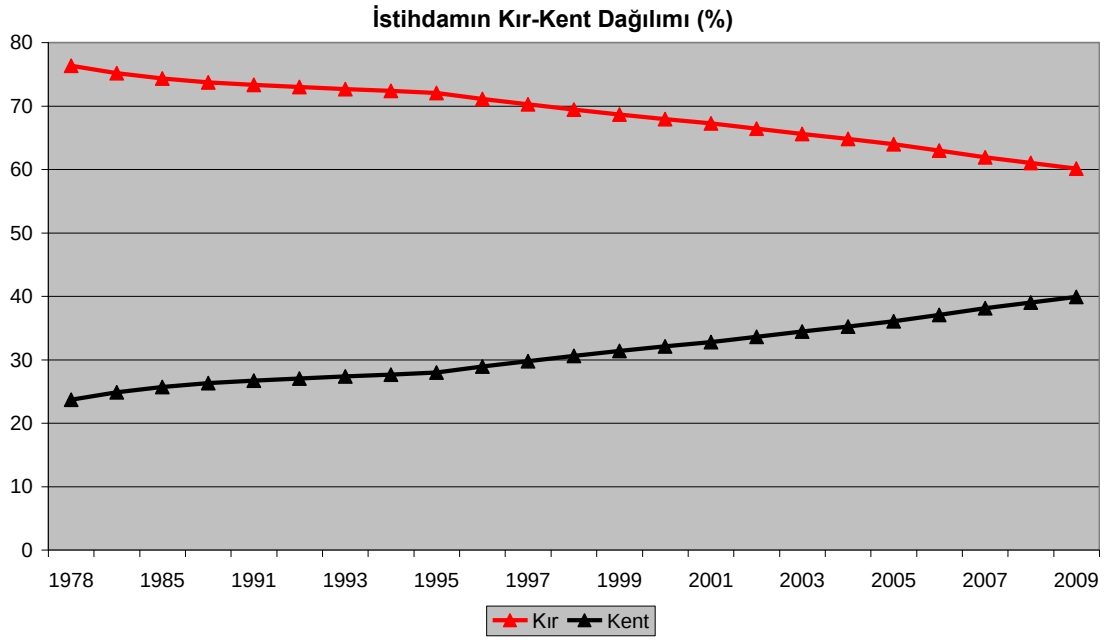
Hane halkı kayıt sistemi Çin otoritelerinin ülke içi işgücü hareketliliğini ihtiyaçlar doğrultusunda yönlendirmesine imkan sağlamaktadır. Hızlı büyüme ve sanayileşme ile birlikte kırsal alandaki işgücü fazlası kentsel alanda ihtiyaç duyulan sektörlere aktarılmıştır. (Şekil 31) 1978 yılında çalışanların % 76.3’ü (306.380.000 kişi) kırsal alanda istihdam edilirken bu oran 2009 yılında % 60.1’e (468.750.000 kişi) inmiştir.

Kırsal alanda Kasaba ve Köy Girişimleri en büyük istihdamı sağlamaktadır. (Şekil 32) 1978 yılında Kasaba ve Köy Girişimlerinde 28.270.000 kişi istihdam edilirken 2009 yılında bu sayı 155.880.000 kişiye ulaşmıştır. Kasaba ve Köy girişimleri 1978 yılında çalışanların % 7.04’ünü istihdam ederken 2009 yılında bu oran % 19.99’a yükselmiştir.

⁸⁵Z. Liang (2006).Financial development and income distribution: A system GMM panel analysis with application to urban China. *Journal of Economic Development*,31 (2),s.11.

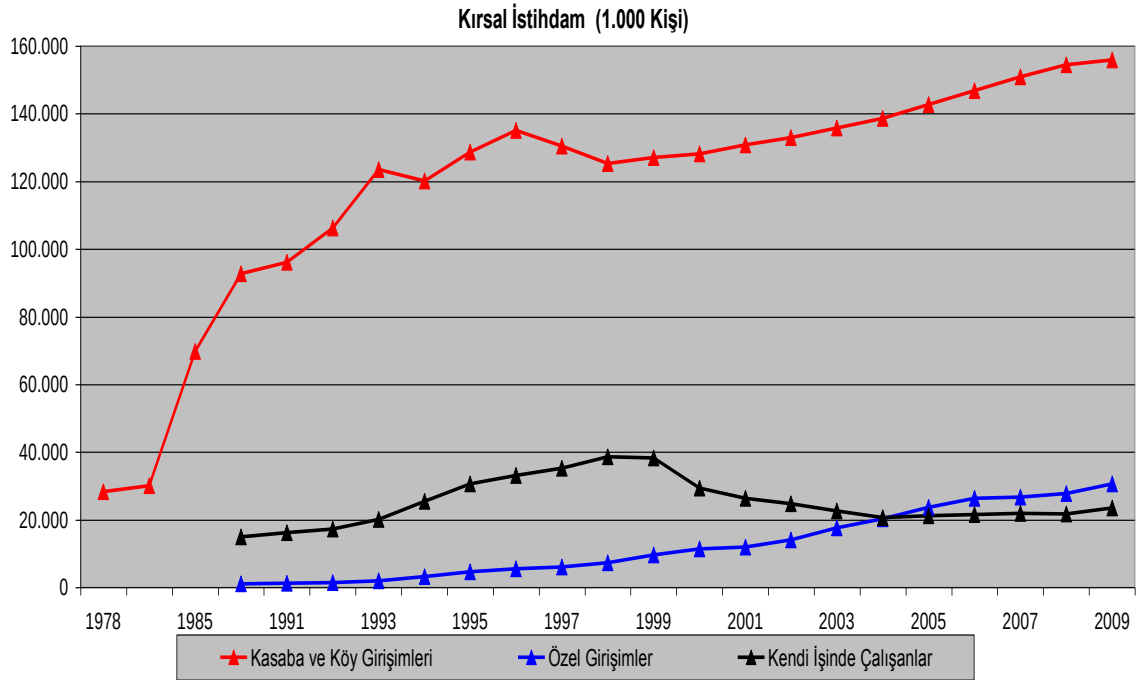
⁸⁶R. Brooks ve R. Tao (2003).China’s labor market performance and challenges.IMF. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03210.pdf>,(s.15) (Erişim Tarihi:29.08.2011)

⁸⁷F. Cai vd.(2010),s.41.

Şekil 31.İstihdamın Kır-Kent Dağılımı (%)

Kaynak:China Statistical Yearbook 2010 verileri ile hazırlanmıştır.

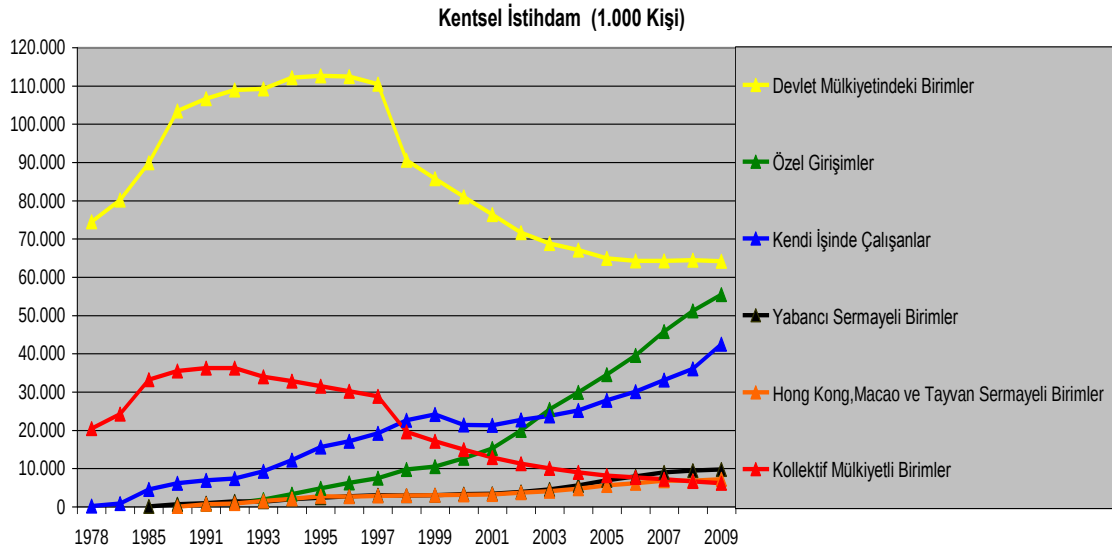

Şekil 32.Kırsal İstihdam

Kaynak:China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/>(Erişim Tarihi 07.09.2011)

Kırsal alanda kendi işinde çalışanlar (self-employed individuals) 1990 yılında 14.910.000 kişi iken 1998 yılında 38.550.000 kişiye ulaşmış ancak sonraki dönemde azalarak 2009 yılında 23.410.000 kişiye inmiştir. Kendi işinde çalışanlar 1990 yılında toplam istihdamın % 2.3'ünü oluştururken bu oran 1998 yılında % 5.46'ya yükselmiş ancak 2009 yılında % 3'e gerilemiştir.

Özel girişimler (private enterprises) 1990 yılında çalışanların % 0.17'si olan 1.130.000 kişiyi istihdam ederken 2009 yılında bu sayı 30.630.000 kişiye, toplam istihdam içindeki payı da % 3.93'e yükselmiştir.

Şekil 33. Kentsel İstihdam

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim Tarihi 07.09.2011)

İstihdam kırsal alanda oran olarak azalırken kentsel alanda artmaktadır. 1978 yılında çalışanların % 23.7'si kentsel alanda istihdam edilirken 2009 yılında bu oran % 39.9'a (311.200.000 kişi) ulaşmıştır. 1978 yılında kentsel alanda çalışan 95.140.000 kişiden 74.510.000'i devlet mülkiyetindeki birimlerde (state owned units), 20.480.000 kişi kolektif mülkiyetli birimlerde (collective-owned units) istihdam edilirken sadece 150.000 kişi kendi işinde (self-employed individuals) çalışmaktaydı. (Şekil 33) Devlete ait birimlerde çalışanların sayısı 1995 yılına kadar artarak 112.610.000 kişiye ulaşmıştır. KİT'lerin özelleştirilmesi

kitlesel işten çıkarmaları beraberinde getirmiş, çalışan sayısı 2009 yılında 64.200.000 kişiye inmiştir. Kollektif mülkiyetli birimlerde çalışan sayısı da 1991 yılına kadar artarak 36.280.000 kişiye ulaşmış, sonraki dönemde azalarak 2009 yılında 6.180.000 kişiye inmiştir.

Devlet ve kollektif mülkiyetteki birimlerde çalışan sayısı azalırken özel girişimlerde artmaktadır. 1990 yılında özel girişimlerde 570.000 kişi çalışırken 2009 yılında bu sayı 55.440.000 kişiye ulaşmıştır. Özel girişimler yanında kendi işinde çalışanların sayısı da artarak 42.450.000 kişiye yükselmiştir.

Yabancı sermayeli birimlerde çalışanların sayısı 1985 yılında 60.000 kişi iken 2009 yılında 9.780.000 kişiye çıkmıştır. Hong Kong, Makao ve Tayvan sermayeli birimlerde çalışan 7.210.000 kişi dahil edildiğinde, yabancı sermayeli birimlerde çalışanların sayısı toplamda 16.990.000 kişiye yükselmektedir.

1978 yılında kentsel alanda devlete ait birimlerin toplam istihdamdaki payı % 18.56 iken bu oran 2009 yılında % 8.23'e inmiştir. Çalışan sayısı ve istihdamdaki payı azalsa da kentsel alanda devlet hala en büyük istihdamı sağlamaktadır. Kollektif mülkiyetli birimler 1978 yılında çalışanların % 5.1'ini istihdam ederken 2009 yılında bu oran % 0.79'a düşmüştür.

Özel girişimlerin toplam istihdam içindeki payı 1990 yılında % 0.09 iken 2009 yılında % 7.11'e yükselmiştir. Kendi işinde çalışanların payı 1980 yılında % 0.19'dan 2009 yılında % 5.44'e ulaşmıştır. Hong Kong, Makao ve Tayvan dahil yabancı sermayenin payı 1990 yılında % 0.1'den 2009 yılında % 2.18'e çıkmıştır.

6.3.İstihdamın Sektörel Dağılımı

Ekonomik yapıdaki gelişim ve dönüşümün en önemli göstergelerinden birisi GSYİH sektörel dağılımıdır. Gelişmiş ülkelerin çok daha önce ve uzun sürelerde yaşadığı dönüşüm süreci Çin'de çok kısa sürede gerçekleşmiştir.

Hizmetler ve sanayi sektörlerinin ekonomi içerisindeki payı artarken, tarım sektörünün azalmaktadır. (Şekil 34) 1952 yılında GSYİH içinde tarımın % 50.5, sanayinin % 20.9, hizmetler sektörünün % 28.6 payı ile Çin tarım ülkesi özelliği göstermektedir. Planlı dönemdeki gelişim ve dönüşüm sonucu 1978 yılında tarımın payı % 28.2'e inerken, sanayinin payı % 47.9'a yükselmiş, hizmetler sektörünün payı % 23.9'a düşmüştür. Reformlarla birlikte tarım sektörünün payı artarak 1982 yılında % 33.4'e ulaşmış ancak sonraki dönemde azalmaya başlamış, 2009 yılında % 10.3'e düşmüştür. Tarım sektörü yanında sanayinin payı da azalarak % 46.3'e inmiş, buna karşılık hizmetler sektörünün payı % 43.4'e yükselmiştir.

Modern ekonomik büyümenin ortaya çıktığı 19. yüzyıldan sonra gözlenen en önemli olgu, ülkeler zenginleştikçe tarım sektörünün toplam gelirdeki payının ve buna paralel olarak sektörde çalışan nüfusun azalmasıdır.⁸⁸ Kalkınma sürecinde tarımın payı azalırken, sanayinin payı bir dönem sürekli artmakta, bir süre sonra belli bir düzeyde durağanlaşarak düşmeye başlamakta, hizmetler sektörünün payı ise sürekli artma eğilimindedir.⁸⁹ Bu durum Çin ekonomisinde de görülmektedir. (Şekil 35)

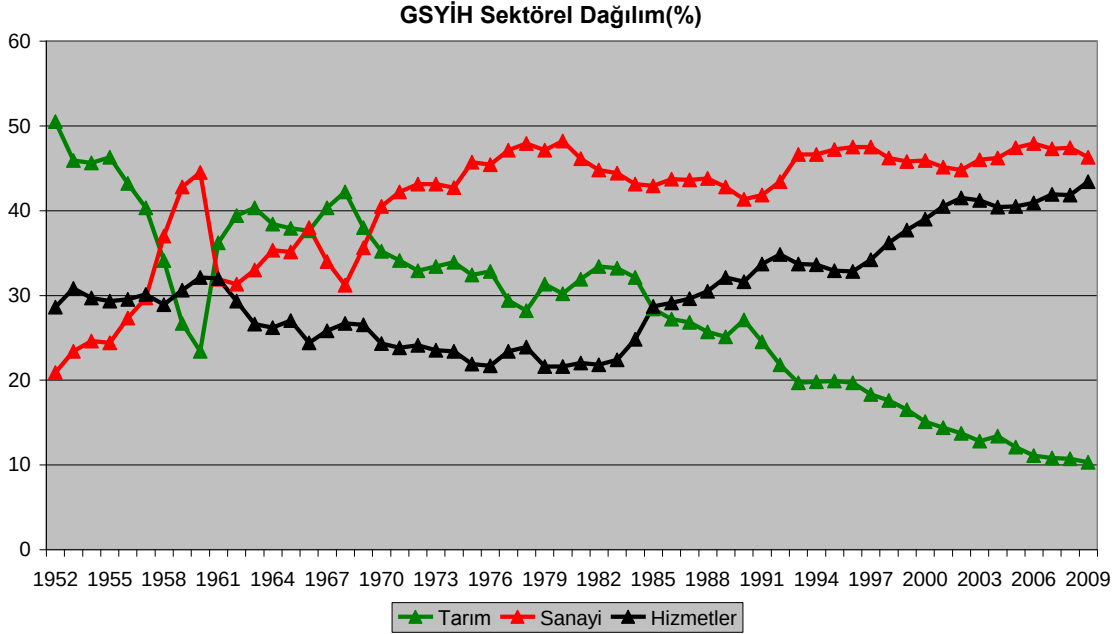
İstihdamda tarımın payı 1978 yılında % 70.5 iken 2009 yılında % 38.1'e düşmüştür. Tarımın payı azalırken sanayi ve hizmetler sektörlerinin payı artmıştır. Sanayi sektörünün payı % 17.3'den % 27.8'e, hizmetler sektörünün payı ise % 12.2 den % 34.1'e yükselmiştir.

GSYİH ile istihdamın sektörel dağılımı birbirinden farklıdır. 2009 yılında çalışanların % 38.1'i üretimin % 10.3'ünü; % 27.8'i % 46.3'ünü; % 34.1'i % 43.4'ünü gerçekleştirmiştir. GSYİH dağılımında birinci sırada olan sanayi sektörü istihdamda son sıraya düşmektedir. Buna karşılık GSYİH dağılımında

⁸⁸Yıldırım vd. (2007),s.476.

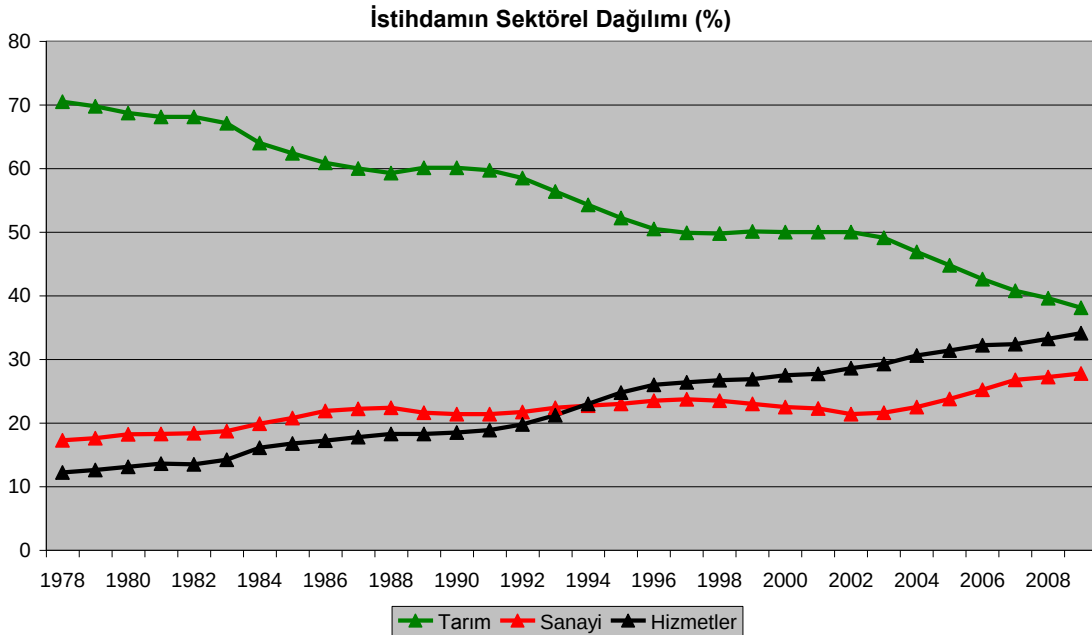
⁸⁹N. Gündoğan (2002).Hizmetler sektöründe istihdam. Kamu-İş,7 (1/2002). <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/718.pdf> (Erişim tarihi:07.09.2011)

son sırada olan tarım sektörü istihdamda ilk sırayı almaktadır. Bu durum tarım sektöründeki gizli işsizlik ve düşük verimlilikle açıklanabilir.

Şekil 34. GSYİH Sektörel Dağılım (%)

Kaynak: China Statistical Yearbook (2001 ve 2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi 07.09.2011)

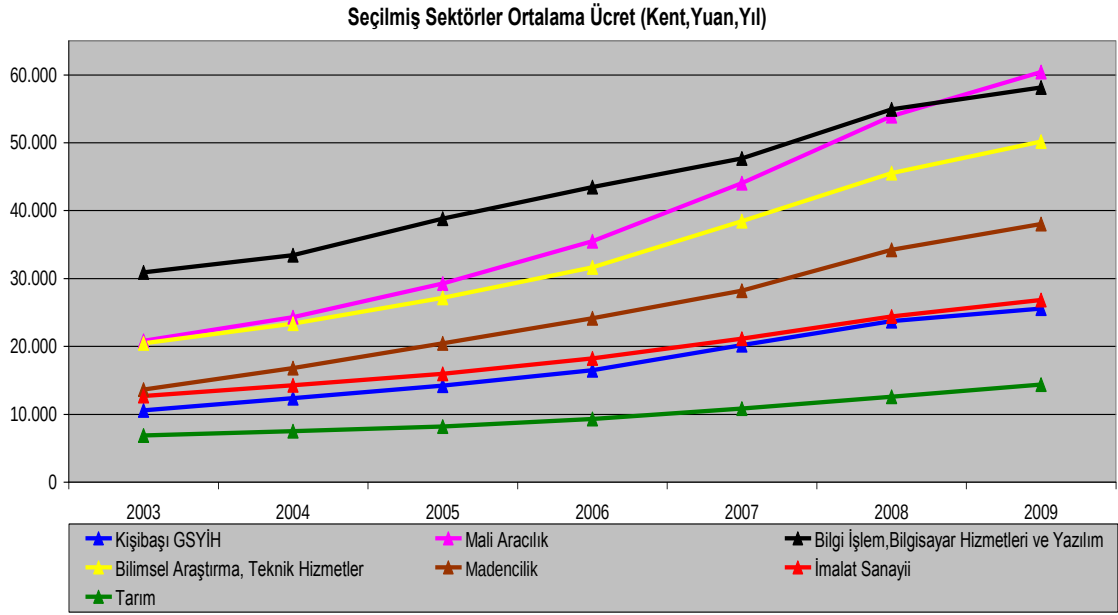

Şekil 35. İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi 07.09.2011)

6.4.İşgücü Ücretlerinin Gelişimi

Çin'deki ekonomik büyüme işgücü ücretlerine de yansımakta, işgücü ücretleri artmaktadır. Ancak bu artış sektörel farklılıklar göstermektedir. (Şekil 36) Yuanın değer kazanması ücretleri ABD doları cinsinden de arttırmaktadır.

Şekil 36. Seçilmiş Sektörler Ortalama Ücret

Kaynak:China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi 07.09.2011)

Ortalama ücretlerdeki en büyük artış mali aracılık hizmetleri (financial intermediation) sektöründe gerçekleşmiştir. 2003 yılında 20.780 yuan (2.510 dolar) olan yıllık ortalama ücret 2009 yılında 60.398 yuana (8.843 dolar) ulaşarak en yüksek ücretin olduğu sektör haline gelmiştir. Sektördeki yıllık ortalama ücret 2003 yılında kişi başı GSYİH'nın % 197.12'si düzeyinde iken 2009 yılında % 236.16'sına çıkmıştır.

Bilgi işlem, bilgisayar hizmetleri ve yazılım (information transformation, computer service and software) sektöründe 2003 yılında 30.897 yuan (3.732 dolar) olan ortalama ücret 2009 yılında 58.154 yuana (8.514 dolar) ulaşmıştır. Sektörde ortalama ücret yükselse de kişi başı GSYİH'ye oranı % 293.08'den % 227.39'a düşmüştür.

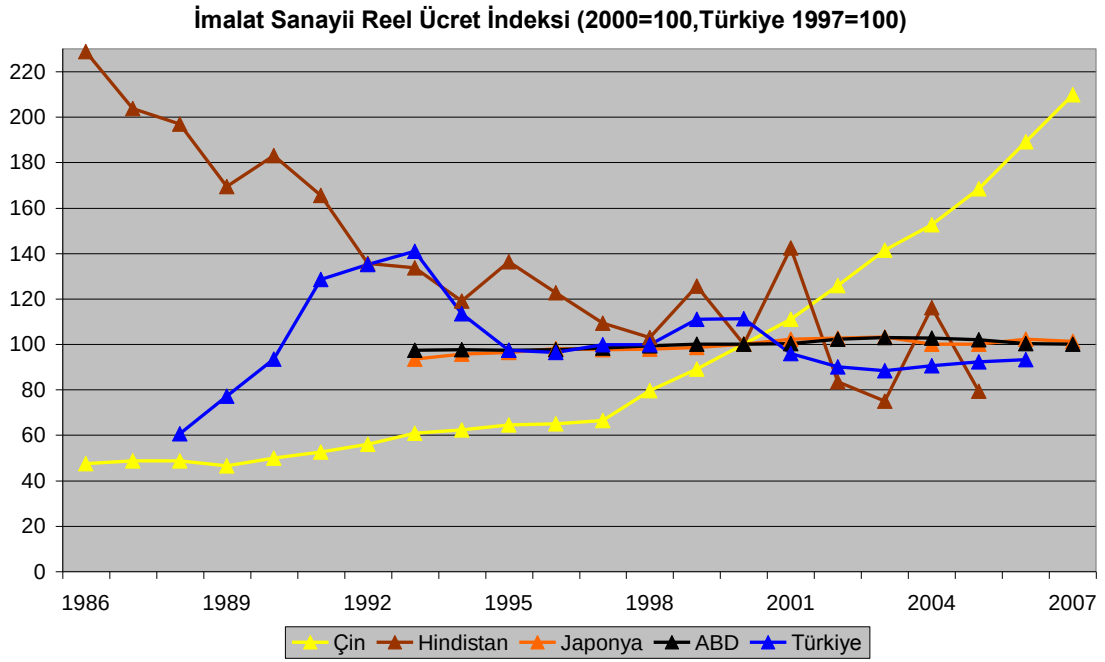
Bilimsel araştırma ve teknik hizmetler (scientific research, technical services and geological prospecting) sektöründe kişi başı GSYİH'nın % 193.91'i düzeyinde (20.442 yuan,2.469 dolar) olan ortalama ücret kişi başı GSYİH'nın % 196.06'sına (50.143 yuan,7.342 dolar) yükselmiştir.

Madencilik sektöründe de yıllık ortalama ücret kişi başı GSYİH'dan yüksektir. Sektörde 2003 yılında 13.627 yuan (1.646 dolar) olan ortalama ücret 2009 yılında 38.038 yuana (5.569 dolar) çıkmıştır.

Tarım sektöründeki yıllık ortalama ücret 6.884 yuandan (831 ABD doları) 14.356 yuana (2.102 dolar) yükselmiştir. Bu artışa rağmen tarım sektöründeki ortalama ücret kişi başı GSYİH'nın altında kalmaktadır. 2003 yılında kişi başı GSYİH'nın % 65.30'u düzeyinde olan ortalama ücret 2009 yılında % 56.13'e düşmüştür.

İmalat sanayiinde 2003 yılında 12.671 yuan (1.530 dolar) olan ortalama ücret 2009 yılında 26.810 yuana (3.925 dolar) ulaşırken kişi başı GSYİH'ya oranı % 120.2'den % 104.83'e düşmüştür. İmalat sanayiinde ortalama ücretler yanında reel ücret de artmaktadır. (Şekil 37) Çin'de imalat sanayii reel ücret indeksi (real manufacturing wage indices) 1990 yılında 49.8 iken on yıl sonra 100'e, 2007 yılında ise 209.8'e ulaşmıştır. İmalat sanayiinde reel ücret gelişimi incelendiğinde, Çin'deki artışa karşılık ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde sınırlı olarak yükseldiği, Hindistan'da dalgalı seyir izlediği ancak genel olarak düştüğü, Türkiye'de 2000 yılından itibaren düşme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Reel ücretteki artışa rağmen Çin'de imalat sanayii işgücü maliyeti (hourly compensation costs in manufacturing) diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çok düşüktür. (Şekil 38) 2008 yılında Çin'de saatlik işgücü maliyeti ABD'nin % 4.21, Japonya'nın % 4.89, Türkiye'nin % 20.8'i düzeyindedir. Ücretlerdeki artışa rağmen Çin'in diğer ülkeler karşısındaki işgücü maliyet avantajı devam etmektedir. Ancak bu alanda Hindistan Çin'e rakip olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 37.İmalat Sanayii Reel Ücret İndeksi

Kaynaklar:1-International Labor Organization [ILO].

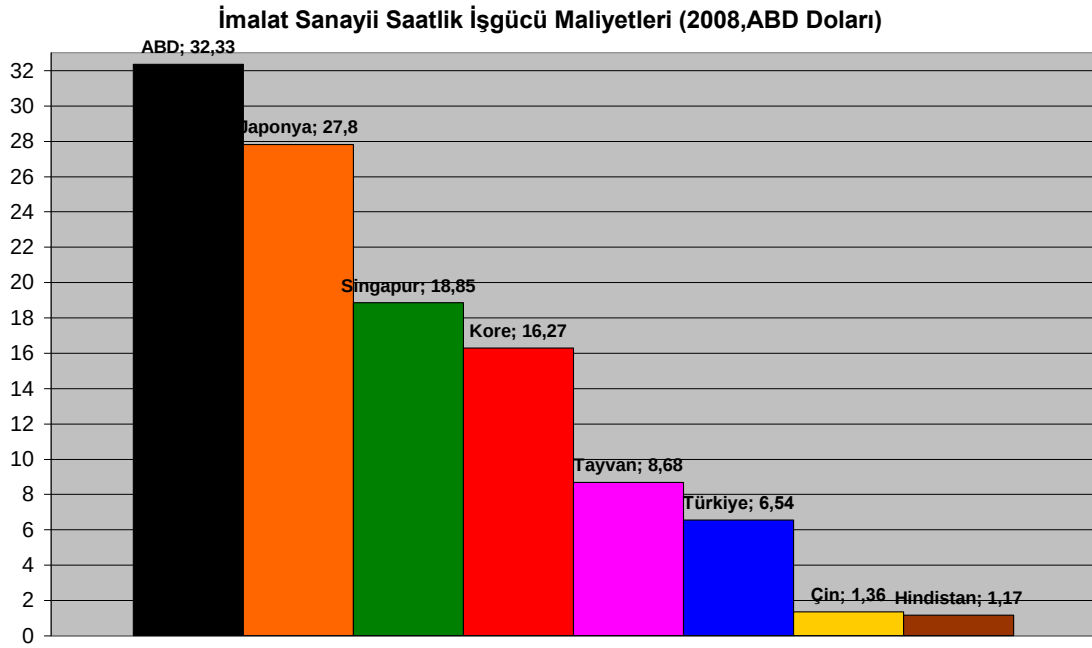
<http://kilm.ilo.org/KILMnetBeta/view.asp?t=Table 15>.(Erişim tarihi 07.09.2011)

2-TCMB, EVDS. <http://evds.tcmb.gov.tr/> (Erişim tarihi:07.09.2011)(Türkiye; imalat sanayii üretimde çalışılan saat başına reel ücret indeksi)

Çin’de ücretler istihdam kaynağına göre incelendiğinde, tüm istihdam türlerinde arttığı görülmektedir.(Şekil 39) Devlet mülkiyetindeki birimlerde yıllık ortalama ücret 1995 yılında 5.553 yuan (665 ABD doları) iken 2001 yılında 11.045 yuana (1.334 dolar), 2009 yılında ise 34.130 yuana (4.997 dolar) ulaşmıştır. Kollektif mülkiyetli birimlerde ortalama ücret 3.934 yuandan (471 dolar) 20.607 yuana (3.017 dolar) yükselse de kişi başı GSYİH’nın altında kalmıştır. Diğer mülkiyet türlerine ait birimlerdeki ortalama ücret 1995 yılında 7.728 yuandan (926 dolar) 2009 yılında 31.350 yuana (4.590 dolar) yükselse de devletteki ücretin altında kalmıştır.

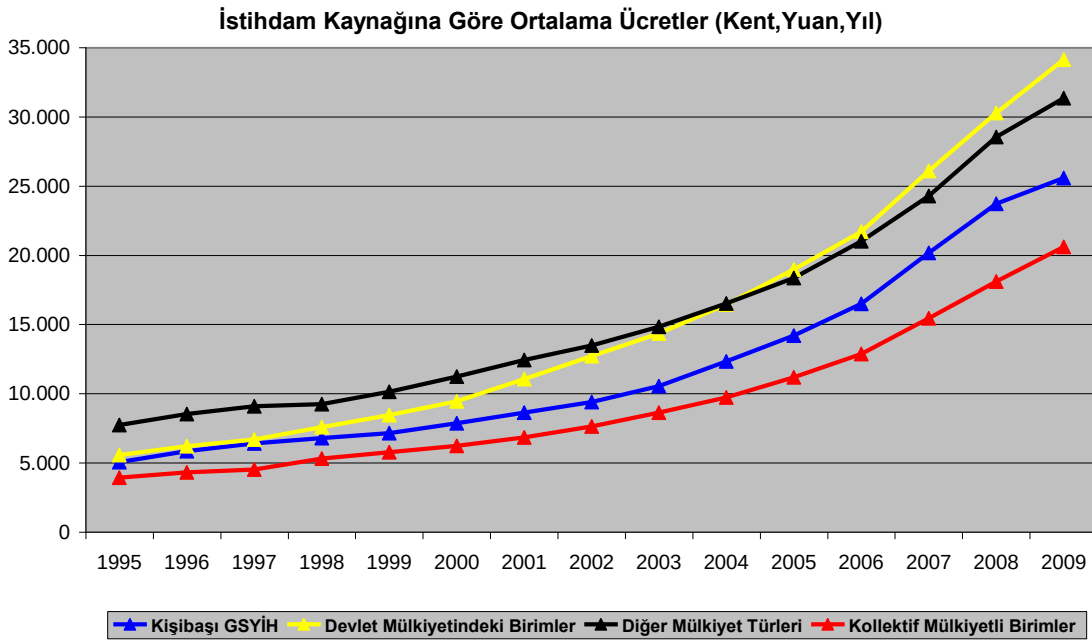
Ortalama ücretlerle birlikte asgari ücret de artmaktadır. Asgari ücret için ülke düzeyinde veri olmasa da 1995-2006 döneminde 253 ilde asgari ücret yıllık % 6.5 artmış ancak bu artış ortalama ücret artışının altında kalmıştır.⁹⁰

⁹⁰R. Herd vd. (2010).China’s labour market transition:Job creation,migration and regulation.OECD.<http://www.oecd.org/dataoecd/35/33/46616055.pdf>,(s.30)

Şekil 38.İmalat Sanayii Saatlik İşgücü Maliyetleri

Kaynaklar:1-U.S. Bureau of Labor Statistics (2010).
ftp://ftp.bls.gov/pub/suppl/ichcc.ichccaesupt1_2.txt (Erişim tarihi 07.09.2011)
 2-TÜİK.Saatlik Ortalama İşgücü Maliyeti. www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi 07.09.2011)
 (Türkiye;8.5 TL=6.54 ABD Doları)

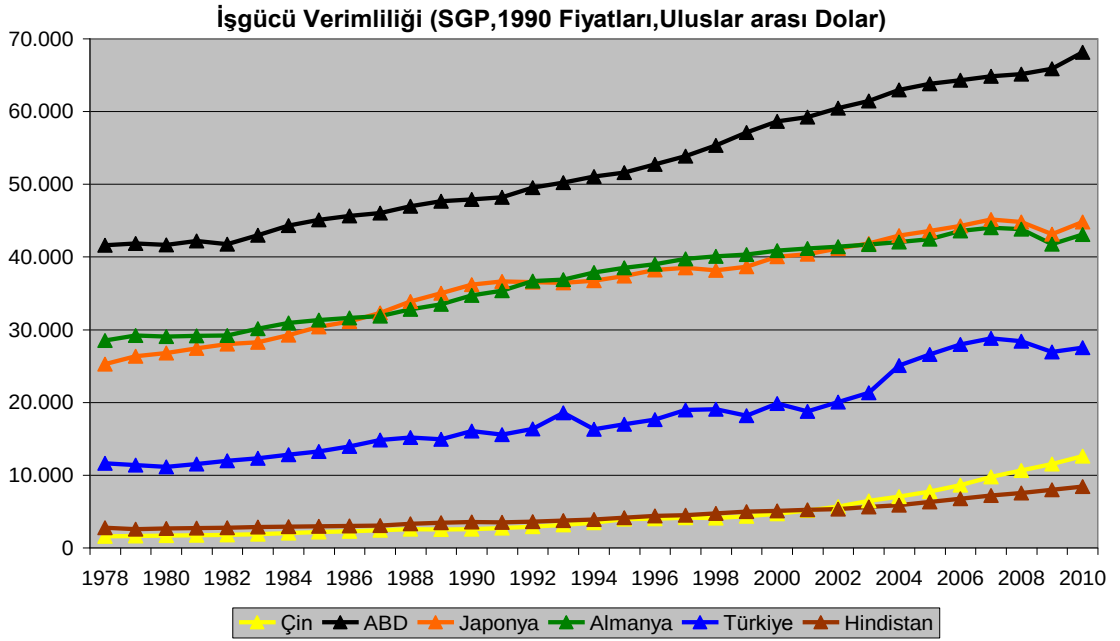
Şekil 39.İstihdam Kaynağına Göre Ortalama Ücretler

Kaynak:China Statistical Yearbook (2010).<http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi 07.09.2011)

(Erişim tarihi:10.09.2011)

6.5.İşgücünün Niteliği ve Verimliliği

Çin’de okullaşma oranlarındaki artışla birlikte işgücünün eğitim düzeyi yükselmektedir. Orta ve Uzun Dönem Eğitim Planı verilerine göre, çalışma çağındaki nüfusta (20-59 yaş) ortalama eğitim süresi 2009 yılında 9.5 yıla, yüksek eğitim almış nüfus 98.3 milyona, yüksek eğitimli nüfusun çalışma çağındaki nüfusa oranı % 9.9’a ulaşmıştır. İşgücünün eğitim düzeyindeki yükseliş işgücünün verimliliğini arttırmaktadır. (Şekil 40)

Şekil 40.İşgücü Verimliliği

Kaynak: The Conference Board Total Economy Database,January 2011.
<http://www.conference-board.org/data/economydatabase/> (Erişim tarihi: 10.09.2011)

Çalışan başı GSYİH 1978 yılında ABD’de 41.590, Türkiye’de 11.614, Hindistan’da 2.752, Çin’de 1.558 Uluslar arası dolar iken 2010 yılında ABD’de 68.126, Türkiye’de 27.529, Hindistan’da 8.401, Çin’de 12.592 dolara ulaşmıştır. Çin’de işgücü verimliliği 1978 yılında ABD’nin % 3.7, Türkiye’nin % 13.4’ü düzeyinde iken 2001 yılında ABD’nin % 8.6, Türkiye’nin % 27.4’üne, 2010 yılında ise ABD’nin % 18.5, Türkiye’nin % 45.7’sine ulaşmıştır.

Verimlilik artışının DTÖ üyeliği sonrası ivme kazandığı dikkat çekmektedir. Verimlilik 2001 yılına göre Çin'de % 147, Hindistan'da % 61, Türkiye'de % 47, ABD'de % 15, Japonya'da % 11, Almanya'da % 5 artmıştır. İşgücü verimliliği diğer ülkelerle karşılaştırıldığında düşük olsa da Çin aradaki farkı hızla kapatmaya başlamıştır. Çin'in işgücü maliyetindeki avantajı düşük verimlilikle kısmen ortadan kalkmaktadır. Ancak ülkelerin işgücü maliyetleri arasındaki fark verimlilikteki farkın üzerindedir. Bu durum düşük verimliliğe rağmen Çin'i işgücü açısından cazip kılmaktadır.

Çin ekonomisi için 1986-2007 dönemini kapsayan uygulamalı çalışmaya⁹¹ göre işgücü verimliliğindeki artış, 1994 sonrasında sermaye yoğunluğu, eğitim seviyesi, GSYİH içinde sanayi sektörü ve KİT payı, 2001 sonrasında ihracat artışından kaynaklanmaktadır.

Eğitim seviyesinin yükselmesi sadece işgücü verimliliğini değil aynı zamanda toplam faktör verimliliğini de olumlu yönde etkilemektedir. 1985-2004 dönemini kapsayan uygulamalı çalışmada⁹², okul kayıt oranlarındaki artışın toplam faktör verimliliğini olumlu (significant positive) yönde etkilediği, en büyük etkinin üniversite düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Orta ve Uzun Dönem Eğitim Planı'nda çalışma çağındaki nüfusun ortalama eğitim süresinin 2015 yılında 10.5, 2020 yılında 11.2 yıla çıkarılması hedeflenmektedir. İşgücüne yeni katılanlar için 2009 yılında 12.4 yıl olan ortalama eğitim süresinin 2015 yılında 13.3, 2020 yılında 13.5 yıla ulaşacağı öngörülmektedir. 2009 yılında işgücüne yeni katılanların % 67'si lise ve üzeri eğitim almış iken bu oranın 2015 yılında % 87, 2020 yılında % 90'a ulaşacağı hesaplanmaktadır. Yüksek eğitim almış nüfusun 2015 yılında 145, 2020 yılında 195 milyona, çalışma çağındaki nüfusa oranının % 15 ve % 20'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Uygulamalı çalışmaların bulgularına göre, Çin'in Eğitim

⁹¹S. G. Jeanneney ve P. Hua. How does real exchange rate influence labour productivity in China. *China Economic Review*, in press, s.13-16. 10.1016/j.chieco.2010.04.008

⁹²Z. Wei ve R. Hao (2011). The role of human capital in China's total factor productivity growth: A cross-province analysis. *The Developing Economies*, 49 (1), s.24.

Planı'ndaki hedeflere ulaşması hem ekonomideki toplam faktör verimliliğini hem de emek verimliliğini arttırarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyecek gelişmedir.

7.Yabancı Doğrudan Yatırımlar

7.1.Çin'e Giriş Yapan Yabancı Doğrudan Yatırımlar

Ülkeye yabancı yatırım girişine izin veren Ortak Yatırım Kanunu (Joint Venture Law-1979) ve 1980 yılında dünya ile bağın kolayca kurulabileceği yerlerde (Hong Kong'a sınır Shenzen ve yakınındaki Shantou, Makao'ya sınır Zhuhai, Tayvan'ın karşısında Xiamen) dört özel ekonomi bölgesi (special economic zone) açılışı Çin'de yeni bir dönemi başlattı. Çin yönetimi için özel ekonomi bölgeleri “ekonomik dönüşüm ve liberal ekonomiyi öğrenme, deneme laboratuvarı” oldu.

Özel ekonomi bölgelerinden edinilen deneyimlere göre Çin yabancı sermaye politikası zaman içinde önemli değişiklikler göstermiştir. 1980'lerin başında, yabancı sermayeye yerli girişimlerle ortak (özellikle kasaba ve köy girişimleri) ve ihracat odaklı üretim şartıyla izin verilirken iç pazar yüksek tarife ve kotalarla korundu.⁹³ Elde edilen olumlu sonuçlar üzerine 1984 yılında ondört kıyı şehri (coastal cities) daha yabancı yatırım ve dış ticaret faaliyetlerine açıldı.

Çin otoriteleri, düşük işgücü ücretleri yanında vergi ayrıcalıkları ile ülkeyi uluslararası sermaye için cazip hale getirdi. Sağlanan ayrıcalıklara rağmen yabancı sermaye girişi 1980'ler boyunca yüksek değerlere ulaşmamıştır. (Tablo 10) 1980'lerin sonlarında yabancı yatırımlara özel, ithalat yükümlülüklerini kolaylaştıran, ihracat işleme bölgeleri (export processing zones) kuruldu. Buna ek olarak tamamı yabancı sermayeli girişimlerin kurulmasına izin verildi.

⁹³OECD (2009).China defining the boundary between the market and the state [\(http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/4209081e.pdf,\(s.35\)\)](http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/4209081e.pdf,(s.35)) (Erişim tarihi:13.09.2011)

Sağlanan ayrıcalıkların artmasıyla 1990'lardan itibaren yabancı doğrudan yatırım girişi de yükselmeye başlamıştır.

Tablo 10.Yabancı Doğrudan Yatırım Girişi

	YDY (1.000.000 ABD Doları)					Kişibaşı YDY (ABD Doları)				
	Çin	Fransa	Birleşik Krallık	ABD	Türkiye	Çin	Fransa	Birleşik Krallık	ABD	Türkiye
1980	57	3.328	10.123	16.918	18	0	60	179	73	0
1985	1.956	2.208	5.668	20.490	99	2	39	100	84	2
1990	3.487	15.629	30.461	48.422	684	3	268	530	188	13
1991	4.366	15.188	14.846	22.799	810	4	260	258	88	15
1992	11.008	17.900	15.473	19.222	844	10	305	268	73	15
1993	27.515	16.449	14.804	50.665	636	24	279	256	192	11
1994	33.767	15.575	9.253	45.091	608	29	263	159	169	10
1995	37.521	23.673	19.969	58.772	885	31	398	343	218	15
1996	41.726	21.961	24.435	84.460	722	35	368	419	309	12
1997	45.257	23.174	33.227	103.406	805	37	387	568	374	13
1998	45.463	30.983	74.321	174.439	940	37	515	1266	623	15
1999	40.319	46.547	87.979	283.676	783	33	770	1494	1002	12
2000	40.715	43.252	118.764	313.997	982	33	711	2010	1096	15
2001	46.878	50.477	52.623	159.478	3.352	37	825	887	551	52
2002	52.743	49.035	24.029	74.501	1.082	42	796	403	255	17
2003	53.505	42.498	16.778	53.141	1.702	42	685	280	180	26
2004	60.630	32.560	55.963	135.850	2.785	47	521	931	456	41
2005	72.406	84.949	176.006	104.809	10.031	56	1351	2912	349	147
2006	72.715	71.848	156.186	237.136	20.185	56	1135	2570	781	292
2007	83.521	96.221	196.390	215.952	22.047	64	1511	3213	705	315
2008	108.312	64.184	91.489	306.366	19.504	83	1002	1488	992	275
2009	95.000	34.027	71.140	152.892	8.411	72	528	1150	491	117
2010	105.735	33.905	45.908	228.249	9.071	80	523	737	726	125

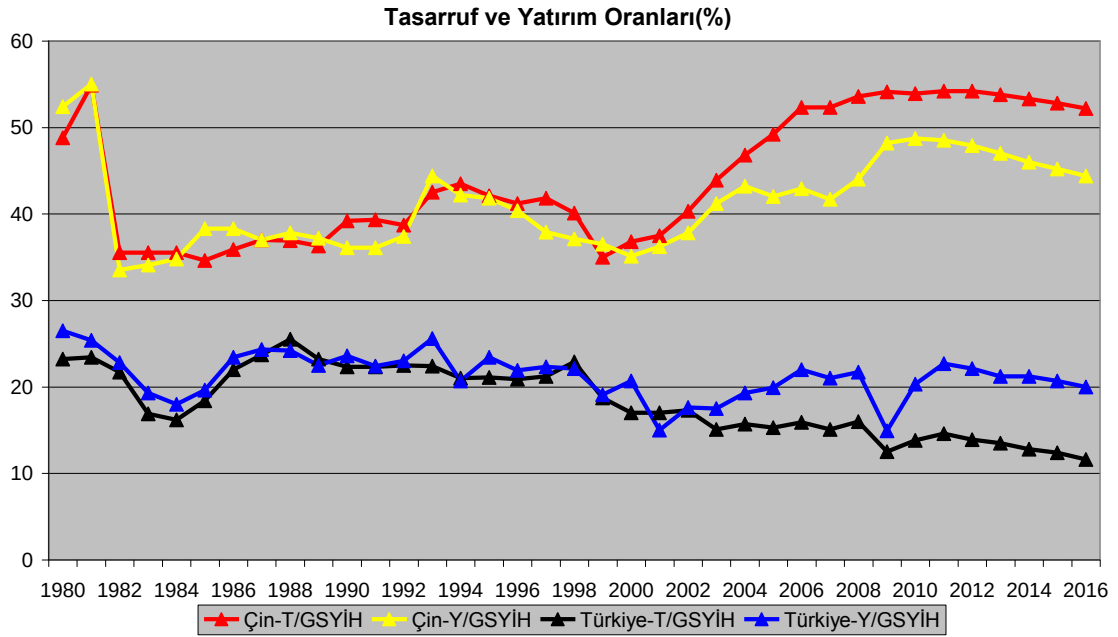
Kaynak:UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim Tarihi:12.09.2011)

Yabancı sermaye girişi hızlanırken ülkede 1994 yılından itibaren yatırımların üzerinde gerçekleşen tasarruf oranı (Şekil 41) yabancı sermayeye ihtiyacı azaltmış, Çin yabancı sermayede seçici olmaya başlamıştır. İlk olarak 1995 yılında hazırlanan Yabancı Yatırım Sanayileri Rehber Kataloğu, 2002, 2004 ve 2007 yıllarında⁹⁴ güncellenerek teşvik edilen, kısıtlanan ve yasaklanan sektörler⁹⁵ belirlenmiştir. Yeni tarım teknolojileri, enerji, özel hammadde projeleri ve yüksek teknoloji gibi sektörler desteklenirken, çevreye

⁹⁴SCPRC. http://www.gov.cn/english/laws/2005-07/25/content_16873.htm (Erişim tarihi:13.09.2011)

⁹⁵Invest in China.http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/law_en_info.jsp?docid=87372 (Erişim tarihi:13.09.2011)

ve enerji kullanımına duyarlı olmayan projeler ile madencilik ve mineral sektörleri kısıtlı olarak desteklenmektedir. Yoğun enerji tüketen projelere izin verilmemektedir. Savunma sanayii ve biyo teknolojik tohum üretimi yasak kapsamına alınmıştır.

Şekil 41. Tasarruf ve Yatırım Oranları (%)

Kaynak: IMF, WEO Database, April 2011. <http://www.imf.org/> (Erişim tarihi: 06.08.2011)

DTÖ üyeliği bir çok alanda olduğu gibi yabancı yatırımda da dönüm noktası olmuştur. DTÖ katılım protokolü gereği yabancı yatırımların ülke pazarına yönelik kısıtlamaları kaldırılmıştır. DTÖ üyeliğinin verdiği güvence ile 2001 sonrası artmaya başlayan yabancı sermaye girişi, hizmetler sektörünün yabancı sermayeye açılması ile tekrar hız kazanmıştır. 44 ülke, 17 sektör ve 1.000 kişiyi kapsayan saha çalışması ile oluşturulan yabancı doğrudan yatırım güven indeksi (FDI confidence index)⁹⁶ Çin 2002 yılından beri zirvede yer almaktadır.

⁹⁶ A.T. Kearney (2010). Investing in a rebound. http://www.atkearney.com/images/global/pdf/Investing_in_a_Rebound-FDICI_2010.pdf, (s.3) (Erişim tarihi: 14.09.2011)

Çin'in yabancı sermayeye ihtiyacının azalması ayrıcalıkların kaldırılmasını getirmiştir. 16 Mart 2007 tarihinde kabul edilip 1 Ocak 2008'de yürürlüğe giren yasa (Law of the People's Republic of China on Enterprise Income Tax)⁹⁷ ile yabancı sermayeli firmaların vergi oranları Çinli firmaların vergi oranlarına eşitlenerek vergi avantajı ortadan kaldırılmıştır. Ancak yeni yasa (57. madde) Devlet Konseyi'nin (State Council) özel bölgelerde ileri teknoloji yatırımları için özel düzenlemeler yapmasına izin vermektedir. Daha önce yürürlükte bulunan yasa ve düzenlemelerle belli süreler için kazanılmış haklar süre dolana dek geçerliliğini koruyacak, beş yıl içinde tüm ayrıcalıklar kaldırılarak yasada belirlenmiş olan vergi oranları eşit biçimde uygulanacaktır.

Ayrıcalıklar kaldırılrsa da 2008 yılında Çin'e 108.312.000.000 dolar yabancı sermaye girişi gerçekleşmiştir. 2008 yılı itibariyle dünyanın önde gelen 500 firmasının (Global Top 500) 480'inin Çin'de yatırımı bulunmaktadır.⁹⁸ Artan işgücü ücretleri ve değerlenen yuan Çin'in cazibesini azaltsa⁹⁹ da uluslar arası şirketler için Çin hala ucuz işgücü merkezidir. Krizin etkisiyle yabancı doğrudan yatırım girişi 2009 yılında 95.000.000.000 dolara düşmüş, 2010 yılında ise 105.735.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Çin Devlet Konseyi Mart 2011'de yabancı yatırımların Çin'de şirket satın alma ve birleşme (merger& aquisiton) güvenlik inceleme düzenlemesini (security review circular)¹⁰⁰ güncellemiştir. Yeni düzenlemeye göre; askeri-endüstriyel teknoloji, tarım ürünleri, enerji ve doğal kaynaklar, ulaştırma hizmetleri, anahtar teknolojiler ve imalat sanayiinde yabancı yatırımların yerli

⁹⁷The National People's Congress of the People's Republic of China. Database of laws and regulations.http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2009-02/20/content_1471133.htm (Erişim tarihi:14.09.2011)

⁹⁸T.C. Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2008). Yıllık Raporlar.[http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=CHC,\(s.21\)](http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=CHC,(s.21)) (Erişim tarihi:14.09.2011)

⁹⁹N. Zieminski (2011).Analysis:China costs start to worry U.S. multinationals. <http://www.reuters.com/article/2011/08/12/us-usa-manufacturing-china-idUSTRE77B2IV20110812> (Erişim tarihi:14.09.2011)

¹⁰⁰Invest in China. http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/GeneralLawsandRegulations/MinisterialRulings/P020110222352839068480.pdf, (s.1-2)(Erişim tarihi: 14.09.2011)

şirketlerle birleşme ve satın alımları ulusal güvenlik incelemesinden geçirilecektir. İnceleme;

- Birleşme ve satın almanın ulusal ekonomik büyümeye,
- Temel sosyal hayat ve düzene,
- Anahtar sektörlerin AR-GE kapasitesine etkisini

kapsamaktadır. Bu yeni düzenleme ile Çin yabancı yatırımda seçiciliğini daha da arttırmaktadır.

Yabancı doğrudan yatırım girişi yüksek olsa da kişi başı yabancı doğrudan yatırım girişi diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Çin'de düşük düzeydedir. (Tablo 10) 1985 yılında kişi başı yabancı doğrudan yatırım girişi 2 ABD doları iken 2008 yılında 83 dolara ulaşmış, 2010 yılında 80 dolara düşmüştür. Aynı yıl kişi başı yabancı doğrudan yatırım girişi Türkiye'de 125, Fransa'da 523, ABD'de 726, Birleşik Krallık'ta 737 dolar olarak gerçekleşmiştir.

1980 yılında dünya yabancı doğrudan yatırım akımı içinde % 0.11 olan Çin'in payı 1994 yılında % 13.19'a ulaşmış, 2007 yılında % 4.24'e düşmüş, 2010 yılında % 8.5'e yükselmiştir. (Tablo 11) Yabancı yatırım girişi ve GSYİH büyüklüğüne bağlı olarak yabancı yatırımların GSYİH'ya oranı da değişmiştir. (Tablo 11) 1980 yılında GSYİH'nın % 0.02'si düzeyinde olan yabancı doğrudan yatırım girişi 1994 yılında % 5.8'e yükselmiş ancak 2010 yılında % 1.8'e düşmüştür.

Çin'deki yabancı yatırım stoku 2010 yılında 578.818.000.000 ABD dolarına ulaşmıştır.(Şekil 42) Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Çin'deki stokun ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'dan az, Türkiye'den fazla olduğu görülmektedir. 2010 yılında dünya yabancı doğrudan yatırım stokunun % 3.02'si Çin'de, % 0.95'i Türkiye'de, % 5.27'si Fransa'da, % 5.67'si Birleşik Krallık'ta, % 18.03'ü ABD'de bulunmaktadır. (Şekil 43)

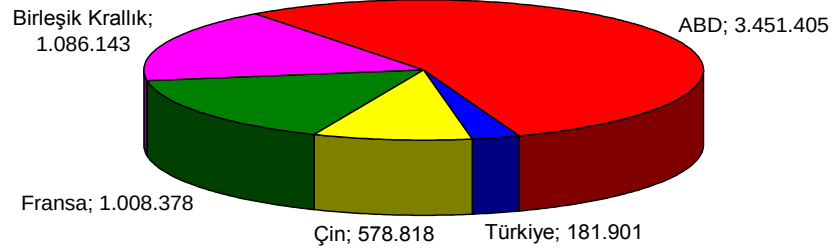
Tablo 11.Dünya Yabancı Doğrudan Yatırım Girişi Payı

	YDY/Dünya YDY (%)					YDY/GSYİH (%)				
	Çin	Fransa	Birleşik Krallık	ABD	Türkiye	Çin	Fransa	Birleşik Krallık	ABD	Türkiye
1980	0,11	6,15	18,72	31,28	0,03	0,02	0,48	1,87	0,61	0,02
1985	3,50	3,95	10,15	36,68	0,18	0,63	0,41	1,22	0,49	0,11
1990	1,68	7,53	14,68	23,34	0,33	0,86	1,25	3,01	0,84	0,34
1991	2,83	9,86	9,64	14,80	0,53	1,03	1,22	1,41	0,38	0,40
1992	6,64	10,79	9,33	11,59	0,51	2,20	1,30	1,42	0,30	0,39
1993	12,32	7,37	6,63	22,69	0,28	4,29	1,27	1,51	0,76	0,26
1994	13,19	6,08	3,61	17,61	0,24	5,80	1,14	0,87	0,64	0,35
1995	10,96	6,91	5,83	17,17	0,26	4,96	1,50	1,73	0,79	0,39
1996	10,74	5,65	6,29	21,74	0,19	4,68	1,39	2,00	1,08	0,30
1997	9,30	4,76	6,83	21,26	0,17	4,59	1,62	2,45	1,24	0,32
1998	6,43	4,38	10,50	24,65	0,13	4,35	2,10	5,10	1,98	0,35
1999	3,70	4,27	8,07	26,03	0,07	3,66	3,19	5,85	3,03	0,31
2000	2,90	3,08	8,47	22,39	0,07	3,41	3,25	8,04	3,15	0,37
2001	5,67	6,11	6,37	19,30	0,41	3,56	3,76	3,58	1,55	1,71
2002	8,41	7,82	3,83	11,88	0,17	3,63	3,36	1,49	0,70	0,47
2003	9,34	7,42	2,93	9,28	0,30	3,25	2,36	0,90	0,48	0,56
2004	8,17	4,39	7,54	18,30	0,38	3,13	1,58	2,54	1,14	0,71
2005	7,37	8,65	17,91	10,67	1,02	3,14	3,95	7,72	0,83	2,08
2006	4,97	4,91	10,68	16,22	1,38	2,62	3,16	6,39	1,77	3,80
2007	4,24	4,88	9,96	10,96	1,12	2,42	3,70	6,99	1,53	3,41
2008	6,21	3,68	5,25	17,57	1,12	2,45	2,24	3,44	2,12	2,67
2009	8,02	2,87	6,00	12,90	0,71	1,91	1,28	3,28	1,08	1,37
2010	8,50	2,73	3,69	18,35	0,73	1,80	1,31	2,05	1,55	1,21

Kaynak:UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim Tarihi:12.09.2011)

Çin’de kişi başı yabancı yatırım stoku da diğer ülkelerle karşılaştırıldığında düşüktür. (Şekil 44) Çin’de 439 ABD doları olan kişi başı yabancı doğrudan yatırım stoku Türkiye’de 2.500, ABD’de 10.983, Fransa’da 15.569, Birleşik Krallık’ta 17.442 dolara ulaşmıştır.

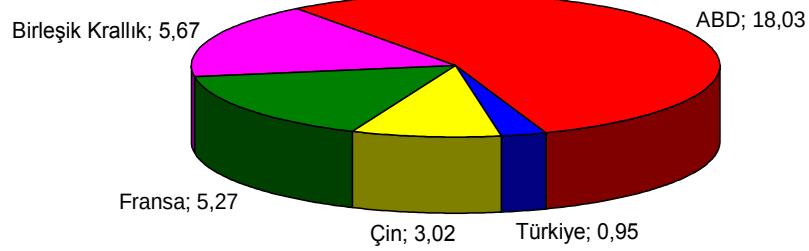
YDY Stoku (2010,1.000.000 ABD Doları)

Şekil 42. Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku

Kaynak: UNCTAD, FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 12.09.2011)

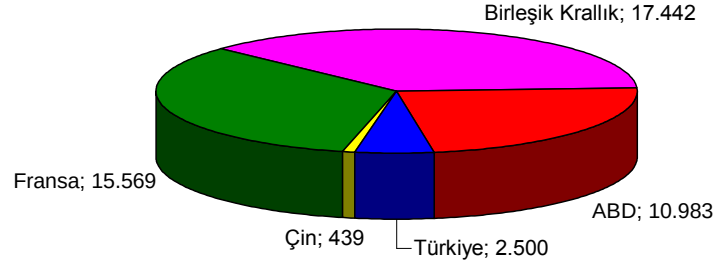
YDY Stoku/Dünya YDY Stoku (2010,%)

Şekil 43. Dünya Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku Payı

Kaynak: UNCTAD, FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 12.09.2011)

Kişibaşı YDY Stoku (2010,ABD Doları)

Şekil 44. Kişibaşı Yabancı Doğrudan Yatırım Stoku

Kaynak: UNCTAD, FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 12.09.2011)

Çin'in yabancı yatırım çekmede gösterdiği başarı bir çok çalışmaya konu olmuş ve yabancı yatırım girişini belirleyen faktörler incelenmiştir. Yatırım yapmış firmaların yöneticilerinin sorulara verdikleri cevaplarla oluşturulan puanlama (score) ile yapılan çalışmanın sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Yabancı Doğrudan Yatırım Girişini Belirleyen Faktörler

	Belirleyici Faktörler	Sonuç
1	Pazar büyüklüğü ve büyüme	3,73
2	Devletin teşvik politikası	3,55
3	Şirketin globalleşme stratejisi	3,45
4	Ucuz işgücü maliyeti	3,32
5	Yüksek yatırım geri dönüşü	3,14
6	İhracat platformu olması	2,64
7	Siyasi istikrar	2,55
8	Çin bağlantısı	2,50
9	Zayıf sanayi altyapısı	2,45
10	Döviz kuru	2,36
11	İleri teknoloji	1,73

Kaynak: S. Ali ve W. Guo (2005). Determinants of FDI in China. *Journal of Global Business and Technology*, 1(2), s.27.

Tabloya göre yabancı doğrudan yatırımın en önemli belirleyicisi (determinant) ülkenin pazar büyüklüğü ve büyümesidir. Bunu yabancı yatırımlar için getirilen teşvikler izlemektedir. Ucuz iş gücü ancak dördüncü sırada yer almaktadır. Siyasi istikrar da yabancı yatırımda önemli faktörler arasındadır. Çin'e yapılan yabancı yatırımlar arasında Çin diasporası çok büyük paya sahip olsa da Çin bağlantısı (Çinlilik, Chinese connection) ancak sekizinci sırada yer almaktadır.

Yabancı doğrudan yatırımın etkileri de bir çok çalışmaya konu olmuştur. 1983-2001 dönemini kapsayan yabancı doğrudan yatırım girişi ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelendiği çalışmada¹⁰¹ yabancı doğrudan yatırım girişi ile ekonomik büyüme arasında Granger nedensellik ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 1988-2003 dönemini kapsayan ve yabancı doğrudan yatırım, yerli yatırım (domestic investment) ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelendiği çalışmada¹⁰² yabancı doğrudan yatırım ile ekonomik büyüme arasında Granger nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ekonomik büyümede yerli yatırım yabancı yatırımdan daha büyük etkiye (% 17.6'ya karşılık % 5.7) sahiptir. Yabancı doğrudan yatırım ve toplam faktör verimliliği ilişkisinin incelendiği çalışmada¹⁰³ yabancı doğrudan yatırımla toplam faktör verimliliği arasında Granger nedensellik ilişkisinin pozitif olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

7.1.1.Yabancı doğrudan yatırımların sektörel analizi

Çin'e gelen yabancı sermaye izin verilen tüm sektörlerde yatırım yapsa da belli sektörlerde yoğunlaşmaktadır. (Tablo 13) İmalat sanayii 1997 yılından bu yana yabancı doğrudan yatırımlar için en gözde sektör olma özelliğini korumaktadır.

¹⁰¹J. S. Mah (2010).Foreign direct investment inflows and economic growth of China.*Journal of Policy Modeling*,32 (1),s.158.

¹⁰²S. Tang vd. (2008). Foreign direct investment, domestic investment, and economic growth in China. United Nations University, World Institute for Development Economic Research.<http://www.rrojasdatabank.info/unurp08/rp2008-19.pdf>, (s.10) (Erişim tarihi:12.09.2011)

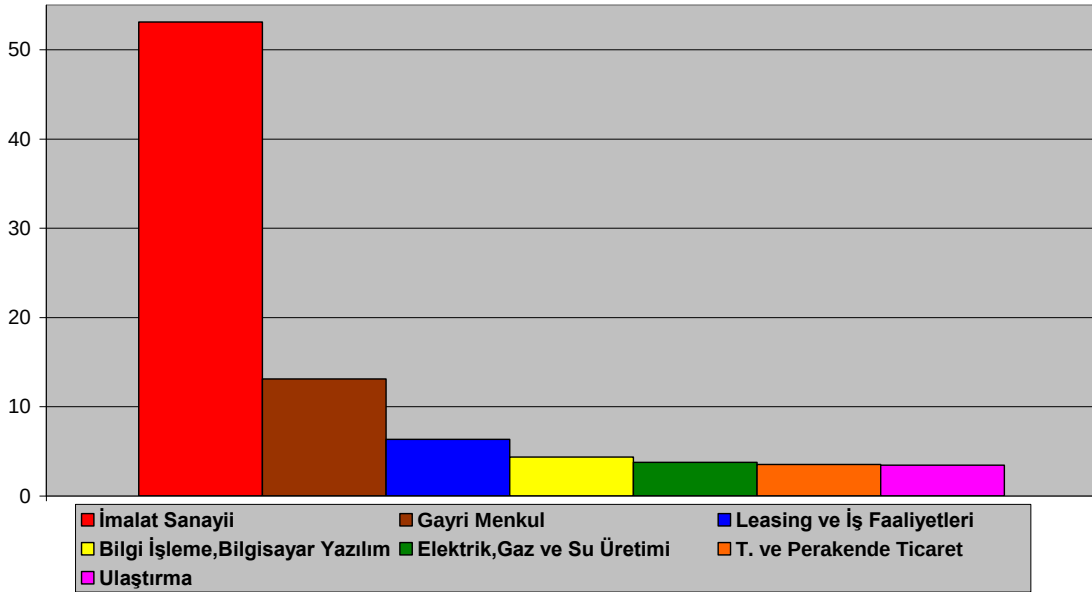
¹⁰³T. H. Ng (2006).Foreign direct investment and productivity:evidence from the east Asian economies.UNIDO.http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/Pub_free/Foreign_direct_investment_and_productivity_evidence_from_EastAsian_economies.pdf,(s.17) (Erişim tarihi:12.09.2011)

Tablo 13.Yabancı Doğrudan Yatırımın Geldiği Sektörler(1.000 ABD Doları)

	İmalat Sanayii	Gayri Menkul	Leasing ve İş Faaliyetleri	Toptan ve Perakende Ticaret	Ulaştırma	Bilgi İşlem, Bilgisayar Yazılım	Elektrik, Gaz ve Su
1997	28.119.830	5.169.010	-	1.401.870	1.655.130	-	2.071.910
1998	25.582.380	6.410.060	-	1.181.490	1.645.130	-	3.102.790
1999	22.603.340	5.588.310	-	965.130	1.551.140	-	3.702.740
2000	25.844.170	4.657.510	-	857.810	1.011.880	-	2.242.120
2001	30.907.470	5.136.550	-	1.168.770	908.900	-	2.272.760
2002	36.799.980	5.662.770	-	932.640	913.460	-	1.375.080
2003	36.935.700	5.235.600	-	1.116.040	867.370	-	1.295.380
2004	43.017.240	5.950.150	2.824.230	739.590	1.272.850	916.090	1.136.240
2005	42.452.910	5.418.070	3.745.070	1.038.540	1.812.300	1.014.540	1.394.370
2006	40.076.710	8.229.500	4.222.660	1.789.410	1.984.850	1.070.490	1.281.360
2007	40.864.820	17.088.730	4.018.810	2.676.520	2.006.760	1.485.240	1.072.550
2008	49.894.830	18.589.950	5.058.840	4.432.970	2.851.310	2.774.790	1.696.020
2009	46.771.460	16.796.190	6.078.060	5.389.800	2.527.280	2.246.940	2.112.060

Kaynak:China Statistical Yearbook (1998-2010) <http://www.stats.gov.cn/>
(Erişim tarihi:14.09.2011)

Yabancı Doğrudan Yatırım Sektörel Dağılım (%2009)

Şekil 45.Kayıtlı Yabancı Sermaye Sektörel Dağılım (%)

Kaynak:China Statistical Yearbook (2010) verileri ile hazırlanmıştır

İmalat sanayinin ardından en çok yabancı sermaye girişi gayri menkul sektörüne olmuştur. 2005 sonrasında sektördeki artış dikkat çekmektedir. Bu artışa bağlı olarak yabancı doğrudan yatırım girişi içindeki payı da 2005 yılında % 7.48'den 2007 yılında % 20.46'ya yükselmiştir.

Çin DTÖ katılım protokolü uyarınca hizmetler sektörünü yabancı yatırıma açmayı taahhüt etmiştir. Çin hizmetler sektörünü reforma tabi tutmuş, tümüyle yabancı firmalara toptan ve perakende ticaret yapma hakkını 11 Aralık 2004 tarihinde sağlamayı taahhüt etmiş ancak bu taahhüdünü Eylül 2005'te yerine getirmiştir.¹⁰⁴ Hizmetler sektöründeki kısıtlamaların kalkmasıyla sektöre yapılan yatırım da artmaya başlamıştır. Leasing ve iş faaliyetleri sektörü 2009 yılında en çok yabancı sermaye çeken üçüncü sektör olmuştur.

Ulaştırma sektörüne yabancı sermaye girişi 1997 yılından 2003 yılına kadar azalmış ancak sonraki dönemde artmaya başlamıştır. Ulaştırma sektörünün yabancı yatırım girişi içindeki payı 1997 yılında % 3.66'dan 2003 yılında % 1.62'ye düşmüş, 2009 yılında % 2.66'ya yükselmiştir.

Bilgi işlem, bilgisayar hizmetleri ve yazılım sektörü de yabancı sermaye girişinin hızla arttığı sektörlerden biridir. Sektörün yabancı yatırım girişi içindeki payı 2004 yılında % 1.51 iken 2009 yılında % 2.37'ye ulaşmıştır.

Bankacılık sektörü, Çin'in hükümet tarafından korunan ve yabancılara kapalı tutulan sektörlerden biri olmuştur. Yabancı sermayenin bankacılık sektöründeki kısıtlamaları 11 Aralık 2006'da kaldırılmış, ancak en az 126.6 milyon ABD doları (1 milyar yuan) sermaye¹⁰⁵ şartı getirilmiştir. Bu kısıtlamalara bağlı olarak sektördeki yabancı yatırım sınırlı kalmıştır.

Çin resmi verilerine göre, kayıtlı yabancı sermayenin (registered capital) % 53.09'u imalat sanayiinde, % 13.10'u gayri menkul, % 6.32'si leasing ve iş faaliyetlerinde, % 4.34'ü bilgi işlem sektöründe, % 3.77'si elektrik,gaz ve su, % 3.51'i toptan ve perakende ticaret, % 3.45'i ulaştırma sektöründe bulunmaktadır. (Şekil 45)

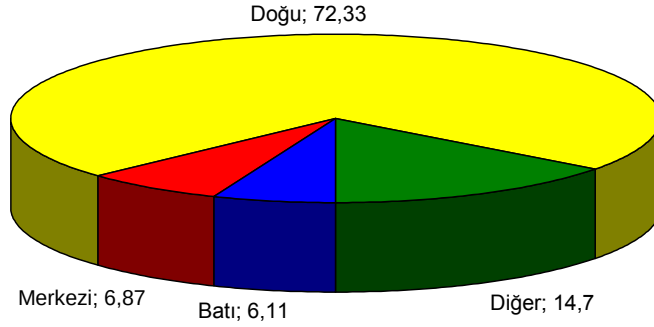
¹⁰⁴T.C. Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2005).Çin ekonomisi ve dış ticaretindeki gelişmeler. http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/CHC/Yillik%20Rapor_2005.doc, (s.1) (Erişim tarihi:06.08.2011)

¹⁰⁵Chinadaily.http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-11/17/content_735531.htm (Erişim tarihi:06.08.2011)

7.1.2.Yabancı doğrudan yatırımların bölgesel analizi

Çin'in bölgeleri arasındaki büyüme, nüfus, eğitim, gelir dağılımı dengesizliği yabancı sermaye dağılımında da kendisini göstermektedir. Yabancı yatırımlar ülkenin doğusundaki gelişmiş eyaletlerde yoğunlaşmaktadır. (Şekil 46) Yabancı doğrudan yatırımların bölgesel dağılımı (FDI utilized by East, Central and west part of China) incelendiğinde, yatırımların % 72.33'ünün doğu bölgesinde,% 6.87'sinin merkezi bölgede,% 6.11'inin batı bölgesinde yer aldığı görülmektedir.

Yabancı Doğrudan Yatırım Bölgesel Dağılım (2008,%)

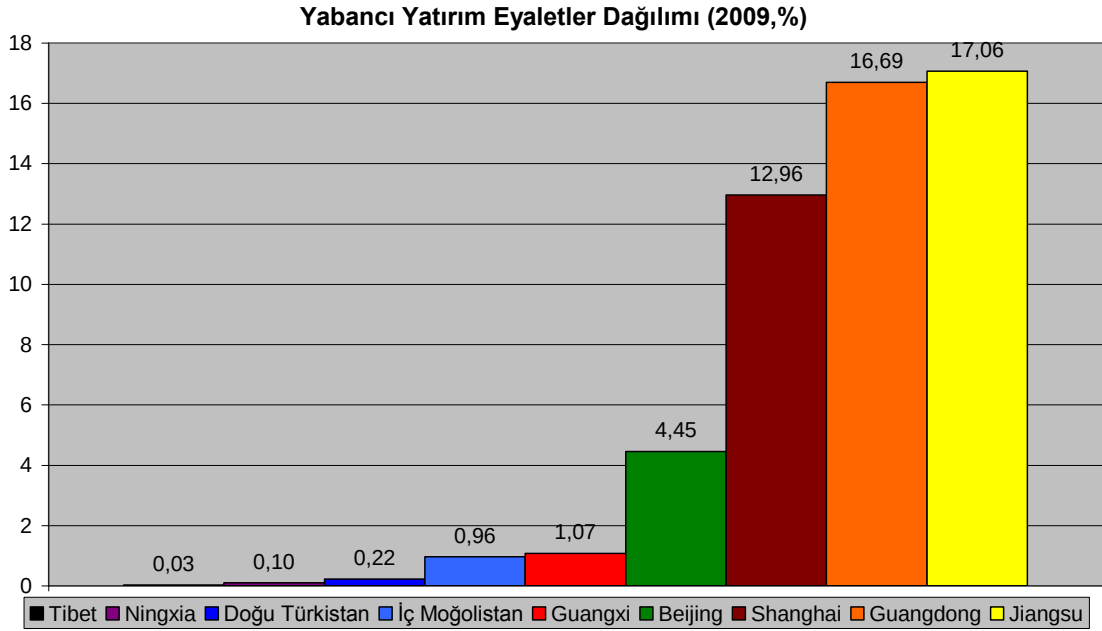

Şekil 46. Yabancı Doğrudan Yatırım Bölgesel Dağılım (%)

Kaynak: Invest in China. <http://www.fdi.gov.cn> (Erişim tarihi:14.09.2011)

Yabancı yatırım dağılımı eyaletler bazında incelendiğinde, azınlık nüfusun yoğun yaşadığı eyaletlerle doğu eyaletleri arasındaki eşitsizlik daha da belirginleşmektedir.(Şekil 47) Jiangsu, Guangdong, Shanghai ve Beijing toplam yatırımların % 51.17'sini barındırmaktadır. 2009 yılında kayıtlı yabancı sermayenin % 17.06'sına Jiangsu, % 16.69'una Guangdong, % 12.96'sına Shanghai, % 4.45'ine Beijing ev sahipliği yaparken, Guangxi eyaletinde %

1.07'si, İç Moğolistan'da % 0.96'sı, Doğu Türkistan'da % 0.22'si, Ningxia'da % 0.10'u, Tibet'te % 0.03'ü yer almaktadır.

Şekil 47. Yabancı Yatırım Eyaletler Dağılımı (%)

Kaynak: China Statistical Yearbook (2010) verileri ile hazırlanmıştır

7.1.3. Yabancı doğrudan yatırımların ülkeler analizi

Çin'e dünyanın hemen her ülkesinden yabancı yatırım (foreign investment actually utilized) gelse de Hong Kong, Singapur, Tayvan gibi Çin (Han diasporası) etnik kökenlilerin yaşadıkları yerlerden gelen sermaye ağırlıktadır. (Tablo 14) Yabancı yatırımın geldiği ülkeler (bölgeler) sıralamasında Hong Kong'u Virgin Adaları, Japonya, Singapur, Kore, Cayman adaları, ABD, Tayvan ve Almanya izlemektedir.

Çin'den Virgin ve Cayman Adaları gibi "kara para aklama merkezi ve vergi cenneti" olarak bilinen ülkelere önemli sermaye akımı olmaktadır. Diğer taraftan Virgin ve Cayman Adaları'nın bir transfer merkezi olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Bu yüzden bu bölgelerden gelen yatırımı ihtiyatla karşılamak gerekir. Virgin ve Cayman Adaları'ndan gelen yatırımların, yabancı sermaye

ayrıcalıklarından yararlanmak üzere bu ülkelere transfer edilen Çin sermayesi olması muhtemeldir.

ABD kökenli sermaye girişi 2002 yılına kadar artmış ancak sonraki dönemde azalmaya başlamıştır. Avrupa'dan sadece Almanya Çin'e en çok yatırım yapan ilk dokuz ülke arasında yer almaktadır.

Tablo 14. Yabancı Doğrudan Yatırımın Geldiği Ülkeler (1.000.000 ABD Doları)

	Hong Kong	Virgin Adaları	Japonya	Singapur	Kore	Cayman Adaları	ABD	Tayvan	Almanya
1997	20.632	1.717	4.326	2.606	2.142	158	3.239	3.289	992
1998	18.508	4.031	3.400	3.403	1.803	324	3.898	2.915	736
1999	16.363	2.658	2.973	2.642	1.274	377	4.215	2.598	1.373
2000	15.499	3.832	2.915	2.172	1.489	623	4.383	2.296	1.041
2001	16.717	5.042	4.348	2.143	2.151	1.066	4.433	2.979	1.212
2002	17.860	6.117	4.190	2.337	2.720	1.179	5.423	3.970	927
2003	17.700	5.776	5.054	2.058	4.488	866	4.198	3.377	856
2004	18.998	6.730	5.451	2.008	6.247	2.042	3.940	3.117	1.058
2005	17.948	9.021	6.529	2.204	5.168	1.947	3.061	2.151	1.530
2006	20.232	11.247	4.598	2.260	3.894	2.095	2.865	2.135	1.978
2007	27.703	16.552	3.589	3.184	3.678	2.570	2.616	1.774	733
2008	41.036	15.953	3.652	4.435	3.135	3.144	2.944	1.898	900
2009	46.075	11.298	4.104	3.604	2.700	2.581	2.554	1.880	1.216

Kaynak: China Statistical Yearbook (1999-2010). <http://www.stats.gov.cn/>
(Erişim tarihi:13.09.2011)

Çin'e yapılan yabancı yatırımların ülkeler dağılımı değişmektedir. 1997 yılında Hong Kong, Singapur ve Tayvan toplamda Çin'e giren yabancı doğrudan yatırımın % 58.61'ini, Japonya % 9.56'sını, ABD % 7.16'sını, Kore % 4.73'ünü, Virgin Adaları % 3.79'unu, Almanya % 2.19'unu sağlamıştır. 2009 yılına gelindiğinde Almanya kökenli sermaye ülkeye giren yabancı yatırımın % 1.28'ini, ABD % 2.69'unu, Cayman Adaları % 2.72'sini, Kore % 2.84'ünü, Japonya % 4.32'sini, Virgin Adaları % 11.89'unu oluştururken Hong Kong, Singapur ve Tayvan'ın payı % 54.27 olmuştur. Tek başına Hong Kong yabancı yatırımın % 48.50'ini sağlamıştır.

7.2. Çin'in Ülke Dışında Yatırımları

Çin'in yüksek tasarruf oranlarına ulaşması yabancı yatırım çeken bir ülkeyi aynı zamanda yurtdışında yatırım yapan bir ülkeye dönüştürmüştür. 1980'lerde ülke dışına sermaye çıkışı çok sıkı kurallara bağlı ve ülke dışında yatırım sadece devlet firmaları ile sınırlı iken yurt dışı yatırımları kısıtlı kalmıştır. (Tablo 15) 1985 yılında Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı'nın (Ministry of Foreign Economic Relations and Trade-MOFERT) Yurtdışı Ortak Yatırımlar Onay Düzenlemesi (The Approval Procedures and Management Methods for Setting-up Non-trade Joint-Ventures Abroad)¹⁰⁶ ile ülke dışına yatırımda ilk serbestleşme adımları atılmıştır.

Devlet Kambiyo İdaresi'nin (State General Administration of Exchange Control-[SAFE]) 1989 yılında Yurtdışı Yatırım Döviz Kontrolü (On the Exchange Control of Investing Abroad)¹⁰⁷ düzenlemesi ile yurtdışına sermaye çıkışı kısıtlamalarını hafifletmesi Çin'in ülke dışında yatırımlarına ivme kazandırmıştır. 2000'lere gelindiğinde yurtdışında yatırımı teşvik eden "going global"¹⁰⁸ stratejisi ile yeni bir döneme girilmiştir. Bu strateji çerçevesinde döviz kontrolleri yanında sermaye çıkışı için onay prosedürü hafifletilmiş, yetkiler belli bir limite kadar yerele devredilmiştir. Bunlara ek olarak devlet tarafından doğrudan sermaye katkısı ve düşük faizli krediler¹⁰⁹ ülke dışında yatırımların hızla artmasını sağlamıştır.

Uluslar arası ekonomik krizin etkili olduğu 2008 ve 2009 yıllarında Almanya, Japonya ve ABD'den ülke dışına çıkan doğrudan yatırım azalırken Çin'de artmıştır. 2010 yılında Çin, ABD ve Almanya'nın ardından ülke dışına en

¹⁰⁶Invest in China.http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/law_en_info.jsp?docid=51012 (Erişim tarihi:13.09.2011)

¹⁰⁷Invest in China.http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/ForeignExchangeAdministration/ (Erişim tarihi:13.09.2011)

¹⁰⁸Ministry of Commerce People's Republic of China [MOFCOM]. <http://hzs2.mofcom.gov.cn/> (Erişim tarihi:13.09.2011)

¹⁰⁹OECD (2008).China's outward direct investment. Investment policy reviews:China 2008. [http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/2008071ec005.pdf,\(s.90\)](http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/2008071ec005.pdf,(s.90)) (Erişim tarihi:13.09.2011)

çok yatırım yapan üçüncü ülke olmuştur. Çin'in ülke dışında yaptığı yatırım 1982 yılında GSYİH'nın % 0.01'i iken 2010 yılında GSYİH'nın % 1.16'sına ulaşmıştır. (Tablo 16) Ulaşılan oran Almanya ve ABD'nin gerisinde kalsa da Japonya ve Türkiye'nin üzerindedir. Ülke dışında yatırımın artması dünya doğrudan yatırımları içinde Çin'in payını 1982 yılında % 0.16'dan 2010 yılında % 5.14'e çıkarmıştır. Ulaşılan bu oran Japonya ve Türkiye'nin üzerindedir. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Çin'in payı düşük olsa da aradaki fark hızla kapanmaktadır.

Tablo 15. Ülke Dışına Doğrudan Yatırım Çıkışı

	Doğrudan Yatırım (1.000.000 ABD Doları)					Kişibaşı Doğrudan Yatırım (ABD Doları)				
	Çin	Almanya	Japonya	ABD	Türkiye	Çin	Almanya	Japonya	ABD	Türkiye
82	44	-	4.540	1.078	-	0	-	39	5	-
90	830	24.235	50.775	30.982	-	1	306	415	121	-
91	913	22.937	31.638	32.696	27	1	288	258	126	0
92	4.000	18.600	17.304	42.647	65	3	232	140	163	1
93	4.400	17.196	13.913	77.247	14	4	212	113	292	0
94	2.000	18.859	18.121	73.252	49	2	231	146	274	1
95	2.000	39.049	22.630	92.074	113	2	477	182	341	2
96	2.114	50.805	23.426	84.426	110	2	618	188	309	2
97	2.562	41.798	25.994	95.769	251	2	508	208	346	4
98	2.634	88.825	24.151	131.004	367	2	1.079	193	468	6
99	1.774	108.688	22.745	209.391	645	1	1.320	181	739	10
00	916	56.557	31.557	142.626	870	1	687	251	498	14
01	6.885	39.684	38.333	124.873	497	5	482	304	431	8
02	2.518	18.946	32.281	134.946	143	2	230	256	462	2
03	2.855	5.822	28.799	129.352	480	2	71	228	438	7
04	5.498	20.547	30.949	294.905	780	4	249	245	990	12
05	12.261	75.893	45.781	15.369	1.064	10	919	362	51	16
06	21.160	118.701	50.264	224.220	924	16	1.438	397	739	13
07	22.469	170.617	73.548	393.518	2.106	17	2.068	581	1.285	30
08	52.150	77.142	128.019	308.296	2.549	40	935	1.012	998	36
09	56.530	78.200	74.699	282.686	1.553	43	949	590	907	22
10	68.000	104.857	56.263	328.905	1.780	52	1.274	445	1.047	24

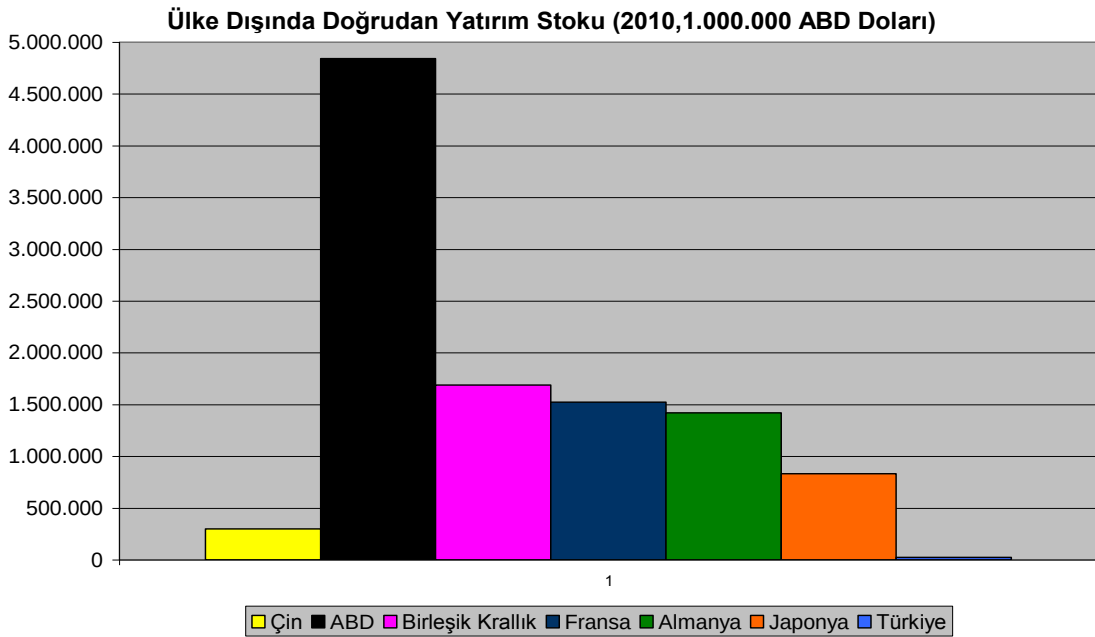
Kaynak: UNCTAD, FDI. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 12.09.2011)

Ülke dışındaki doğrudan yatırım stoku incelendiğinde, Çin'in gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı görülmektedir. (Şekil 48) 2010 yılında dünya doğrudan yatırım stokunun % 23.73'ü ABD, % 8.28'i Birleşik Krallık, % 7.46'sı Fransa, % 6.96'sı Almanya, % 1.46'sı Çin, % 0.12'si Türkiye sermayesinden oluşmaktadır. (Şekil 49)

Tablo 16.Doğrudan Yatırım Çıkışı Dünya Payı

	Doğrudan Yatırım/Dünya YDY (%)					Doğrudan Yatırım/GSYİH (%)				
	Çin	Almanya	Japonya	ABD	Türkiye	Çin	Almanya	Japonya	ABD	Türkiye
82	0,16	-	16,54	3,93	-	0,01	-	0,41	0,03	-
90	0,34	10,04	21,02	12,83	-0,01	0,21	1,41	1,66	0,54	-0,01
91	0,46	11,58	15,98	16,51	0,01	0,22	1,27	0,91	0,55	0,01
92	1,97	9,18	8,54	21,05	0,03	0,80	0,90	0,46	0,67	0,03
93	1,81	7,09	5,74	31,85	0,01	0,69	0,86	0,32	1,16	0,01
94	0,70	6,57	6,32	25,53	0,02	0,34	0,88	0,38	1,04	0,03
95	0,55	10,76	6,24	25,38	0,03	0,26	1,55	0,43	1,24	0,05
96	0,53	12,81	5,91	21,29	0,03	0,24	2,08	0,50	1,08	0,05
97	0,54	8,78	5,46	20,11	0,05	0,26	1,93	0,61	1,15	0,10
98	0,38	12,90	3,51	19,03	0,05	0,25	4,07	0,63	1,49	0,14
99	0,16	9,99	2,09	19,24	0,06	0,16	5,07	0,52	2,24	0,26
00	0,07	4,59	2,56	11,58	0,07	0,08	2,98	0,68	1,43	0,33
01	0,91	5,27	5,09	16,59	0,07	0,52	2,10	0,94	1,21	0,25
02	0,47	3,53	6,01	25,12	0,03	0,17	0,94	0,82	1,27	0,06
03	0,50	1,01	5,02	22,54	0,08	0,17	0,24	0,68	1,16	0,16
04	0,59	2,21	3,33	31,71	0,08	0,28	0,75	0,67	2,48	0,20
05	1,39	8,60	5,19	1,74	0,12	0,53	2,72	1,01	0,12	0,22
06	1,51	8,45	3,58	15,95	0,07	0,76	4,07	1,15	1,67	0,17
07	1,03	7,85	3,38	18,09	0,10	0,65	5,12	1,68	2,79	0,33
08	2,73	4,04	6,70	16,14	0,13	1,18	2,12	2,62	2,13	0,35
09	4,83	6,68	6,38	24,15	0,13	1,13	2,35	1,47	1,99	0,25
10	5,14	7,92	4,25	24,85	0,13	1,16	3,17	1,02	2,23	0,24

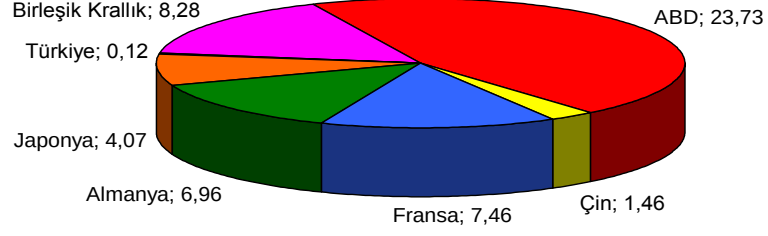
Kaynak: UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/>(Erişim tarihi:12.09.2011)

Şekil 48.Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku

Kaynak: UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/>(Erişim tarihi:12.09.2011)

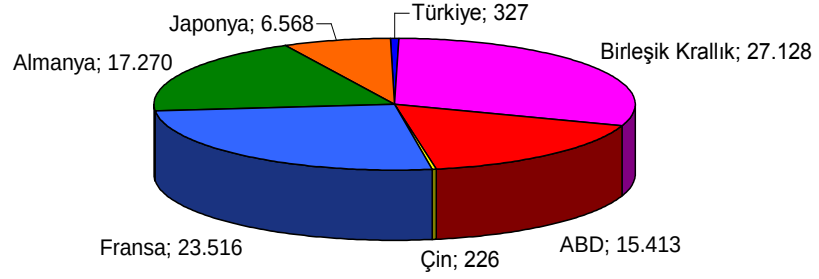
Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku Dünya Payı (2010,%)

Şekil 49. Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku Dünya Payı (%)

Kaynak: UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/>(Erişim tarihi:12.09.2011)

KişiBaşı Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku (2010,ABD Doları)

Şekil 50. KişiBaşı Ülke Dışında Doğrudan Yatırım Stoku

Kaynak: UNCTAD,FDI. <http://unctadstat.unctad.org/>(Erişim tarihi:12.09.2011)

Çin'in ülke dışındaki kişi başı yatırım stoku da gelişmiş ülkelerin gerisindedir. (Şekil 50) Çin'in kişi başı yatırım stoku 226 ABD doları iken Türkiye'de 327, Japonya'da 6.568, ABD'de 15.413, Almanya'da 17.270, Fransa'da 23.516, Birleşik Krallık'ta 27.128 dolara ulaşmıştır.

7.2.1.Çin'in yatırımlarının sektörel analizi

Çin'in ülke dışında yatırımı, Çin Ticaret Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'nın ortak çalışması ile ilk kez Temmuz 2004'te hazırlanan ve 13 Eylül 2011'de güncellenen rehber (Guidelines for Investment in Overseas Countries' Industries)¹¹⁰ göre şekillenmektedir. Bu rehberle ülkenin rekabet gücünü arttıran sektörlerle, ihtiyaç duyulan doğal kaynaklarda yatırımlar teşvik edilmektedir.

Çin'in yurtdışı yatırımlarının büyük kısmı devlet firmalarına hatta devlet kurumlarına aittir. Bu firmalar Devlet Konseyi'ne bağlı KİT Yönetim ve Yönlendirme Konseyi'nin (State-owned Assets Supervision and Administration Council-[SASAC])¹¹¹ doğrudan kontrolü altındadır. Ülke dışında Çin yatırımını belirleyen faktörler¹¹²,

- Pazar arayışı
- Etkinlik arayışı
- Doğal kaynak arayışı
- Stratejik yatırım arayışı
- Yatırım portföyünü çeşitlendirme arayışı

şeklinde özetlenebilir.

¹¹⁰MOFCOM.<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/significantnews/201109/20110907733658.html> (Erişim tarihi: 13.09.2011)

¹¹¹SASAC. <http://www.sasac.gov.cn/n2963340/n2971121/n2972106/2973796.html> (Erişim tarihi: 13.09.2011)

¹¹²Y. Korniyenko ve T. Sakatsume (2009).Chinese investment in the transition countries.European Bank for Reconstruction and Development. [http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0107.pdf,\(s.16-17\)](http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0107.pdf,(s.16-17)) (Erişim tarihi:13.09.2011)

Tablo 17.Yurtdışı Doğrudan Yatırım Sektörel Dağılımı (1.000 ABD Doları)

	2007	2008	2009	2010	STOK
Tarım	271.710	171.830	342.790	533.980	2.612.080
Madencilik	4.062.770	5.823.510	13.343.090	5.714.860	44.660.640
İmalat Sanayii	2.126.500	1.766.030	2.240.970	4.664.170	17.801.660
Elektrik,Gaz ve Su	151.380	1.313.490	468.070	1.006.430	3.410.680
İnşaat	329.430	732.990	360.220	1.628.260	6.173.280
Ulaştırma	4.065.480	2.655.740	2.067.520	5.655.450	23.187.800
Bilgi işlem,Bilgisayar Yaz.	303.840	298.750	278.130	506.120	8.406.240
T. ve Perakende Ticaret	6.604.180	6.514.130	6.135.750	6.728.780	42.006.450
Otel ve Y. Hizmetleri	9.550	29.500	74.870	218.200	449.860
Mali Aracılık (Bankacılık)	1.667.800	14.048.000	8.733.740	8.627.390	55.253.210
Gayri Menkul	908.520	339.010	938.140	1.613.080	7.266.420
Leasing ve İş Faaliyetleri	5.607.340	21.717.230	20.473.780	30.280.700	97.246.050
Bilimsel ve Teknik Hiz.	303.900	166.810	775.730	1.018.860	3.967.120
Çevre Koruma	2.710	141.450	4.340	71.980	1.133.430
Diğer Hizmetler	76.210	165.360	267.730	321.050	3.229.740
Eğitim	8.920	1.540	2.450	2.000	23.940
Sağlık,Sosyal Güvenlik	750	-	1.910	33.520	36.160
Kültür,Spor,Eğlence	5.100	21.800	19.760	186.480	345.830
TOPLAM	26.506.090	55.907.170	56.528.990	68.811.310	317.210.590

Kaynak:MOFCOM,2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment.
<http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf>, (s.94-95)
(Erişim tarihi:23.09.2011)

Çin'in ülke dışındaki doğrudan yatırımları artarken en büyük artış hizmetler sektöründe gerçekleşmiştir.(Tablo 17) Alt sektörler incelendiğinde finans sektörünün en hızlı gelişimi gösterdiği görülmektedir. Madencilik ve hizmetler sektörleri ile karşılaştırıldığında imalat sanayiinin payı düşük kalmaktadır.

7.2.2. Çin'in yatırımlarının ülkeler analizi

Çin'in yatırımlarında en büyük payı Asya kıtasındaki ülkeler özellikle de Hong Kong almaktadır. (Tablo 18) Hong Kong'u Han kökenlilerin yoğun yaşadığı Singapur ve Makao takip etmektedir. Han kökenli nüfusun yoğun olduğu ülkeleri Çin'in komşuları Myanmar, Pakistan, Kazakistan ve Moğolistan izlemektedir. Çin'in Kazakistan'daki önceliği hidrokarbon ve uranyum

kaynaklarına ulaşmaktır.¹¹³ Doğal kaynak zengini Moğolistan'da yabancı yatırımın % 50'si Çin kökenlidir.¹¹⁴

Tablo 18. Çin Ülke Dışında Yatırım Coğrafi Dağılımı (1.000 ABD Doları)

	2006	2007	2008	2009	2010	STOK
ASYA	7.663.250	16.593.150	43.547.500	40.407.590	44.890.460	228.145.970
Hong Kong	6.930.960	13.732.350	38.640.300	35.600.570	38.505.210	199.055.570
Singapur	132.150	397.730	1.550.950	1.414.250	1.118.500	6.069.100
Makao	-4.251	47.310	643.380	456.340	96.040	2.229.290
Myanmar	12.640	92.310	232.530	376.700	875.610	1.946.750
Pakistan	-62.070	910.630	265.370	76.750	331.350	1.828.010
Kazakistan	46.000	279.920	496.430	66.810	36.060	1.590.540
Moğolistan	82.390	196.270	238.610	276.540	193.860	1.435.520
Endonezya	56.940	99.090	173.980	226.090	201.310	1.150.440
Kamboçya	9.810	64.450	204.640	215.830	466.510	1.129.770
Japonya	39.490	39.030	58.620	84.100	337.990	1.105.630
Tayland	15.840	76.410	45.470	49.770	699.870	1.080.000
Vietnam	43.520	110.880	119.840	112.390	305.130	986.600
G. AMERİKA	8.468.740	4.902.410	3.677.250	7.327.900	10.538.270	43.875.640
Virgin Adaları	538.110	1.876.140	2.104.330	1.612.050	6.119.760	23.242.760
Cayman Ada.	7.832.720	2.601.590	1.524.010	5.366.300	3.496.130	17.256.270
Brezilya	10.090	51.130	22.380	116.270	487.460	923.650
AVRUPA	597.710	1.540.430	875.790	3.352.720	6.760.190	15.710.310
Rusya	452.110	477.610	395.230	348.220	567.720	2.787.560
Almanya	76.720	238.660	183.410	179.210	412.350	1.502.290
İsveç	5.300	68.060	10.660	8.100	1.367.230	1.479.120
Birleşik Krallık	35.120	566.540	16.710	192.170	330.330	1.358.350
AFRİKA	519.860	1.574.310	5.490.550	1.438.870	2.111.990	13.042.120
Güney Afrika	40.740	454.410	4.807.860	41.590	411.170	4.152.980
Nijerya	67.790	390.350	162.560	171.860	184.890	1.210.850
Zambia	87.440	119.340	213.970	111.800	75.050	943.730
Cezayir	98.930	145.920	42.250	228.760	186.000	937.260
Kongo DC	36.730	57.270	23.990	227.160	236.190	630.920
Nijer	7.940	100.830	-0.010	39.870	196.250	379.360
OKYANUSYA	126.360	770.080	1.951.870	2.479.980	1.888.960	8.607.290
Avustralya	87.600	531.590	1.892.150	2.436.430	1.701.700	7.867.750
K. AMERİKA	258.050	1.125.710	364.210	1.521.930	2.621.440	7.829.260
ABD	198.340	195.730	462.030	908.740	1.308.290	4.873.990
Kanada	34.770	1.032.570	7.030	613.130	1.142.290	2.602.600
TOPLAM	17.633.970	26.506.090	55.907.170	56.528.990	68.811.310	317.210.590

Kaynak:MOFCOM,2010 statistical bulletin of China's outward FDI.

<http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf> (s.82-93)

(Erişim tarihi:23.09.2011)

¹¹³J.Bosbotinis (2010).Sustaining the dragon, dodging the eagle and barring the bear? Assessing the role and importance of Central Asia in Chinese national strategy.*China and Eurasia Forum Quarterly*,8 (1),s.71.

¹¹⁴Chinadaily (2010). http://www.chinadaily.com.cn/regional/2010-09/13/content_11291976.htm (Erişim tarihi:13.09.2011)

İstatistiklerde Asya'nın ardından en büyük payı Latin Amerika (özellikle Virgin ve Cayman adaları) olsa da bu bölgeye giden yatırımın Çin'e geri dönerek yabancı yatırım ayrıcalıklarından yararlanmak isteyen sermaye olduğu bir çok çalışmada dile getirilmektedir.

Avrupa kıtasında Rusya¹¹⁵, Almanya, İsveç, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde Çin yatırımları artmaktadır. Rusya zengin doğal kaynakları ile Çin yatırımları için cazibe merkezidir. 2007 yılı verilerine göre¹¹⁶ Rusya'daki Çin yatırımlarının % 80'i Rus işgücü sıkıntısı çekilen Uzak Doğu ve Sibirya bölgesinde bulunmaktadır. Almanya ve İngiltere'de marka değeri olan firmalar hedef seçilmektedir.

2011 borç krizinin getirdiği ekonomik dalgalanmada Avrupa ülkeleri Çin yatırımlarını kurtarıcı olarak görmektedir.¹¹⁷ DTÖ katılım protokolü gereği Çin'e 2016 yılında "piyasa ekonomisi" statüsü verilecektir. Bu statü anti dumping soruşturmalarında önem kazanmaktadır. Piyasa ekonomisi olmayan bir ülkeye anti dumping soruşturması açıldığında o ülke fiyatları yerine başka bir ülkenin fiyatları ile karşılaştırma imkanı bulunmaktadır.¹¹⁸ Çin, borç krizindeki Avrupa ülkelerince daha erken dönemde piyasa ekonomisi olarak tanınma karşılığında yatırımlarını arttırmayı bir pazarlık unsuru olarak kullanmaktadır.¹¹⁹ Piyasa ekonomisi statüsü tanınmasının Çin'e dış ticarete korumacı önlemler karşısında avantaj sağlayacağı açıktır.

Zengin doğal kaynakları ile Afrika ülkeleri de Çin yatırımlarını çekmektedir. Çin'in Afrika'daki yatırım stoku Okyanusya ve Kuzey Amerika'nın

¹¹⁵Rusya topraklarının büyük kısmı Asya'da yer almasına rağmen Çin istatistiklerinde Rusya verileri Avrupa kıtası toplamına dahil edilmektedir.

¹¹⁶L. Krkoska ve Y. Korniyenko (2008).China's investments in Russia:Where do they go and how important are they? *China and Eurasia Forum Quaterly*,6 (1),s.42-43.

¹¹⁷Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/668888-nakit-zengini-cin-avrupanin-umudu> (Erişim tarihi:19.09.2011)

¹¹⁸UNCTAD (2003). Dispute settlement.

http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add14_en.pdf (s.14) (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹¹⁹SCPRC. http://www.gov.cn/english/2011-09/15/content_1948321.htm

(Erişim tarihi:19.09.2011)

üzerindedir. Doğrudan yatırımların iki katından fazla resmi yardım¹²⁰ da Çin'in stratejik çıkarları için bu kıtaya gitmektedir.

Okyanusya kıtası Kuzey Amerika'dan daha yüksek Çin yatırım stokuna ulaşmıştır. Avustralya'daki zengin maden kaynakları Çin yatırımlarını bu ülkeye çekmektedir.

Kuzey Amerika'nın yatırım stoku içindeki payı diğer bölgelerden düşük olsa da ABD önemli oranda Çin yatırımlarına ev sahipliği yapmaktadır. ABD'deki Çin yatırımlarının ileri teknoloji firmaları ve tanınmış markalara (IBM'den Lenovo, Ford Motor Company'den Volvo vb)¹²¹ yönelmesi dikkat çekmektedir.

¹²⁰OECD (2008).China's outward direct investment. Investment policy reviews:China 2008,s.67

¹²¹China Radio International [CRI]. <http://turkish.cri.cn/781/2010/08/10/1s127680.htm>
(Erişim tarihi:19.09.2011)

İkinci Bölüm

Çin ve Türkiye'nin Dış Ticaretinin Gelişimi

1.Dış Ticaret Politikaları

Dış ticaret politikası, ülkelerin dış dünya ile yaptıkları ticaretin yapısını, yönünü ve hacmini belirleyen her türlü müdahaleyi kapsar. Dış ticarete çok sayıda müdahale yöntemi bulunmakla birlikte son dönemde döviz kuru ve tarifeler etkin olarak kullanılmaktadır. Çin ve Türkiye'nin dış ticaret politikaları 1980'den bu yana önemli değişiklikler göstermiştir. Politika değişikliklerinin etkilerini dış ticaretin gelişimi yanında bileşiminde de izlemek mümkündür.

1.1.Çin Dış Ticaret Politikası

Ekonominin her alanı olduğu gibi Çin dış ticareti de uzun süre devlet (Çin Ticaret Bakanlığı-MOFCOM) tarafından yönetilip yönlendirilmiştir. Yerli ve yabancı sermayeli şirketlere dış ticaret yapma hakkı DTÖ katılım taahhütleri çerçevesinde 1 Temmuz 2004'te yürürlüğe giren Dış Ticaret Kanunu (Foreign Trade Law)¹²² ile tanınmıştır. Bu tarihten önce sadece MOFCOM tarafından izin verilen işletmeler dış ticaret yapabilmıştır.¹²³

Reform döneminde ihracatını arttırmayı hedefleyen Çin'in yuani devalüe ederek kur avantajı sağladığı Tablo 19'da görülmektedir. 1988-1989 döneminde yuan reel olarak değer kazanmış ancak devalüasyonlar sonucu değer kaybı 1994 yılına kadar devam etmiştir.(Şekil 51) 1994 yılından itibaren resmi döviz kuru ve piyasa fiyatı (official exchange rate and internal settlement/swap market

¹²²J. Y. Qin (2007).Trade,investment and beyond:The impact of WTO accession on China's legal system.*The China Quarterly*,191,s.726.

¹²³L. Branstetter ve N. Lardy (2006).China's embrace of globalization.NBER.
<http://www.nber.org/papers/w12373.pdf> (s.5)(Erişim tarihi:24.09.2011)

rate)¹²⁴ olmak üzere ikili döviz kuru belirlenirken, piyasa kurunun resmi kurun üzerinde olması ihracatta kur avantajı sağlamıştır.

Tablo 19.Döviz Kuru

	Çin		Türkiye		
	ABD Doları/Yuan	Euro/Yuan	ABD Doları/TL	Euro/TL	Yuan/TL
1985	2,937	-	-	-	-
1986	3,453	-	-	-	-
1987	3,722	-	-	-	-
1988	3,722	-	-	-	-
1989	3,765	-	-	-	0,001
1990	4,783	-	-	-	0,001
1991	5,323	-	-	-	0,001
1992	5,515	-	0,010	-	0,001
1993	5,762	-	0,010	-	0,002
1994	8,619	-	0,030	-	0,003
1995	8,351	-	0,050	-	0,005
1996	8,314	-	0,080	-	0,010
1997	8,290	-	0,150	-	0,018
1998	8,279	-	0,260	-	0,031
1999	8,278	-	0,420	0,450	0,051
2000	8,278	-	0,630	0,580	0,076
2001	8,277	-	1,230	1,100	0,148
2002	8,277	8,006	1,510	1,440	0,182
2003	8,277	9,361	1,500	1,690	0,181
2004	8,277	10,290	1,430	1,780	0,172
2005	8,194	10,195	1,350	1,680	0,164
2006	7,973	10,019	1,440	1,810	0,179
2007	7,608	10,418	1,310	1,790	0,171
2008	6,949	10,223	1,300	1,900	0,187
2009	6,831	9,527	1,550	2,160	0,227
2010	6,770	-	1,510	2,000	0,222

Kaynaklar:1- UNCTAD,Economic Trends,Exchange Rates. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011) (Dolar/Yuan ve Yuan/TL)

2-China Statistical Yearbook (2010). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:20.09.2011)(Euro/Yuan)

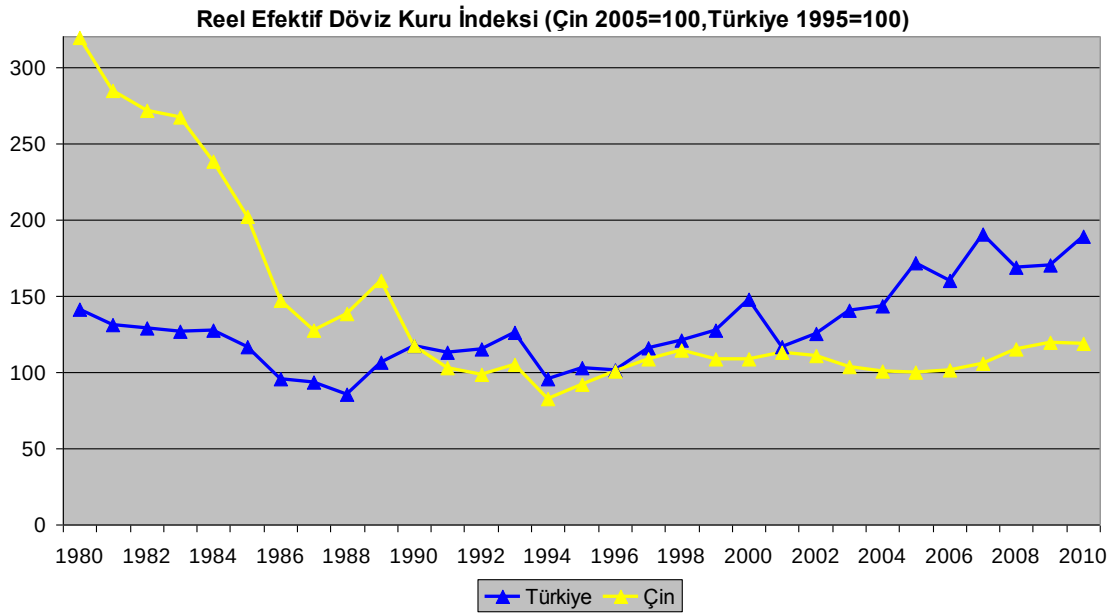
3-TCMB, EVDS. <http://evds.tcmb.gov.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011) (Döviz Satış) (Dolar/TL ve Euro/TL)

Yuan 1994-1998 arasında ihracat performansını etkilemeyecek şekilde sınırlı olarak revalüe edilmiş, 1998-2004 döneminde dolara sabitlenmiştir. Çin otoriteleri Temmuz 2005'ten itibaren yuanın değerini dolara sabitlemekten

¹²⁴The People's Bank of China.

http://www.pbc.gov.cn/publish/english/956/2010/20100727144152118668062/20100727144152118668062_.html (Erişim tarihi:29.09.2011)

vazgeçerek bir sepete bağlamıştır.¹²⁵ 2005 sonrasında yuanın revalüasyonu reel olarak değerlendirilmeyi getirmiştir. Haziran 2010'da yuanın değeri belirli bir bant aralığında (günlük $\pm 5\%$) kontrollü dalgalanmaya (managed float) bırakılmıştır.

Şekil 51. Reel Efektif Döviz Kuru İndeksi

Kaynaklar: 1-WB,WDI&GDF. <http://databank.worldbank.org/> (Erişim tarihi:29.09.2011)
2-TCMB,EVDS (Erişim tarihi:29.09.2011) (Türkiye,TÜFE)

Çin döviz kuru üzerindeki hakimiyetini koruyabilmek için sermaye hareketlerini kontrol altında tutmaktadır. Devlet Kambiyo İdaresi'nin kurduğu ithalat ödeme kontrol sistemi (import payment verification system)¹²⁶ ithalatçıların gümrük beyannameleri ve döviz ödemelerini kapsamıştır. Diğer taraftan SAFE, ülkeye giriş yapmak isteyen sermaye hareketlerini de tek tek (case by case) onaylamış, dış borç almak isteyen firmanın borcu ödeme kapasitesini dahi incelemiştir.¹²⁷

¹²⁵M. Goldstein ve N. Lardy (2006).China's exchange rate policy dilemma. *The American Review*,96 (2),s.422.

¹²⁶SAFE (2010). Annual report.

http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/glnb_en/pic/20110823151741426.pdf (s.57)

¹²⁷M. Zhao (2006). External liberalization and evolution of China's exchange system:An empirical approach.WB.

http://siteresources.worldbank.org/INDIAEXTN/Resources/events/359987-1149066764594/Paper_MinZhao.pdf (s.17) (Erişim tarihi:24.09.2011)

Ülkede yabancı bankalara ancak 1997 yılında yerli ortakla çalışmak ve yuan cinsinden işlem yapmak şartıyla izin verildi. Ülkede yerleşiklerin üzerlerinde taşıyabileceği döviz miktarının kısıtlı olması yanında bankaların kredi kartlarına döviz cinsinden limit tanımlaması dahi yasaklanmıştır.¹²⁸ 2010 yılında ülkenin sermaye giriş çıkış kurallarını ihlal eden bankalar dahil çeşitli işletmelere ceza verilmiştir.¹²⁹

Çin ile ticaretinde açık veren ülkeler yuanın daha fazla revalüe edilmesi için baskı yapmaktadır. ABD Temsilciler Meclisi Eylül 2010'da Çin'i hedefleyen, tarife mekanizmalarından oluşan "kur manipülasyonu kanun tasarısını" (currency manipulation bill)¹³⁰ kabul etmiştir. Bu gelişmelere rağmen Çin, döviz kurunu belirlemede taviz vermemekte, baskılara direnmektedir.¹³¹

Çin'in sermaye kontrolü bugüne dek yuan üzerinde spekülasyon ve manipülasyon yapmak isteyenlere fırsat vermemiştir. Çin otoriteleri¹³² yuanın dalgalanmasının Çin ve dünya için felaket getireceğini ifade etmektedir. Çin'in bu tutumu karşısında ABD yönetimi izlediği para politikası ile doların değerini düşürmekte, uluslar arası rezervlerinin büyük bölümü ABD doları cinsinden oluşan Çin de bu duruma tepki göstermektedir.¹³³ Bu sorun ülkeler arasında "kur savaşları" yaşanmasına neden olsa da Çin tavrını değiştirmeye yanaşmamaktadır.

Çin'in DTÖ'ye katılımı dış ticaretinde önemli bir dönüm noktasıdır. Gümrük tarifelerindeki indirimin yanında miktar kısıtlamalarının kaldırılması,

¹²⁸SAFE (2004).

http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/laws_en/laws_detail_en.jsp?ID=306000000000000000,19&type=&id=3 (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹²⁹SAFE. Annual report,s.32

¹³⁰A. Leung (2011).Currency war and the RMB:Monetary policy,imbalances and the global reserve currency system. <http://www.andreweleunginternationalconsultants.com/files/currency-war-and-the-rmb.pdf> (s.2) (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹³¹Euronews.<http://tr.euronews.net/2011/03/31/cin-para-politikalarinda-reform-baskilarina-boyun-egmiyor/> (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹³²U.S.-China Economic and Security Review Commission (2010).Report to Congress. http://www.uscc.gov/annual_report/2010/annual_report_full_10.pdf, (s.14) (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹³³Hürriyet.<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/18420760.asp?gid=384> (Erişim tarihi:29.09.2011)

standartların uyumlaştırılması, ticaretle ilgili fikri mülkiyet hakları (TRIPs), yatırım önlemleri (TRIMs) gibi bir çok alanda taahhütlerde bulunan Çin'in taahhütlerini yerine getirmesi için 5 ile 10 yıl arasında değişen bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Çin geçiş dönemini başarıyla yönetmektedir. Uluslar arası fikri mülkiyet hakları indeksinde¹³⁴ 2011 yılında ABD 129 ülke arasında 7.5 puanla 18., Çin 5.5 puanla 60.,Türkiye 5.3 puanla 64. sırada yer almıştır.

DTÖ üyesi olmakla yetinmeyen Çin, dış ticaretini geliştirmek için serbest ticaret anlaşmaları (STA) yapmaktadır.¹³⁵ 2003 yılında ASEAN ülkeleri, 2004 yılında Makao ve Hong Kong, 2006 yılında Şili, 2008 yılında Yeni Zelanda, 2009 yılında Singapur ve Pakistan, 2010 yılında Peru, Tayvan, Kosta Rika ile imzalanan serbest ticaret anlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Avustralya, Norveç, İzlanda İsviçre, Güney Afrika Gümrük Birliği (The Southern Africa Customs Union-SACU) ve Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi üyesi ülkeler (The Cooperation Council For The Arab States of The Gulf) ile görüşmeler devam etmektedir.¹³⁶ Çin Şanghay İşbirliği Örgütü üyesi ülkeler ile Brezilya ve diğer Latin Amerika ülkelerine de serbest ticaret anlaşması önermiştir. Hindistan, Kore, Japonya Çin'in serbest ticaret anlaşması yapmayı hedeflediği ülkeler listesinde yer almaktadır.

STA yaptığı ülkeler incelendiğinde, Çin'in doğal kaynak zengini ve gelişmiş ülkeleri tercih ettiği görülmektedir. Çin'in STA yaptığı ülkelerle yatırımlarını yönlendirdiği ülkeler büyük ölçüde örtüşmektedir. STA yaptığı ülkeler Çin'e DTÖ katılım protokolünün öngördüğünden daha erken dönemde piyasa ekonomisi (market economy) statüsü tanımaktadır.

Çin, ihracatı teşvik ederken iç pazarını yüksek tarife oranlarıyla korumuştur.(Tablo 20) Geçiş döneminin gerektirdiği indirimleri gerçekleştirse de Çin'de tarife oranları (Hindistan hariç) hala yüksektir. Çin'in tarife indiriminde

¹³⁴Property Rights Alliance (2011).<http://www.internationalpropertyrightsindex.org/china-c26> (Erişim tarihi:29.09.20011)

¹³⁵WTO.Regional trade agreements information system (RTA-IS) <http://rtais.wto.org/> (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹³⁶China FTA Network. <http://fta.mofcom.gov.cn/topic/ensacu.shtml> (Erişim tarihi: 21.09.2011)

seçici olduğu, ekonomik büyümede ihtiyaç duyduğu sektörlerde daha erken indirimler gerçekleştirirken diğer sektörlerde daha geç ve daha az indirim gittiği görülmektedir. Çin dış ticaret politikası bir çok açıdan merkantilizme uygun olsa da bu haliyle Friedrich List'in "seçici korumacılık" (selective protectionism)¹³⁷ yaklaşımına uymaktadır.

Tablo 20. Tarife Oranları (Etkin Olarak Uygulanan, Ağırlıklı Ortalama, %)

	Cevher ve Metaller		Sanayi Ürünleri				
	Çin	Türkiye	Çin	Türkiye	Japonya	Hindistan	ABD
1993	7,33	1,38	33,40	5,40	2,40	-	4,00
1997	4,79	1,63	14,90	5,80	1,60	24,20	2,90
1999	5,34	1,87	14,10	5,30	1,30	28,70	2,10
2001	4,16	-	13,00	-	1,90	26,50	2,00
2003	2,62	0,77	6,70	1,50	1,70	-	2,00
2004	1,95	-	5,90	-	1,60	24,10	1,90
2005	1,74	0,82	5,30	1,20	1,60	11,70	1,90
2006	1,31	1,14	4,60	1,10	1,50	-	1,80
2007	1,34	1,22	6,30	1,30	1,70	11,40	1,90
2008	0,70	0,81	5,90	1,50	1,60	6,90	1,90
2009	0,46	0,56	5,80	1,40	1,50	7,60	2,00
2010	0,39	0,60	6,10	1,30	1,70	-	2,00

Kaynak: UNCTAD, International Merchandise Trade. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi: 21.09.2011)

1.2. Türkiye Dış Ticaret Politikası

Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararları ile ekonomik yapıda dönüşüm başlamıştır. Bu kararlarla ülke ekonomisini piyasa ekonomisine dönüştüren, dünya ekonomisi ile bütünleştiren sürece girilmiştir. Kararlarla ithal ikameci sanayileşme modeli terk edilerek ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme modeline geçilmiştir. 1980 sonrasında ihracatta kur avantajı sağlaması için TL sık sık devalüe edilmiş, 1990’larda sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır.

1990’ların sonlarına doğru Asya ve Rusya krizi ile Türkiye dış ticareti olumsuz bir dönem geçirirken 1999 yılındaki deprem Türk ekonomisini derinden etkilemiştir. Ekonomideki olumsuzluklar karşısında Türkiye Aralık 1999’da IMF

¹³⁷ A. Keidel (2008). China’s economic rise, fact and fiction. http://www.carnegieendowment.org/files/pb61_keidel_final.pdf (s.2) (Erişim tarihi: 24.09.2011)

ile stand-by anlaşması imzalamıştır. Anlaşma uyarınca IMF'nin önerdiği döviz kuru çıpası rejimi TL'nin reel olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Kasım 2000 krizi TCMB döviz rezervlerinde tehlike yaratacak ölçüde önemli bir düşüş¹³⁸ ve IMF kredileri ile atlatılmıştır. Ancak 2001 Şubat'ına gelindiğinde “döviz hücumu” başlamış, TCMB rezervlerinin erimesi karşısında TL % 100 devalüe edilmiş, bankalar arası (interbank) piyasada gecelik faiz % 4.018'e¹³⁹ yükselmiştir. Bu şartlar altında kur çıpası rejimi çökmüştür. Bu kez yine IMF önerisi ile dalgalı döviz kuru rejimi uygulanmaya başlamıştır. Sonuçta döviz kuru rejimini belirleyen Türkiye ihtiyaçları ya da ekonomik gereklerinden çok dışarıdan önerilen (veya dayatılan) politikalar olmuştur.

Türkiye 2001 Şubat krizi sonrası uygulamaya başladığı dalgalı kur rejimine devam etmektedir. Döviz kurlarının piyasadaki arz ve talep koşulları tarafından belirlendiği dalgalı kur rejiminde, ülkenin para ve maliye politikaları yanında uluslararası gelişmeler de etkili olmaktadır. Kurda korunması gereken bir seviye olmamasına rağmen TCMB döviz alım¹⁴⁰ ve satım¹⁴¹ ihaleleri ile aşırı dalgalanmalar karşısında müdahale etmektedir. TCMB'nin rezervleri veri iken döviz kurunu belirlemede etkisinin sınırlı olduğu 2000 krizinde görülmüştür. Döviz kuru rejimi değişiklikleri ve yaşanan krizler son tahlilde döviz kurunu belirleyenin Türkiye otoriteleri değil, yabancı sermaye hareketleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye 1990 öncesi ihracatta kur avantajı sağlamak için döviz kurunu etkili olarak kullanmıştır. Türkiye'nin döviz kuru rejimi ile birlikte TL'nin değeri de sürekli değişmiştir. (Tablo 19) Cari döviz kurunda bir istikrar olmadığı gibi kur rejimi değişikliği sonrası TL sadece Türkiye ekonomisinin krize girdiği ve devalüasyonun yapıldığı 2001 yılında reel olarak değer kaybetmiş, diğer yıllarda

¹³⁸TCMB (2003).TCMB bilgi notu. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2003/Tcmbbilgi.pdf> (s.8) (Erişim tarihi: 25.09.2011)

¹³⁹E. Uygur (2001).Krizden krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri. Türkiye Ekonomi Kurumu. <http://www.tek.org.tr/dosyalar/KRIZ-2000-20013.pdf> (s.7) (Erişim tarihi: 25.09.2011)

¹⁴⁰TCMB (2002).TCMB duyuru. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/DUY2002-25.html> (Erişim tarihi: 25.09.2011)

¹⁴¹Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/finans-borsa/haber/671290-atesi-yukselen-dovize-sert-mudahale> (Erişim tarihi: 25.09.2011)

değer kazanmıştır. (Şekil 51) Rejim değişikliği sonrası değerlendirilen TL ihracatta kur avantajını ortadan kaldırırken ithalatı arttırıcı etki yapmıştır.

Türkiye 1980 sonrasında ihracatı teşvik ederken ithalat rejimini de liberalleştirmiş, tarifeleri indirmiştir. (Tablo 20) Türkiye'nin 6 Mart 1995'te Avrupa Topluluğu [AT]¹⁴² ile kişilerin serbest dolaşımı ve tarım ürünlerini kapsamayan Gümrük Birliği'ne girmesi¹⁴³ ve 26 Mart 1995'te DTÖ kurucu üyesi¹⁴⁴ olması dış ticaret politikasında önemli kilometre taşları olmuştur. DTÖ ve Gümrük Birliği yükümlülükleri doğrultusunda Türkiye doğrudan nakit yardımları kapsamındaki ihracat teşviklerini kaldırmış¹⁴⁵ yerine Dahilde İşleme Rejimi'ni getirmiştir.

Gümrük Birliği ile birlikte ihracat yanında ithalat rejiminde de önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Türkiye 01.01.1996'dan itibaren AT'nin Topluluk Gümrük Kodunu oluşturan Konsey Tüzüğü ile bu tüzüğün uygulama hükümlerini belirleyen Komisyon Yönetmeliği'nin gümrük rejimi hükümlerini benimseme yükümlülüğü altına girmiştir.¹⁴⁶ Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın 133. maddesi¹⁴⁷ üye ülkeler arasında gümrük vergilerini kaldırırken, 23. madde üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesini düzenlemiştir. Avrupa Birliği Entegre Tarifesi [TARIC]¹⁴⁸ ithalat ve ihracatta uygulanan ticaret politikalarını, tercihli önlemleri içermektedir. Üye ülkeler

¹⁴² AT daha sonra Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüştür. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı.

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1> (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹⁴³ TC. Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konseyi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa> (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹⁴⁴ Türkiye'nin GATT'a üyeliği 1951 yılında onaylanmış, Türkiye GATT anlaşmasını 1953 yılında imzalamıştır. T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (2009). GATT bilgilendirme rehberi. http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/uluslararası_mevzuat/gatt95.pdf (s.5) (Erişim tarihi: 21.09.2011). GATT, 1 Ocak 1995'te DTÖ'ye dönüşünce Türkiye de kurucu üye olmuştur. WTO. http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/turkey_e.htm (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹⁴⁵ G. Sayılğan ve C. Şenol (2010). Dahilde işleme rejimi ve Türk işletmelerinin ihracatı üzerine etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35, s.41.

¹⁴⁶ T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. İthalat rejimi. www.gumruk.gov.tr/tr-TR/ticaret/babi/.../Rejim/ithalatrejimi.doc (s.6) (Erişim tarihi: 21.09.2011)

¹⁴⁷ Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran antlaşma metni. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/antlasma/aet.pdf> (s.206) (Erişim tarihi: 25.09.2011)

¹⁴⁸ European Commission Taxation and Customs Union. http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/tariff_aspects/customs_tariff/index_en.htm (Erişim tarihi: 25.09.2011)

TARIC verilerini uygulamakla yükümlüdür.¹⁴⁹ Türkiye üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmiş, “Ortak Ticaret Politikası” araçlarına uyum çerçevesinde mevzuat değişikliğine gitmiştir. Son tahlilde gümrük -ve dolayısıyla ithalat- rejimini belirleyen Türkiye değil AB olmuştur.

Türkiye dış ticaret politikasını AB ile uyumlulaştırırken AB’nin Türkiye’nin hassasiyetlerini dikkate alan bir politika izlediği söylenemez. AB, Çin ürünlerine karşı kota uygulama hakkını 2005 yılında kullanmış, kotaları devam ettirmesinde hukuki hiçbir engel bulunmadığı halde¹⁵⁰, AB’nin ekonomik tercihleri ile Türkiye’nin öncelikleri uyuşmadığı için, 2007 yılında sona erdirmiştir. Türkiye AB’nin bu kararına karşı bir şey yapamamıştır. Diğer taraftan AB ile ABD arasında tekstil ve giyim ürünlerinde karşılıklı olarak kota uygulanmazken Gümrük Birliği’ne rağmen Türkiye’nin ABD’ye ihracatına kota uygulaması 2005 yılına kadar devam etmiş, AB Türkiye’nin bu konudaki sorununa çözüm getirmemiştir.

Türkiye AB ile dış ticaret mevzuatına uyum sağlarken gümrük tarife oranlarını da düşürmüştür. Gümrük Birliği öncesi oranları da Çin’e göre düşük olan Türkiye, tarife indirimi ile iç piyasayı korumada tarife önlemlerini ortadan kaldırmıştır. Tarife oranlarını AB’nin, döviz kuru rejimini IMF’nin, döviz kurunu uluslar arası sermaye hareketlerinin belirlediği Türkiye’de ekonomi yönetimine kullanabileceği çok fazla araç kalmamıştır.

2.Çin ve Türkiye’nin Dünya Ticaretindeki Yeri

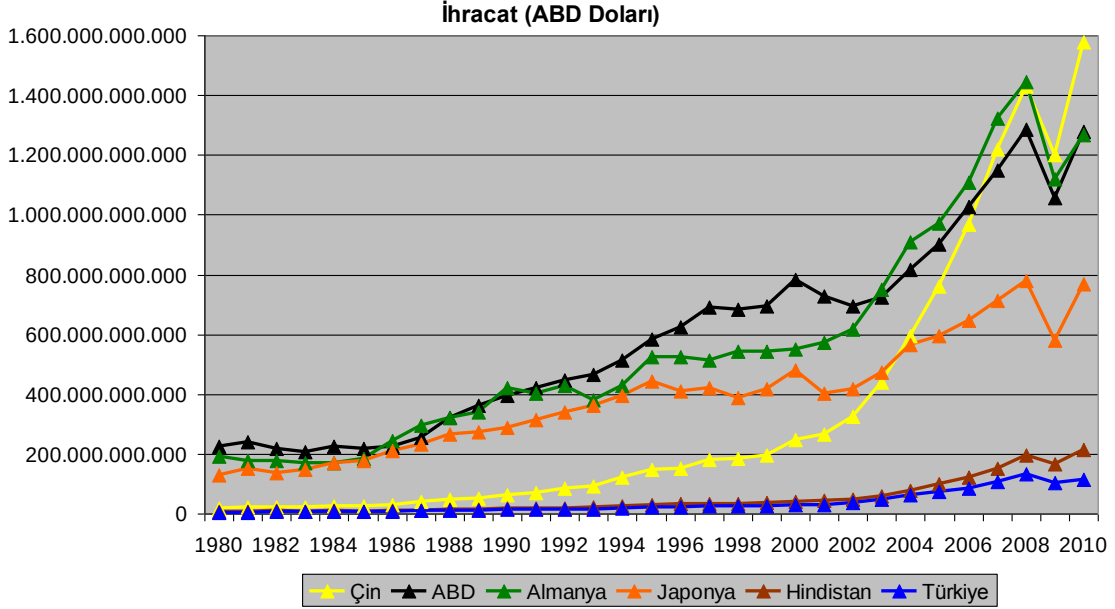
2.1. Çin ve Türkiye’nin Dünya İhracatı İçindeki Yeri

Çin’in reform döneminde dünya ekonomisi ile bütünleşmeye başlaması uluslar arası ticarete önemli katkıda bulunmuştur. 1980 yılında 18.099.000.000 dolar olan Çin’in ihracatı 2001 yılında 266.098.000.000 dolara ulaşmıştır. (Şekil

¹⁴⁹T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/aaa/TARIC.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011)

¹⁵⁰T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010). Tekstil hazır giyim deri ve deri ürünleri sektörleri raporu. <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/2010-thd-10052011100853.pdf> (s.57) (Erişim tarihi: 25.09.2011)

52) DTÖ üyeliği ile birlikte hız kazanan ihracat 2004 yılında Japonya'yı, 2007 yılında ABD'yi geride bırakarak 2008 yılında 1.430.693.000.000 dolara yükselmiştir.

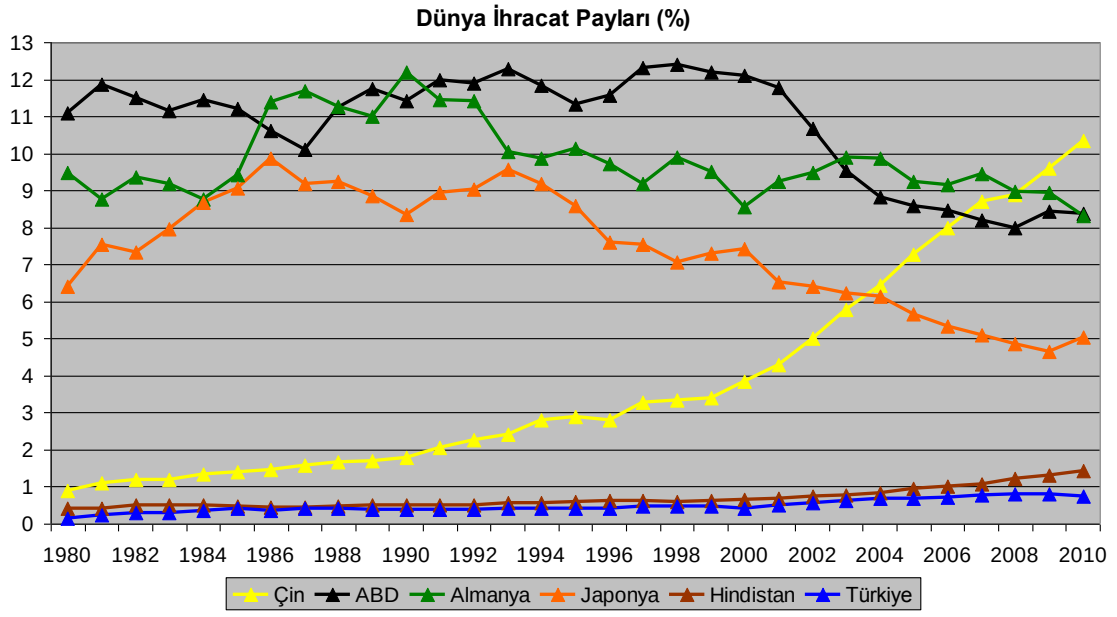

Şekil 52.İhracat (ABD Doları)

Kaynak: World Trade Organization [WTO]. <http://stat.wto.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

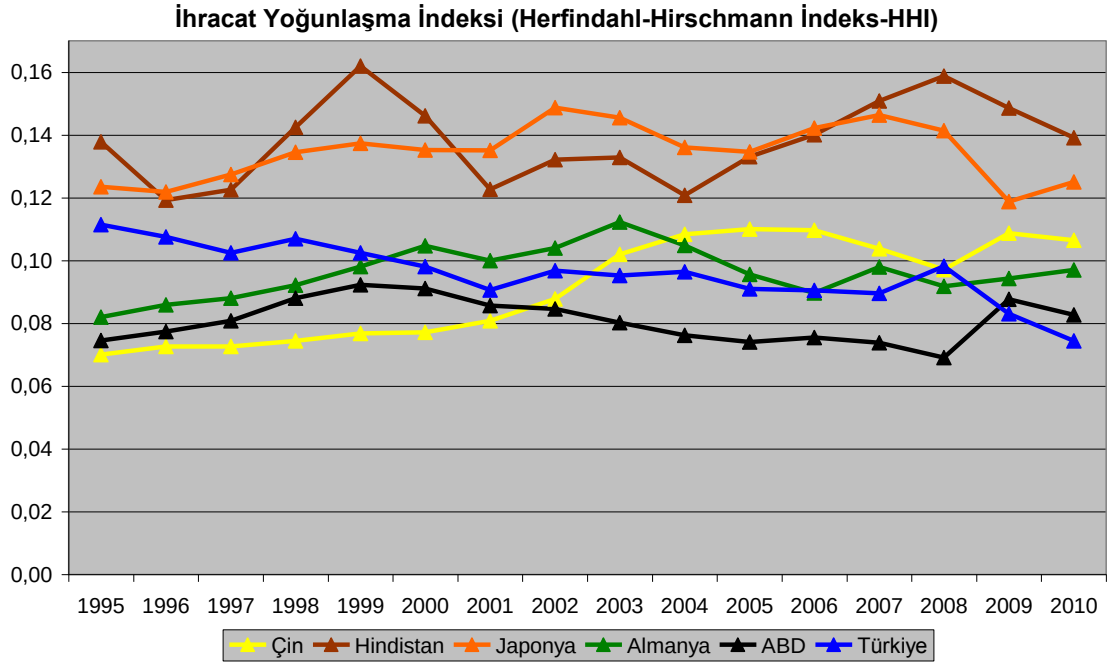
Küresel ekonomik krizin etkisiyle 2009 yılında dünya ihracat pazarı % 22.3 daralmış, Almanya'nın ihracatı % 22.6 azalarak 1.120.040.579.680 dolara gerilemiştir. Buna karşılık Çin'in ihracatı % 16 küçülmüş, 1.201.612.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. ABD kökenli kriz 2009 yılında dünya ekonomisi ve ticaretinde önemli değişikliklerin yaşanmasına neden olmuş, Çin bu krizden dünyanın en büyük ihracatçısı olarak çıkmıştır. 2010 yılında dünya ihracat pazarı % 21.7 büyürken bu oran Almanya'da % 13.3, Çin'de % 31.3 olarak gerçekleşmiş, Çin'in ihracatı 1.577.824.000.000 dolara ulaşmıştır.

Türkiye'nin ihracatı 1980 yılında 2.910.000.000 dolar iken 1995 yılında 21.637.000.000 dolara ulaşmıştır. 2001 yılında 31.334.000.000 dolar olarak gerçekleşen ihracat, 2008 yılında 132.027.195.626 dolara ulaşmış ancak 2009 yılında % 22.6 daralarak 102.142.612.603 dolara gerilemiştir. 2010 yılında % 11.5 artan ihracat 113.899.174.480 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 53.İhracat Dünya Payları (%)

Kaynak:DTÖ (WTO) verileri ile hazırlanmıştır

Şekil 54.İhracat Yoğunlaşma İndeksi (HHI)

Kaynak:UNCTAD,International Merchandise Trade, Merchandise Trade Indicators.
<http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Çin'in ihracatı dünya ve gelişmiş ülkelerin üstünde bir hızla artmış, buna bağlı olarak dünya ihracat pazarı içindeki payı yükselmiştir. (Şekil 53) Çin'in dünya ihracat pazarı içindeki payı 1980 yılında % 0.9 iken 2001 yılında % 4.3'e ulaşmıştır. DTÖ üyeliği sonrasında hızla artmaya başlayan pay 2009 yılında % 9.6, 2010 yılında % 10.4'e ulaşmıştır.

Türkiye'nin payı ise 1980 yılında % 0.1 iken 1987 yılında % 0.4'e ulaşmıştır. 1996 yılına kadar Türkiye'nin payı değişmezken 1997 yılında % 0.5, 2002 yılında % 0.6, 2004 yılında % 0.7, 2007 yılında % 0.8'e ulaşmış ancak 2010 yılında % 0.7'ye düşmüştür.

İhracatın gelişimi yanında bileşimi de önemlidir. İhracata konu olan ürün dağılımını esas alarak yoğunlaşma düzeyini gösteren Herfindahl-Hirshman indeksi incelendiğinde, Çin ihracatında yoğunlaşmanın 2001-2006 döneminde hızla arttığı, 2006-2008 döneminde azaldığı ancak 2009-2010 döneminde tekrar yükseldiği görülmektedir. (Şekil 54) Çin'in ihracatındaki yoğunluk 2002 yılında ABD'yi, 2003 yılında Türkiye'yi, 2004 yılında Almanya'yı geride bırakmıştır.

İncelenen dönemde Türkiye'nin ihracatında yoğunluk azalma eğilimini sürdürmüş, 2008 sonrasında ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. Buna göre ihracatın ürün dağılımı çeşitlenmiştir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, yoğunluğun en düşük olduğu ülkenin Türkiye, en yüksek olduğu ülkelerin Hindistan ve Japonya olduğu görülmektedir.

Çin 2009 yılından itibaren dünyada en çok ihracat yapan ülke olsa da kişi başı ihracat verileri (Hindistan hariç) incelenen ülkeler ve dünya ortalamasının altındadır. (Tablo 21) Ancak Çin diğer ülkelerle arasındaki farkı hızla kapatmaktadır. Türkiye'nin kişi başı ihracatı da dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 21. Kişi başı İhracat (ABD Doları)

	Çin	Almanya	Hindistan	Japonya	Türkiye	ABD	Dünya
1980	18	2.463	12	1.125	66	981	457
1990	54	5.324	21	2.352	239	1.554	650
2000	196	6.701	40	3.812	437	2.768	1.054
2005	583	11.763	87	4.707	1.078	3.036	1.612
2010	1.176	15.417	177	6.084	1.566	4.118	2.210

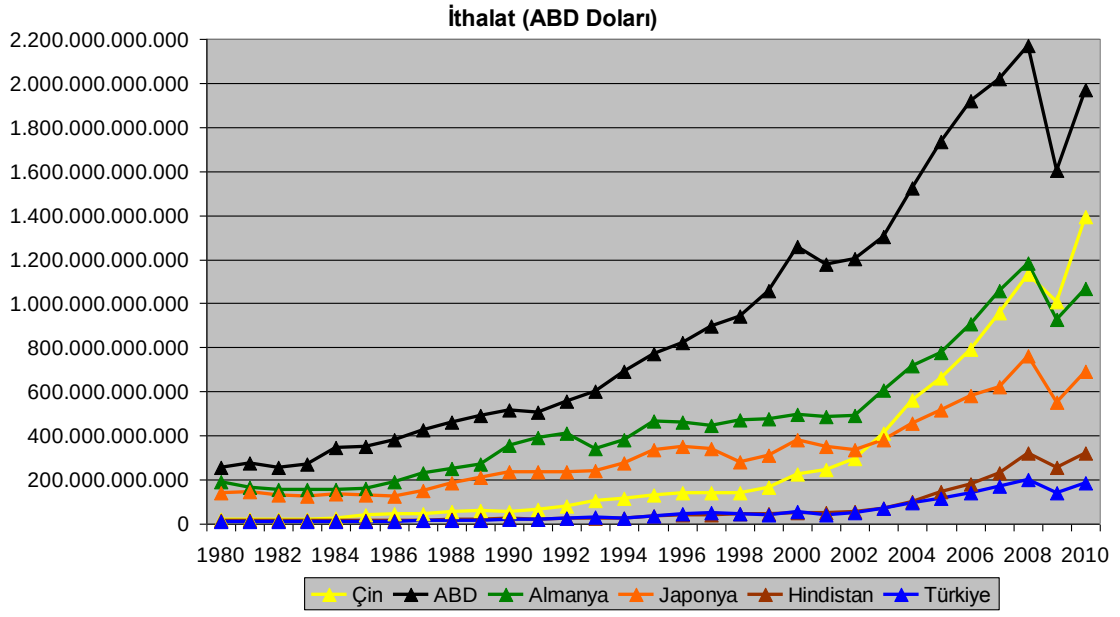
Kaynak:DTÖ (ihracat) ve BM (nüfus) verileri ile hazırlanmıştır

2.2. Çin ve Türkiye'nin Dünya İthalatı İçindeki Yeri

Çin'in ihracatı ile birlikte ithalatı da artmıştır. (Şekil 55) 1980 yılında 19.941.000.000 ABD doları olan ithalat 2001 yılında 243.553.000.000 dolara ulaşmıştır. DTÖ yükümlülükleri gereği Çin'in tarife oranlarını düşürmesi, değerlendirilen yuan ve büyüyen ekonominin artan hammadde ihtiyacı ile ithalat hızla yükselmiştir. Çin'in ithalatı 2004 yılında Japonya'yı, 2009 yılında Almanya'yı geride bırakarak 2010 yılında 1.395.099.000.000 dolara ulaşmıştır. 2009 yılında ithalat dünyada % 23, Almanya'da % 21.8, ABD'de % 26, Çin'de % 11.2 daralmıştır. Bu değişimle Çin dünyanın en çok ithalat yapan ülkesi ABD'nin ardından ikinci sıraya yerleşmiştir.

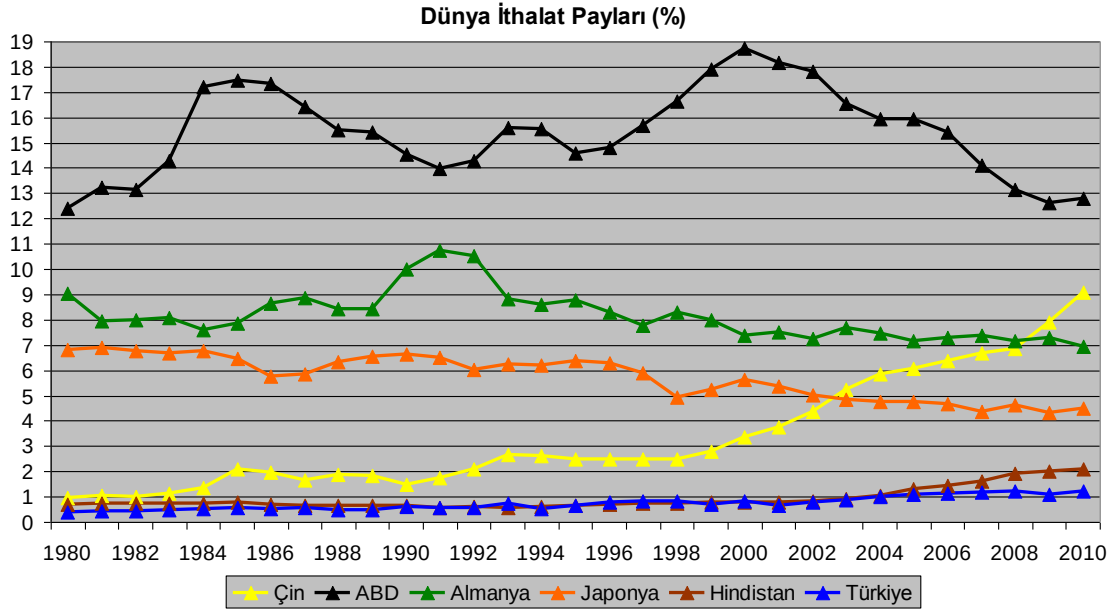
Türkiye'nin ithalatı 1980 yılında 7.910.000.000 dolar iken 1995 yılında 35.709.000.000, 2001 yılında 41.399.000.000, 2008 yılında 201.963.574.109 dolara ulaşmıştır. 2009 krizinde ithalat % 30.2 azalarak 140.928.421.211 dolar olarak gerçekleşmiş ancak 2010 yılında % 31.6 artışla 185.496.716.844 dolara yükselmiştir.

Ülkelerin ithalatlarının farklı oranlarda değişimi dünya ithalat pazarı içindeki paylarını etkilemektedir. (Şekil 56) Çin 1980 yılında dünya ithalatının % 1'ini gerçekleştirirken bu oran 2001 yılında % 3.8, 2008 yılında % 6.9'a ulaşmıştır. Çin'in ithalatı 2009 yılında azalsa da dünya ithalatı içindeki payı azalmamış tam tersine artmış, 2010 yılında % 9.1'e yükselmiştir. Bu payla ABD'nin ardından dünyada ikinci sırada yer almaktadır.

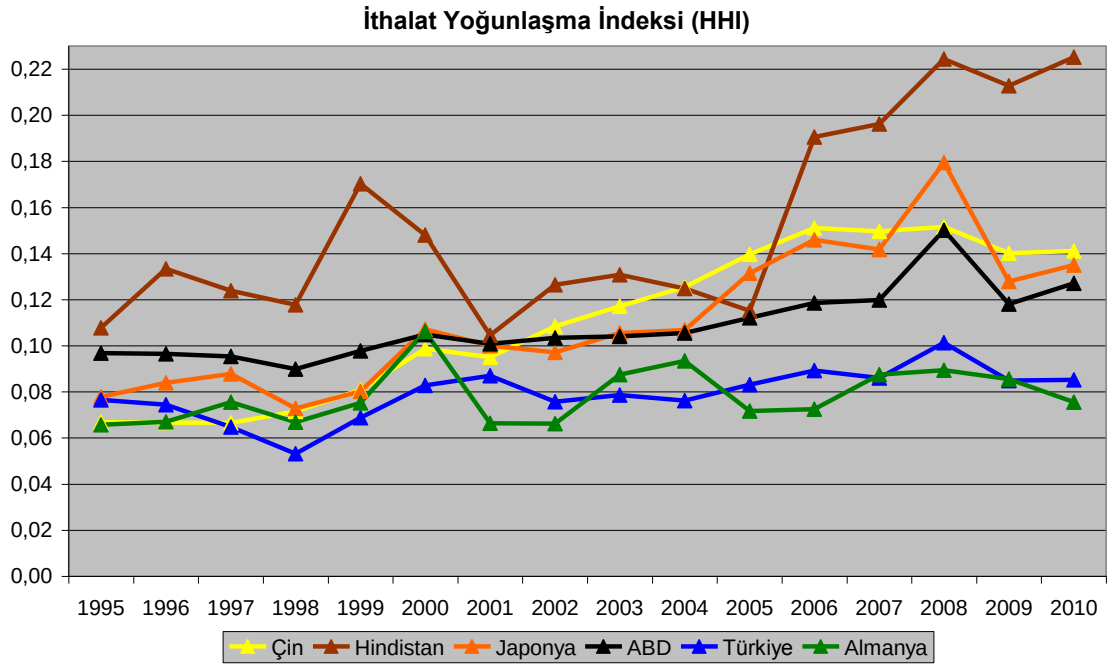
Şekil 55.İthalat (ABD Doları)

Kaynak: WTO. <http://stat.wto.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

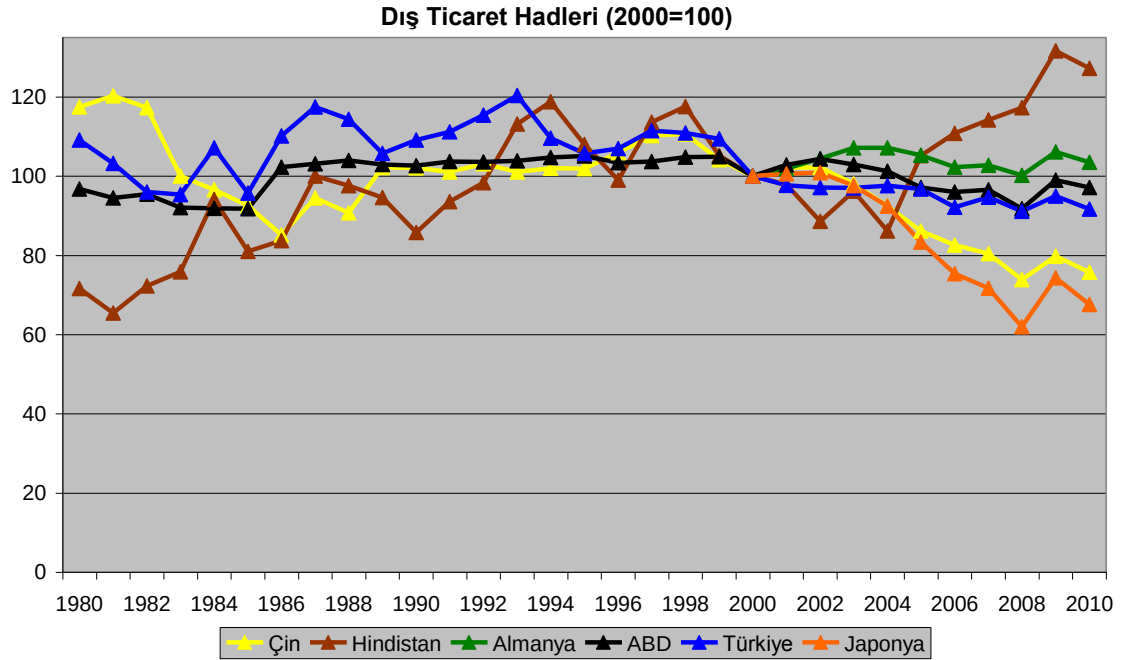
Şekil 56.Dünya İthalat Payları (%)

Kaynak:DTÖ verileri ile hazırlanmıştır

Şekil 57.İthalat Yoğunlaşma İndeksi (HHI)

Kaynak:UNCTAD,International Merchandise Trade, Merchandise Trade Indicators.
<http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Şekil 58.Dış Ticaret Hadleri

Kaynak:UNCTAD,International Merchandise Trade, Merchandise Trade Indicators.
<http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Türkiye 1980 yılında dünya ithalatının % 0.4'ünü gerçekleştirirken 1982 yılında payı % 0.5'e, 1993 yılında % 0.8'e yükselmiş ancak ertesi yıl % 0.5'e düşmüştür. 2001 yılında % 0.6 olan Türkiye'nin payı 2002 yılında % 0.8'e, 2003 yılında % 0.9'a, 2004 yılında % 1'e çıkmıştır. 2007 ve 2008 yıllarında dünya ithalat pazarında % 1.2 olan Türkiye'nin payı 2009 yılında % 1.1'e gerilemiş, 2010 yılında tekrar % 1.2'ye yükselmiştir.

İncelenen dönemin genelinde, ele alınan tüm ülkelerin ithalatında bir yoğunlaşma eğilimi olduğu görülmektedir. (Şekil 57) Ancak Çin'in ihracatında da görülen yoğunlaşma eğilimi ithalatında daha yüksek düzeye ulaşmıştır. Yoğunlaşmanın 1997 sonrasında başladığı, 2001'den itibaren hız kazandığı, 2008 sonrasında azaldığı dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin ithalatında 1998 sonrası yoğunlaşmanın arttığı görülmektedir. Ancak bu artışa rağmen diğer ülkelerle karşılaştırıldığında yoğunluk düşüktür. İhracatta olduğu gibi ithalatta da en yüksek yoğunluğun Hindistan'da olduğu görülmektedir. Hindistan'ı Çin ve Japonya izlemektedir. İncelenen ülkeler arasında en düşük yoğunlaşma Almanya'nın ithalatındadır.

Dış ticaretin bileşimine ve uluslar arası piyasada fiyatlara bağlı olarak ülkelerin dış ticaret hadleri önemli değişim göstermiştir.(Şekil 58) Çin'in dış ticaret hadleri 1980-1986 döneminde düşmüş, sonraki dönemde 1998 yılına kadar yükselmiştir. 2002 yılına kadar dış ticaret hadleri Çin'in lehine gelişmiş ancak 2003 yılından itibaren aleyhine dönmüştür. Benzer bir gelişim 2001 sonrasında Türkiye'nin dış ticaretinde de görülmektedir.

Dış ticaret hadlerinin en olumlu seyrettiği ülkenin Hindistan olduğu görülmektedir. Son 10 yılda dış ticaret Almanya'nın da lehine gelişmiştir . Dış ticaret hadleri en çok bozulan ülke Japonya olmuştur.

Artan ithalata rağmen Çin'de kişi başı ithalat -Hindistan hariç- incelenen diğer ülkelerden düşüktür. (Tablo 22) 1980 yılında Çin'de 20 dolar olan kişi başı

ithalat 2000 yılında 177, 2005 yılında 505, 2010 yılında 1.040 dolara ulaşmıştır. Ulaşılan bu düzey dünya ortalamasının altındadır. Çin'de kişi başı ithalat 1980 yılında Almanya'nın % 0.8, Hindistan'ın % 95.5, Japonya'nın % 1.7, Türkiye'nin % 11.3, ABD'nin % 1.8, dünya ortalamasının % 4.4'ü düzeyinde iken 2010 yılında Almanya'nın % 8, Hindistan'ın % 394.7, Japonya'nın % 19, Türkiye'nin % 40.8, ABD'nin % 16.4, dünya ortalamasının % 46.6'sına ulaşmıştır.

Tablo 22. Kişi başı İthalat (ABD Doları)

	Çin	Almanya	Hindistan	Japonya	Türkiye	ABD	Dünya
1980	20	2.401	21	1.219	179	1.118	466
1990	47	4.497	27	1.925	412	2.041	669
1995	109	5.662	36	2.698	607	2.894	923
2000	177	6.038	49	3.019	857	4.458	1.098
2005	505	9.414	125	4.081	1.714	5.838	1.668
2010	1.040	12.966	264	5.474	2.550	6.341	2.230

Kaynak:DTÖ (ihracat) ve BM (nüfus) verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye'de kişi başı ithalat 1980 yılında 179 dolardan 1995 yılında 607, 2010 yılında 2.550 dolara yükselmiştir. Türkiye'de kişi başı ihracat dünya ortalamasının altında kalırken ithalatın dünya ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

3.Çin Dış Ticaretinin Yapısal Analizi

Çin'in dışa açılmasıyla birlikte dış ticaret hacmi artmaya başlamış, 1998 yılında 323.949.000.000, 2001 yılında 509.651.000.000 dolara ulaşmıştır. (Tablo 23) DTÖ üyeliği sonrası dış ticaret hacminin ivme kazandığı görülmektedir. Krizin etkisiyle 2009 yılında % 13.9 daralan dış ticaret hacmi 2010 yılında % 34.7 artarak 2.972.923.000.000 dolara ulaşmış, kriz öncesini geride bırakmıştır.

Uluslar arası ticarete ülkenin dışa açıklığını gösteren dış ticaret hacmi/GSYİH oranı 1998 yılında % 31.8'den 2006 yılında % 64.9'a yükselmiş

ancak 2009 yılında % 44.2'ye düşmüş, 2010 yılında % 50.6 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 24)

Tablo 23.Çin Dış Ticareti (ABD Doları)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1998	183.712.000.000	140.237.000.000	323.949.000.000	43.475.000.000
1999	194.931.000.000	165.699.000.000	360.630.000.000	29.232.000.000
2000	249.203.000.000	225.094.000.000	474.297.000.000	24.109.000.000
2001	266.098.000.000	243.553.000.000	509.651.000.000	22.545.000.000
2002	325.596.000.000	295.170.000.000	620.766.000.000	30.426.000.000
2003	438.228.000.000	412.760.000.000	850.988.000.000	25.468.000.000
2004	593.326.000.000	561.229.000.000	1.154.555.000.000	32.097.000.000
2005	761.953.000.000	659.953.000.000	1.421.906.000.000	102.000.000.000
2006	968.978.000.000	791.461.000.000	1.760.439.000.000	177.517.000.000
2007	1.220.456.000.000	956.116.000.000	2.176.572.000.000	264.340.000.000
2008	1.430.693.000.000	1.132.567.000.000	2.563.260.000.000	298.126.000.000
2009	1.201.612.000.000	1.005.923.000.000	2.207.535.000.000	195.689.000.000
2010	1.577.824.000.000	1.395.099.000.000	2.972.923.000.000	182.725.000.000

Kaynak: WTO. <http://stat.wto.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 24.Çin Dış Ticaret Göstergeleri

	Değişim (%)				GSYİH'ya Oran (%)				İhracat/ İthalat (%)
	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	
1998	-	-	-	-	18,0	13,8	31,8	4,3	131,0
1999	6,1	18,2	11,3	-32,8	18,0	15,3	33,3	2,7	117,6
2000	27,8	35,8	31,5	-17,5	20,8	18,8	39,6	2,0	110,7
2001	6,8	8,2	7,5	-6,5	20,1	18,4	38,5	1,7	109,3
2002	22,4	21,2	21,8	35,0	22,4	20,3	42,7	2,1	110,3
2003	34,6	39,8	37,1	-16,3	26,7	25,2	51,9	1,6	106,2
2004	35,4	36,0	35,7	26,0	30,7	29,1	59,8	1,7	105,7
2005	28,4	17,6	23,2	217,8	33,8	29,2	63,0	4,5	115,5
2006	27,2	19,9	23,8	74,0	35,7	29,2	64,9	6,5	122,4
2007	26,0	20,8	23,6	48,9	34,9	27,4	62,3	7,6	127,6
2008	17,2	18,5	17,8	12,8	31,7	25,1	56,7	6,6	126,3
2009	-16,0	-11,2	-13,9	-34,4	24,1	20,2	44,2	3,9	119,5
2010	31,3	38,7	34,7	-6,6	26,8	23,7	50,6	3,1	113,1

Kaynak:DTÖ ve IMF (GSYİH) verileri ile hazırlanmıştır

İhracat ve ithalatın GSYİH'ya oranları ekonomik büyüme, miktar ve fiyat etkileri yanında ülke para biriminin ABD doları karşısında reel değer kayıp ve kazanç etkilerini de yansıtmaktadır.¹⁵¹ İhracatın GSYİH'ye oranı incelendiğinde,

¹⁵¹Z. Yükseler (2011).Türkiye'nin karşılaştırmalı cari işlemler dengesi ve rekabet gücü performansı (1997-2010 dönemi).TCMB.

1998-2006 döneminde yükseldiği, sonraki dönemde düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. İthalat/GSYİH oranı da ihracata paralel bir gelişim izlemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1998-2004 döneminde düşmüş, 2005-2008 döneminde yükselmiş ancak son iki yılda gerilemiştir.

Çin dış ticareti son 30 yılın sadece 9 yılında açık vermiştir. 1994 yılından itibaren fazla vermektedir. Dış ticaret fazlası 1998-2003 döneminde azalsa da 2004 yılından itibaren tekrar artmaya başlamış, 2008 yılında 298.126.000.000 dolara ulaşmıştır. Döviz kurunda gözlenen reel değerlenmenin dış ticaret fazlasını azaltması beklense de 2006, 2007 ve 2008 yıllarında tam tersi gerçekleşmiştir. 2009 yılından itibaren görülen düşüşte uluslararası krizin etkisinin de olduğu açıktır. Dikkat çeken bir gelişme dış ticaret fazlasının GSYİH'ya oranının düşük seyretmesidir. Bu oranın düşük seyretmesi ülke içi talebin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Uygulamalı çalışmalar Çin ekonomisinde yabancı yatırımların teknolojik gelişim ve büyüme üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğunu ortaya koysa da dış ticaret (value of imports and exports of foreign-funded enterprises) dengesine etkisi 1998 yılından itibaren olumlu olmuştur.(Tablo 25) 1980 yılından itibaren yabancı yatırım çeken ülkede yabancı yatırımların dış ticaret dengesi 1998 yılına kadar açık, sonraki dönemde fazla vermiştir.

Çin dış ticaretinin 1993 yılında % 34.3'ünü yabancı sermayeli girişimler gerçekleştirirken bu oran 2006 yılında % 58.9'a yükselmiş, 2009 yılında % 55.2'ye gerilemiştir.(Tablo 26). Yabancı sermayeli girişimler 1993 yılında ihracatın % 27.5'ini gerçekleştirirken 2001 yılında bu oran % 50.1'e çıkmıştır. 2001 sonrasında ihracat performansı ivme kazanmış, toplam ihracat içindeki payı 2005 yılında % 58.3'e yükselmiştir. 2005 sonrasında yabancı girişimlerin toplam ihracat içindeki payı azalmaya başlamış, 2009 yılında % 55.9'a gerilemiştir.

Tablo 25.Çin Yabancı Sermayeli Yatırımlar Dış Ticareti (ABD Doları)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1993	25.237.170.000	41.833.200.000	67.070.370.000	-16.596.030.000
1994	34.712.970.000	52.934.180.000	87.647.150.000	-18.221.210.000
1995	46.875.870.000	62.942.710.000	109.818.580.000	-16.066.840.000
1996	61.506.360.000	75.603.800.000	137.110.160.000	-14.097.440.000
1997	74.899.860.000	77.721.350.000	152.621.210.000	-2.821.490.000
1998	80.961.890.000	76.717.490.000	157.679.380.000	4.244.400.000
1999	88.627.660.000	85.883.610.000	174.511.270.000	2.744.050.000
2000	119.441.210.000	117.272.690.000	236.713.900.000	2.168.520.000
2001	133.235.060.000	125.862.900.000	259.097.960.000	7.372.160.000
2002	169.985.090.000	160.254.390.000	330.239.480.000	9.730.700.000
2003	240.305.980.000	231.863.980.000	472.169.960.000	8.442.000.000
2004	338.591.840.000	324.448.490.000	663.040.330.000	14.143.350.000
2005	444.182.520.000	387.456.120.000	831.638.640.000	56.726.400.000
2006	563.779.050.000	472.490.440.000	1.036.269.490.000	91.288.610.000
2007	695.370.770.000	559.793.040.000	1.255.163.810.000	135.577.730.000
2008	790.492.700.000	619.428.480.000	1.409.921.180.000	171.064.220.000
2009	672.074.090.000	545.404.270.000	1.217.478.360.000	126.669.820.000

Kaynak:China Statistical Yearbook (1996-2010) <http://www.stats.gov.cn/>
(Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 26.Çin Yabancı Sermayeli Yatırımlar Dış Ticaret Göstergeleri

	Değişim (%)				Toplam İçinde Pay (%)				İhracat/ İthalat (%)
	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	
1993	-	-	-	-	27,5	40,2	34,3	-	60,3
1994	37,5	26,5	30,7	-	28,7	45,8	37,0	-	65,6
1995	35,0	18,9	25,3	-	31,5	47,7	39,1	-	74,5
1996	31,2	20,1	24,9	-	40,7	54,5	47,3	-	81,4
1997	21,8	2,8	11,3	-	41,0	54,6	46,9	-	96,4
1998	8,1	-1,3	3,3	-	44,1	54,7	48,7	9,8	105,5
1999	9,5	11,9	10,7	-35,3	45,5	51,8	48,4	9,4	103,2
2000	34,8	36,5	35,6	-21,0	47,9	52,1	49,9	9,0	101,8
2001	11,5	7,3	9,5	240,0	50,1	51,7	50,8	32,7	105,9
2002	27,6	27,3	27,5	32,0	52,2	54,3	53,2	32,0	106,1
2003	41,4	44,7	43,0	-13,2	54,8	56,2	55,5	33,1	103,6
2004	40,9	39,9	40,4	67,5	57,1	57,8	57,4	44,1	104,4
2005	31,2	19,4	25,4	301,1	58,3	58,7	58,5	55,6	114,6
2006	26,9	21,9	24,6	60,9	58,2	59,7	58,9	51,4	119,3
2007	23,3	18,5	21,1	48,5	57,0	58,5	57,7	51,3	124,2
2008	13,7	10,7	12,3	26,2	55,3	54,7	55,0	57,4	127,6
2009	-15,0	-12,0	-13,6	-26,0	55,9	54,2	55,2	64,7	123,2

Kaynak:China Statistical Yearbook ve DTÖ (toplam ihracat) verileri ile hazırlanmıştır

İhracatla birlikte yabancı yatırımların ithalatı da artmıştır. 1993 yılında toplam ithalat içinde % 40.2 olan yabancı yatırımların payı 2006 yılında % 59.7'ye ulaşmıştır. Dikkat çeken bir gelişme de ihracatın ithalatı karşılama oranının 2009 yılı hariç artma eğiliminde olmasıdır.

Çin'in dış ticaretinde süregelen fazla ve ülkeye giren yabancı sermaye ülkenin uluslararası rezervlerini sürekli arttırmıştır. (Tablo 27) 1995 yılında 76.037.000.000 dolar uluslar arası rezerve sahip olan Çin, bunu 2006 yılında 1.069.508.000.000 dolara çıkararak Japonya'yı geride bırakmış, dünyanın en fazla rezerve sahip ülkesi olmuştur. Sürekli artan rezervler 2010 yılında 2.867.905.000.000 dolara ulaşmıştır. 1998 yılında % 14.7 olan uluslar arası rezerv/GSYİH oranı 2010 yılında % 48.79'a yükselmiştir. Çin'in izlediği dış ticaret politikası ülkenin uluslar arası rezervlerini arttırmada başarılı olmuştur. Yüksek rezervler ülkenin bağımsız para politikası izlemesine imkan vermektedir.

Tablo 27. Uluslar arası Rezervler (1.000.000 ABD Doları) (Altın Dahil)

	Çin	Almanya	Hindistan	Japonya	Rusya	Türkiye	ABD
1995	76.037	89.957	18.587	184.511	14.873	12.637	88.397
1996	107.679	87.968	20.813	217.867	11.955	16.624	77.210
1997	143.362	82.081	25.290	220.793	13.664	18.835	71.263
1998	149.814	79.887	27.907	216.665	8.528	19.674	83.607
1999	158.338	66.396	33.219	288.080	9.097	23.526	73.070
2000	168.857	61.976	38.427	356.021	24.828	22.659	68.530
2001	216.313	56.292	46.376	396.237	33.141	19.043	69.158
2002	292.045	56.442	68.213	462.356	44.647	27.246	80.429
2003	409.154	56.445	99.536	664.569	73.827	34.185	88.497
2004	615.548	54.822	127.219	835.229	121.485	35.872	90.109
2005	822.479	50.653	132.500	835.506	176.513	50.766	67.168
2006	1.069.508	47.480	171.344	880.977	296.248	61.088	68.623
2007	1.531.349	50.403	267.625	954.145	467.552	73.590	73.987
2008	1.950.305	49.052	248.039	1.010.691	412.651	70.629	80.704
2009	2.417.911	65.935	266.166	1.023.586	417.794	71.078	134.067
2010	2.867.905	68.189	276.243	1.062.816	444.953	80.914	135.487

Kaynak:UNCTAD, International reserves. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

3.1.Çin'in İhracatının Analizi

3.1.1.Çin'in ihracatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi

Çin'in ihracatı geniş ekonomik gruplar (Broad Economic Classification-BEC) sınıflamasına göre incelendiğinde, ihracat artarken ihracatın yapısında da çok ciddi bir dönüşüm gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo 28)

Tablo 28.Çin İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması (ABD Doları)

	Toplam İhracat	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
98	183.808.987.822	27.618.547.487	67.798.471.005	88.045.590.875	346.378.455
99	194.930.778.542	30.988.843.994	72.522.488.411	91.217.413.877	202.032.260
00	249.202.551.015	43.046.528.827	96.545.651.223	109.053.501.312	556.869.653
01	266.098.208.590	48.938.799.623	103.979.471.336	112.498.425.215	681.512.416
02	325.595.969.765	64.997.926.302	128.876.362.097	131.036.472.471	685.208.895
03	438.227.767.355	101.936.216.434	171.125.171.801	164.081.042.224	1.085.336.896
04	593.325.581.430	149.647.868.145	239.658.625.178	202.816.527.588	1.202.560.519
05	761.953.409.531	201.228.562.258	310.523.653.435	248.410.405.358	1.790.788.480
06	968.935.601.013	260.042.658.419	404.965.120.879	301.259.167.812	2.668.653.903
07	1.220.059.668.452	340.743.838.610	515.240.758.781	361.452.415.906	2.622.655.155
08	1.430.693.066.080	399.077.241.209	630.140.700.699	399.316.151.986	2.158.972.186
09	1.201.646.758.080	359.627.932.346	478.075.344.639	361.269.137.280	2.674.343.815
10	1.577.763.750.888	468.070.921.016	652.500.527.561	454.591.774.802	2.600.527.509

Kaynak:UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 29.Çin İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması Göstergeleri

	Değişim (%)					Toplam İçinde Pay (%)			
	Toplam	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
1998	-	-	-	-	-	15,0	36,9	47,9	0,2
1999	6,1	12,2	7,0	3,6	-41,7	15,9	37,2	46,8	0,1
2000	27,8	38,9	33,1	19,6	175,6	17,3	38,7	43,8	0,2
2001	6,8	13,7	7,7	3,2	22,4	18,4	39,1	42,3	0,3
2002	22,4	32,8	23,9	16,5	0,5	20,0	39,6	40,2	0,2
2003	34,6	56,8	32,8	25,2	58,4	23,3	39,0	37,4	0,2
2004	35,4	46,8	40,0	23,6	10,8	25,2	40,4	34,2	0,2
2005	28,4	34,5	29,6	22,5	48,9	26,4	40,8	32,6	0,2
2006	27,2	29,2	30,4	21,3	49,0	26,8	41,8	31,1	0,3
2007	25,9	31,0	27,2	20,0	-1,7	27,9	42,2	29,6	0,2
2008	17,3	17,1	22,3	10,5	-17,7	27,9	44,0	27,9	0,2
2009	-16,0	-9,9	-24,1	-9,5	23,9	29,9	39,8	30,1	0,2
2010	31,3	30,2	36,5	25,8	-2,8	29,7	41,4	28,8	0,2

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

İhracatta sermaye mallarının payı 1998 yılında % 15 iken 2001 yılında % 18.4, 2010 yılında ise % 29.7'ye yükselmiştir. (Tablo 29) Ara mallarının payı 1998 yılında % 36.9'dan 2003 yılında % 39'a yükselerek tüketim mallarını geride bırakmış, 2008 yılında payı % 44'e çıkmıştır. Sermaye ve ara mallarının payı artarken tüketim mallarının azalmıştır. 1998 yılında % 47.9 olan tüketim mallarının payı 2008 yılında % 27.9'a düşmüş, 2010 yılında % 28.8'e yükselmiştir.

3.1.2.Çin'in ihracatının uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre analizi

Çin tarım ürünleri ihracatı 1998 yılında 14.314.407.979 dolar iken 2010 yılında 51.606.883.190 dolara ulaşmıştır.(Tablo 30) İncelenen dönemde tarım ürünleri ihracatı sadece 1999 ve 2009 yıllarında önceki yıla göre azalmış diğer yıllarda sürekli artmıştır. (Tablo 31)

Madencilik ürünleri ihracatı da tarım ürünleri ile benzer seyir izleyerek 1999 ve 2009 yıllarında daralmış, diğer yıllarda artmıştır. Madencilik ürünleri ihracatında, ileri teknoloji ürünlerde kullanılan nadir elementler grubu özel önem taşımaktadır. Dünya nadir element üretiminin % 97'sini gerçekleştiren Çin, tekolci gücünü kullanarak son yıllarda nadir element ihracatına kota getirmiş, uluslar arası piyasada fiyatlar artınca DTÖ'ne şikayet edilmiştir. DTÖ Çin aleyhine karar vermiş¹⁵² olsa da Çin nadir element ihracatını uluslar arası politikada bir baskı¹⁵³ ve strateji aracı olarak kullanmaktadır. Çin için ülke menfaatleri sözkonusu olduğunda ne DTÖ kuralları ne de diplomatik nezaket geçerli olmaktadır.

¹⁵²T.C. Ekonomi Bakanlığı
<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=ulusticgundem&icerik=3617E82E-D8D3-8566-452069F1119AD7D5> (Erişim tarihi:20.09.2011)

¹⁵³Japonya ile sınır ihtilafında bu ülkeye ihracatı durdurmuştur.BBC.
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/07/110712_rare_metal.shtml
(Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 30.Çin İhracat (SITC Rev.3) (ABD Doları)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	14.314.407.979	16.625.888.115	28.711.232.786
1.1.Gıda ürünleri	12.181.628.898	14.222.135.444	24.635.371.213
1.1.1.Balık	2.651.557.426	3.996.460.907	7.511.297.583
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	9.530.071.472	10.225.674.537	17.124.073.630
1.2.Tarım hammaddeleri	2.132.779.081	2.403.752.671	4.075.861.573
2.MADEN. ÜRÜNLERİ VE YAKITLAR	8.858.318.071	13.049.076.150	31.266.334.863
2.1.Metal cevherleri,mineral maddeler	1.098.842.656	1.307.716.012	2.704.219.400
2.2.Yakıtlar	5.175.479.609	8.404.720.012	17.621.877.593
2.2.1.Kömür	1.868.678.971	3.595.736.701	6.638.623.256
2.2.2.Petrol	2.658.053.576	3.929.738.937	10.033.083.878
2.2.3.Doğalgaz	202.443.468	223.694.900	233.489.676
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	2.583.995.806	3.336.640.126	10.940.237.870
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	160.341.950.795	235.822.467.396	700.341.557.987
3.1.Demir ve çelik ürünleri	3.288.024.454	3.152.190.447	19.278.257.222
3.2.Kimya ürünleri	10.320.685.387	13.352.132.149	35.772.126.426
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	1.692.331.772	1.978.496.079	3.777.728.152
3.2.2.Diğer Kimyasallar	8.628.353.615	11.373.636.070	31.994.398.274
3.2.2.1.Organik kimyasallar	2.605.321.769	3.466.733.118	9.895.694.742
3.2.2.2.Plastikler	960.140.408	1.158.804.106	5.572.119.930
3.2.2.3.Inorganik kimyasallar	2.326.998.794	2.853.579.580	6.930.265.642
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	2.735.892.644	3.894.519.266	9.596.317.960
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	13.787.745.472	20.499.340.386	57.851.983.323
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	50.216.588.875	94.900.767.278	352.233.914.535
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	25.344.157.697	52.263.000.754	225.963.917.989
3.4.1.1.Verii işleme ve büro makine.	11.846.336.520	23.572.447.874	110.695.167.670
3.4.1.2.Haberleşme araçları	11.110.948.048	23.758.739.738	94.855.980.623
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	2.386.873.129	4.931.813.142	20.412.769.696
3.4.2.Ulaştırma araçları	6.463.740.446	9.769.371.965	30.195.001.086
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	796.406.873	1.891.740.145	9.956.943.763
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	5.667.333.573	7.877.631.820	20.238.057.323
3.4.3.Diğer makinalar	18.408.690.732	32.868.394.559	96.074.995.460
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	1.724.501.163	2.530.344.945	6.034.068.190
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	5.287.135.044	10.249.688.890	35.684.275.062
3.4.3.3.Elektrik makinaları	11.397.054.525	20.088.360.724	54.356.652.208
3.5.Tekstil ürünleri	12.817.440.683	16.825.234.278	41.050.173.532
3.6.Giyim ürünleri	30.048.076.436	36.650.213.286	74.162.523.252
3.7.Çeşitli mamül eşya	39.863.389.488	50.442.589.572	119.992.579.697
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	14.473.353.716	19.077.596.125	43.012.417.397
3.7.1.1.Mobilya	2.821.434.371	5.061.908.292	16.571.813.810
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	3.262.190.830	3.919.918.168	7.388.100.885
3.7.1.3.Ayakkabı	8.389.728.515	10.095.769.665	19.052.502.702
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.	1.567.476.155	2.500.191.821	16.971.050.872
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	23.822.559.617	28.864.801.626	60.009.111.428
4.DİĞER	294.310.977	600.776.929	1.634.283.895
TOPLAM	183.808.987.822	266.098.208.590	761.953.409.531

Tablo30. Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	42.258.315.657	40.882.579.932	51.606.883.190
1.1.Gıda ürünleri	35.887.468.507	35.318.560.759	44.152.522.252
1.1.1.Balık	10.088.078.714	10.222.517.272	13.198.079.977
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	25.799.389.793	25.096.043.487	30.954.442.275
1.2.Tarım hammaddeleri	6.370.847.150	5.564.019.173	7.454.360.938
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKIT.	55.259.502.150	34.328.525.584	48.059.896.608
2.1.Metal cevher.,mineral mad.	3.947.028.010	1.856.448.251	3.441.463.702
2.2.Yakıtlar	31.772.922.818	20.382.775.186	26.673.091.729
2.2.1.Kömür	11.119.784.532	2.580.746.635	3.642.400.477
2.2.2.Petrol	18.653.534.506	15.792.050.245	20.369.760.397
2.2.3.Doğalgaz	1.007.874.144	931.124.527	1.487.739.052
2.3.Demir ihtiva etmeyen mad.	19.539.551.322	12.089.302.147	17.945.341.177
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	1.331.387.893.881	1.124.743.286.970	1.476.531.567.443
3.1.Demir ve çelik ürünleri	70.951.032.038	23.660.090.758	39.564.949.993
3.2.Kimya ürünleri	79.312.598.717	62.007.817.123	87.518.859.212
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	8.090.895.076	8.613.735.403	10.680.456.547
3.2.2.Diğer Kimyasallar	71.221.703.641	53.394.081.720	76.838.402.665
3.2.2.1.Organik kimyasallar	24.144.202.419	19.278.981.330	25.580.695.037
3.2.2.2.Plastikler	12.220.185.219	9.375.322.344	14.286.572.335
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	13.304.036.736	7.784.863.767	11.729.148.666
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	21.553.279.267	16.954.914.279	25.241.986.627
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	106.534.048.358	89.201.715.962	114.735.967.498
3.4.Makinalar ve ulaştırma araç.	674.065.004.834	591.127.510.452	781.074.478.133
3.4.1.Büro ve haberleşme araç.	382.272.747.298	346.447.849.059	449.340.484.119
3.4.1.1.Veriişleme ve b. mak.	176.839.108.522	157.320.676.757	205.991.132.386
3.4.1.2.Haberleşme araçları	161.947.704.386	148.798.980.450	180.425.876.985
3.4.1.3.Entegre devreler	43.485.934.390	40.328.191.852	62.923.474.748
3.4.2.Ulaştırma araçları	76.245.259.968	64.754.782.600	95.673.026.705
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	28.636.139.173	19.852.882.898	28.038.444.581
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	47.609.120.795	44.901.899.702	67.634.582.124
3.4.3.Diğer makinalar	215.546.997.568	179.924.878.793	236.060.967.309
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	17.092.508.054	15.744.479.860	19.539.856.849
3.4.3.2.Elektrikli olmayan mak.	90.881.187.799	71.900.187.635	92.429.491.622
3.4.3.3.Elektrik makinaları	107.573.301.715	92.280.211.298	124.091.618.838
3.5.Tekstil	65.366.583.459	59.823.502.481	76.871.497.464
3.6.Giyim	120.404.747.603	107.263.731.362	129.820.286.391
3.7.Çeşitli mamül eşya	214.753.878.872	191.658.918.832	246.945.528.752
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	75.784.713.934	70.942.135.249	92.690.785.892
3.7.1.1.Mobilya	31.836.498.251	30.029.005.456	38.921.472.007
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	14.227.777.426	12.896.861.675	18.135.463.378
3.7.1.3.Ayakkabı	29.720.438.257	28.016.268.118	35.633.850.507
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	35.525.284.249	31.437.911.597	42.155.467.965
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	103.443.880.689	89.278.871.986	112.099.274.895
4.DİĞER	1.787.354.392	1.692.365.594	1.565.403.647
TOPLAM	1.430.693.066.080	1.201.646.758.080	1.577.763.750.888

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 31. Çin İhracat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	-1	15	1	13	18	9	19	13	19	9	-3	26
Gıda	-4	16	5	14	19	8	18	13	19	8	-2	25
Balık	12	23	9	12	17	27	13	19	3	9	1	29
Diğer gıda ür.	-8	13	3	14	20	1	21	10	27	8	-3	23
Hammaddeler	16	14	-15	10	11	13	23	15	22	12	-13	34
MADEN. VE YAK.	-4	47	5	4	33	42	22	23	11	29	-38	40
Metal cevherleri	-3	14	7	0	17	27	39	-4	4	46	-53	85
Yakıtlar	-10	69	7	0	32	30	22	1	17	52	-36	31
Kömür	-12	45	51	-3	27	75	-15	-14	12	75	-77	41
Petrol	-16	108	-16	3	44	1	70	10	19	42	-15	29
Doğalgaz	13	-3	1	19	-37	21	15	44	64	83	-8	60
Demir ihtiva et. m.	6	22	-1	15	42	70	18	67	5	2	-38	48
SANAYİ	7	28	7	24	36	37	29	28	27	17	-16	31
Demir ve çelik	-19	65	-28	5	45	188	39	69	58	38	-67	67
Kimya ürünleri	1	17	10	15	28	35	36	24	36	31	-22	41
Tıp ve eczacılık	-1	7	11	17	23	13	17	19	34	35	6	24
Diğer Kimyasal	1	19	10	14	29	38	38	25	36	31	-25	44
Organik kimyasal.	0	20	11	18	30	33	40	33	28	43	-20	33
Plastikler	-12	32	4	29	40	54	72	40	38	14	-23	52
İnorganik kim.	-2	15	9	6	18	35	44	10	27	38	-41	51
Diğer kimya ür.	9	16	12	12	31	40	20	19	49	26	-21	49
Diğer işlenmiş m.	7	26	10	23	26	38	31	30	24	14	-16	29
Makinalar ve ulaş.	17	40	15	34	48	43	31	30	27	17	-12	32
Büro ve haber.	19	44	20	45	56	46	32	27	21	10	-9	30
Veri işleme ve b.	13	39	26	54	73	39	27	22	23	7	-11	31
Haberleşme ar.	18	49	22	35	41	52	38	30	18	11	-8	21
Entegre devreler	55	44	-8	48	43	56	26	43	22	22	-7	56
Ulaştırma araçları	5	42	2	14	46	37	36	36	44	29	-15	48
Otomotiv ürünleri	31	52	20	42	33	76	59	45	60	24	-31	41
Diğer ulaştırma	1	40	-2	8	50	26	26	32	36	32	-6	51
Diğer makinalar	19	35	11	23	33	39	29	33	34	26	-17	31
Güç üreten mak.	10	33	0	18	18	31	30	36	38	51	-8	24
Elektrikli olmayan	14	42	20	27	43	45	33	35	41	34	-21	29
Elektrik mak.	23	32	9	21	30	36	27	32	28	17	-14	34
Tekstil ürünleri	2	24	4	22	31	24	23	19	15	17	-8	28
Giyim ürünleri	0	20	2	13	26	19	20	29	21	4	-11	21
Çeşitli mamül eş.	6	18	1	19	24	28	27	19	27	18	-11	29
Kişisel ve ev eş.	7	18	4	16	22	26	26	20	23	20	-6	31
Mobilya	23	32	10	32	35	40	31	26	29	18	-6	30
Seyahat eşyası	5	14	1	13	16	23	17	19	26	29	-9	41
Ayakkabı	3	13	2	10	17	17	25	14	16	17	-6	27
Mesleki,ilmi,kont.	19	39	-4	35	84	78	53	23	45	17	-12	34
Diğer çeşitli m.	4	17	0	19	19	21	22	17	25	18	-14	26
DİĞER	-35	176	15	11	47	16	44	44	-5	-20	-5	-8
TOPLAM	6	28	7	22	35	35	28	27	26	17	-16	31

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 32.Çin İhracat (SITC Rev.3) İçinde Pay (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	7,8	7,3	6,6	6,2	5,8	5,1	4,1	3,8	3,4	3,2	3,0	3,4	3,3
Gıda ürünleri	6,6	6,0	5,4	5,3	5,0	4,4	3,5	3,2	2,9	2,7	2,5	2,9	2,8
Balık	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,2	1,1	1,0	0,9	0,8	0,7	0,9	0,8
Diğer gıda ür.	5,2	4,5	4,0	3,8	3,6	3,2	2,4	2,2	2,0	2,0	1,8	2,1	2,0
Hammaddeler	1,2	1,3	1,1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
MAD. ve YAK.	4,8	4,3	5,0	4,9	4,2	4,1	4,3	4,1	4,0	3,5	3,9	2,9	3,0
Metal cevherleri	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2
Yakıtlar	2,8	2,4	3,2	3,2	2,6	2,5	2,4	2,3	1,8	1,7	2,2	1,7	1,7
Kömür	1,0	0,8	1,0	1,4	1,1	1,0	1,3	0,9	0,6	0,5	0,8	0,2	0,2
Petrol	1,4	1,1	1,9	1,5	1,2	1,3	1,0	1,3	1,1	1,1	1,3	1,3	1,3
Doğalgaz	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Demir iht. etm.m.	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,6	1,4	1,9	1,6	1,4	1,0	1,1
SANAYİ	87,2	88,3	88,2	88,6	89,9	90,6	91,4	91,9	92,4	93,1	93,1	93,6	93,6
Demir ve çelik	1,8	1,4	1,8	1,2	1,0	1,1	2,3	2,5	3,4	4,2	5,0	2,0	2,5
Kimya ürünleri	5,6	5,3	4,9	5,0	4,7	4,5	4,4	4,7	4,6	4,9	5,5	5,2	5,5
Tıp ve eczacılık	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7
Diğer kimyasal	4,7	4,5	4,1	4,3	4,0	3,8	3,9	4,2	4,1	4,5	5,0	4,4	4,9
Organik kim.	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	1,3	1,4	1,4	1,7	1,6	1,6
Plastikler	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,7	0,8	0,9	0,9	0,8	0,9
İnorganik kim.	1,3	1,2	1,1	1,1	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,6	0,7
Diğer kimya ür.	1,5	1,5	1,4	1,5	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,4	1,5	1,4	1,6
Diğer işlenmiş m	7,5	7,6	7,5	7,7	7,8	7,3	7,4	7,6	7,8	7,7	7,4	7,4	7,3
Makine. ve ulaşı.	27,3	30,2	33,1	35,7	39,0	42,8	45,2	46,2	47,1	47,4	47,1	49,2	49,5
Büro ve haber.	13,8	15,5	17,5	19,6	23,2	26,9	29,0	29,7	29,7	28,5	26,7	28,8	28,5
Veri işleme ve b.	6,4	6,9	7,5	8,9	11,1	14,3	14,7	14,5	13,9	13,6	12,4	13,1	13,1
Haberleşme a.	6,0	6,7	7,8	8,9	9,8	10,3	11,5	12,4	12,8	12,0	11,3	12,4	11,4
Entegre devreler	1,3	1,9	2,1	1,9	2,2	2,4	2,7	2,7	3,0	2,9	3,0	3,4	4,0
Ulaştırma araç.	3,5	3,5	3,8	3,7	3,4	3,7	3,8	4,0	4,2	4,8	5,3	5,4	6,1
Otomotiv ürünleri	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8	1,1	1,3	1,5	1,9	2,0	1,7	1,8
Diğer taşıtım	3,1	2,9	3,2	3,0	2,6	2,9	2,7	2,7	2,7	3,0	3,3	3,7	4,3
Diğer makinalar	10,0	11,2	11,8	12,4	12,4	12,2	12,5	12,6	13,2	14,0	15,1	15,0	15,0
Güç üreten mak.	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,2	1,3	1,2
Elektrikli olm.m.	2,9	3,1	3,4	3,9	4,0	4,2	4,5	4,7	5,0	5,6	6,4	6,0	5,9
Elektrik mak.	6,2	7,2	7,4	7,5	7,5	7,2	7,2	7,1	7,4	7,5	7,5	7,7	7,9
Tekstil ürünleri	7,0	6,7	6,5	6,3	6,3	6,1	5,6	5,4	5,0	4,6	4,6	5,0	4,9
Giyim ürünleri	16,3	15,4	14,5	13,8	12,7	11,9	10,4	9,7	9,8	9,5	8,4	8,9	8,2
Çeşitli mamül e.	21,7	21,7	20,0	19,0	18,4	16,9	15,9	15,7	14,7	14,9	15,0	15,9	15,7
Kişisel ve ev	7,9	8,0	7,3	7,2	6,8	6,2	5,8	5,6	5,3	5,2	5,3	5,9	5,9
Mobilya	1,5	1,8	1,8	1,9	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,5	2,5
Seyahat eşyası	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1
Ayakkabı	4,6	4,5	4,0	3,8	3,4	3,0	2,6	2,5	2,3	2,1	2,1	2,3	2,3
Mesleki,ilmi,kont.	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	1,4	1,9	2,2	2,2	2,5	2,5	2,6	2,7
Diğer çeşitli m.	13,0	12,7	11,6	10,8	10,5	9,3	8,3	7,9	7,2	7,2	7,2	7,4	7,1
DİĞER	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tarım ve madencilik ürünlerinden farklı olarak sanayi ürünleri ihracatı sadece 2009 yılında gerilemiş, diğer tüm yıllarda artmıştır. 1998 yılında 160.341.950.795 dolar olan ihracat, 2001 yılında 235.822.467.396, 2005 yılında 700.341.557.987, 2010 yılında 1.476.531.567.443 dolara ulaşmıştır.

İhracat 2010 yılında 1998 yılına göre toplamda % 759, tarım ürünlerinde % 261, madencilik ürünlerinde % 443, sanayi ürünlerinde % 821 artmıştır. 2001 yılına göre hesaplandığında değişim, toplamda % 493, tarım ürünlerinde % 210, madencilik ürünlerinde % 269, sanayi ürünlerinde % 526 olmuştur. 2005 yılı baz alındığında değişim, tarım ürünlerinde % 80, madencilik ürünlerinde % 54, sanayi ürünlerinde % 111, toplamda % 107 artış olarak gerçekleşmiştir.

Sektörel bazda değişimin farklı olması toplam içinde payları etkilemiştir.(Tablo 32) Çin'in ihracatında tarım ürünlerinin payı 1998 yılında % 7.8 iken 2008 yılında % 3'e düşmüş, 2009 yılında % 3.4'e yükselse de 2010 yılında % 3.3'e gerilemiştir. Madencilik ürünlerinin ihracat içindeki payı da azalmıştır. 1998 yılında % 4.8 olan pay 2000 yılında % 5'e yükselmiş, 2009 yılında % 2.9'a düşmüş, 2010 yılında % 3 olarak gerçekleşmiştir.

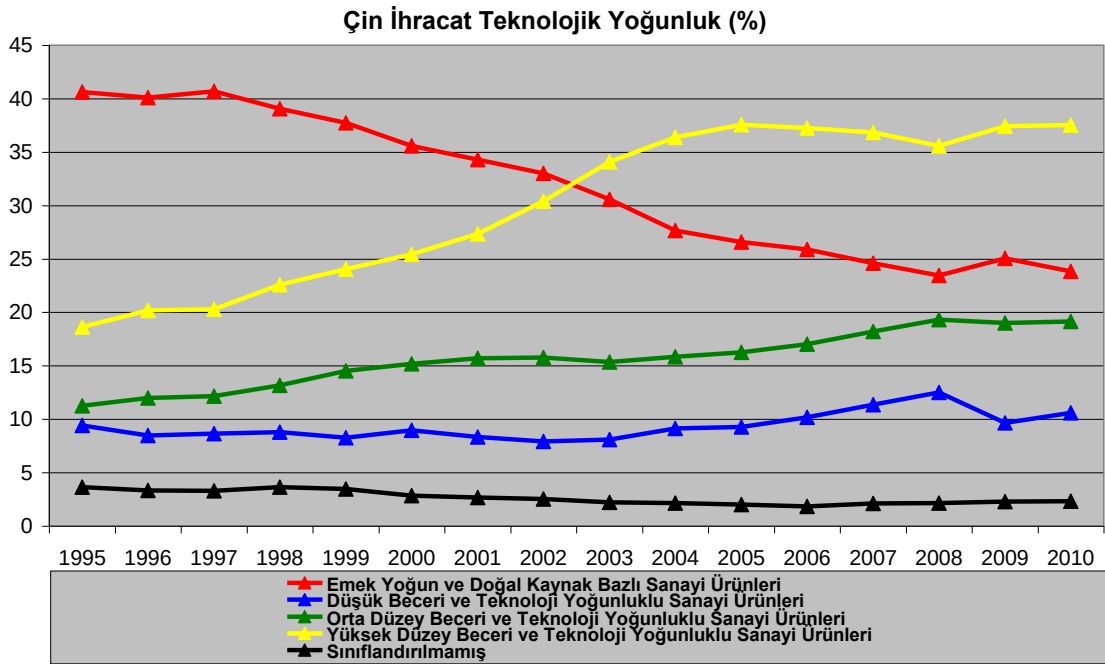
Tarım ve madencilik ürünlerinin payı azalırken sanayi ürünlerinin payı hızla artmıştır. 1998 yılında ihracat içinde % 87.2 olan sanayi ürünlerinin payı 2009 yılında % 93.6'ya ulaşmıştır.

Sanayi ürünleri içinde makineler ve ulaştırma araçları en büyük artışın gerçekleştiği sektördür. Sektörün toplam ihracattaki payı 1998 yılında % 27.3 iken 2010 yılında % 49.5'e yükselmiştir. Sektörün alt grubu olan büro ve haberleşme araçlarının payı 1998 yılında % 13.8'den % 28.5'e çıkmıştır. Otomotivi de kapsayan ulaştırma araçlarının payı % 3.5'ten % 6.1'e, demir ve çelik sektörünün payı % 1.8'den % 2.5'e ulaşmıştır. Buna karşılık tekstil ürünlerinin payı % 7'den % 4.9'a, giyim ürünlerinin payı % 16.3'ten % 8.2'ye düşmüştür.

Çin'in sanayi ürünlerini dünya piyasalarına ucuz fiyattan arz etmesi mal fiyatlarını aşağı çekerek enflasyonun düşük tutulmasında olumlu katkıda bulunmuştur.¹⁵⁴ Merkez bankaları enflasyondaki düşüşü kendi başarıları olarak gösterme eğiliminde olsa da ucuz Çin mallarının katkısı göz ardı edilemez.

3.1.3.Çin'in ihracatının teknoloji analizi

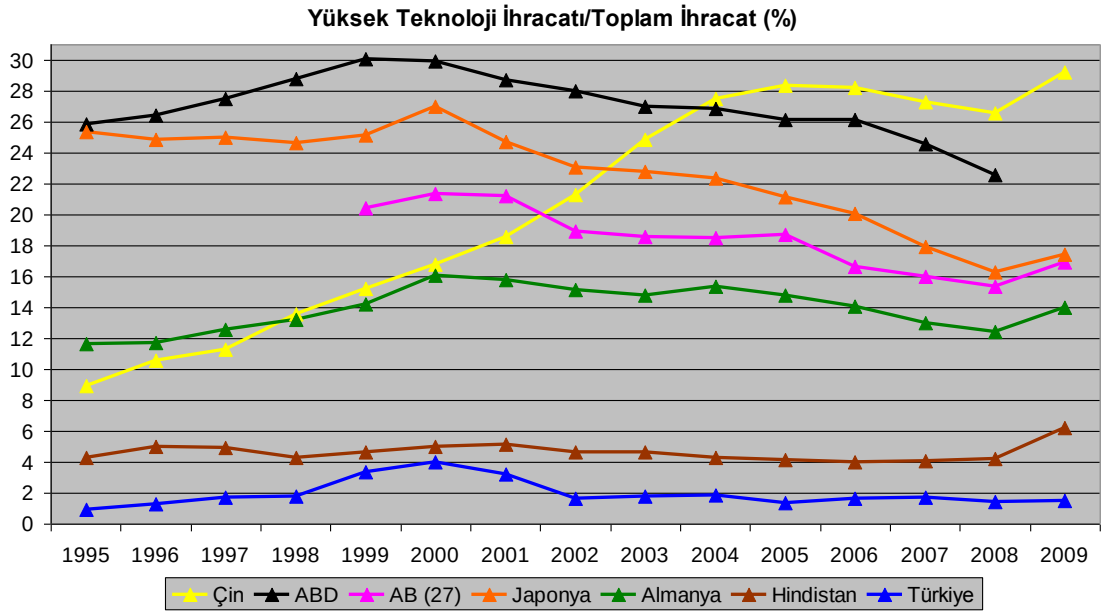
Çin'in 1990'lerden itibaren sanayi yapısında gerçekleşen gelişim ihracata da yansımış, ihracat artarken teknolojik yapısı da değişmiştir. Dünyanın en zengin işgücüne sahip ülkesinin ihracatında emek yoğun ve düşük teknoloji ürünlerin payı azalırken ileri teknoloji ürünlerin payı artmaktadır. (Şekil 59)

Şekil 59.Çin İhracat Teknolojik Yoğunluk (%)

Kaynak:UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

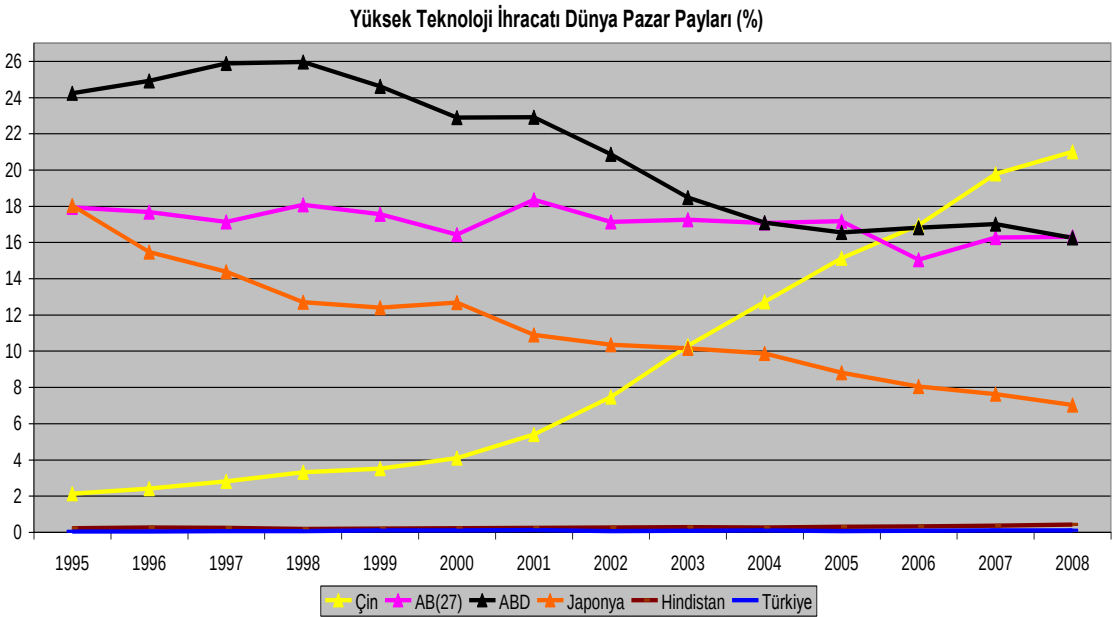
¹⁵⁴N. Zieminski (2011). Analysis: China costs start to worry U.S. multinationals
<http://www.reuters.com/article/2011/08/12/us-usa-manufacturing-china-idUSTRE77B2IV20110812> (Erişim tarihi:30.09.2011)

Şekil 60.İhracat İçinde Yüksek Teknoloji Payı (%)

Kaynak:EUROSTAT, ScienceTechnology,Innovation Database.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (Erişim tarihi:20.09.2011) (2007 ve sonrası SITC Rev. 4)

Şekil 61.Yüksek Teknoloji İhracatı Dünya Pazar Payları (%)

Kaynak:EUROSTAT, Science,Technology,Innovation Database.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Çin'in ihracatının teknolojik yapısı UNCTAD beceri ve teknoloji sınıflamasına göre incelendiğinde, emek yoğun ve doğal kaynak bazlı sanayi

ürünlerinin (labour-intensive and resource-based manufactures) payının azalırken yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin payının arttığı görülmektedir. Emek yoğun ve doğal kaynak bazlı sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı 1995 yılında % 40.6 iken 2001 yılında % 34.3, 2010 yılında % 23.8'e düşmüştür. Düşük beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin (manufactures with low skill and technology intensity) ihracattaki payı 1995 yılında % 9.4 iken dönem içinde dalgalı bir seyir izlemiş, 2010 yılında % 10.6 olarak gerçekleşmiştir. Orta düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünleri (manufactures with medium skill and technology intensity) ihracatının toplam içindeki payı % 11.3'ten % 19.1'e yükselmiştir.

Çin'in ihracatının teknolojik yapısındaki en önemli gelişim yüksek beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinde (manufactures with high skill and technology intensity) gerçekleşmiştir. Çin'in teknolojik durum göstergesine paralel olarak, ihracatında yüksek teknoloji ürünlerinin payı 1995 yılında % 18.6 iken 2001 yılında % 27.4, 2010 yılında ise % 37.5'e çıkmıştır.

Uluslar arası standart ticaret sınıflamasına (SITC Rev.3 ve Rev.4) göre, yüksek teknoloji ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı 1995 yılında % 8.9 iken 2001 yılında % 18.6, 2004 yılında % 27.5, 2009 yılında ise % 29.2'ye yükselmiştir. (Şekil 60)

Çin'in yüksek teknoloji ürün ihracatındaki artışa bağlı olarak dünya yüksek teknoloji pazarı içindeki payı da sürekli artmıştır. (Şekil 61) 1995 yılında % 2.13 olan Çin'in payı 2001 yılında % 5.403, 2008 yılında % 20.994'e ulaşmıştır. Çin dünya yüksek teknoloji pazarında 2006 yılında dünya lideri olmuş, bu konumunu ilerleyen yıllarda güçlendirmiştir. Dikkat çeken bir gelişme Çin'in payı artarken AB, ABD ve Japonya'nın payının azalmasıdır. Çin payını bu ülkeler aleyhine arttırmıştır. Çin ile diğer gelişmiş ülkeler arasındaki fark artma eğilimindedir. Çin'in Ulusal Plan'da koyduğu hedeflere ulaşması durumunda diğer ülkelerle arasındaki farkın daha da açılacağı açıktır.

3.1.4.Çin'in ihracatının ülkeler analizi

Çin dünyaya açıldıkça ticaretinin bölgesel yapısı da değişime uğramıştır. Özellikle gelişmiş ülkelere olan ihracatı son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. (Tablo 33) 1998 yılında Hong Kong Çin'in en önemli ihracat pazarı iken sonraki dönemde yerini ABD'ye bırakmıştır. Çin'in ihracat pazarları sıralamasında ABD'nin ardından Çin'in komşuları Hong Kong, Japonya ve Kore gelmektedir. Bu ülkeleri (ve bölgeyi) Almanya ve Hollanda izlemektedir. İncelenen dönemde Çin'in ilk 20 ülkeye ihracatının genelde artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak ABD kökenli uluslar arası kriz bu ülkelere ihracatı - Vietnam haricinde- daraltmıştır. (Tablo 34) Çin'in ihracatı 2009 yılında; Rusya'ya % 47, Kore'ye % 27, Brezilya'ya % 25, İtalya'ya % 24, Tayvan'a % 21 gerilemiştir.

Tablo 33.Çin Ülkelere Göre İhracat (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
ABD	37.983.571.968	252.843.530.635	221.295.019.639	283.780.322.735
H. Kong	38.741.778.432	190.729.034.562	166.216.920.149	218.301.359.503
Japonya	29.660.094.464	116.132.454.516	97.910.965.891	121.043.964.529
Kore	6.251.495.936	73.931.989.519	53.679.876.608	68.766.311.130
Almanya	7.354.289.152	59.208.951.160	49.919.564.279	68.047.133.397
Hollanda	5.161.733.632	45.918.580.557	36.682.224.862	49.704.161.455
Hindistan	1.016.671.552	31.585.380.667	29.666.559.641	40.913.958.297
B. Krallık	4.631.759.360	36.072.739.431	31.277.364.093	38.767.054.020
Singapur	3.943.927.040	32.305.805.355	30.066.363.191	32.347.238.005
İtalya	2.577.505.792	26.628.788.111	20.243.631.792	31.139.647.035
Tayvan	3.869.003.142	25.877.294.801	20.505.295.107	29.674.921.909
Rusya	1.839.908.224	33.075.849.922	17.513.771.415	29.612.073.703
Fransa	2.830.753.536	23.498.662.001	21.611.741.188	27.858.708.505
Avustralya	2.364.941.312	22.247.264.260	20.645.566.954	27.220.263.744
Brezilya	1.085.363.968	18.807.457.292	14.118.518.263	24.460.651.866
Malezya	1.596.371.968	21.455.168.798	19.631.938.849	23.802.061.384
Vietnam	1.028.281.920	15.122.132.632	16.300.914.499	23.101.555.926
Kanada	2.126.854.656	21.795.876.535	17.675.119.089	22.216.134.152
Endonezya	1.170.155.776	17.193.114.300	14.720.623.749	21.953.565.243
BAE	1.291.306.368	23.643.689.550	18.632.295.505	21.235.460.530

Kaynaklar:1- UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

2-UNCTAD,International Merchandise Trade. <http://unctadstat.unctad.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011) (Tayvan)

Tablo 34. Çin Ülkelere Göre İhracat Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
ABD	11	24	4	29	32	35	30	25	14	8	-12	28
Hong Kong	-5	21	5	26	30	32	23	25	19	3	-13	31
Japonya	9	29	8	8	23	24	14	9	11	14	-16	24
Kore	25	45	11	24	29	38	26	27	27	31	-27	28
Almanya	6	19	5	17	53	36	37	24	21	21	-16	36
Hollanda	5	24	9	25	48	37	40	19	34	11	-20	35
Hindistan	14	34	21	41	25	78	51	63	65	31	-6	38
B. Krallık	5	29	7	19	34	38	27	27	31	14	-13	24
Singapur	14	28	1	21	27	43	31	39	29	8	-7	8
İtalya	14	30	5	21	38	39	27	37	33	26	-24	54
Tayvan	2	28	-1	32	37	50	22	25	13	10	-21	45
Rusya	-19	49	21	30	71	51	45	20	80	16	-47	69
Fransa	4	27	0	10	79	36	17	20	46	15	-8	29
Avustralya	14	27	4	28	37	41	25	23	32	24	-7	32
Brezilya	-19	40	10	9	46	71	31	53	54	65	-25	73
Malezya	5	53	26	54	23	32	31	28	31	21	-8	21
Vietnam	-6	59	17	20	48	34	32	32	59	27	8	42
Kanada	14	30	6	29	31	45	43	33	25	13	-19	26
Endonezya	52	72	-7	21	31	40	33	13	34	35	-14	49
BAE	12	44	14	45	46	36	28	31	50	38	-21	14

Kaynak: UN COMTRADE ve UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 35. Çin İhracat Ülke Payları (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
ABD	20,7	21,5	20,9	20,4	21,5	21,1	21,1	21,4	21,0	19,1	17,7	18,4	18,0
Hong Kong	21,1	18,9	17,9	17,5	18,0	17,4	17,0	16,3	16,0	15,1	13,3	13,8	13,8
Japonya	16,1	16,6	16,7	16,9	14,9	13,6	12,4	11,0	9,5	8,4	8,1	8,1	7,7
Kore	3,4	4,0	4,5	4,7	4,8	4,6	4,7	4,6	4,6	4,6	5,2	4,5	4,4
Almanya	4,0	4,0	3,7	3,7	3,5	4,0	4,0	4,3	4,2	4,0	4,1	4,2	4,3
Hollanda	2,8	2,8	2,7	2,7	2,8	3,1	3,1	3,4	3,2	3,4	3,2	3,1	3,2
Hindistan	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	1,0	1,2	1,5	2,0	2,2	2,5	2,6
B. Krallık	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	2,6	2,5
Singapur	2,1	2,3	2,3	2,2	2,1	2,0	2,1	2,2	2,4	2,5	2,3	2,5	2,1
İtalya	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,7	1,9	1,7	2,0
Tayvan	2,1	2,0	2,0	1,9	2,0	2,1	2,3	2,2	2,1	1,9	1,8	1,7	1,9
Rusya	1,0	0,8	0,9	1,0	1,1	1,4	1,5	1,7	1,6	2,3	2,3	1,5	1,9
Fransa	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,7	1,7	1,5	1,4	1,7	1,6	1,8	1,8
Avustralya	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7
Brezilya	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	0,9	1,3	1,2	1,6
Malezya	0,9	0,9	1,0	1,2	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5
Vietnam	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	1,0	1,1	1,4	1,5
Kanada	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4
Endonezya	0,6	0,9	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,2	1,2	1,4
BAE	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,4	1,7	1,6	1,3
Toplam	85,2	85,2	84,7	84,1	84,2	83,1	82,8	81,9	79,8	78,2	76,1	76,4	76,3

Kaynak: UN COMTRADE ve UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Krizin etkilerinin ortadan kalktığı 2010 yılında ihracat Brezilya'ya % 73, Rusya'ya % 69, İtalya'ya % 54, Endonezya'ya % 49 artmıştır. Bu değişim oranları ile ABD, Hong Kong, Japonya, Almanya, Hollanda, Hindistan, Birleşik Krallık, Singapur, İtalya, Tayvan, Fransa, Avustralya, Brezilya, Malezya, Vietnam, Kanada, Endonezya'ya gerçekleştirilen ihracatta 2008 yılının üzerine çıkmıştır. Kore, Rusya ve BAE'ye yapılan ihracat ise 2008 yılının gerisinde kalmıştır.

Çin'in önemli ihracat pazarları olan ABD, Hong Kong ve Japonya'nın toplam içindeki payı azalırken Kore, Almanya, Hollanda, Hindistan, İtalya, Rusya, Fransa, Avustralya, Brezilya, Malezya, Vietnam, Kanada, Endonezya ve BAE'nin payı artmıştır. (Tablo 35) Birleşik Krallık ve Singapur'un payı incelenen dönemde dalgalı bir seyir izlemiş ancak fazla değişmemiştir.

İhracatta ilk 20 ülkenin payı 1998 yılında % 85.2 iken 2001 yılında % 84.1, 2005 yılında % 81.9, 2010 yılında ise % 76.3'e düşmüştür. Bu veriler Çin'in ihracatını arttırırken pazarlarını da çeşitlendirdiğini göstermektedir.

3.2.Çin'in İthalatının Analizi

3.2.1.Çin'in ithalatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi

Çin'in ithalatı geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre incelendiğinde, ara mallarının belirleyici olduğu görülmektedir. (Tablo 36) Ara malları ithalatının toplam içindeki payı incelenen dönemde dalgalanmalar gösterse de çok fazla değişmemiştir. (Tablo 37) Sermaye mallarının toplam ithalat içindeki payı 1998-2003 döneminde artarak % 21.6'ya ulaşmış, sonraki dönemde azalarak 2010 yılında % 16.2'ye düşmüştür.

Tablo 36.Çin İthalat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması (ABD Doları)

	Toplam İthalat	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
98	140.236.765.269	27.209.368.493	106.858.033.625	6.148.149.038	21.214.113
99	165.699.066.576	31.792.690.744	124.813.288.801	7.644.992.725	1.448.094.306
00	225.093.731.030	39.498.668.700	174.344.880.112	9.512.836.610	1.737.345.608
01	243.552.880.618	48.980.381.214	181.898.035.507	10.629.830.917	2.044.632.980
02	295.170.104.110	62.090.390.979	218.099.836.548	13.340.308.527	1.639.568.056
03	412.759.796.407	89.072.749.878	303.735.047.701	18.631.692.453	1.320.306.375
04	561.228.747.993	118.373.169.667	418.588.160.331	22.642.007.377	1.625.410.618
05	659.952.762.119	128.051.299.461	503.426.549.825	26.398.748.584	2.076.164.249
06	791.460.867.850	151.637.245.861	604.708.542.605	33.022.876.472	2.092.202.912
07	956.115.447.556	174.314.511.617	735.744.187.758	43.460.735.613	2.596.012.568
08	1.132.562.161.442	191.566.959.753	883.566.159.565	52.847.948.631	4.581.093.493
09	1.005.555.225.206	168.620.772.734	780.919.025.381	52.594.297.791	3.421.129.300
10	1.396.001.565.258	226.078.045.867	1.072.642.034.458	78.768.572.735	18.512.912.198

Kaynak:UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 37.Çin İthalat Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflaması Göstergeleri

	Değişim (%)					Toplam İçinde Pay (%)			
	Toplam	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
1998	-	-	-	-	-	19,4	76,2	4,4	0,0
1999	18,2	16,8	16,8	24,3	6726,1	19,2	75,3	4,6	0,9
2000	35,8	24,2	39,7	24,4	20,0	17,5	77,5	4,2	0,8
2001	8,2	24,0	4,3	11,7	17,7	20,1	74,7	4,4	0,8
2002	21,2	26,8	19,9	25,5	-19,8	21,0	73,9	4,5	0,6
2003	39,8	43,5	39,3	39,7	-19,5	21,6	73,6	4,5	0,3
2004	36,0	32,9	37,8	21,5	23,1	21,1	74,6	4,0	0,3
2005	17,6	8,2	20,3	16,6	27,7	19,4	76,3	4,0	0,3
2006	19,9	18,4	20,1	25,1	0,8	19,2	76,4	4,2	0,3
2007	20,8	15,0	21,7	31,6	24,1	18,2	77,0	4,5	0,3
2008	18,5	9,9	20,1	21,6	76,5	16,9	78,0	4,7	0,4
2009	-11,2	-12,0	-11,6	-0,5	-25,3	16,8	77,7	5,2	0,3
2010	38,8	34,1	37,4	49,8	441,1	16,2	76,8	5,6	1,3

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tüketim mallarının ithalat içindeki payı 1998-2004 döneminde azalmış, 2006 sonrasında artmaya başlamıştır. Bu artışa rağmen toplam içindeki payı çok düşüktür. Dikkat çeken bir gelişme, 2009 krizinde ithalat toplamda % 11.2, sermaye mallarında % 12, ara mallarında % 11.6 daralırken tüketim mallarında bu oranın % 0.5'te kalmasıdır. Artan gelir düzeyi, değerlendirilen yuan ve düşen tarifeler tüketim malı ithalatını arttırmaktadır.

Tablo 38.Çin Geniş Ekonomik Gruplar Dış Ticaret Dengesi (ABD Doları)

	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
1998	409.178.994	-39.059.562.620	81.897.441.837	325.164.342
1999	-803.846.750	-52.290.800.390	83.572.421.152	-1.246.062.046
2000	3.547.860.127	-77.799.228.889	99.540.664.702	-1.180.475.955
2001	-41.581.591	-77.918.564.171	101.868.594.298	-1.363.120.564
2002	2.907.535.323	-89.223.474.451	117.696.163.944	-954.359.161
2003	12.863.466.556	-132.609.875.900	145.449.349.771	-234.969.479
2004	31.274.698.478	-178.929.535.153	180.174.520.211	-422.850.099
2005	73.177.262.797	-192.902.896.390	222.011.656.774	-285.375.769
2006	108.405.412.558	-199.743.421.726	268.236.291.340	576.450.991
2007	166.429.326.993	-220.503.428.977	317.991.680.293	26.642.587
2008	207.510.281.456	-253.425.458.866	346.468.203.355	-2.422.121.307
2009	191.007.159.612	-302.843.680.742	308.674.839.489	-746.785.485
2010	241.992.875.149	-420.141.506.897	375.823.202.067	-15.912.384.689

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre Çin dış ticaret dengesi incelendiğinde, tüketim malları grubunda sürekli fazla, ara mallarında sürekli açık olduğu görülmektedir. (Tablo 38) Sermaye mallarında denge, 1999 ve 2001 yıllarında açık, diğer yıllarda fazla vermiştir. Ara mallardaki açık, sermaye ve tüketim mallarındaki fazla artış eğilimindedir.

3.2.2.Çin'in ithalatının uluslararası standart ticaret sınıflamasına göre analizi

Çin'in ithalatı ürün grupları bazında incelendiğinde, tüm ürünlerde artmış olduğu görülmektedir. (Tablo 39) 1998-2008 döneminde ithalat tarım ürünlerinde % 588, madencilik ürünlerinde % 2.129, sanayi ürünlerinde % 549 artmıştır. DTÖ üyeliği sonrası artış tarım ürünlerinde % 438, madencilik ürünlerinde % 1.072, sanayi ürünlerinde % 371 olmuştur. Bu verilere göre, en düşük oranlı artış sanayi, en yüksek artış madencilik ürünlerinde gerçekleşmiştir. Tarım ürünleri ithalatındaki artışın 2001, 2002 ve 2005 yılları haricinde yüksek oranlarda olduğu dikkat çekmektedir. (Tablo 40)

Tablo 39.Çin İthalat (SITC Rev.3) (ABD Doları)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	12.609.534.418	20.124.758.562	45.189.054.838
1.1.Gıda ürünleri	6.684.582.051	9.366.241.592	21.540.741.822
1.1.1.Balık	667.371.887	1.319.018.604	2.874.648.040
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	6.017.210.164	8.047.222.988	18.666.093.782
1.2.Tarım hammaddeleri	5.924.952.367	10.758.516.970	23.648.313.016
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKITLAR	13.810.371.149	31.824.771.046	119.612.107.484
2.1.Metal cevherleri,mineral mad.	3.563.813.226	8.152.772.255	38.577.619.767
2.2.Yakıtlar	6.775.353.434	17.465.737.627	63.947.061.520
2.2.1.Kömür	68.713.847	90.030.268	1.387.381.612
2.2.2.Petrol	5.882.204.283	15.896.874.549	59.462.510.160
2.2.3.Doğalgaz	824.039.691	1.384.042.605	2.837.440.134
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	3.471.204.489	6.206.261.164	17.087.426.197
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	113.054.316.837	189.920.965.606	493.140.886.629
3.1.Demir ve çelik ürünleri	6.488.867.178	10.749.114.270	26.341.085.254
3.2.Kimya ürünleri	20.158.486.728	32.104.445.664	77.734.209.246
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	533.511.961	1.217.527.656	2.308.798.790
3.2.2.Diğer Kimyasallar	19.624.974.767	30.886.918.008	75.425.410.456
3.2.2.1.Organik kimyasallar	3.512.231.825	8.867.480.842	27.926.507.340
3.2.2.2.Plastikler	9.696.494.172	14.172.072.813	30.806.326.557
3.2.2.3.Inorganik kimyasallar	587.954.989	1.019.095.100	2.217.047.614
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	5.828.293.781	6.828.269.253	14.475.528.945
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	10.032.846.576	12.409.032.022	22.226.132.415
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	56.844.570.970	107.015.070.974	290.477.892.565
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	22.041.969.294	49.564.898.996	160.467.893.535
3.4.1.1.Verii işleme ve büro mak.	5.892.494.650	12.659.767.367	35.789.886.139
3.4.1.2.Haberleşme araçları	7.817.854.666	13.293.239.331	29.362.315.979
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	8.331.619.978	23.611.892.298	95.315.691.417
3.4.2.Ulaştırma araçları	6.288.233.021	11.600.791.091	24.004.198.048
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	2.060.998.549	4.912.262.384	13.545.034.436
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	4.227.234.472	6.688.528.707	10.459.163.612
3.4.3.Diğer makinalar	28.514.368.655	45.849.380.887	106.005.800.982
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	3.463.346.272	3.842.378.030	8.136.550.899
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	16.787.337.911	25.928.654.320	56.110.574.067
3.4.3.3.Elektrik makinaları	8.263.684.472	16.078.348.537	41.758.676.016
3.5.Tekstil ürünleri	11.081.956.147	12.573.177.542	15.502.668.886
3.6.Giyim ürünleri	1.072.002.047	1.274.494.353	1.628.521.021
3.7.Çeşitli mamül eşya	7.375.587.191	13.795.630.781	59.230.377.242
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	405.891.705	604.661.679	1.321.206.211
3.7.1.1.Mobilya	96.190.311	237.198.554	615.506.134
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	19.281.603	37.893.219	163.997.796
3.7.1.3.Ayakkabı	290.419.791	329.569.906	541.702.281
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.	2.375.707.497	6.001.706.090	41.351.872.183
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	4.593.987.989	7.189.263.012	16.557.298.848
4.DİĞER	762.542.865	1.682.385.404	2.010.713.168
TOPLAM	140.236.765.269	243.552.880.618	659.952.762.119

Tablo 39.Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	86.807.210.398	76.616.848.206	108.259.802.245
1.1.Gıda ürünleri	49.521.665.938	45.248.357.243	59.556.203.347
1.1.1.Balık	3.690.847.430	3.617.258.061	4.412.725.873
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	45.830.818.508	41.631.099.182	55.143.477.474
1.2.Tarım hammaddeleri	37.285.544.460	31.368.490.963	48.703.598.898
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKIT.	307.869.238.443	250.455.548.428	375.013.389.986
2.1.Metal cevherleri mineral m.	106.531.979.260	88.770.298.532	136.730.697.925
2.2.Yakıtlar	169.241.993.878	123.962.753.683	188.957.734.443
2.2.1.Kömür	3.733.582.385	10.930.555.640	18.215.454.849
2.2.2.Petrol	162.374.419.837	109.350.665.589	164.100.486.735
2.2.3.Doğalgaz	2.901.531.013	3.369.722.918	6.367.432.784
2.3.Demir ihtiva etmeyen maden.	32.095.265.305	37.722.496.213	49.324.957.618
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	733.474.002.319	675.171.787.349	894.290.347.314
3.1.Demir ve çelik ürünleri	27.148.957.211	26.476.345.132	25.053.981.631
3.2.Kimya ürünleri	118.996.798.573	111.972.959.132	149.416.780.977
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	5.529.798.535	6.699.375.857	8.030.463.026
3.2.2.Diğer Kimyasallar	113.467.000.038	105.273.583.275	141.386.317.951
3.2.2.1.Organik kimyasallar	39.035.467.617	35.880.918.963	47.902.256.287
3.2.2.2.Plastikler	45.472.973.276	45.378.513.486	59.670.380.055
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	7.416.106.371	4.953.832.882	8.459.506.790
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	21.542.452.774	19.060.317.944	25.354.174.819
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	31.632.056.341	28.588.449.896	39.198.836.067
3.4.Makinalar ve ulaştırma araç.	441.952.560.075	408.259.216.514	549.686.383.616
3.4.1.Büro ve haberleşme araç.	231.907.984.232	214.048.965.155	278.042.998.237
3.4.1.1.Veri işleme ve büro mak.	46.890.852.520	43.059.524.745	56.821.554.885
3.4.1.2.Haberleşme araçları	36.896.550.189	34.065.183.363	40.226.868.918
3.4.1.3.Entegre devre.,elek. par.	148.120.581.523	136.924.257.047	180.994.574.434
3.4.2.Ulaştırma araçları	48.855.765.253	51.970.506.659	78.138.473.738
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	29.068.783.513	30.848.302.729	53.043.443.716
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	19.786.981.740	21.122.203.930	25.095.030.022
3.4.3.Diğer makinalar	161.188.810.590	142.239.744.700	193.504.911.641
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	11.170.373.412	10.959.828.177	12.250.648.722
3.4.3.2.Elektrikli olmayan mak.	82.337.795.261	70.364.224.481	101.306.823.001
3.4.3.3.Elektrik makinaları	67.680.641.917	60.915.692.042	79.947.439.918
3.5.Tekstil ürünleri	16.288.626.716	14.944.663.252	17.678.645.880
3.6.Giyim ürünleri	2.282.496.480	1.842.382.896	2.518.363.221
3.7.Çeşitli mamül eşya	95.172.506.923	83.087.770.527	110.737.355.922
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	2.721.737.619	2.676.462.307	3.674.651.276
3.7.1.1.Mobilya	1.160.252.039	1.225.268.159	1.640.892.277
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	546.141.908	570.711.683	915.493.985
3.7.1.3.Ayakkabı	1.015.343.672	880.482.465	1.118.265.014
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	66.166.694.340	55.238.013.722	75.137.445.694
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	26.284.074.964	25.173.294.498	31.925.258.952
4.DİĞER	4.411.710.282	3.311.041.223	18.438.025.713
TOPLAM	1.132.562.161.442	1.005.555.225.206	1.396.001.565.258

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 40.Çin İthalat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	10	41	3	9	40	39	7	14	27	33	-12	41
Gıda ürünleri	1	34	4	6	51	41	2	6	41	53	-9	32
Balık	32	37	9	18	19	26	23	10	10	6	-2	22
Diğer gıda ürünleri	-3	34	3	4	57	43	-1	6	47	58	-9	32
Tarım hammaddeleri	20	47	2	11	30	36	12	22	15	13	-16	55
MAD. ve YAK.	28	92	-6	10	50	70	34	32	33	46	-19	50
Metal cevherleri	14	61	24	0	61	106	43	20	57	46	-17	54
Yakıtlar	32	132	-15	10	51	64	33	39	18	61	-27	52
Kömür	-11	14	28	276	9	145	54	17	51	52	193	67
Petrol	30	148	-16	8	55	67	34	41	18	63	-33	50
Doğalgaz	45	29	-10	15	24	22	17	7	2	-6	16	89
Demir ihtiva etm.m.	36	43	-8	21	35	40	21	33	44	-2	18	31
SANAYİ	17	28	12	25	39	30	15	18	17	8	-8	32
Demir ve çelik ürün.	15	29	11	27	62	6	13	-18	12	12	-2	-5
Kimya ürünleri	19	26	6	22	25	34	19	12	23	11	-6	33
Tıp ve eczacılık	54	16	28	18	19	11	22	18	43	42	21	20
Diğer kimyasal	18	26	6	22	26	34	19	12	23	10	-7	34
Organik kim.	54	53	7	24	44	50	18	7	28	2	-8	34
Plastikler	10	25	6	14	20	34	19	14	21	8	0	31
İnorganik kim.	12	35	14	17	13	42	16	47	36	67	-33	71
Diğer kimya ü.	10	5	1	36	15	12	20	12	14	16	-12	33
Diğer işlenmiş m.	10	14	-1	15	22	21	5	18	12	8	-10	37
Makinalar ve ulaş.	22	32	16	28	41	31	15	23	16	7	-8	35
Büro ve haber.	38	46	12	34	45	34	25	23	14	2	-8	30
Veri işleme ve b.	31	40	17	35	42	22	21	14	12	3	-8	32
Haberleşme a.	20	33	7	6	38	26	19	21	1	3	-8	18
Entegre devreler	61	58	12	49	49	42	28	28	19	2	-8	32
Ulaştırma araçları	15	7	51	17	53	15	1	46	19	17	6	50
Otomotiv ürünleri	23	50	29	42	84	13	-6	37	29	21	6	72
Diğer ulaştırma	10	-17	72	-2	21	17	12	57	8	12	7	19
Diğer makinalar	11	25	15	24	33	32	6	17	16	12	-12	36
Güç üreten mak.	1	17	-6	17	15	31	20	3	14	17	-2	12
Elektrikli olmayan m.	7	19	21	26	34	32	-3	13	13	15	-15	44
Elektrik mak.	24	39	13	24	34	33	17	25	21	7	-10	31
Tekstil ürünleri	0	16	-2	4	9	8	1	6	2	-2	-8	18
Giyim ürünleri	3	8	7	6	5	8	6	6	15	16	-19	37
Çeşitli mamül eşya	16	34	20	34	71	54	22	17	23	12	-13	33
Kişisel ve ev	8	20	15	6	51	30	5	22	33	28	-2	37
Mobilya	10	61	39	24	80	27	-8	24	37	11	6	34
Seyahat eşyası	32	29	15	10	52	79	44	43	51	54	4	60
Ayakkabı	5	5	3	-8	23	27	14	12	19	40	-13	27
Mesleki,ilmi,kont.	25	49	35	65	105	64	24	17	23	11	-17	36
Diğer çeşitli m.	12	26	10	10	31	36	18	17	21	12	-4	27
DİĞER	81	25	-3	-7	-18	19	31	1	21	79	-25	457
TOPLAM	18	36	8	21	40	36	18	20	21	18	-11	39

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 41. Çin İthalat (SITC Rev.3) İçinde Pay (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM ÜR.	9,0	8,4	8,7	8,3	7,4	7,4	7,5	6,8	6,5	6,8	7,7	7,6	7,8
Gıda	4,8	4,1	4,0	3,8	3,4	3,6	3,8	3,3	2,9	3,4	4,4	4,5	4,3
Balık	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3
Diğer Gıda	4,3	3,5	3,5	3,3	2,8	3,2	3,3	2,8	2,5	3,0	4,0	4,1	4,0
Hammaddeler	4,2	4,3	4,7	4,4	4,1	3,8	3,8	3,6	3,6	3,4	3,3	3,1	3,5
MAD. VE YAK	9,8	10,7	15,1	13,1	11,8	12,7	15,9	18,1	20,0	22,0	27,2	24,9	26,9
Metal cev.	2,5	2,5	2,9	3,3	2,8	3,2	4,8	5,8	5,9	7,6	9,4	8,8	9,8
Yakıtlar	4,8	5,4	9,2	7,2	6,5	7,1	8,6	9,7	11,2	11,0	14,9	12,3	13,5
Kömür	0,05	0,04	0,03	0,04	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	1,1	1,3
Petrol	4,2	4,6	8,4	6,5	5,8	6,5	7,9	9,0	10,6	10,4	14,3	10,9	11,8
Doğalgaz	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5
Demir iht etm.	2,5	2,8	3,0	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,9	3,4	2,8	3,8	3,5
SANAYİ	80,6	80,1	75,5	78,0	80,2	79,6	76,3	74,7	73,2	70,9	64,8	67,1	64,1
Demir çelik	4,6	4,5	4,3	4,4	4,6	5,3	4,2	4,0	2,7	2,5	2,4	2,6	1,8
Kimya ürünleri	14,4	14,5	13,4	13,2	13,2	11,9	11,7	11,8	11,0	11,2	10,5	11,1	10,7
Tıp ve ecz.	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,6
Diğer Kim.	14,0	14,0	13,0	12,7	12,7	11,5	11,3	11,4	10,7	10,8	10,0	10,5	10,1
Organik	2,5	3,3	3,7	3,6	3,7	3,8	4,2	4,2	3,8	4,0	3,4	3,6	3,4
Plastikler	6,9	6,5	5,9	5,8	5,5	4,7	4,6	4,7	4,4	4,4	4,0	4,5	4,3
İnorganik	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,5	0,6
Diğer kimya	4,2	3,9	3,0	2,8	3,2	2,6	2,1	2,2	2,1	1,9	1,9	1,9	1,8
Diğer işlen.	7,2	6,7	5,6	5,1	4,8	4,2	3,8	3,4	3,3	3,1	2,8	2,8	2,8
Makinalar, ul.	40,5	41,9	40,8	43,9	46,4	46,7	45,0	44,0	45,1	43,2	39,0	40,6	39,4
Büro ve hab.	15,7	18,4	19,7	20,4	22,5	23,3	22,9	24,3	25,0	23,7	20,5	21,3	19,9
Veri işleme	4,2	4,7	4,8	5,2	5,8	5,9	5,3	5,4	5,1	4,8	4,1	4,3	4,1
Haberleşme	5,6	5,7	5,5	5,5	4,8	4,7	4,4	4,4	4,5	3,7	3,3	3,4	2,9
Entegre dev.	5,9	8,1	9,4	9,7	11,9	12,7	13,3	14,4	15,4	15,2	13,1	13,6	13,0
Ulaştırma ar.	4,5	4,4	3,4	4,8	4,6	5,0	4,2	3,6	4,4	4,4	4,3	5,2	5,6
Otomotiv ür.	1,5	1,5	1,7	2,0	2,4	3,1	2,6	2,1	2,3	2,5	2,6	3,1	3,8
Diğer ulaş.	3,0	2,8	1,7	2,7	2,2	1,9	1,7	1,6	2,1	1,8	1,7	2,1	1,8
Diğer mak.	20,3	19,2	17,7	18,8	19,3	18,4	17,9	16,1	15,7	15,1	14,2	14,1	13,9
Güç üreten m.	2,5	2,1	1,8	1,6	1,5	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0	1,1	0,9
Elektrikli olm.	12,0	10,8	9,5	10,6	11,1	10,6	10,3	8,5	8,0	7,5	7,3	7,0	7,3
Elektrik mak.	5,9	6,2	6,3	6,6	6,7	6,5	6,3	6,3	6,6	6,6	6,0	6,1	5,7
Tekstil ürünleri	7,9	6,7	5,7	5,2	4,4	3,4	2,7	2,3	2,1	1,7	1,4	1,5	1,3
Giyim ürünleri	0,8	0,7	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Çeşitli mamül	5,3	5,2	5,1	5,7	6,2	7,7	8,7	9,0	8,8	8,9	8,4	8,3	7,9
Kişisel ve ev	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Mobilya	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Seyahat eş.	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,03	0,04	0,05	0,1	0,1
Ayakkabı	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Mesleki, ilmi	1,7	1,8	2,0	2,5	3,3	4,9	5,9	6,3	6,1	6,2	5,8	5,5	5,4
Diğer çeşitli	3,3	3,1	2,9	3,0	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,3	2,5	2,3
DİĞER	0,5	0,8	0,8	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	1,2
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Uluslararası krizin etkisi incelendiğinde, en yüksek oranda daralmanın % 19 ile madencilik ürünlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Tarım ürünleri ithalatı % 12, sanayi ürünleri ithalatı % 8 azalmıştır. 2010 yılında ithalat madencilik ürünlerinde % 50, tarım ürünlerinde % 41, sanayi ürünlerinde % 32 artmıştır. Bu değişim oranları ile 2010 yılında kriz öncesinin üzerinde ithalat gerçekleştirilmiştir.

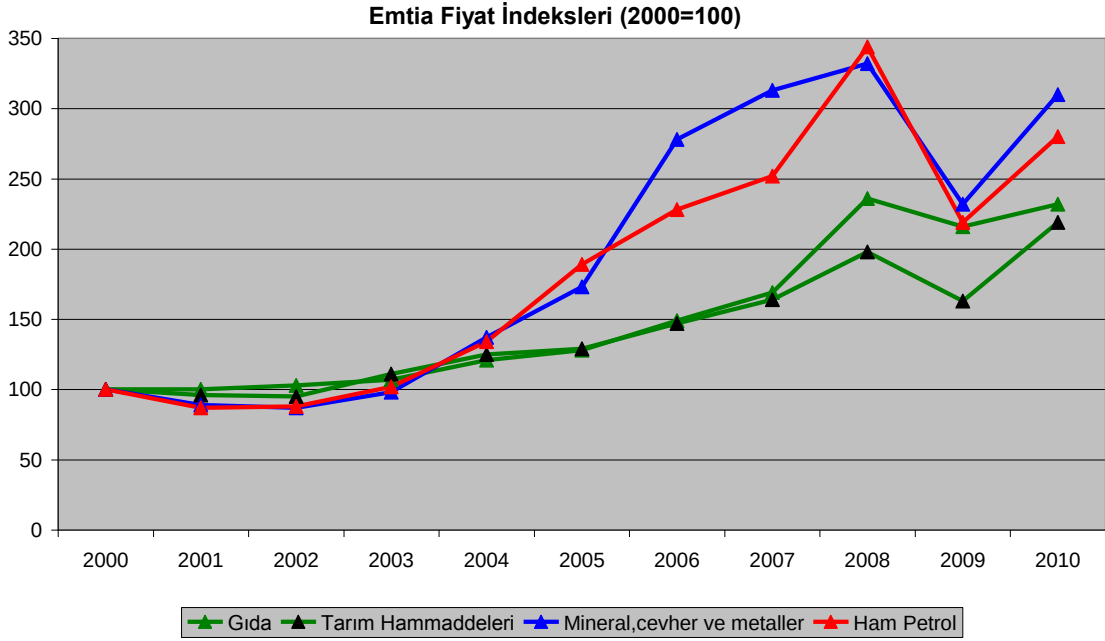
İthalatta ürün gruplarının farklı değişim oranlarına ulaşması toplam içindeki paylarını değiştirmiştir.(Tablo 41) Tarım ürünlerinin 1998 yılında % 9 olan payı 2006 yılında % 6.5'e gerilemiş ancak sonraki dönemde artarak 2010 yılında % 7.8'e ulaşmıştır.

Ekonomik büyüme daha fazla hammadde ve enerji tüketimini gerekli kılmaktadır. 2009 yılında Çin ABD'yi geride bırakarak dünyanın en büyük birincil enerji tüketicisi olmuştur. Çin'in kaynakları büyüyen ekonomisi karşısında yetersiz kalırken artan hammadde ve enerji tüketimine bağlı olarak Çin'in ithalatı içinde madencilik ürünlerinin payı hızla yükselmektedir.

Madencilik ürünlerinin ithalat içindeki payı 1998 yılında % 9.8 iken 2008 yılında % 27.2'ye yükselmiş, 2010 yılında % 26.9'a gerilemiştir. Madencilik ürünleri içinde petrol en büyük paya sahiptir. Petrolü metal cevherleri ve mineral maddeler grubu izlemektedir. Bu ithalat profili ile enerji güvenliği Çin için stratejik önemini her geçen gün arttırmaktadır. Enerji güvenliğini sağlamak isteyen Çin ülke dışındaki yatırımlarını bu ihtiyaç doğrultusunda yönlendirmektedir.

Toplam ithalat içinde sanayi ürünlerinin payı 1998 yılından itibaren azalma eğilimi göstermektedir. 1998 yılında sanayi ürünlerinin payı % 80.6 iken 2010 yılında % 64.1'e gerilemiştir. Sanayi ürünleri içinde en büyük paya makinalar ve ulaştırma araçları grubu sahiptir. Entegre devreler, elektronik parçalar alt grubunun ithalatta en büyük paya sahip olduğu görülmektedir.

Çin'in hammadde ithalatını arttırması uluslar arası piyasalarda emtia fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır.(Şekil 62) Tarım hammadde fiyatlarında 2002 yılında başlayan fiyat artışları ile indeks 2008 yılında 198'e çıkmış, 2009 yılında 163'e düşse de 2010 yılında 219'a ulaşmıştır.

Şekil 62.Emtia Fiyat İndeksleri

Kaynak:UNCTAD,Commodities. <http://unctadstat.unctad.org> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Gıda fiyatlarındaki yükseliş tarım hammaddelerinin üzerinde gerçekleşmiştir. 2001 yılından itibaren artış eğilimine giren gıda fiyat indeksi 2008 yılında 236'ya ulaşmıştır. 2009 yılında 216'ya düşen indeks 2010 yılında 232'ye yükselmiştir.

Emtia fiyatlarındaki en yüksek artış mineral, cevher ve metaller grubunda gerçekleşmiştir. 2003 yılında mineral, cevher ve metaller fiyat indeksi 98 iken 2008 yılında 332'ye ulaşmıştır. Fiyatlar 2009 yılında düşmüş ancak 2010 yılında tekrar artmış, indeks 310'a yükselmiştir. Ham petrol fiyatları da benzer bir seyir izlemiştir. 2002 yılında 88 olan indeks değeri 2008 yılında 344'e yükselmiştir. 2009 yılında indeks 219'a düşmüş fakat 2010 yılında 280'e ulaşmıştır.

Gıda ve hammadde fiyatlarının artması enflasyon üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Uluslar arası piyasalarda olduğu gibi Çin iç piyasasında da gıda fiyatlarının artması tüketici fiyat indeksinin yükselmesinde en önemli faktör¹⁵⁵ olmaktadır.

Çin dış ticaret dengesi ürün grupları bazında incelendiğinde, tarım ve madencilik ürünlerinde açık, sanayi ürünlerinde fazla verdiği görülmektedir. (Tablo 42) Tarım ve madencilik sektöründeki açık artma eğilimindedir.

1958-1961 döneminin büyük kıtlığını yaşayan Çin gıda ürünleri ithalatını her geçen gün arttırmaktadır. Buna bağlı olarak 2000 yılından itibaren net tarım ürünleri ithalatçısı, 2008 yılından itibaren de, balık ürünlerindeki fazlaya rağmen, net gıda ürünleri ithalatçısı olmuştur. Gıda güvenliği Çin için geçmişte olduğu gibi günümüzde de birinci derecede stratejik tehdit olmaya devam etmektedir.

Çin dış ticareti madencilik ürünlerinde de açık vermektedir. Madencilik ürünlerindeki açıkta petrol ürünleri ve metal cevherleri, mineral maddeler belirleyici olmaktadır. Dünyanın en büyük kömür yataklarına sahip olan ülke kömür ürünlerinde de 2009 yılından itibaren net ithalatçı haline gelmiştir.

Çin dış ticareti sanayi ürünlerinde fazla vermektedir. Alt sektörler incelendiğinde, kimya, plastik, entegre devreler ve elektronik parçalar, otomotiv, elektrikli olmayan makinalar (2010 yılı), mesleki,ilmi kontrol alet ve cihazlar grubunda açık, diğer ürün gruplarında fazla verdiği görülmektedir. En büyük açık entegre devreler,elektronik ürünler grubunda gerçekleşmektedir.

Çin sanayi ürünleri dış ticareti en büyük fazlayı makinalar ve ulaştırma araçları sektöründe vermektedir. Sektörün alt grubu büro ve haberleşme araçları dış ticaret fazlası tekstil ve giyim sektörlerinin üzerindedir.

¹⁵⁵NBSC.http://www.stats.gov.cn/english/newsandcomingevents/t20110809_402745925.htm
(Erişim tarihi:20.09.2011)

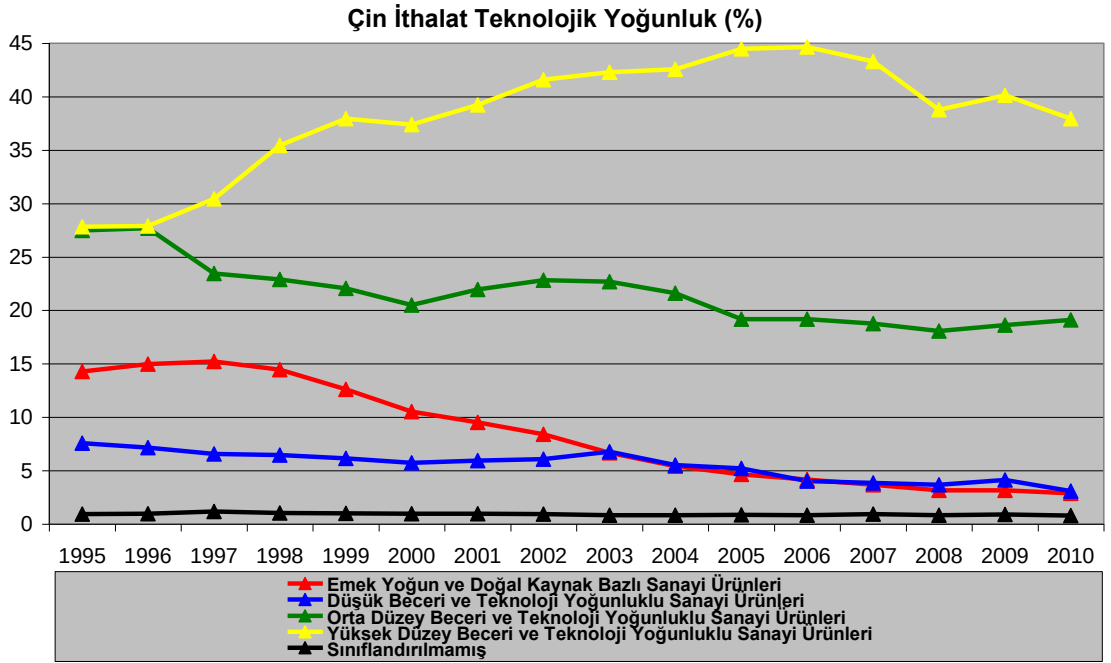
Tablo 42.Çin Dış Ticaret (SITC Rev.3) Dengesi (ABD Doları)

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	-44.548.894.741	-35.734.268.274	-56.652.919.055
1.1.Gıda ürünleri	-13.634.197.431	-9.929.796.484	-15.403.681.095
1.1.1.Balık	6.397.231.284	6.605.259.211	8.785.354.104
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	-20.031.428.715	-16.535.055.695	-24.189.035.199
1.2.Tarım hammaddeleri	-30.914.697.310	-25.804.471.790	-41.249.237.960
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAK.	-252.609.736.293	-216.127.022.844	-326.953.493.378
2.1.Metal cevherleri min. mad.	-102.584.951.250	-86.913.850.281	-133.289.234.223
2.2.Yakıtlar	-137.469.071.060	-103.579.978.497	-162.284.642.714
2.2.1.Kömür	7.386.202.147	-8.349.809.005	-14.573.054.372
2.2.2.Petrol	-143.720.885.331	-93.558.615.344	-143.730.726.338
2.2.3.Doğalgaz	-1.893.656.869	-2.438.598.391	-4.879.693.732
2.3.Demir ihtiva etmeyen mad.	-12.555.713.983	-25.633.194.066	-31.379.616.441
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	597.913.891.562	449.571.499.621	582.241.220.129
3.1.Demir ve çelik ürünleri	43.802.074.827	-2.816.254.374	14.510.968.362
3.2.Kimya ürünleri	-39.684.199.856	-49.965.142.009	-61.897.921.765
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	2.561.096.541	1.914.359.546	2.649.993.521
3.2.2.Diğer kimyasallar	-42.245.296.397	-51.879.501.555	-64.547.915.286
3.2.2.1.Organik kimyasallar	-14.891.265.198	-16.601.937.633	-22.321.561.250
3.2.2.2.Plastikler	-33.252.788.057	-36.003.191.142	-45.383.807.720
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	5.887.930.365	2.831.030.885	3.269.641.876
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	10.826.493	-2.105.403.665	-112.188.192
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	74.901.992.017	60.613.266.066	75.537.131.431
3.4.Makinalar ve ulaştırma ar.	232.112.444.759	182.868.293.938	231.388.094.517
3.4.1.Büro ve haber. araç.	150.364.763.066	132.398.883.904	171.297.485.882
3.4.1.1.Verii işleme ve b. mak.	129.948.256.002	114.261.152.012	149.169.577.501
3.4.1.2.Haberleşme araçları	125.051.154.197	114.733.797.087	140.199.008.067
3.4.1.3.Entegre dev.,elekt. par.	-104.634.647.133	-96.596.065.195	-118.071.099.686
3.4.2.Ulaştırma araçları	27.389.494.715	12.784.275.941	17.534.552.967
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	-432.644.340	-10.995.419.831	-25.004.999.135
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	27.822.139.055	23.779.695.772	42.539.552.102
3.4.3.Diğer makinalar	54.358.186.978	37.685.134.093	42.556.055.668
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	5.922.134.642	4.784.651.683	7.289.208.127
3.4.3.2.Elektrikli olm. mak.	8.543.392.538	1.535.963.154	-8.877.331.379
3.4.3.3.Elektrik makinaları	39.892.659.798	31.364.519.256	44.144.178.920
3.5.Tekstil ürünleri	49.077.956.743	44.878.839.229	59.192.851.584
3.6.Giyim ürünleri	118.122.251.123	105.421.348.466	127.301.923.170
3.7.Çeşitli mamül eşya	119.581.371.949	108.571.148.305	136.208.172.830
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	73.062.976.315	68.265.672.942	89.016.134.616
3.7.1.1.Mobilya	30.676.246.212	28.803.737.297	37.280.579.730
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	13.681.635.518	12.326.149.992	17.219.969.393
3.7.1.3.Ayakkabı	28.705.094.585	27.135.785.653	34.515.585.493
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	-30.641.410.091	-23.800.102.125	-32.981.977.729
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	77.159.805.725	64.105.577.488	80.174.015.943
4.DİĞER	-2.624.355.890	-1.618.675.629	-16.872.622.066
TOPLAM	298.130.904.638	196.091.532.874	181.762.185.630

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

3.2.3.Çin'in ithalatının teknoloji analizi

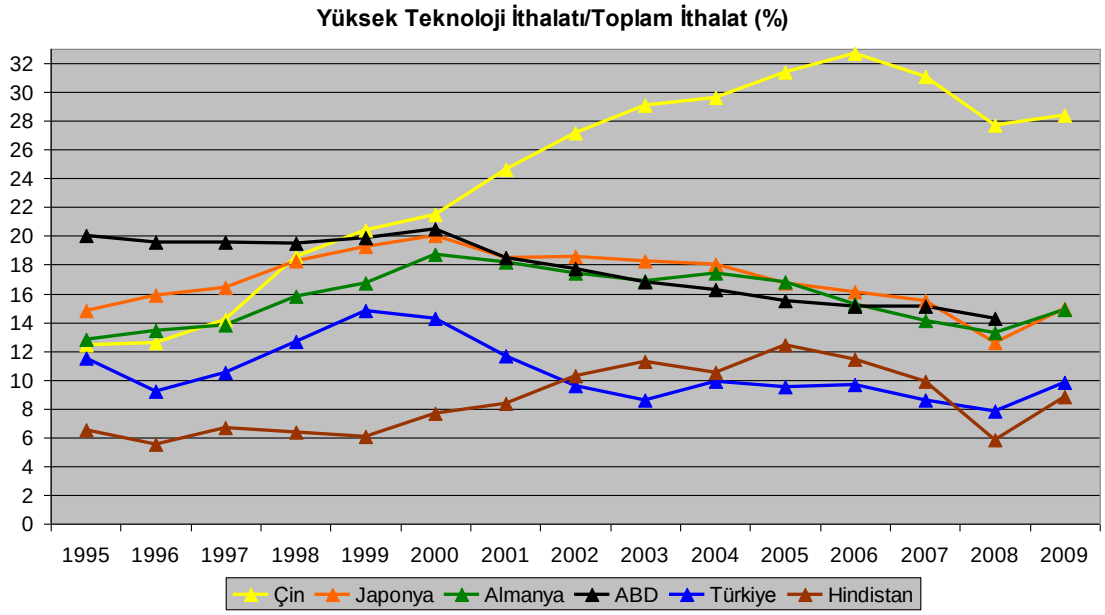
Çin'in ithalatının teknolojik yapısı incelendiğinde, yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğun ürünlerin payının 2006 yılına kadar arttığı, sonraki dönemde azaldığı görülmektedir.(Şekil 63) Diğer tüm teknoloji yoğunluklu ürünlerin payı 1995 yılından itibaren azalmıştır.

Şekil 63.Çin İthalat Teknolojik Yoğunluk

Kaynak:UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre, 1995 yılında Çin'in ithalatının % 12.4'ü yüksek teknoloji ürünlerinden oluşurken bu oran 2006 yılında % 32.7'ye ulaşmış, 2008 yılında % 27.7'ye gerilemiştir.(Şekil 64) Teknoloji göstergesinde 2007 yılında zirveye ulaşan Çin'in ithalatı içindeki ileri teknoloji ürünlerin payının 2006 sonrasında azalması dikkat çekmektedir.

Şekil 64.İthalat İçinde Yüksek Teknoloji Payı (%) (SITC Rev.3 ve Rev.4)

Kaynak:EUROSTAT, Science,Technology,Innovation Database.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

3.2.4.Çin'in ithalatının ülkeler analizi

Çin'in ithalatındaki ilk 20 ülke incelendiğinde, bu ülkelerin ileri teknoloji ürünler üreten gelişmiş veya zengin doğal kaynaklara sahip ülkeler olduğu görülmektedir. (Tablo 43) Çin'in ihracatında ABD ve Avrupa ülkeleri ağırlıkta iken ithalatında ilk üç sırayı Asya ülkeleri almaktadır. Ülkenin hammadde ihtiyacına bağlı olarak Avustralya, Suudi Arabistan, Rusya, Angola, Endonezya, İran, Şili ve Filipinler ithalatta önemli ülkeler haline gelmiştir.

Çin'in en çok ihracat yaptığı ülke olan ABD, 2010 yılı verilerine göre yapılan sıralamada ithalatta dördüncü sırada yer almaktadır. Avrupa ülkelerinden sadece Almanya ve Fransa Çin'in en çok ithalat yaptığı ilk 20 ülke arasına girebilmiştir. Bu haliyle Çin dış ticareti, komşu gelişmiş ülkeler ve doğal kaynak zengini ülkelerden ithalat, Avrupa ve ABD'ye ihracat şeklini almıştır.

Tablo 43.Çin Ülkelere Göre İthalat (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
Japonya	28.275.038.208	150.600.041.097	130.937.524.825	176.736.084.144
Kore	15.014.308.864	112.137.921.096	102.551.711.648	138.339.223.044
Tayvan	16.631.012.733	103.338.102.993	85.722.960.605	115.733.646.001
ABD	16.883.462.144	81.585.556.125	77.755.100.817	102.734.184.535
Almanya	7.020.603.392	55.789.930.102	55.764.084.071	74.251.272.075
Avustralya	2.682.453.504	37.435.132.805	39.438.780.145	61.105.168.266
Malezya	2.673.791.488	32.101.396.273	32.330.690.825	50.430.149.705
Brezilya	1.133.103.360	29.863.442.631	28.280.982.512	38.099.447.351
Tayland	2.413.936.128	25.656.736.974	24.896.941.868	33.193.365.016
S.Arabistan	803.585.088	31.022.697.923	23.620.243.562	32.829.047.702
Rusya	3.640.993.792	23.832.761.729	21.282.952.148	25.913.993.644
Singapur	4.235.350.784	20.171.264.550	17.796.637.195	24.728.920.282
Angola	153.697.712	22.382.523.829	14.675.830.702	22.815.049.454
Hindistan	905.707.584	20.258.886.260	13.714.288.921	20.846.313.421
Endonezya	2.460.822.016	14.322.934.795	13.663.782.584	20.795.188.520
İran	558.318.784	19.594.195.353	13.286.547.277	18.300.891.267
Şili	421.444.768	11.172.814.370	12.790.520.497	17.935.193.272
Fransa	3.205.107.712	15.644.105.129	13.031.124.186	17.116.565.094
Filipinler	514.340.288	19.504.743.994	11.946.610.452	16.220.254.753
Kanada	2.237.152.512	12.673.350.929	12.026.170.244	14.921.961.381

Kaynaklar:1- UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

2-UNCTAD,International Merchandise Trade. <http://unctadstat.unctad.org/>

(Erişim tarihi:20.09.2011) (Tayvan)

Tablo 44.Çin Ülkelere Göre İthalat Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Japonya	19	23	3	25	39	27	6	15	16	12	-13	35
Kore	15	35	1	22	51	44	23	17	16	8	-9	35
Tayvan	17	31	7	39	30	31	15	17	16	2	-17	35
ABD	15	15	17	4	25	32	9	22	17	17	-5	32
Almanya	19	25	32	19	48	25	1	23	20	23	0	33
Avustralya	34	39	8	8	25	58	40	19	34	45	5	55
Malezya	35	52	13	50	50	30	11	17	22	12	1	56
Brezilya	-15	67	45	28	95	48	15	29	42	63	-5	35
Tayland	15	58	8	19	58	31	21	28	26	13	-3	33
S.Arabistan	13	114	39	26	51	45	63	23	16	77	-24	39
Rusya	16	37	38	6	16	25	31	10	12	21	-11	22
Singapur	-4	25	1	37	49	33	18	7	-1	15	-12	39
Angola	131	418	-61	51	103	114	40	66	18	74	-34	55
Hindistan	-9	64	26	34	87	81	27	5	42	39	-32	52
Endonezya	24	44	-12	16	27	26	17	14	30	15	-5	52
İran	23	159	37	-3	41	36	51	47	34	47	-32	38
Şili	57	102	-3	20	43	63	36	15	79	9	14	40
Fransa	18	4	4	4	43	25	18	25	18	17	-17	31
Filipinler	76	85	16	65	96	44	42	37	31	-16	-39	36
Kanada	4	61	7	-10	21	68	2	2	43	15	-5	24

Kaynak:UN COMTRADE ve UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 45.Çin İthalat Ülke Payları (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Japonya	20,2	20,4	18,4	17,6	18,1	18,0	16,8	15,2	14,6	14,0	13,3	13,0	12,7
Kore	10,7	10,4	10,3	9,6	9,7	10,4	11,1	11,6	11,3	10,9	9,9	10,2	9,9
Tayvan	11,9	11,8	11,3	11,2	12,9	12,0	11,5	11,3	11,0	10,6	9,1	8,5	8,3
ABD	12,0	11,8	9,9	10,8	9,2	8,2	8,0	7,4	7,5	7,3	7,2	7,7	7,4
Almanya	5,0	5,0	4,6	5,7	5,6	5,9	5,4	4,7	4,8	4,7	4,9	5,5	5,3
Avustralya	1,9	2,2	2,2	2,2	2,0	1,8	2,1	2,5	2,4	2,7	3,3	3,9	4,4
Malezya	1,9	2,2	2,4	2,5	3,1	3,4	3,2	3,0	3,0	3,0	2,8	3,2	3,6
Brezilya	0,8	0,6	0,7	1,0	1,0	1,4	1,5	1,5	1,6	1,9	2,6	2,8	2,7
Tayland	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9	2,1	2,1	2,1	2,3	2,4	2,3	2,5	2,4
S. Arabistan	0,6	0,6	0,9	1,1	1,2	1,3	1,3	1,9	1,9	1,8	2,7	2,3	2,4
Rusya	2,6	2,5	2,6	3,3	2,8	2,4	2,2	2,4	2,2	2,1	2,1	2,1	1,9
Singapur	3,0	2,5	2,2	2,1	2,4	2,5	2,5	2,5	2,2	1,8	1,8	1,8	1,8
Angola	0,1	0,2	0,8	0,3	0,4	0,5	0,8	1,0	1,4	1,3	2,0	1,5	1,6
Hindistan	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8	1,0	1,4	1,5	1,3	1,5	1,8	1,4	1,5
Endonezya	1,8	1,8	2,0	1,6	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5
İran	0,4	0,4	0,8	1,0	0,8	0,8	0,8	1,0	1,3	1,4	1,7	1,3	1,3
Şili	0,3	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,7	0,8	0,7	1,1	1,0	1,3	1,3
Fransa	2,3	2,3	1,8	1,7	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2
Filipinler	0,4	0,5	0,7	0,8	1,1	1,5	1,6	2,0	2,2	2,4	1,7	1,2	1,2
Kanada	1,6	1,4	1,7	1,7	1,2	1,1	1,3	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2	1,1
Toplam	79,8	79,1	76,6	77,2	77,7	77,7	76,9	76,1	75,4	74,8	74,1	74,1	73,3

Kaynak:UN COMTRADE ve UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Çin'in ilk 20 ülkeden ithalatının genel olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir.(Tablo 44) Ancak 2009 krizi bu ülkelere ithalatı önemli ölçüde etkilemiştir. Almanya'dan yapılan ithalat değişmezken Avustralya ve Malezya'dan artmıştır. Diğer ülkelere gerçekleştirilen ithalatın azaldığı görülmektedir.

Uluslar arası kriz döneminde ithalattaki daralma ülkeler bazında farklılaşmıştır. Hammadde ithalatı yapılan ülkelere daralmanın daha yüksek oluşu dikkat çekmektedir. Krizin etkilerinin azalması ile birlikte gerçekleşen ithalat artışı da ülkeler bazında farklı oranlarda gerçekleşmiştir. Bu kez en yüksek oranlı genişleme hammadde zengini ülkelere yapılan ithalatta görülmektedir. 2010 yılında İran ve Filipinler haricinde diğer ülkelere ithalat 2008 yılının üzerinde gerçekleşmiştir.

İthalatın ülkeler bazında farklı değişim oranlarına ulaşması toplam içindeki paylarını etkilemiştir. (Tablo 45) Japonya, Kore, Tayvan, ABD, Rusya, Singapur, Endonezya, Fransa ve Kanada'nın payı 1998 yılına göre azalmış, Almanya, Avustralya, Malezya, Brezilya, Tayland, Suudi Arabistan, Angola, Hindistan, İran, Şili ve Filipinler'in payı artmıştır.

Çin'in ithalatında ilk 20 ülkenin yoğunluğunun azalmakta olduğu dikkat çekmektedir. 1998 yılında bu ülkelerin payı % 79.8 iken 2008 yılında % 74.1, 2010 yılında ise % 73.3'e gerilemiştir. Bu verilere göre Çin ithalat yaptığı ülkeleri çeşitlendirmektedir.

Tablo 46. Çin Dış Ticaret Ülkeler Dengesi (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
H. Kong	32.083.807.232	177.813.188.722	157.505.341.253	206.041.104.783
ABD	21.100.109.824	171.257.974.510	143.539.918.822	181.046.138.200
Hollanda	4.327.403.712	40.619.160.606	31.559.974.684	43.225.041.326
B. Krallık	2.679.196.160	26.530.957.810	23.400.007.169	27.461.860.944
Hindistan	110.963.968	11.326.494.407	15.952.270.720	20.067.644.876
İtalya	298.525.440	14.989.754.290	9.223.349.512	17.133.407.973
BAE	1.129.675.888	19.030.439.434	16.037.066.240	16.783.908.042
Fransa	-374.354.176	7.854.556.872	8.580.617.002	10.742.143.411
Singapur	-291.423.744	12.134.540.805	12.269.725.996	7.618.317.723
Kanada	-110.297.856	9.122.525.606	5.648.948.845	7.294.172.771
Rusya	-1.801.085.568	9.243.088.193	-3.769.180.733	3.698.080.059
Tayvan	-12.762.009.591	-77.460.808.192	-65.217.665.498	-86.058.724.092
Kore	-8.762.812.928	-38.205.931.577	-48.871.835.040	-69.572.911.914
Japonya	1.385.056.256	-34.467.586.581	-33.026.558.934	-55.692.119.615
Avustralya	-317.512.192	-15.187.868.545	-18.793.213.191	-33.884.904.522
Malezya	-1.077.419.520	-10.646.227.475	-12.698.751.976	-26.628.088.321
S. Arabistan	92.226.899	-20.199.229.955	-14.642.392.009	-22.462.603.156
Angola	-117.044.684	-19.440.054.073	-12.289.870.694	-20.811.176.878
Brezilya	-47.739.392	-11.055.985.339	-14.162.464.249	-13.638.795.485
Tayland	-1.155.864.064	-10.020.382.587	-11.589.843.762	-13.452.142.910
Şili	198.105.312	-4.986.010.452	-7.862.050.053	-9.910.263.747
Umman	-667.044.008	-10.832.332.389	-4.662.453.290	-8.834.706.646
İran	98.184.256	-11.430.767.287	-5.367.860.161	-7.208.703.488
Almanya	333.685.760	3.419.021.058	-5.844.519.792	-6.204.138.678
Filipinler	997.684.288	-10.372.512.929	-3.361.902.952	-4.679.977.433
Irak	44.814.816	-110.502.782	-1.459.662.223	-2.685.324.370

Kaynak: UN COMTRADE ve UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Çin dış ticaretinin ülkeler dengesi incelendiğinde en büyük fazlanın Hong Kong ve ABD ile olan ticarete gerçekleştiği görülmektedir.(Tablo 46) Bu iki ülkeyi (bölgeyi) Avrupa ülkeleri izlemektedir.

Çin, ABD ve Avrupa ülkelerinin çoğuyla dış ticaretinde fazla verirken, gelişmiş Asya ülkeleri ve doğal kaynak zengini ülkelere karşı açık vermektedir. En büyük açık Tayvan'la olan ticarettir. Tayvan'ı Kore ve Japonya izlemektedir. Çin'in açık verdiği ülkeler arasında Avrupa'dan sadece Almanya yer almaktadır.

Çin'in Fransa, Singapur, Kanada, Rusya ile ticareti 1998 yılında açık verirken sonraki dönemde fazla vermeye başlamıştır. Buna karşılık Japonya, Suudi Arabistan, Şili, İran, Almanya, Filipinler ve Irak'la ticaret 1998 yılında fazla verirken sonraki dönemde açık vermeye başlamıştır. Çin'in hammadde ithal ettiği ülkeler aynı zamanda dış ticarete açık verdiği ülkelerdir. Çin enerji güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Ancak sürekli artan ihtiyaç bu güvenceyi sağlamayı neredeyse imkansız hale getirmektedir.

Çin'in DTÖ katılım protokolü'nün 16. maddesi¹⁵⁶ üye ülkelere katılım tarihinden itibaren 12 yıl süreyle Çin menşeli bir ürünün ithalatının pazar bozulmasına yol açması veya yol açma tehdidi oluşturmaması durumunda önce Çin'le görüşmeler yapmak, 60 gün içerisinde mutabakat sağlanamadığı takdirde uygun gördüğü önlemi alarak DTÖ'ye bildirme hakkını tanımıştır. Birçok ülke¹⁵⁷ gibi ABD de Çin'e karşı anti dumping ve diğer korunma önlemleri almış¹⁵⁸ ancak Çin'in ihracatını arttırmasına engel olamamıştır. Çin'in ABD ile

¹⁵⁶United Nations Public Administration Network [UNPAN].Protocol on the accession of the People's Republic of China.

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN002123.pdf> (s.10) (Erişim tarihi 28.09.2011)

¹⁵⁷WTO(2009).WTO secretariat reports increase in new anti-dumping investigations. http://www.wto.org/english/news_e/pres09_e/pr556_e.htm (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹⁵⁸WTO (2011).United States-definitive anti-dumping and countervailing duties on certain products from China. <http://www.worldtradelaw.net/reports/wtoab/us-adcvdchina%28ab%29.pdf> (s.105) (Erişim tarihi:24.09.2011)

ticaretindeki fazlanın 2001-2007 döneminde ABD’de 2.295.300 iş kaybına yol açtığı hesaplanmıştır.¹⁵⁹

AB de Çin menşeli mallara karşı koruma önlemi almış¹⁶⁰ ancak Çin’in ihracatı artmaya devam etmiştir. DTÖ panellerinin bazıları koruma uygulamalarında Çin’in itirazlarını yerinde bulmuştur.¹⁶¹ Sonuçta Çin ihracatı karşısında örülen duvarlar kısa vadede kısmen etkili olsa da uzun dönemde etkisiz kalmaktadır.

4.Türkiye Dış Ticaretinin Yapısal Analizi

Türkiye’nin dış ticareti son on yılda ivme kazanmıştır. (Tablo 47) 1998 yılında 72.895.000.000 dolar olan dış ticaret hacmi 1999 ve 2001 yıllarında azalsa da diğer yıllarda artarak 2008 yılında 333.990.769.735 dolara ulaşmıştır. 2009 yılında % 27.2 daralan hacim 2010 yılında %23.2 artışla 299.395.891.324 dolara ulaşmış ancak 2008 yılının gerisinde kalmıştır. (Tablo 48)

Türkiye 1980 yılından bu yana istisnasız tüm yıllarda dış ticaret açığı vermiştir. İncelenen dönemde Türkiye’nin dış ticaret hacmi ile birlikte dış ticaret açığı da artmıştır. 2001 yılında 10.065.000.000 ABD doları olan dış ticaret açığı dönem içinde dalgalanmalar göstererek 2010 yılında Cumhuriyet tarihinin en yüksek düzeyi olan 71.597.542.364 dolara ulaşmıştır.

İhracat 1998 sonrasında sadece 2007 ve 2008 yıllarında ithalata göre daha yüksek performans sergilemiştir. İhracatın GSYİH’ya oranı incelendiğinde, 1998-2001 döneminde yükseldiği, 2001 kriziyle birlikte ivme kazandığı

¹⁵⁹R.E. Scott (2008).The China trade toll. Economic Policy Institute.

http://epi.3cdn.net/7fe94bbd84dcdd3c0c_7km6i2zsi.pdf (s.6) (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹⁶⁰WTO (2011).European Communities-definitive anti-dumping measures on certain iron or steel fasteners from China. http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds397_e.htm (Erişim tarihi:24.09.2011)

¹⁶¹U.S.Library of Congress (2010). WTO: Panel rules in China’s favor on anti-dumping complaint involving fasteners.

http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l205402421_text (Erişim tarihi: 24.09.2011)

gözlenmektedir. Oran 2002 ve 2003 yıllarında 2001 yılının gerisinde kalsa da 2004 yılından itibaren tekrar yükseliş eğilimine girmiştir. 2008 yılında % 18.1 olan ihracat/GSYİH oranı 2009 krizinin etkisiyle % 16.6'ya, 2010 yılında ise % 15.4'e gerilemiştir.

Tablo 47. Türkiye Dış Ticareti (ABD Doları)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1998	26.974.000.000	45.921.000.000	72.895.000.000	-18.947.000.000
1999	26.588.000.000	40.671.000.000	67.259.000.000	-14.083.000.000
2000	27.775.000.000	54.503.000.000	82.278.000.000	-26.728.000.000
2001	31.334.000.000	41.399.000.000	72.733.000.000	-10.065.000.000
2002	36.059.000.000	51.554.000.000	87.613.000.000	-15.495.000.000
2003	47.253.000.000	69.340.000.000	116.593.000.000	-22.087.000.000
2004	63.167.000.000	97.540.000.000	160.707.000.000	-34.373.000.000
2005	73.476.000.000	116.774.000.000	190.250.000.000	-43.298.000.000
2006	85.535.000.000	139.576.000.000	225.111.000.000	-54.041.000.000
2007	107.271.749.904	170.062.714.501	277.334.464.405	-62.790.964.597
2008	132.027.195.626	201.963.574.109	333.990.769.735	-69.936.378.483
2009	102.142.612.603	140.928.421.211	243.071.033.814	-38.785.808.608
2010	113.899.174.480	185.496.716.844	299.395.891.324	-71.597.542.364

Kaynak: WTO. <http://stat.wto.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 48. Türkiye Dış Ticaret Göstergeleri

	Değişim (%)				GSYİH'ya Oran (%)				İhracat/ İthalat (%)
	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	
1998	-	-	-	-	10,0	17,1	27,1	-7,0	58,7
1999	-1,4	-11,4	-7,7	-25,7	10,6	16,3	26,9	-5,6	65,4
2000	4,5	34,0	22,3	89,8	10,4	20,5	30,9	-10,0	51,0
2001	12,8	-24,0	-11,6	-62,3	16,0	21,2	37,2	-5,1	75,7
2002	15,1	24,5	20,5	53,9	15,5	22,2	37,7	-6,7	69,9
2003	31,0	34,5	33,1	42,5	15,6	22,9	38,4	-7,3	68,1
2004	33,7	40,7	37,8	55,6	16,1	24,9	41,0	-8,8	64,8
2005	16,3	19,7	18,4	26,0	15,2	24,2	39,4	-9,0	62,9
2006	16,4	19,5	18,3	24,8	16,2	26,4	42,5	-10,2	61,3
2007	25,4	21,8	23,2	16,2	16,5	26,2	42,7	-9,7	63,1
2008	23,1	18,8	20,4	11,4	18,1	27,7	45,7	-9,6	65,4
2009	-22,6	-30,2	-27,2	-44,5	16,6	22,9	39,6	-6,3	72,5
2010	11,5	31,6	23,2	84,6	15,4	25,0	40,4	-9,7	61,4

Kaynak:DTÖ ve IMF (GSYİH) verileri ile hazırlanmıştır

İthalat/GSYİH oranı 1999 yılında depremin ekonomideki yıkıcı etkisiyle önceki yıla göre düşmüş ancak sonraki dönemde artmıştır. 2008 yılında % 27.7 olan oran 2009 yılında % 22.9'a düşmüş ancak 2010 yılında % 25'e yükselmiştir.

Dış ticaret hacmi/GSYİH oranı 1998 yılında % 27.1 iken 1999 yılında gerilemiş, sonraki dönemde artarak 2008 yılında % 45.7 olarak gerçekleşmiştir. Krizin etkisiyle % 39.6'ya düşen oran 2010 yılında % 40.4'e yükselmiştir.

Dış ticaret açığının GSYİH'ya oranı 1998 yılında % 7'den 1999 yılında % 5.6'ya gerilemiş, 2000 yılında % 10'a yükselmiş, 2001 krizinde % 5.1'e düşmüştür. Sonraki dönemde artış eğiliminde olduğu görülen oran 2006 yılında % 10.2 ile zirveye ulaşmıştır. 2009 krizinin etkisiyle % 6.3'e düşen oran ertesi yıl % 9.7'ye yükselmiştir.

Dikkat çeken bir gelişme dış ticaret açığının Türkiye'nin krizlerden etkilendiği 1999, 2001 ve 2009 yıllarında azalması olmuştur. 1999 ve 2009 yıllarında dış ticaret açığındaki düşüşte ihracat artışı değil ithalat azalışı etkili olmuştur. 1999 ve 2009 krizlerinde hem ihracat hem de ithalat önceki yıla göre azalırken, 2001 krizinde ithalat azalmış, ihracat artmıştır.

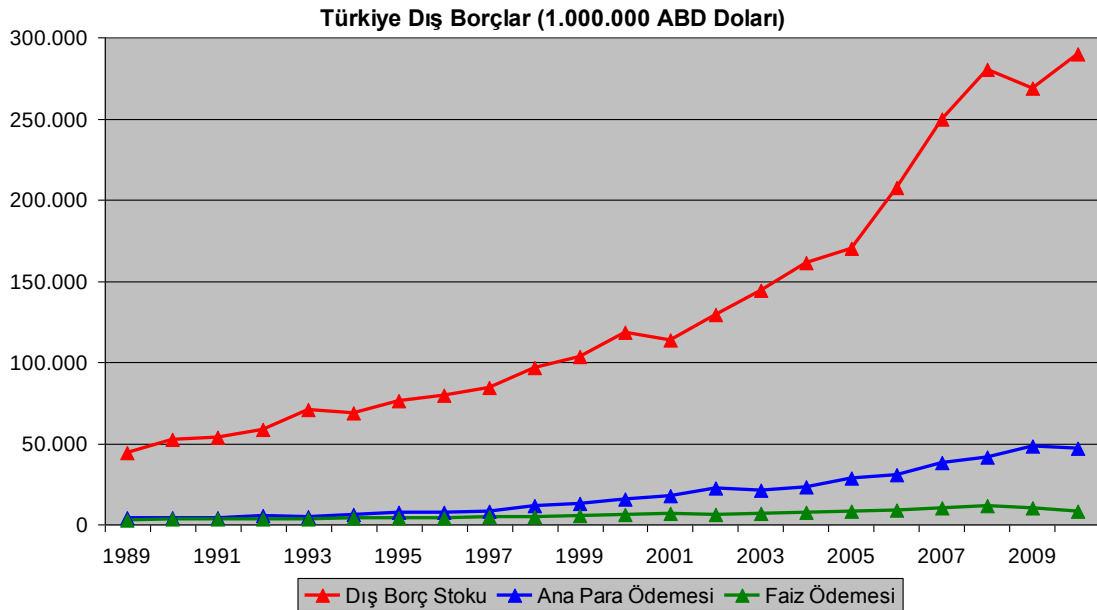
İhracatın ithalatı karşılama oranı 1998 yılında % 58.7 iken 2000 yılında % 51'e düşmüş, 2001 yılında ithalattaki azalma ve ihracat artışına bağlı olarak % 75.7'ye yükselmiştir. 2006 yılında % 61.3 olan oran 2009 yılında ithalat azalışına bağlı olarak % 72.5'e yükselmiş fakat 2010 yılında % 61.4'e gerilemiştir. 2001 sonrası dönem incelendiğinde ihracatın ithalatı karşılama oranının düşme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Türkiye 2004 yılından beri "ihracatta stratejik plan"¹⁶² hazırlamaktadır. Hazırlanan planların adında "stratejik" sıfatı olsa da plan ve izlenen politikanın

¹⁶²T.C.Dış Ticaret Müsteşarlığı.
http://ihracat.dtm.gov.tr/dtm/index.php?module=content&page=list&page_id=430
(Erişim tarihi: 21.09.2011)

dış ticaret açığını azaltma ve ihracatın ithalatını karşılama oranını yükseltmede bir fayda sağlamadığı görülmektedir.

24 Ocak 1980 kararları ile başlayan süreçte ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme hedeflense de izlenen politikalarla (ya da politikasızlıkla) büyüyen dış ticaret açığı ve dış borçlar olmuştur. (Şekil 65) 1989 yılında 43.911.000.000 ABD doları olan dış borç stoku 1998 yılında 96.351.000.000, 2000 yılında 118.602.000.000 dolara yükselmiş, 2001 yılında dış ticaret açığı azalırken borç stoku da 113.592.000.000 dolara düşmüştür. Sonraki yıllarda hızla artan borç stoku 2008 yılında 280.357.000.000 dolara ulaşmıştır. 2009 yılında dış ticaret açığı azalmış, dış borç stoku da 268.457.000.000 dolara gerilemiştir. 2010 yılında Cumhuriyet tarihinin en yüksek dış ticaret açığı gerçekleşmiş, dış borç stoku da 289.513.000.000 dolarla zirve noktasına ulaşmıştır.

Şekil 65. Türkiye Dış Borçlar

Kaynak:T.C. Hazine Müsteşarlığı, Hazine İstatistik Yıllığı 2010. <http://www.hazine.gov.tr/>
(Erişim tarihi: 21.09.2011)

Türkiye 402.380.000.000 doları 2001-2010 döneminde olmak üzere, 1989-2010 yılları arası 543.877.000.000 dolar dış borç ana para ve faiz ödemesi yaptığı halde dış borçlar azalmamış tam aksine artmıştır. Bu kadar yüksek borç ve faiz ödemesine rağmen borçların azalmayıp artması karşısında

borç stokunun GSYİH'ya oranının düşmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilse bile tek başına bu oranın düşmesi bir anlam ifade etmez.

Türkiye'nin (altın dahil) uluslar arası rezervleri 2010 yılında 80.914.000.000 dolara ulaşmıştır. (Tablo 27) Bu rezerv Türkiye'nin 2010 yılı ithalatının % 43.6'sı, dış ticaret açığının % 113'ü düzeyindedir. Dış ticaret açığındaki artış eğilimi devam ederse iki yıl içinde Türkiye'nin uluslar arası rezervleri dış ticaret açığının altında kalabilir.

4.1.Türkiye'nin İhracatının Analizi

4.1.1.Türkiye'nin ihracatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi

Türkiye'nin ihracatı geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre incelendiğinde, ihracatın bileşiminde bir dönüşüm gerçekleştiği görülmektedir.(Tablo 49) Ancak bu dönüşümde sermaye malları değil ara malları öne çıkmıştır. Sermaye malları payını en fazla arttıran grup olmuştur. Ancak bu artışa rağmen toplam içindeki payı çok düşük kalmaktadır. Tüketim malları ihracatta 2005 yılına kadar en büyük paya sahipken 2006 yılından itibaren ara malı (hammadde) öne çıkmıştır. (Tablo 50)¹⁶³

Türkiye'nin ihracatında 1998 yılında sermaye mallarının payı % 5.1 iken 2007 yılında % 12.7'ye yükselmiş ancak bu düzeyi koruyamayarak 2010 yılında % 10.3'e gerilemiştir. Ara mallarının payı % 40.6'dan 2008 yılında % 52.1'e ulaşmış, 2010 yılında % 49.4 olarak gerçekleşmiştir. Sermaye ve ara mallarının payı yükselirken tüketim mallarının düşmüştür. 1998 yılında % 53.2 olan pay 2010 yılında % 38.8'e gerilemiştir.

¹⁶³Geniş ekonomik gruplar (BEC 3 digit) sınıflamasında TÜİK ile UN COMTRADE verileri arasında fark bulunmaktadır. Örneğin; 1998 yılı sanayi ile ilgili taşımacılık araç ve gereçleri (BEC, 521) ihracatı, TÜİK verilerinde 478.660.197 ABD doları, UN COMTRADE veri tabanında 520.189.543 dolar olarak kayıtlıdır. 2010 yılı; sanayi için işlem görmüş maddeler (BEC, 22) ihracatı TÜİK verilerinde 38.415.799.035 ABD doları, UN COMTRADE veritabanında 37.456.035.944 dolar olarak bulunmaktadır. İlk örnekte fark küçük olsa da ikinci örnekte 2010 yılı toplam ihracatının % 0.84'ü düzeyinde, 959.763.091 dolar fark ortaya çıkmaktadır. Bu farklar neredeyse tüm alt gruplarda görülmektedir.

Tablo 49. Türkiye İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar) (ABD Doları)

	Toplam İhracat	Sermaye Malları	Ara Malları	Tüketim Malları	Diğer
98	26.881.361.763	1.381.114.244	10.922.426.226	14.305.216.996	272.604.297
99	26.587.173.645	1.820.286.155	10.898.002.371	13.813.864.639	55.020.480
00	27.485.359.097	2.126.922.817	11.213.358.905	13.820.047.945	325.029.430
01	31.333.944.395	2.658.240.066	13.206.688.479	15.149.636.279	319.379.571
02	35.761.981.307	2.773.497.460	14.524.398.937	18.022.128.058	441.956.852
03	47.252.836.302	4.344.031.291	18.384.213.036	23.840.555.648	684.036.327
04	63.120.948.800	6.530.837.813	25.683.648.769	30.205.338.724	701.123.494
05	73.476.408.143	7.996.344.893	30.097.636.393	34.356.243.466	1.026.183.391
06	85.534.675.518	9.423.368.558	38.163.867.153	36.687.081.513	1.260.358.294
07	107.271.749.904	13.608.918.240	49.701.899.154	42.771.027.630	1.189.904.880
08	132.002.384.611	16.643.954.285	68.710.318.193	45.241.935.491	1.406.176.642
09	102.138.525.691	11.087.086.818	49.871.037.088	39.833.413.270	1.346.988.515
10	113.979.451.826	11.741.336.679	56.315.447.936	44.237.513.143	1.685.154.068

Kaynak:UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 50. Türkiye İhracat Geniş Ekonomik Gruplar Göstergeleri

	Değişim (%)					Toplam İçinde Pay (%)			
	Toplam	Sermaye Mali	Ara Mali	Tüketim Mali	Diğer	Sermaye Mali	Ara Mali	Tüketim Mali	Diğer
1998	-	-	-	-	-	5,1	40,6	53,2	1,0
1999	-1,1	31,8	-0,2	-3,4	-79,8	6,8	41,0	52,0	0,2
2000	3,4	16,8	2,9	0,0	490,7	7,7	40,8	50,3	1,2
2001	14,0	25,0	17,8	9,6	-1,7	8,5	42,1	48,3	1,0
2002	14,1	4,3	10,0	19,0	38,4	7,8	40,6	50,4	1,2
2003	32,1	56,6	26,6	32,3	54,8	9,2	38,9	50,5	1,4
2004	33,6	50,3	39,7	26,7	2,5	10,3	40,7	47,9	1,1
2005	16,4	22,4	17,2	13,7	46,4	10,9	41,0	46,8	1,4
2006	16,4	17,8	26,8	6,8	22,8	11,0	44,6	42,9	1,5
2007	25,4	44,4	30,2	16,6	-5,6	12,7	46,3	39,9	1,1
2008	23,1	22,3	38,2	5,8	18,2	12,6	52,1	34,3	1,1
2009	-22,6	-33,4	-27,4	-12,0	-4,2	10,9	48,8	39,0	1,3
2010	11,6	5,9	12,9	11,1	25,1	10,3	49,4	38,8	1,5

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

4.1.2. Türkiye'nin ihracatının uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre analizi

Tarım ürünleri ihracatı 1998 yılında 5.031.656.160 dolar iken dönem içinde dalgalanmalar göstererek 2008 yılında 11.203.932.754 dolara ulaşmıştır. 2010 yılında 12.370.454.529 dolar olarak gerçekleşen tarım ürünleri ihracatı kriz öncesinin üzerine çıkmıştır. (Tablo 51)

Tablo 51. Türkiye İhracat (SITC-Rev.3) (ABD Doları)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	5.031.656.160	4.265.119.194	8.092.513.078
1.1.Gıda ürünleri	4.667.864.108	3.997.215.350	7.713.678.523
1.1.1.Balık	94.462.056	73.103.611	243.209.489
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	4.573.402.052	3.924.111.739	7.470.469.034
1.2.Tarım hammaddeleri	363.792.052	267.903.844	378.834.555
2.MADENCİLİK ve YAKITLAR	1.032.863.158	1.140.383.699	4.454.436.250
2.1.Metal cevherleri,miner. Mad.	409.136.304	310.229.215	896.408.744
2.2.Yakıtlar	258.908.550	444.540.230	2.641.024.082
2.2.1.Kömür	1.750.514	3.892.723	4.880.604
2.2.2.Petrol	232.961.648	398.986.060	2.027.439.231
2.2.3.Doğalgaz	9.285.493	21.174.506	505.260.459
2.3.Demir ihtiva etm. mad.	364.818.304	385.614.254	917.003.424
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	20.795.104.357	25.566.021.765	59.756.820.925
3.1.Demir ve çelik ürünleri	1.823.469.696	2.499.650.024	5.827.035.960
3.2.Kimya ürünleri	1.148.718.259	1.272.079.424	2.801.266.171
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	119.983.208	152.795.851	316.711.832
3.2.2.Diğer Kimyasallar	1.028.735.051	1.119.283.573	2.484.554.339
3.2.2.1.Organik kimyasal.	76.403.120	133.968.161	230.623.329
3.2.2.2.Plastikler	244.256.280	383.066.346	1.038.181.549
3.2.2.3.Inorganik kimyasal	180.699.984	108.232.815	107.015.660
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	527.375.667	494.016.251	1.108.733.801
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	2.029.362.432	2.625.126.365	6.589.382.581
3.4.Makinalar ve ulaş. ar.	4.056.504.826	7.152.447.981	21.508.687.022
3.4.1.Büro ve haber. araç.	895.329.154	1.048.009.968	3.213.729.178
3.4.1.1.Veriişleme ve büro m.	42.567.036	52.435.093	69.491.593
3.4.1.2.Haberleşme araçları	843.721.024	987.295.635	3.118.757.620
3.4.1.3. Entegre devreler	9.041.094	8.279.240	25.479.965
3.4.2.Ulaştırma araçları	1.330.328.046	3.586.103.092	11.816.153.534
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	798.973.028	2.335.979.121	9.370.454.333
3.4.2.2.Diğer taşıma ürün.	531.355.018	1.250.123.971	2.445.699.201
3.4.3.Diğer makinalar	1.830.847.626	2.518.334.921	6.478.804.310
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	157.913.120	195.207.563	502.260.421
3.4.3.2.Elektrikli olm. makina.	675.549.072	964.135.869	2.791.850.879
3.4.3.3.Elektrik makinaları	997.385.434	1.358.991.489	3.184.693.010
3.5.Tekstil ürünleri	3.548.950.272	3.942.661.903	7.075.507.231
3.6.Giyim ürünleri	7.057.654.784	6.661.072.150	11.833.105.919
3.7.Çeşitli mamül eşya	1.130.444.088	1.412.983.918	4.121.836.041
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	333.192.972	362.441.578	1.004.072.615
3.7.1.1.Mobilya	110.794.640	196.823.121	706.896.708
3.7.1.2.Seyahat eşyası	36.249.068	39.501.977	81.383.150
3.7.1.3.Ayakkabı	186.149.264	126.116.480	215.792.757
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	55.863.932	59.307.944	151.883.139
3.7.3.Diğer çeşitli mamül	741.387.184	991.234.396	2.965.880.287
DİĞER	21.738.245	362.419.737	1.172.637.890
TOPLAM	26.881.361.920	31.333.944.395	73.476.408.143

Tablo 51.Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	11.203.932.754	10.958.380.936	12.370.454.529
1.1.Gıda ürünleri	10.704.049.155	10.581.938.962	11.877.580.580
1.1.1.Balık	408.349.633	339.004.759	340.018.520
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	10.295.699.522	10.242.934.203	11.537.562.060
1.2.Tarım hammaddeleri	499.883.599	376.441.974	492.873.949
2.MAD. ve YAKITLAR	11.899.746.876	7.030.252.121	9.331.389.338
2.1.Metal cevherleri	2.273.840.440	1.751.516.318	2.773.847.574
2.2.Yakıtlar	7.531.209.572	3.901.121.738	4.405.342.042
2.2.1.Kömür	32.396.585	1.883.387	6.958.587
2.2.2.Petrol	7.166.797.253	3.557.866.290	4.062.183.782
2.2.3.Doğalgaz	258.715.666	201.690.995	155.061.837
2.3.Demir ihtiva etm. mad.	2.094.696.864	1.377.614.065	2.152.199.722
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	103.772.998.826	78.124.174.478	88.480.880.529
3.1.Demir ve çelik ürünleri	16.841.618.240	9.081.240.940	10.224.901.101
3.2.Kimya ürünleri	5.664.155.197	4.836.714.850	6.100.666.936
3.2.1.Tıp ve eczacılık ür.	469.238.296	473.197.065	610.675.373
3.2.2.Diğer Kimyasallar	5.194.916.901	4.363.517.785	5.489.991.563
3.2.2.1.Organik kimyasal.	444.242.169	311.365.512	496.420.010
3.2.2.2.Plastikler	2.365.561.221	1.982.991.990	2.428.536.646
3.2.2.3.Inorganik kimyasal	232.634.244	164.107.001	237.268.162
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	2.152.479.267	1.905.053.282	2.327.766.745
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	12.258.942.571	10.418.111.346	11.873.053.937
3.4.Makinalar ve ulaş. ar.	39.121.873.284	28.803.454.827	31.824.267.560
3.4.1.Büro ve haber. araç.	2.399.721.490	2.022.549.539	2.075.825.761
3.4.1.1.Verii işleme ve b. m.	151.379.910	103.756.059	138.721.720
3.4.1.2.Haberleşme araçları	2.202.417.717	1.887.350.644	1.895.276.354
3.4.1.3. Entegre devreler	45.923.863	31.442.836	41.827.687
3.4.2.Ulaştırma araçları	22.547.428.364	15.272.846.369	16.534.403.127
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	17.872.901.980	11.991.180.852	13.755.045.389
3.4.2.2.Diğer taşıtırma ürün.	4.674.526.384	3.281.665.517	2.779.357.738
3.4.3.Diğer makinalar	14.174.723.430	11.508.058.919	13.214.038.672
3.4.3.1.Güç üreten mak.	1.020.036.767	652.020.392	686.052.181
3.4.3.2.Elektrikli olm. mak.	6.094.922.105	4.667.325.404	5.394.761.018
3.4.3.3.Elektrik makinaları	7.059.764.558	6.188.713.123	7.133.225.473
3.5.Tekstil ürünleri	9.399.326.853	7.723.826.434	8.963.669.627
3.6.Giyim ürünleri	13.590.731.811	11.555.926.527	12.760.244.840
3.7.Çeşitli mamül eşya	6.896.350.870	5.704.899.554	6.734.076.528
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	1.853.071.252	1.581.139.535	1.929.901.095
3.7.1.1.Mobilya	1.367.037.320	1.180.440.129	1.393.490.368
3.7.1.2.Seyahat eşyası	141.144.122	111.129.996	140.671.276
3.7.1.3.Ayakkabı	344.889.810	289.569.410	395.739.451
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	327.469.285	287.174.782	319.140.448
3.7.3.Diğer çeşitli mamül	4.715.810.333	3.836.585.237	4.485.034.985
DİĞER	5.125.706.155	6.025.718.156	3.796.727.430
TOPLAM	132.002.384.611	102.138.525.691	113.979.451.826

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 52. Türkiye İhracat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	-12	-14	11	-8	31	23	28	3	13	18	-2	13
Gıda	-12	-14	14	-9	31	24	31	3	14	19	-1	12
Balık	4	-10	-17	55	35	39	15	6	17	35	-17	0
Diğer Gıda ü.	-13	-14	14	-11	31	24	32	3	13	18	-1	13
Ham maddeler	-2	-14	-13	8	30	9	-8	14	11	4	-25	31
MAD. ve YAK.	4	-7	13	23	38	45	59	43	39	34	-41	33
Metal cevherleri	3	-20	-9	19	33	45	26	53	41	17	-23	58
Yakıtlar	30	-13	51	54	43	46	85	35	44	46	-48	13
Kömür	-33	74	90	-60	-3	74	88	-47	387	155	-94	269
Petrol	32	-17	55	61	27	36	82	61	48	48	-50	14
Doğalgaz	38	13	46	7	513	83	98	-64	-28	99	-22	-23
Demir ihtiva etm.	-13	17	4	-9	31	45	38	58	23	18	-34	56
SANAYİ	1	6	15	17	32	35	12	15	26	20	-25	13
Demir ve çelik	-5	6	36	11	20	80	-3	24	32	76	-46	13
Kimya ürünleri	-2	-5	20	8	26	36	20	28	22	29	-15	26
Tıp ve eczacılık	5	17	3	8	33	32	10	12	13	17	1	29
Diğer kimyasal	-3	-8	22	8	25	36	21	30	23	30	-16	26
Organik kim.	20	30	12	11	15	54	-13	35	7	33	-30	59
Plastikler	2	19	29	5	35	43	33	39	29	27	-16	22
İnorganik kim.	17	-85	241	-45	5	34	28	23	34	32	-29	45
Diğer kimya ürün.	-16	6	5	20	22	27	20	21	20	34	-11	22
Diğer işlenmiş m.	1	10	16	19	33	33	20	15	28	27	-15	14
Makinalar ve ulaş.	24	13	26	20	44	48	18	23	30	14	-26	10
Büro ve haber.	-8	23	4	52	24	48	10	-2	-9	-16	-16	3
Veri işleme ve b.	41	5	-17	-25	3	28	33	28	55	10	-31	34
Haberleşme araç.	-11	24	6	56	25	49	9	-3	-11	-18	-14	0
Entegre devreler	-7	30	-24	67	6	34	31	56	-5	22	-32	33
Ulaştırma araçları	79	10	38	14	58	57	17	24	34	15	-32	8
Otomotiv ürünleri	80	5	54	35	56	64	16	25	33	15	-33	15
Diğer ulaştırma	76	16	15	-25	64	32	20	22	36	15	-30	-15
Diğer makinalar	1	12	23	15	36	33	25	32	37	21	-19	15
Güç üreten mak.	-13	8	31	-7	35	44	42	33	27	20	-36	5
Elektrikli olm. mak.	9	13	16	14	45	37	28	24	39	28	-23	16
Elektrik makinaları	-3	11	27	18	29	28	20	39	38	15	-12	15
Tekstil	-2	6	7	8	24	22	10	7	18	5	-18	16
Giyim	-8	0	2	21	24	12	6	2	15	-2	-15	10
Çeşitli mamül e.	-4	18	11	25	48	33	18	11	30	16	-17	18
Kişisel ve ev eşya.	-16	16	12	27	48	28	15	12	34	23	-15	22
Mobilya	27	26	11	46	57	34	17	11	35	28	-14	18
Seyahat eşyası	-16	10	17	8	8	32	35	18	26	16	-21	27
Ayakkabı	-41	4	11	4	40	11	5	10	34	9	-16	37
Mesleki,ilmi,kont.	-13	8	13	9	57	33	12	29	39	21	-12	11
Diğer çeşitli m.	1	19	11	26	47	35	20	9	28	14	-19	17
DİĞER	106	662	6	43	52	1	47	53	26	126	18	-37
TOPLAM	-1	3	14	14	32	34	16	16	25	23	-23	12

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 53. Türkiye İhracat (SITC Rev.3) İçinde Pay (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	18,7	16,7	13,9	13,6	10,9	10,8	10,0	11,0	9,8	8,8	8,5	10,7	10,9
Gıda ürünleri	17,4	15,4	12,8	12,8	10,1	10,0	9,3	10,5	9,3	8,4	8,1	10,4	10,4
Balık	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Diğer Gıda	17,0	15,0	12,5	12,5	9,8	9,7	9,0	10,2	9,0	8,1	7,8	10,0	10,1
Hammaddeler	1,4	1,3	1,1	0,9	0,8	0,8	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
MAD. VE YAK.	3,8	4,1	3,7	3,6	3,9	4,1	4,4	6,1	7,5	8,3	9,0	6,9	8,2
Metal cevherleri	1,5	1,6	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,6	1,8	1,7	1,7	2,4
Yakıtlar	1,0	1,3	1,1	1,4	1,9	2,1	2,3	3,6	4,2	4,8	5,7	3,8	3,9
Kömür	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Petrol	0,9	1,2	0,9	1,3	1,8	1,7	1,8	2,8	3,8	4,5	5,4	3,5	3,6
Doğalgaz	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,7	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Demir iht. et. m.	1,4	1,2	1,4	1,2	1,0	1,0	1,1	1,2	1,7	1,7	1,6	1,3	1,9
SANAYİ	77,4	79,1	81,2	81,6	83,7	83,4	84,3	81,3	80,7	80,8	78,6	76,5	77,6
Demir ve çelik	6,8	6,5	6,7	8,0	7,8	7,1	9,5	7,9	8,5	8,9	12,8	8,9	9,0
Kimya ürünleri	4,3	4,2	3,9	4,1	3,8	3,7	3,7	3,8	4,2	4,1	4,3	4,7	5,4
Tıp ve eczacılık	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Diğer Kimyasal	3,8	3,7	3,3	3,6	3,4	3,2	3,3	3,4	3,8	3,7	3,9	4,3	4,8
Organik kimya.	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Plastikler	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,4	1,7	1,7	1,8	1,9	2,1
İnorganik kimya.	0,7	0,8	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Diğer kimya ür.	2,0	1,7	1,7	1,6	1,7	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,9	2,0
Diğer işlen. m.	7,5	7,7	8,2	8,4	8,7	8,8	8,7	9,0	8,9	9,0	9,3	10,2	10,4
Makine. ve ulaşı.	15,1	18,9	20,6	22,8	24,0	26,2	29,0	29,3	30,8	31,9	29,6	28,2	27,9
Büro ve hab.ar.	3,3	3,1	3,7	3,3	4,5	4,2	4,6	4,4	3,7	2,7	1,8	2,0	1,8
Veri işleme ve b.	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Haberleşme	3,1	2,8	3,4	3,2	4,3	4,1	4,5	4,2	3,6	2,5	1,7	1,8	1,7
Entegre devreler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ulaştırma araç.	4,9	8,9	9,5	11,4	11,5	13,7	16,1	16,1	17,2	18,3	17,1	15,0	14,5
Otomotiv ürün.	3,0	5,4	5,5	7,5	8,8	10,4	12,8	12,8	13,7	14,5	13,5	11,7	12,1
Diğer ulaştır. ar.	2,0	3,5	4,0	4,0	2,6	3,3	3,2	3,3	3,5	3,8	3,5	3,2	2,4
Diğer makinalar	6,8	6,9	7,5	8,0	8,1	8,3	8,2	8,8	10,0	10,9	10,7	11,3	11,6
Güç üreten mak.	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6
Elektrikli olm. m.	2,5	2,8	3,0	3,1	3,1	3,4	3,5	3,8	4,0	4,5	4,6	4,6	4,7
Elektrik mak.	3,7	3,6	3,9	4,3	4,5	4,4	4,2	4,3	5,2	5,7	5,3	6,1	6,3
Tekstil	13,2	13,1	13,4	12,6	11,9	11,1	10,2	9,6	8,9	8,3	7,1	7,6	7,9
Giyim	26,3	24,5	23,8	21,3	22,5	21,1	17,7	16,1	14,1	12,9	10,3	11,3	11,2
Çeşitli mamül	4,2	4,1	4,6	4,5	5,0	5,5	5,5	5,6	5,3	5,5	5,2	5,6	5,9
Kişisel ve ev eş.	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,7
Mobilya	0,4	0,5	0,6	0,6	0,8	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0	1,2	1,2
Seyahat eşyası	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ayakkabı	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Mesleki,ilmi,kon.	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3
Diğer çeşitli m.	2,8	2,8	3,3	3,2	3,5	3,9	3,9	4,0	3,8	3,9	3,6	3,8	3,9
DİĞER	0,1	0,2	1,2	1,2	1,4	1,7	1,3	1,6	2,1	2,1	3,9	5,9	3,3
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Madencilik ürünleri ihracatı 1998 yılında 1.032.863.158 dolardan 2008 yılında 11.899.746.876 dolara yükselmiş ancak 2009 yılında 7.030.252.121 dolara düşmüştür. 2010 yılında madencilik ürünleri ihracatı 9.331.389.338 dolar olarak gerçekleşmiş, kriz öncesinin gerisinde kalmıştır.

Sanayi ürünleri ihracatı 1998 yılında 20.795.104.357 dolar iken 2008 yılında 103.772.998.826 dolara yükselmiştir. 2009 yılında 78.124.174.478 dolara düşen sanayi ürünleri ihracatı 2010 yılında 88.480.880.529 dolar olarak gerçekleşmiş ancak kriz öncesi seviyesine ulaşamamıştır.

İncelenen dönemde tarım ürünleri ihracatının istikrarsız bir seyir izlediği görülmektedir.(Tablo 52) 2009 yılında ihracat madencilik ürünlerinde % 41, sanayi ürünlerinde % 25 daralırken tarım ürünleri % 2 düşüş kaydetmiştir. 2002 yılı sonrasında madencilik ürünleri ihracatındaki artış tarım ve sanayi ürünlerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Tarım ürünleri ihracatı 1998-2008 döneminde % 123, 1998-2010 döneminde % 146, 2002-2010 döneminde % 216 artmıştır. Madencilik ürünleri ihracatı 1998-2008 döneminde % 1.052, 1998-2010 döneminde % 803, 2002-2010 döneminde % 566 olmuştur. Sanayi ürünleri ihracatında 1998-2008 döneminde % 399, 1998-2010 döneminde % 325, 2002-2010 döneminde % 196 artış gerçekleşmiştir.

Ürün bazında farklı oranlardaki değişim toplam içindeki payları değiştirmiştir (Tablo 53) 1998 yılında ihracatın % 18.7'si tarım ürünlerinden oluşurken bu oran 2008 yılında % 8.5'e düşmüş, 2010 yılında % 10.9'a yükselmiştir. Madencilik ürünlerinin ihracat içindeki payı 1998 yılında % 3.8 iken 2008 yılında % 9'a yükselmiş, 2009 yılında % 6.9'a düşmüş, 2010 yılında % 8.2 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi ürünlerinin payı 1998'de % 77.4 iken takip eden yıllarda artarak 2004 yılında % 84.3'e yükselmiştir. Sonraki dönemde sanayi ürünlerinin payı azalarak 2009 yılında % 76.5'e gerilemiş, 2010 yılında % 77.6'ya yükselmiştir.

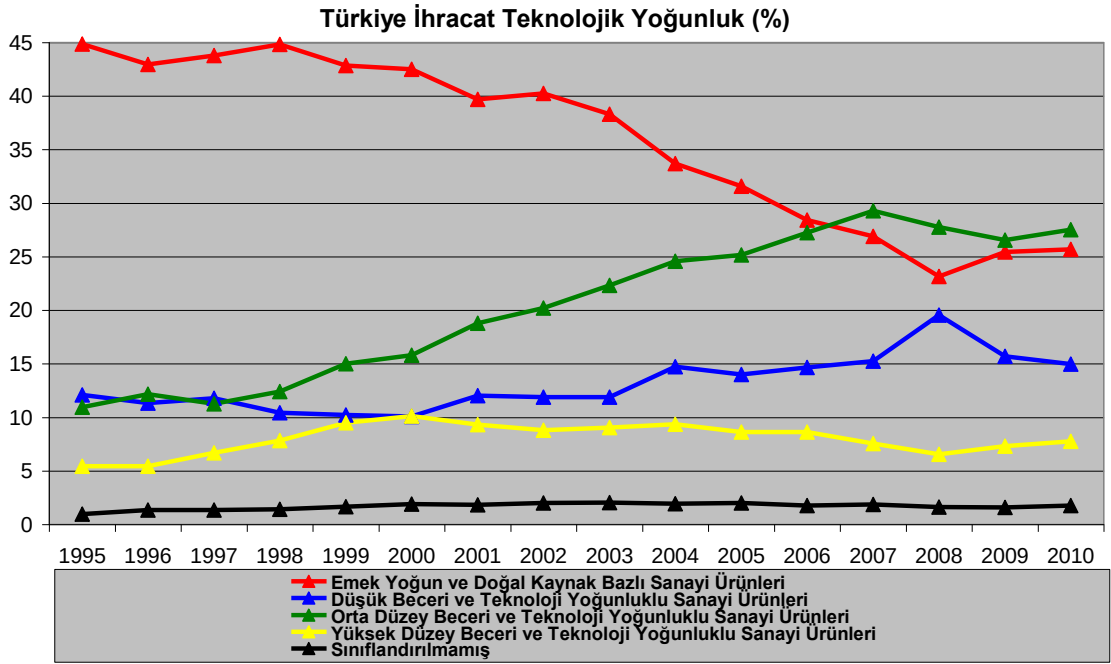
Sanayi ürünlerinin alt grupları incelendiğinde, demir ve çelik, kimya, diğer işlenmiş mamüller, makine ve ulaştırma araçları, diğer işlenmiş mamül eşya, elektrikli makinalar ve elektrikli olmayan makinalar sektörlerinde payların 2010 yılında 1998'e göre arttığı, buna karşılık tekstil ve giyim sektörlerinin paylarının azaldığı görülmektedir. Giyim ürünleri 1998 yılında ihracat içinde % 26.3 payla en büyük grubu oluştururken 2010 yılında payı % 11.2'ye gerilemiştir. Tekstil ürün grubunun payı % 13.2'den % 7.9'a düşmüş, makine ve ulaştırma araçlarının payı % 15.1'den % 27.9'a yükselmiştir. Otomotiv ürünleri grubunun payı % 3'ten % 12.1'e ulaşmıştır. Bu oranlar Türkiye'nin ihracatının sektörel olarak önemli değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

4.1.3.Türkiye'nin ihracatının teknoloji analizi

Türkiye'nin ihracatı artmış, ürünlerin teknolojik yapısı değişmiştir. Ancak bu değişim olumlu yönde olmamıştır.(Şekil 66) Emek yoğun ve doğal kaynak bazlı sanayi ürünleri ihracatının toplam içindeki payı 1995 yılında % 44.9 iken 2008 yılında % 23.2'ye gerilemiş ancak 2010 yılında % 25.7'ye yükselmiştir. Düşük beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı 1995 yılında % 12.1'den 2008 yılında % 19.6'ya yükselmiş, 2010 yılında % 15'e gerilemiştir.

En büyük olumlu gelişim orta düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünleri ihracatında gerçekleşmiştir. Bu ürün grubunun payı 1995 yılında % 11'den 2007 yılında % 29.3'e yükselmiş ancak 2010 yılında % 27.5'e düşmüştür.

En olumsuz gelişim yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğun sanayi ürünleri grubunda gerçekleşmiştir. Bu ürün grubunun toplam ihracat içindeki payı 1995 yılında % 5.4 iken 2000 yılında % 10.1'e yükselmiş, ancak sonraki dönemde sürekli azalarak 2008 yılında % 6.6'ya gerilemiş, 2010 yılında % 7.8'e yükselse de 2000 yılının gerisinde kalmıştır.

Şekil 66. Türkiye İhracat Teknolojik Yoğunluk (%)

Kaynak:UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre yüksek teknoloji ürünlerinin toplam ihracattaki payı 1995 yılında % 1 iken 2000 yılında % 4'e yükselmiş, sonraki dönemde azalarak 2009 yılında % 1.5'e düşmüştür. (Şekil 60) Bu gelişmenin sonucu olarak dünya yüksek teknoloji ihracat pazarında Türkiye'nin payı 2001 yılında % 0.111 iken 2005 yılında % 0.069'a kadar gerilemiş, 2007 yılında 0.110'a yükselse de 2001 yılındaki payını aşamamıştır. (Şekil 61) 1996 yılında başlayan teknolojik dönüşümün 2001 sonrasında devam ettirilemediği görülmektedir.

4.1.4. Türkiye'nin ihracatının ülkeler analizi

Türkiye'nin ihracatı ülkeler bazında incelendiğinde belli ülkelerde yoğunlaştığı, ülkeler arasında dağılımın çok fazla değişmediği görülmektedir. (Tablo 54) 2010 yılında ihracatta en büyük dört pazar Almanya, Birleşik Krallık, İtalya ve Fransa olmuştur. Bu ülkeler 1998 yılından bu yana önemli partnerler olmaya devam etmektedir.

Tablo 54. Türkiye Ülkelere Göre İhracat (ABD Doları)

	1998	2001	2008	2009	2010
Almanya	5.449.075.200	5.366.679.922	12.951.334.460	9.791.156.272	11.486.808.286
B. Krallık	1.710.181.632	2.174.891.670	8.158.835.816	5.919.552.972	7.238.432.771
İtalya	1.555.088.128	2.342.203.343	7.814.071.284	5.892.026.156	6.508.644.030
Fransa	1.302.164.224	1.895.290.371	6.615.237.566	6.209.773.510	6.055.125.312
Irak	10.719.403	-	3.916.190.507	5.126.116.268	6.041.860.619
Rusya	1.347.468.928	924.106.727	6.481.480.104	3.202.372.946	4.631.496.349
ABD	2.228.525.056	3.125.803.605	4.307.034.099	3.234.111.068	3.773.893.987
İspanya	515.600.672	950.362.005	4.043.907.011	2.824.163.985	3.563.513.651
BAE	239.592.704	380.145.383	7.975.397.538	2.898.579.119	3.337.659.518
İran	193.588.240	360.535.772	2.029.706.209	2.024.758.015	3.043.425.636
Romanya	467.508.096	392.028.001	3.987.344.120	2.215.161.501	2.599.019.656
Hollanda	885.689.024	892.416.091	3.143.654.591	2.124.027.402	2.462.185.001
Mısır	473.314.816	421.468.665	1.426.134.183	2.618.572.113	2.260.755.297
Çin	38.036.484	199.372.814	1.437.203.856	1.599.136.132	2.259.784.885
S. Arabistan	472.814.144	500.641.937	2.201.875.133	1.771.180.635	2.219.406.967
S. Bölgeler	830.853.057	933.777.619	3.008.061.662	1.957.065.788	2.084.182.626
İsrail	479.392.448	805.217.561	1.935.214.606	1.528.369.783	2.082.969.559
İsviçre	243.562.416	242.607.789	2.859.515.376	3.937.011.608	2.065.237.976
Belçika	-	688.260.703	2.122.388.172	1.796.400.202	1.961.202.382
Libya	95.108.136	67.472.537	1.074.287.855	1.798.060.306	1.934.790.625

Kaynaklar:1-UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

2-TÜİK (Serbest Bölgeler). <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 55. Türkiye'nin İhracatındaki İlk 18 Ülkeye Çin İhracatı (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
Almanya	7.354.289.152	59.208.951.160	49.919.564.279	68.047.133.397
Birleşik Krallık	4.631.759.360	36.072.739.431	31.277.364.093	38.767.054.020
İtalya	2.577.505.792	26.628.788.111	20.243.631.792	31.139.647.035
Fransa	2.830.753.536	23.498.662.001	21.611.741.188	27.858.708.505
Irak	104.671.088	1.271.161.565	1.838.448.828	3.589.866.730
Rusya	1.839.908.224	33.075.849.922	17.513.771.415	29.612.073.703
ABD	37.983.571.968	252.843.530.635	221.295.019.639	283.780.322.735
İspanya	1.544.062.080	20.818.394.562	14.077.808.410	18.178.685.692
BAE	1.291.306.368	23.643.689.550	18.632.295.505	21.235.460.530
İran	656.503.040	8.163.428.066	7.918.687.116	11.092.187.779
Romanya	239.711.056	2.889.919.681	2.377.287.745	3.004.462.173
Hollanda	5.161.733.632	45.918.580.557	36.682.224.862	49.704.161.455
Mısır	574.741.120	5.874.260.276	5.107.359.456	6.040.984.268
S. Arabistan	895.811.968	10.823.467.968	8.977.851.553	10.366.444.546
İsrail	361.284.224	4.257.001.665	3.652.651.123	5.037.049.627
İsviçre	634.264.256	3.917.989.222	2.664.657.604	3.038.875.139
Belçika	-	14.871.301.308	10.872.790.409	14.302.161.796
Libya	68.184.896	1.640.447.152	2.002.911.519	2.061.358.105

Kaynak:UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 56. Türkiye Ülkelere Göre İhracat Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Almanya	0	-6	4	9	28	17	8	2	24	8	-24	17
B. Krallık	7	11	7	38	22	51	7	15	27	-5	-27	22
İtalya	8	4	33	1	35	45	21	20	11	4	-25	10
Fransa	21	5	15	12	33	30	4	21	30	11	-6	-2
Irak	-	-	-	-	-	120	51	-6	10	38	31	18
Rusya	-56	9	45	26	17	36	28	36	46	37	-51	45
ABD	9	26	2	7	12	29	1	3	-17	3	-25	17
İspanya	48	-8	35	17	61	46	15	24	23	-12	-30	26
BAE	63	-20	22	19	55	62	47	19	63	146	-64	15
İran	-18	48	54	-15	73	52	12	17	35	41	0	50
Romanya	-43	21	21	43	56	41	45	32	55	9	-44	17
Hollanda	5	-7	2	17	46	40	16	3	19	4	-32	16
Mısır	-1	-21	14	-23	6	37	45	3	27	58	84	-14
Çin	-4	149	118	33	90	-22	40	26	50	38	11	41
S.Arabistan	-22	2	34	9	35	4	25	2	51	48	-20	25
S.Bölgeler	-6	15	4	54	34	33	16	0	-1	2	-35	6
İsrail	22	6	29	6	27	21	12	4	8	17	-21	36
İsviçre	10	-11	2	19	24	24	26	63	4	204	38	-48
Belçika	-	3	7	0	28	34	9	7	26	22	-15	9
Libya	47	-32	-29	142	56	32	14	27	31	67	67	8

Kaynak: UN COMTRADE ve TÜİK verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 57. Türkiye İhracat Ülke Payları (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Almanya	20,3	20,6	18,8	17,1	16,3	15,8	13,9	12,9	11,3	11,2	9,8	9,6	10,1
B. Krallık	6,4	6,9	7,4	6,9	8,4	7,8	8,8	8,1	8,0	8,0	6,2	5,8	6,4
İtalya	5,8	6,3	6,4	7,5	6,6	6,8	7,4	7,6	7,9	7,0	5,9	5,8	5,7
Fransa	4,8	5,9	6,0	6,0	5,9	6,0	5,8	5,2	5,4	5,6	5,0	6,1	5,3
Irak	-	-	-	-	-	1,8	2,9	3,7	3,0	2,7	3,0	5,0	5,3
Rusya	5,0	2,2	2,3	2,9	3,3	2,9	2,9	3,2	3,8	4,4	4,9	3,1	4,1
ABD	8,3	9,2	11,2	10,0	9,3	7,9	7,7	6,7	5,9	3,9	3,3	3,2	3,3
İspanya	1,9	2,9	2,6	3,0	3,1	3,8	4,1	4,1	4,4	4,3	3,1	2,8	3,1
BAE	0,9	1,5	1,1	1,2	1,3	1,5	1,8	2,3	2,3	3,0	6,0	2,8	2,9
İran	0,7	0,6	0,9	1,2	0,9	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3	1,5	2,0	2,7
Romanya	1,7	1,0	1,2	1,3	1,6	1,8	2,0	2,4	2,7	3,4	3,0	2,2	2,3
Hollanda	3,3	3,5	3,2	2,8	2,9	3,2	3,4	3,4	3,0	2,8	2,4	2,1	2,2
Mısır	1,8	1,8	1,3	1,3	0,9	0,7	0,7	0,9	0,8	0,8	1,1	2,6	2,0
Çin	0,1	0,1	0,3	0,6	0,7	1,1	0,6	0,7	0,8	1,0	1,1	1,6	2,0
S.Arabistan	1,8	1,4	1,4	1,6	1,5	1,6	1,2	1,3	1,1	1,4	1,7	1,7	1,9
S. Bölgeler	3,1	2,9	3,3	3,0	4,0	4,1	4,1	4,0	3,5	2,7	2,3	1,9	1,8
İsrail	1,8	2,2	2,3	2,6	2,4	2,3	2,1	2,0	1,8	1,5	1,5	1,5	1,8
İsviçre	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	1,1	0,9	2,2	3,9	1,8
Belçika	-	2,3	2,3	2,2	1,9	1,9	1,9	1,8	1,6	1,6	1,6	1,8	1,7
Libya	0,4	0,5	0,3	0,2	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	1,8	1,7
Toplam	69,0	72,8	73,1	72,3	72,4	73,3	73,7	72,9	70,2	68,1	66,3	67,0	68,1

Kaynak: UN COMTRADE ve TÜİK verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye'nin ihracatında Avrupa ülkelerini Irak izlemektedir. BM ambargosunun kalkması Irak'a ihracatın 2003 yılından itibaren artmasında etkili olmuştur. Rusya 1998 yılından bu yana Türkiye'nin ihracatında önemli ülkedir. ABD 1998 yılında Almanya'nın ardından en büyük ikinci ihracat partneri olsa da 2010 yılına gelindiğinde bu konumu değişmiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine olan ihracat da gelişme göstermiştir. B.A.E, İran, Mısır, Suudi Arabistan, İsrail, Libya Türkiye'nin ihracatını arttırdığı ülkeler olmuştur. Dikkat çeken başka bir gelişme Türkiye'nin serbest bölgelerine¹⁶⁴ gerçekleştirilen ihracattaki artıştır. 2010 yılında Türkiye serbest bölgelere yapılan ihracat, İsrail, İsviçre, Belçika ve Libya'ya gerçekleştirilenden fazladır.

Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı 18 ülkeye Çin ihracatı incelendiğinde bu ülkelere Çin ihracatının çok daha fazla arttığı görülmektedir (Tablo 55) Türkiye 1998 yılında Romanya, İsrail, ve Libya'ya Çin'den daha fazla ihracat yaparken sonraki dönemde üstünlük Çin'e geçmiştir. Türkiye'nin ihracat pazarlarında Çin'e üstünlüğü olan sadece Irak kalmıştır. Çin'in Türkiye'nin hedef pazarlarında ihracatını arttırarak o ülkelerde hakimiyet kurması Türkiye'nin ihracat performansını olumsuz etkileyen gelişmelerden biridir.

Türkiye'nin ihracatının ülkeler bazında yıllık değişimi Tablo 56'da görülmektedir. 2009 krizi ihracatı farklı oranlarda etkilemiştir. Mısır, Libya, İsviçre, Irak ve Çin'e ihracat sırasıyla % 84, % 67, % 38, % 31 ve % 11 artarken diğer ülkelere farklı oranlarda azalmıştır. En büyük düşüş % 64 ile B.A.E'ye yapılan ihracatta gerçekleşmiştir. Bu ülkeyi % 51 ile Rusya, % 44 ile Romanya, % 35 ile Türkiye Serbest bölgeler izlemiştir.

İhracatın ülkeler bazında değişim oranlarındaki farklılık toplam ihracat içindeki paylarını etkilemiştir. (Tablo 57) Almanya, Rusya, ABD, Hollanda, Serbest Bölgeler ve Belçika'nın 2010 yılı ihracat payları 1998 (Belçika için 1999)

¹⁶⁴Serbest Bölgeler Toplamı (Antalya, Atatürk Hava Limanı, İstanbul Deri, Ege, Mersin, Trakya, Trabzon, Mardin, Menemen Deri, Yumurtalık, Rize, Samsun, Kayseri, Çorlu Avrupa, Gaziantep, Bursa, Tübitak Teknoloji, Kocaeli, Denizli)

yılına göre azalmıştır. Almanya Türkiye'nin ihracatında 1998 yılında % 20.3 paya sahipken 2009 yılında payı % 9.6'ya düşmüş, 2010 yılında % 10.1'e yükselmiştir. ABD'nin % 8.3 olan payı 2010 yılında % 3.3'e gerilemiştir.

Birleşik Krallık, İtalya, Suudi Arabistan, Mısır ve İsrail'in ihracattaki payları incelenen dönem içinde yıllar itibariyle değişse de 1998 ile 2010 yıllarında gerçekleşen düzeyler birbirine yakındır. Fransa, Irak, İspanya, BAE, İran, Romanya, Çin, İsviçre ve Libya'nın payları yükselmiştir. En büyük artış Irak'a yapılan ihracatta gerçekleşmiştir. 2003 yılında Irak'ın payı % 1.8 iken 2010 yılında % 5.3'e yükselmiştir.

Türkiye 2003 yılında 20 ülkeye (bölgeye) ihracatın % 73.3'ünü gerçekleştirirken bu oran 2010 yılında % 68.1'e gerilemiştir. Buna göre, Türkiye'nin ihracatında pazar yapısı çeşitlenmiştir.

4.2.Türkiye'nin İthalatının Analizi

4.2.1.Türkiye'nin ithalatının geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre analizi

Türkiye'nin ithalatı geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre incelendiğinde, ara mallarının belirleyici olduğu, sermaye malı ve tüketim malı ithalat toplamının ara malı ithalatına ulaşamadığı görülmektedir. (Tablo 58)

2003-2004 yıllarında tüketim malı, 2005-2009 döneminde ara malı ithalatındaki artış diğer mal gruplarının üzerinde gerçekleşmiştir. (Tablo 59) Farklı değişim oranları toplam içindeki payları değiştirmiştir. 1998 yılında sermaye mallarının ithalat içindeki payı % 23.3 iken 2010 yılında % 15.5'e gerilemiştir. Buna karşılık ara mallarının payı 1998 yılında % 63.5'ten 2002 yılında % 69.8'e yükselmiş, 2009 yılında % 64.1'e düşse de 2010 yılında % 64.9'a ulaşmıştır. Tüketim mallarının payı 1998 yılında % 10.5'ten 2000 yılında

% 12.1'e yükselmiş, 2001 yılında % 8.8'e düşmüştür. Sonraki dönemde tüketim mallarının payı artarak 2009 yılında % 13'e ulaşmış, 2010 yılında % 12.7'ye gerilemiştir. Sermaye ve tüketim malı ithalatı 2010 yılında 2008 yılının üzerinde gerçekleşmiş, ara malı ithalatı ise kriz öncesinin gerisinde kalmıştır.

Tablo 58. Türkiye İthalat (G.E.G.) (ABD Doları)

	Toplam İthalat	Sermaye Malları	Ara Malları	Tüketim Malları	Diğer
98	45.908.185.833	10.693.691.521	29.174.003.147	4.807.720.272	1.232.770.893
99	40.686.712.277	8.727.000.545	27.166.146.608	4.523.912.671	269.652.453
00	54.149.795.284	11.293.192.338	34.114.566.372	6.556.391.667	2.185.644.907
01	41.399.079.443	6.940.425.180	28.182.951.309	3.647.728.738	2.627.974.216
02	51.270.195.622	8.392.349.731	35.769.701.177	4.563.362.576	2.544.782.138
03	69.339.692.057	11.325.906.779	47.089.241.685	7.319.575.606	3.604.967.987
04	97.539.765.968	17.397.440.482	64.668.728.708	11.544.264.726	3.929.332.052
05	116.774.150.907	20.310.724.377	76.761.208.290	13.263.703.709	6.438.514.531
06	139.576.174.148	23.347.555.798	91.883.367.843	15.032.661.868	9.312.588.639
07	170.062.714.501	26.987.011.158	114.280.499.997	17.835.136.607	10.960.066.739
08	201.960.779.436	27.973.124.418	137.127.581.673	20.395.798.988	16.464.274.357
09	140.869.013.434	21.405.242.499	90.344.176.805	18.300.573.155	10.819.020.975
10	185.541.036.697	28.766.859.877	120.459.132.122	23.592.833.720	12.722.210.978

Kaynak: UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi: 20.09.2011)

Tablo 59. Türkiye İthalat (G.E.G.) Göstergeleri

	Değişim (%)					Toplam İçinde Pay (%)			
	Toplam	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
1998	-	-	-	-	-	23,3	63,5	10,5	2,7
1999	-11,4	-18,4	-6,9	-5,9	-78,1	21,4	66,8	11,1	0,7
2000	33,1	29,4	25,6	44,9	710,5	20,9	63,0	12,1	4,0
2001	-23,5	-38,5	-17,4	-44,4	20,2	16,8	68,1	8,8	6,3
2002	23,8	20,9	26,9	25,1	-3,2	16,4	69,8	8,9	5,0
2003	35,2	35,0	31,6	60,4	41,7	16,3	67,9	10,6	5,2
2004	40,7	53,6	37,3	57,7	9,0	17,8	66,3	11,8	4,0
2005	19,7	16,7	18,7	14,9	63,9	17,4	65,7	11,4	5,5
2006	19,5	15,0	19,7	13,3	44,6	16,7	65,8	10,8	6,7
2007	21,8	15,6	24,4	18,6	17,7	15,9	67,2	10,5	6,4
2008	18,8	3,7	20,0	14,4	50,2	13,9	67,9	10,1	8,2
2009	-30,2	-23,5	-34,1	-10,3	-34,3	15,2	64,1	13,0	7,7
2010	31,7	34,4	33,3	28,9	17,6	15,5	64,9	12,7	6,9

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Kriz dönemlerinde mal gruplarının değişim oranı farklı olmuştur. İthalatın % 11.4 daraldığı 1999 yılında sermaye malı ithalatı % 18.4, ara malı ithalatı % 6.9, tüketim malı ithalatı % 5.9 azalmıştır. 2001 krizinde ithalat % 23.5 düşerken

bu oran sermaye mallarında % 38.5, ara mallarında % 17.4, tüketim mallarında % 44.4 olmuştur. 2009 krizinde toplam ithalat % 30.2 azalırken sermaye mallarında % 23.5, ara mallarında % 34.1, tüketim mallarında % 10.3 düşüş kaydedilmiştir. 1999 krizi sermaye mallarında daha yüksek daralma ile sonuçlanırken 2001 krizinde en yüksek daralma tüketim mallarında gerçekleşmiştir. 2009 krizinde ise en yüksek daralmanın ara malları ithalatında olduğu görülmektedir.

Tablo 60. Türkiye (G.E.G.) Dış Ticaret Dengesi (ABD Doları)

	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer
1998	-9.312.577.277	-18.251.576.921	9.497.496.724	-960.166.596
1999	-6.906.714.390	-16.268.144.237	9.289.951.968	-214.631.973
2000	-9.166.269.521	-22.901.207.467	7.263.656.278	-1.860.615.477
2001	-4.282.185.114	-14.976.262.830	11.501.907.541	-2.308.594.645
2002	-5.618.852.271	-21.245.302.240	13.458.765.482	-2.102.825.286
2003	-6.981.875.488	-28.705.028.649	16.520.980.042	-2.920.931.660
2004	-10.866.602.669	-38.985.079.939	18.661.073.998	-3.228.208.558
2005	-12.314.379.484	-46.663.571.897	21.092.539.757	-5.412.331.140
2006	-13.924.187.240	-53.719.500.690	21.654.419.645	-8.052.230.345
2007	-13.378.092.918	-64.578.600.843	24.935.891.023	-9.770.161.859
2008	-11.329.170.133	-68.417.263.480	24.846.136.503	-15.058.097.715
2009	-10.318.155.681	-40.473.139.717	21.532.840.115	-9.472.032.460
2010	-17.025.523.198	-64.143.684.186	20.644.679.423	-11.037.056.910

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre dış ticaret dengesi incelendiğinde, Türkiye'nin tüketim mallarında fazla, sermaye ve ara mallarında açık verdiği görülmektedir. (Tablo 60) Sermaye mallarındaki açık 2001 yılına kadar azalsa da sonraki dönemde artmaya başlamış, 2010 yılında 17.025.523.198 dolar olarak gerçekleşmiştir. Ara mallarındaki açık 2008 yılında 68.417.263.480 dolar ile zirveye ulaşırken 2010 yılında 64.143.684.186 dolara gerilemiştir.

4.2.2. Türkiye'nin ithalatının uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre analizi

Türkiye'nin uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre ithalatı ürün grupları bazında Tablo 61'de görülmektedir. Türkiye'nin ithalatı 2001-2008

döneminde tüm sektörlerde artmış, ancak artış farklı oranlarda gerçekleşmiştir. (Tablo 62)

Tarım ürünleri ithalatı 1998-2008 döneminde % 202, 1998-2010 döneminde % 198, 2001-2010 döneminde % 318 artmıştır. En yüksek artış madencilik ürünlerinde gerçekleşmiştir. Madencilik ürünlerindeki artış 1998-2008 döneminde % 769, 1998-2010 döneminde % 629, 2001-2010 döneminde % 442 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi ürünleri artışı 1998-2008 döneminde % 240, 1998-2010 döneminde % 234, 2001-2010 döneminde % 329 oranlarına ulaşmıştır.

Kriz yıllarında ithalatta değişim ürün bazında farklılaşmıştır. 1999 yılında toplam ithalat % 11 daralırken, tarım ürünleri % 21, sanayi ürünleri % 14 azalmış, buna karşılık madencilik ürünleri ithalatı % 25 artmıştır. 2001 yılında tarım ürünlerinde % 26, madencilik ürünlerinde % 21, sanayi ürünlerinde % 29, toplamda % 24 düşüş gerçekleşmiştir. 2009 krizinde tarım ürünlerinde % 26, madencilik ürünlerinde % 41, sanayi ürünlerinde % 24, toplamda % 30 daralma gerçekleşmiştir.

Madencilik ürünleri ithalatı 1999 yılında krize rağmen artarken en büyük düşüş tarım ürünlerinde gerçekleşmiştir. 2001 krizinde en büyük ithalat azalışı sanayi ürünlerinde olmuştur. 2009 yılında ise en yüksek oranda daralma madencilik ürünlerinde kaydedilmiştir.

Kriz yılının ertesinde de ithalatta ana ürün grupları farklı değişim oranlarına ulaşmıştır. 2010 yılında tarım ürünleri % 34, madencilik ürünleri % 42, sanayi ürünleri % 30, toplam ithalat % 32 artmıştır.

Sektörlerin değişim oranlarındaki fark toplam ithalat içindeki paylarını etkilemiştir. (Tablo 63) Toplam ithalat içinde tarım ürünlerinin payı 1998 yılında % 9.4 iken 2006 yılında % 5.2'ye gerilemiş ancak sonraki dönemde artarak 2010 yılında % 6.9'a ulaşmıştır.

Tablo 61. Türkiye İthalat (SITC Rev.3) (ABD Doları)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	4.320.853.757	3.079.146.405	6.480.288.848
1.1.Gıda ürünleri	2.311.034.061	1.486.767.737	3.284.264.607
1.1.1.Balık	43.183.928	11.602.257	69.193.419
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	2.267.850.133	1.475.165.480	3.215.071.188
1.2.Tarım hammaddeleri	2.009.819.696	1.592.378.668	3.196.024.241
2.MAD. ve YAKITLAR	5.703.243.376	7.660.950.672	22.610.149.877
2.1.Metal cevherleri,min. mad.	1.186.447.680	709.093.014	3.839.711.675
2.2.Yakıtlar	3.621.203.888	6.140.805.070	15.764.235.715
2.2.1.Kömür	521.172.512	348.088.845	1.686.888.954
2.2.2.Petrol	2.575.455.232	4.675.071.065	12.412.477.374
2.2.3.Doğalgaz	418.408.224	955.365.217	1.646.661.640
2.3.Demir ihtiva etm. mad.	895.591.808	811.052.588	3.006.202.487
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	34.727.772.690	27.002.551.147	77.553.456.463
3.1.Demir ve çelik ürünleri	2.243.343.360	1.803.021.707	6.746.638.517
3.2.Kimya ürünleri	6.576.425.952	6.157.931.314	16.166.495.320
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	1.017.948.160	1.345.328.347	3.183.783.635
3.2.2.Diğer Kimyasallar	5.558.477.792	4.812.602.967	12.982.711.685
3.2.2.1.Organik kimyasal.	1.364.189.696	1.312.699.161	3.020.131.078
3.2.2.2.Plastikler	1.647.314.464	1.481.933.383	5.183.916.315
3.2.2.3.Inorganik kimyasal	471.665.664	352.164.729	771.886.661
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	2.075.307.968	1.665.805.694	4.006.777.631
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	2.545.047.200	2.107.960.961	5.796.303.637
3.4.Makinalar ve ulaş. ar.	18.220.423.632	12.635.622.618	37.808.892.196
3.4.1.Büro ve haber. araç.	3.346.252.416	2.764.541.133	6.977.005.803
3.4.1.1.Veriişleme ve büro m.	1.060.954.304	781.139.245	2.464.706.644
3.4.1.2.Haberleşme araçları	1.554.431.488	1.206.086.511	2.970.943.122
3.4.1.3. Entegre devreler	730.866.624	777.315.377	1.541.356.037
3.4.2.Ulaştırma araçları	5.563.841.776	3.401.231.635	14.583.384.917
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	4.029.086.720	2.126.478.187	11.973.232.569
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürün.	1.534.755.056	1.274.753.448	2.610.152.348
3.4.3.Diğer makinalar	9.310.329.440	6.469.849.850	16.248.501.476
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	1.080.131.904	1.408.207.788	1.082.538.337
3.4.3.2.Elektrikli olm. makina.	6.282.995.392	3.776.002.347	10.856.570.316
3.4.3.3.Elektrik makinaları	1.947.202.144	1.285.639.715	4.309.392.823
3.5.Tekstil ürünleri	2.316.984.064	1.920.722.840	4.440.514.726
3.6.Giyim ürünleri	242.723.728	238.876.428	787.840.752
3.7.Çeşitli mamül eşya	2.582.824.754	2.138.415.279	5.806.771.315
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	338.587.058	227.399.892	1.009.590.600
3.7.1.1.Mobilya	178.719.904	115.381.405	365.047.853
3.7.1.2.Seyahat eşyası	31.480.450	27.796.260	231.756.467
3.7.1.3.Ayakkabı	128.386.704	84.222.227	412.786.280
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	746.247.680	625.333.738	1.681.136.538
3.7.3.Diğer çeşitli mamül	1.497.990.016	1.285.681.649	3.116.044.177
DİĞER	1.156.315.265	3.656.431.219	10.130.255.719
TOPLAM	45.908.185.088	41.399.079.443	116.774.150.907

Tablo 61. Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	13.037.493.846	9.625.347.549	12.879.856.102
1.1.Gıda ürünleri	8.502.704.107	6.104.726.042	7.412.932.797
1.1.1.Balık	119.081.231	107.943.760	137.034.353
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	8.383.622.876	5.996.782.282	7.275.898.444
1.2.Tarım hammaddeleri	4.534.789.739	3.520.621.507	5.466.923.305
2.MAD. ve YAKITLAR	49.541.796.801	29.352.814.049	41.558.698.733
2.1.Metal cevherleri,min m.	10.344.582.498	5.497.748.603	8.514.987.664
2.2.Yakıtlar	32.811.374.698	19.924.422.253	26.703.889.258
2.2.1.Kömür	3.411.773.032	3.113.386.175	3.279.764.016
2.2.2.Petrol	27.034.429.214	15.153.661.226	21.037.198.913
2.2.3.Doğalgaz	2.349.684.494	1.640.129.673	2.366.470.971
2.3.Demir ihtiva etm. mad.	6.385.839.605	3.930.643.193	6.339.821.811
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	117.911.348.847	89.434.599.626	115.872.920.965
3.1.Demir ve çelik ürünleri	15.031.389.890	7.670.249.083	9.720.722.288
3.2.Kimya ürünleri	25.253.393.122	20.069.533.534	25.062.106.112
3.2.1.Tıp ve eczacılık ür.	4.738.448.487	4.419.183.453	4.778.083.551
3.2.2.Diğer Kimyasallar	20.514.944.635	15.650.350.081	20.284.022.561
3.2.2.1.Organik kimyasal.	3.880.449.085	2.941.057.262	3.787.657.302
3.2.2.2.Plastikler	8.485.949.024	6.241.360.170	8.871.701.319
3.2.2.3.Inorganik kimyasal	1.667.501.779	1.079.766.742	1.408.311.990
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	6.481.044.747	5.388.165.907	6.216.351.950
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	9.229.293.873	6.851.575.238	9.201.844.491
3.4.Makinalar ve ulaş. ar.	51.572.440.760	41.046.907.893	53.879.208.040
3.4.1.Büro ve haber. araç.	8.119.395.134	7.221.035.488	8.462.461.166
3.4.1.1.Verii işleme ve b. m.	3.126.275.707	2.793.846.961	3.263.276.477
3.4.1.2.Haberleşme araçları	4.045.978.997	3.698.639.794	4.431.095.359
3.4.1.3. Entegre devreler	947.140.430	728.548.733	768.089.330
3.4.2.Ulaştırma araçları	19.454.412.402	14.531.094.210	21.492.055.589
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	15.154.790.665	10.497.808.300	15.461.980.129
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürün.	4.299.621.737	4.033.285.910	6.030.075.460
3.4.3.Diğer makinalar	23.998.633.224	19.294.778.195	23.924.691.285
3.4.3.1.Güç üreten mak.	2.352.966.686	3.104.304.196	3.540.767.827
3.4.3.2.Elektrikli olm. mak.	14.780.236.724	10.318.889.432	13.157.223.202
3.4.3.3.Elektrik makinaları	6.865.429.814	5.871.584.567	7.226.700.256
3.5.Tekstil ürünleri	5.646.119.134	4.718.389.638	6.539.558.790
3.6.Giyim ürünleri	2.216.248.155	2.147.280.122	2.835.229.679
3.7.Çeşitli mamül eşya	8.962.463.913	6.930.664.118	8.634.251.565
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	1.812.390.999	1.309.793.678	1.635.699.580
3.7.1.1.Mobilya	733.847.615	548.156.544	711.278.150
3.7.1.2.Seyahat eşyası	405.625.897	222.177.151	264.747.520
3.7.1.3.Ayakkabı	672.917.487	539.459.983	659.673.910
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	2.406.200.564	1.984.993.782	2.451.591.747
3.7.3.Diğer çeşitli mamül	4.743.872.350	3.635.876.658	4.546.960.238
DİĞER	21.470.139.942	12.456.252.210	15.229.560.897
TOPLAM	201.960.779.436	140.869.013.434	185.541.036.697

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 62. Türkiye İthalat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	-21	22	-26	29	32	15	7	12	35	33	-26	34
Gıda	-12	4	-30	28	47	11	6	6	48	65	-28	21
Balık	-30	24	-69	65	73	65	27	22	15	23	-9	27
Diğer Gıda	-11	4	-29	28	46	10	6	6	49	65	-28	21
Hammaddeler	-32	47	-21	30	19	20	8	19	22	-2	-22	55
MAD VE YAK.	25	35	-21	26	27	38	34	33	23	34	-41	42
Metal cevherleri	-21	11	-32	92	66	56	9	27	38	55	-47	55
Yakıtlar	48	40	-18	17	20	30	42	29	17	37	-39	34
Kömür	-34	95	-48	113	33	34	28	22	30	28	-9	5
Petrol	35	62	-17	14	24	31	44	34	16	40	-44	39
Doğalgaz	251	-26	-12	4	-1	19	41	1	12	27	-30	44
Demir ihtiva etm.	-9	34	-26	34	30	59	34	62	30	0	-38	61
SANAYİ ÜRÜNLERİ	-14	27	-29	25	35	47	15	15	20	10	-24	30
Demir ve çelik	-30	53	-25	20	52	62	27	21	39	33	-49	27
Kimya ürünleri	-4	17	-16	27	32	37	15	12	20	16	-21	25
Tıp ve eczacılık	14	16	0	28	34	32	5	5	15	23	-7	8
Diğer Kimyasallar	-7	17	-20	26	31	38	18	14	22	14	-24	30
Organik kimyasal	0	28	-25	18	26	34	16	4	12	11	-24	29
Plastikler	-6	19	-20	39	38	49	23	20	26	8	-26	42
İnorganik kim.	-15	10	-21	21	27	28	11	12	26	53	-35	30
Diğer kimya ür.	-12	8	-16	23	29	32	15	13	21	18	-17	15
Diğer işlenmiş m.	-12	23	-24	27	30	37	21	24	18	9	-26	34
Makinalar ve ulaş.	-16	32	-38	23	38	57	12	14	16	4	-20	31
Büro ve haber.	29	28	-50	17	28	49	13	9	14	-7	-11	17
Veri işleme ve b.	14	32	-51	26	23	46	40	14	16	-4	-11	17
Haberleşme ar.	51	27	-60	-10	41	64	19	14	26	-5	-9	20
Entegre devreler	5	22	-17	51	21	36	-20	-7	-16	-21	-23	5
Ulaştırma araçları	-19	65	-55	17	82	96	3	12	11	8	-25	48
Otomotiv ürünleri	-18	77	-64	31	122	85	4	8	14	3	-31	47
Diğer ulaştırma ü.	-20	35	-23	-8	-14	162	-1	29	1	27	-6	50
Diğer makinalar	-30	12	-12	29	21	32	22	17	21	4	-20	24
Güç üreten mak.	-37	-4	115	-9	-41	13	26	-9	39	71	32	14
Elektrikli olm. mak.	-34	17	-22	45	33	27	18	18	19	-3	-30	28
Elektrik makinaları	-13	9	-30	25	28	57	33	21	22	8	-14	23
Tekstil	-18	11	-10	48	21	21	6	6	28	-6	-16	39
Giyim	-14	27	-9	19	49	54	21	39	43	41	-3	32
Çeşitli mamül eşya	-10	26	-27	17	31	40	27	16	20	11	-23	25
Kişisel ve ev	-24	29	-31	22	50	69	42	31	24	10	-28	25
Mobilya	-17	24	-38	9	36	66	29	41	32	8	-25	30
Seyahat eşyası	-8	16	-17	32	54	116	89	28	32	4	-45	19
Ayakkabı	-38	43	-26	38	64	59	36	25	11	18	-20	22
Mesleki,ilmi,kontrol	-10	23	-25	20	26	38	29	7	17	15	-18	24
Diğer çeşitli mamül	-7	26	-26	14	29	35	22	15	21	10	-23	25
DİĞER	-81	893	66	5	61	19	38	32	22	32	-42	22
TOPLAM	-11	33	-24	24	35	41	20	20	22	19	-30	32

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 63. Türkiye İthalat (SITC Rev.3) İçinde Pay (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	9,4	8,4	7,6	7,4	7,8	7,6	6,2	5,5	5,2	5,8	6,5	6,8	6,9
Gıda ürünleri	5,0	5,0	3,9	3,6	3,7	4,0	3,2	2,8	2,5	3,0	4,2	4,3	4,0
Balık	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Diğer gıda ürünleri	4,9	4,9	3,9	3,6	3,7	4,0	3,1	2,8	2,4	3,0	4,2	4,3	3,9
Ham maddeler	4,4	3,3	3,7	3,8	4,1	3,6	3,0	2,7	2,7	2,7	2,2	2,5	2,9
MAD. ve YAK.	12,4	17,5	17,8	18,5	18,8	17,7	17,3	19,4	21,6	21,7	24,5	20,8	22,4
Metal cevherleri	2,6	2,3	1,9	1,7	2,7	3,3	3,6	3,3	3,5	3,9	5,1	3,9	4,6
Yakıtlar	7,9	13,2	13,9	14,8	14,0	12,4	11,4	13,5	14,6	14,0	16,2	14,1	14,4
Kömür	1,1	0,8	1,2	0,8	1,4	1,4	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	2,2	1,8
Petrol	5,6	8,6	10,4	11,3	10,4	9,5	8,9	10,6	11,9	11,4	13,4	10,8	11,3
Doğalgaz	0,9	3,6	2,0	2,3	1,9	1,4	1,2	1,4	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3
Demir ihtiva etm.	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1	2,0	2,3	2,6	3,5	3,7	3,2	2,8	3,4
SANAYİ	75,6	73,6	70,5	65,2	66,0	65,9	69,0	66,4	63,7	62,9	58,4	63,5	62,5
Demir ve çelik	4,9	3,8	4,4	4,4	4,2	4,7	5,5	5,8	5,8	6,7	7,4	5,4	5,2
Kimya ürünleri	14,3	15,5	13,6	14,9	15,2	14,8	14,4	13,8	13,0	12,8	12,5	14,2	13,5
Tıp ve eczacılık	2,2	2,8	2,5	3,2	3,4	3,3	3,1	2,7	2,4	2,3	2,3	3,1	2,6
Diğer kimyasal	12,1	12,6	11,1	11,6	11,9	11,5	11,3	11,1	10,6	10,6	10,2	11,1	10,9
Organik kimyasal.	3,0	3,3	3,2	3,2	3,0	2,8	2,7	2,6	2,3	2,1	1,9	2,1	2,0
Plastikler	3,6	3,8	3,4	3,6	4,0	4,1	4,3	4,4	4,5	4,6	4,2	4,4	4,8
İnorganik kim.	1,0	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8
Diğer kimya ürün.	4,5	4,5	3,6	4,0	4,0	3,8	3,6	3,4	3,3	3,2	3,2	3,8	3,4
Diğer işlenmiş m.	5,5	5,5	5,1	5,1	5,2	5,0	4,9	5,0	5,1	5,0	4,6	4,9	5,0
Makinalar ve ulaş.	39,7	37,8	37,6	30,5	30,4	31,0	34,6	32,4	30,8	29,3	25,5	29,1	29,0
Büro ve haber.	7,3	10,6	10,2	6,7	6,3	6,0	6,4	6,0	5,5	5,1	4,0	5,1	4,6
Veri işleme ve b.	2,3	3,0	2,9	1,9	1,9	1,7	1,8	2,1	2,0	1,9	1,5	2,0	1,8
Haberleşme araç.	3,4	5,8	5,5	2,9	2,1	2,2	2,6	2,5	2,4	2,5	2,0	2,6	2,4
Entegre devreler	1,6	1,9	1,7	1,9	2,3	2,1	2,0	1,3	1,0	0,7	0,5	0,5	0,4
Ulaştırma araçları	12,1	11,1	13,8	8,2	7,7	10,4	14,5	12,5	11,7	10,6	9,6	10,3	11,6
Otomotiv ürünleri	8,8	8,1	10,8	5,1	5,4	9,0	11,8	10,3	9,3	8,6	7,5	7,5	8,3
Diğer ulaştırma	3,3	3,0	3,1	3,1	2,3	1,5	2,7	2,2	2,4	2,0	2,1	2,9	3,2
Diğer makinalar	20,3	16,0	13,6	15,6	16,3	14,6	13,7	13,9	13,6	13,5	11,9	13,7	12,9
Güç üreten mak.	2,4	1,7	1,2	3,4	2,5	1,1	0,9	0,9	0,7	0,8	1,2	2,2	1,9
Elektrikli olm. mak.	13,7	10,2	9,0	9,1	10,7	10,5	9,5	9,3	9,2	9,0	7,3	7,3	7,1
Elektrik mak.	4,2	4,1	3,4	3,1	3,1	3,0	3,3	3,7	3,7	3,7	3,4	4,2	3,9
Tekstil ürünleri	5,0	4,7	3,9	4,6	5,5	5,0	4,3	3,8	3,4	3,5	2,8	3,3	3,5
Giyim ürünleri	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,5	1,5
Çeşitli mamül eşya	5,6	5,7	5,4	5,2	4,9	4,7	4,7	5,0	4,8	4,7	4,4	4,9	4,7
Kişisel ve ev	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9
Mobilya	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Seyahat eşyası	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Ayakkabı	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4
Mesleki,ilmi,kont.	1,6	1,7	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,4	1,3	1,2	1,2	1,4	1,3
Diğer çeşitli m.	3,3	3,4	3,2	3,1	2,9	2,7	2,6	2,7	2,6	2,5	2,3	2,6	2,5
DİĞER	2,5	0,5	4,1	8,8	7,5	8,8	7,5	8,7	9,5	9,6	10,6	8,8	8,2
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Madencilik ürünlerinin payı 1998 yılında % 12.4 iken sürekli artarak 2002 yılında % 18.8'e ulaşmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında madencilik ürünlerinin payı azalmış, 2005 yılında % 19.4'e yükselmiştir. Sonraki dönemde madencilik ürünlerinin payı artarak 2008 yılında % 24.5'e çıkmış, krizin etkisiyle 2009 yılında % 20.8'e gerilemiş, 2010 yılında % 22.4 olarak gerçekleşmiştir.

Madencilik sektörü içinde petrol ürünlerinin en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Petrolü kömür ürünleri takip etmektedir. Doğalgaz ürünlerinin (petrol gazları) payı 1999-2002 döneminde kömür ürünlerinin üzerinde olsa da sonraki dönemde payı daha az olmuştur.

Sanayi ürünlerinin toplam ithalat içindeki payı 1998-2001 döneminde azalarak % 75.6'dan % 65.2'ye gerilemiştir. 2002-2004 döneminde sanayi ürünlerinin payı artarak 2004 yılında % 69'a ulaşmış, 2005 yılından itibaren azalarak 2008 yılında % 58.4'e düşmüştür. 2009 yılında sanayi ürünlerinin payı % 63.5'e yükselirken ertesi yıl % 62.5'e gerilemiştir. 2009 krizinde madencilik ürünlerinin payı azalmış, buna karşılık tarım ve sanayi ürünlerinin payı artmıştır. Kriz sonrası 2010 yılında tarım ve madencilik sektörlerinin payı artmış, sanayi sektörünün azalmıştır.

Türkiye'nin dış ticaret dengesi uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre incelendiğinde, 2010 yılında tüm ana sektörlerde açık verdiği görülmektedir. (Tablo 64) Tarım ürünlerinde dış ticaret 1998, 1999, 2001, 2004, 2005, 2006 yıllarında fazla verirken diğer yıllarda açık vermiştir. Tarım ürünleri dengesi 2009 yılında 1.333.033.387 dolar fazla verse de 2008 yılında 1.833.561.092 dolar, 2010 yılında ise 509.401.573 dolar açık vermiştir.

Tarım ürünlerinden canlı hayvanlar grubu (SITC Rev.3,00) dengesi 1998-2002 döneminde fazla, 2003 yılından bu yana açık verirken, açık 2010 yılında 325.970.738 dolara ulaşmıştır. 2010 yılında et ve et ürünleri (SITC Rev.3,01) dengesindeki açık 14.547.523 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 64. Türkiye Dış Ticaret (SITC Rev.3) Dengesi

	1998	2008	2009	2010
TARIM ÜRÜNLERİ	710.802.403	-1.833.561.092	1.333.033.387	-509.401.573
Gıda ürünleri	2.356.830.047	2.201.345.048	4.477.212.920	4.464.647.783
Balık	51.278.128	289.268.402	231.060.999	202.984.167
Diğer gıda ürünleri	2.305.551.919	1.912.076.646	4.246.151.921	4.261.663.616
Tarım hammaddeleri	-1.646.027.644	-4.034.906.140	-3.144.179.533	-4.974.049.356
MAD. VE YAKIT.	-4.670.380.218	-37.642.049.925	-22.322.561.928	-32.227.309.395
Metal cev.h.min. m.	-777.311.376	-8.070.742.058	-3.746.232.285	-5.741.140.090
Yakıtlar	-3.362.295.338	-25.280.165.126	-16.023.300.515	-22.298.547.216
Kömür	-519.421.998	-3.379.376.447	-3.111.502.788	-3.272.805.429
Petrol	-2.342.493.584	-19.867.631.961	-11.595.794.936	-16.975.015.131
Doğalgaz	-409.122.731	-2.090.968.828	-1.438.438.678	-2.211.409.134
Demir iht. etm. m.	-530.773.504	-4.291.142.741	-2.553.029.128	-4.187.622.089
SANAYİ ÜRÜNLERİ	-13.932.668.333	-14.138.350.021	-11.310.425.148	-27.392.040.436
Demir ve çelik	-419.873.664	1.810.228.350	1.410.991.857	504.178.813
Kimya ürünleri	-5.427.707.693	-19.589.237.925	-15.232.818.684	-18.961.439.176
Tıp ve eczacılık ür.	-897.964.952	-4.269.210.191	-3.945.986.388	-4.167.408.178
Diğer kimyasallar	-4.529.742.741	-15.320.027.734	-11.286.832.296	-14.794.030.998
Organik kimyasallar	-1.287.786.576	-3.436.206.916	-2.629.691.750	-3.291.237.292
Plastikler	-1.403.058.184	-6.120.387.803	-4.258.368.180	-6.443.164.673
İnorganik kimyasal.	-290.965.680	-1.434.867.535	-915.659.741	-1.171.043.828
Diğer kimya ürünleri	-1.547.932.301	-4.328.565.480	-3.483.112.625	-3.888.585.205
Diğer işlenmiş m.	-515.684.768	3.029.648.698	3.566.536.108	2.671.209.446
Mak.ve ulaş.araç.	-14.163.918.806	-12.450.567.476	-12.243.453.066	-22.054.940.480
Büro ve haber araç.	-2.450.923.262	-5.719.673.644	-5.198.485.949	-6.386.635.405
Veri işl. ve b. mak.	-1.018.387.268	-2.974.895.797	-2.690.090.902	-3.124.554.757
Haberleşme araç.	-710.710.464	-1.843.561.280	-1.811.289.150	-2.535.819.005
Entegre devre.,elek.	-721.825.530	-901.216.567	-697.105.897	-726.261.643
Ulaştırma araçları	-4.233.513.730	3.093.015.962	741.752.159	-4.957.652.462
Otomotiv ürünleri	-3.230.113.692	2.718.111.315	1.493.372.552	-1.706.934.740
Diğer taşıtma ür.	-1.003.400.038	374.904.647	-751.620.393	-3.250.717.722
Diğer makinalar	-7.479.481.814	-9.823.909.794	-7.786.719.276	-10.710.652.613
Güç üreten mak.	-922.218.784	-1.332.929.919	-2.452.283.804	-2.854.715.646
Elektrikli olm.mak.	-5.607.446.320	-8.685.314.619	-5.651.564.028	-7.762.462.184
Elektrik makinaları	-949.816.710	194.334.744	317.128.556	-93.474.783
Tekstil ürünleri	1.231.966.208	3.753.207.719	3.005.436.796	2.424.110.837
Giyim ürünleri	6.814.931.056	11.374.483.656	9.408.646.405	9.925.015.161
Çeşitli mamül eşya	-1.452.380.666	-2.066.113.043	-1.225.764.564	-1.900.175.037
Kişisel ve ev eşyası	-5.394.086	40.680.253	271.345.857	294.201.515
Mobilya	-67.925.264	633.189.705	632.283.585	682.212.218
Seyahat eşyası,çan.	4.768.618	-264.481.775	-111.047.155	-124.076.244
Ayakkabı	57.762.560	-328.027.677	-249.890.573	-263.934.459
Mesleki,ilmi,kontrol	-690.383.748	-2.078.731.279	-1.697.819.000	-2.132.451.299
Diğer çeşitli m. eş.	-756.602.832	-28.062.017	200.708.579	-61.925.253
DİĞER	-1.134.577.020	-16.344.433.787	-6.430.534.054	-11.432.833.467
TOPLAM	-19.026.823.168	-69.958.394.825	-38.730.487.743	-71.561.584.871

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Madencilik ürünlerinde 1998 yılından beri devam eden açık 2008 yılında 37.642.049.925 dolara ulaşmış, krizin etkisiyle 2009 yılında azalmış, 2010 yılında 32.227.309.395 dolar olarak gerçekleşmiştir. Madencilik ürünlerindeki açıkta petrol ürünleri belirleyici olmuştur.

Metal cevherleri ve mineral maddeler dengesindeki açık da incelenen dönemde artmıştır. Petrol ürünlerinden sonra en büyük açık bu gruptadır. Demir ihtiva etmeyen madenlerdeki açık 2010 yılında 4.187.622.089 dolar olarak gerçekleşmiştir. Dikkat çeken bir gelişme kömür ürünlerindeki açığın doğalgaz ürünlerinden (petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamül gazlar) fazla olmasıdır. Doğalgazda Türkiye'nin Rusya, Azerbaycan¹⁶⁵ ve İran'la¹⁶⁶ yaptığı anlaşmalarda "al ya da öde" şartının olması Türkiye'nin almadığı doğalgazın faturasını da ödemesiyle sonuçlanmaktadır.

Sanayi ürünleri dış ticaretinde 1998 yılında 13.932.668.333 dolar olan açık 2008 yılında 14.138.350.021 dolara ulaşmıştır. 2009 yılında denge kısmen düzelse de açık 2010 yılında 27.392.040.436 dolara yükselmiştir.

En büyük dış ticaret fazlası giyim ürünlerinde gerçekleşmiştir. Bunu tekstil ürünleri izlemektedir. Ancak hem giyim hem de tekstil ürünlerindeki fazla 2010 yılında 2008 yılının gerisinde kalmıştır.

Demir-çelik ürünleri, diğer işlenmiş mamüller (işlenmiş deri ve kösele; kauçuk eşya; mantar ve ahşap eşya; kağıt; taş, alçı, seramik vb eşya; diğer adi metallerden eşya) ve mobilya sektörlerinin dış ticaret dengesi 2001 yılından itibaren fazla vermeye başlamıştır.

2010 yılında en büyük açık makinalar ve ulaştırma araçları sektöründe gerçekleşmiştir. Bu grup içindeki en yüksek açığın diğer makinalar grubunda

¹⁶⁵Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/620944-ankaranin-iki-yillik-dogalgazi-havaya-uctu> (Erişim tarihi:28.09.2011)

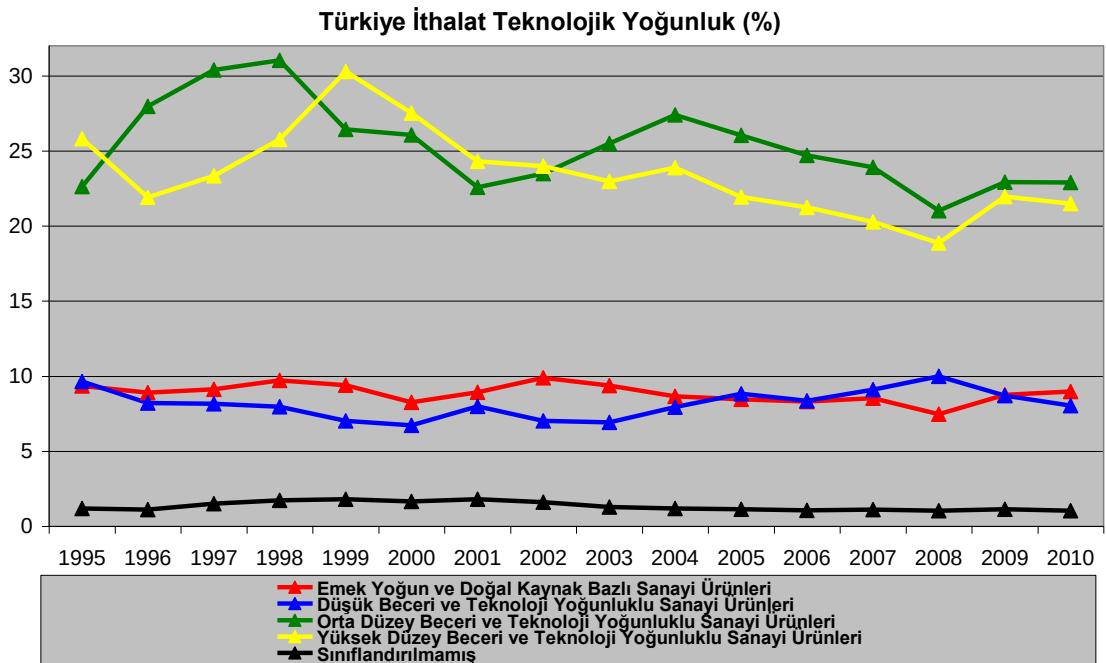
¹⁶⁶Radikal.<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&CategoryID=101&ArticleID=940200> (Erişim tarihi:28.09.2011)

olduğu görülmektedir. Büro ve haberleşme araçları grubundaki açık 2001 yılına kadar azalmış sonraki dönemde hızla artmıştır. Türkiye'nin ihracatında en yüksek paya sahip olan otomotiv ürünleri dengesi 2001 ve 2002 yılları ile 2007-2009 döneminde fazla, diğer yıllarda açık vermiştir.

Kimya sektörü dış ticaret açığında ikinci sırada yer almaktadır. Bu grup içinde en büyük açık plastikler ile tıp ve eczacılık ürünlerinde gerçekleşmiştir. Ayakkabı sektöründe 2003 yılından itibaren görülen açık artarak devam etmiştir. Aynı durum seyahat eşyası, çanta ürün grubunda da gözlenmektedir.

4.2.3. Türkiye'nin ithalatının teknoloji analizi

Türkiye'nin ihracatında yüksek teknoloji ürünlerin payı düşük olsa da ithalatta durum farklıdır. (Şekil 67) İhracatta olduğu gibi ithalatta da 1996 sonrası yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğun ürünlerin payı artmaya başlamış, 1999 yılında % 30.3 ile zirveye ulaşmıştır.

Şekil 67. Türkiye İthalat Teknolojik Yoğunluk

Kaynak: UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye'nin ithalatında 1999 sonrası dönemde yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğun ürünlerin payı azalmış, 2008 yılında % 18.9'a düşmüş, 2009 ve 2010 yıllarında kısmen yükselmiş ancak 1999 yılındaki payını geçememiştir. Türkiye'nin ihracatında olduğu gibi ithalatında da orta düzey beceri ve teknoloji yoğun sanayi ürünleri ağırlıktadır.

Uluslar arası standart ticaret sınıflamasına göre, ileri teknoloji ürünlerinin toplam ithalat içindeki payı 1995 yılında % 11.5 iken 1999 yılında % 14.8 ile zirveye ulaşmıştır. (Şekil 64) Sonraki dönemde yüksek teknoloji ürünlerinin ithalat içindeki payı azalmış, % 10'u geçmemiştir. Bu haliyle Türkiye yüksek teknoloji ürünleri tüketicisi olmayı üretici olmaya tercih etmiş bir görünüm arz etmektedir.

4.2.4.Türkiye'nin ithalatının ülkeler analizi

Türkiye'nin ihracatında Avrupa ülkeleri ağırlıkta iken ithalatta Asya ülkeleri ağırlık kazanmıştır. (Tablo 65) 2010 yılı değerleri ile yapılan sıralamada Rusya ilk sırada yer almaktadır. Almanya 1998 yılında Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke iken 2010 yılında ikinci sırada yer almıştır. Türkiye'nin ithalatında ağırlığı en kısa sürede artan ülke Çin olmuştur.

Türkiye'nin ithalatında 2009 krizinin etkisi ülkeler bazında incelendiğinde, ithalattaki ilk 20 ülkenin tümünden ithalatın azaldığı ancak bunun farklı oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo 66) Türkiye'nin ithalatı İsviçre'den % 64, İran'dan % 58, Kazakistan'dan % 54, Suudi Arabistan'dan % 49, Ukrayna'dan % 48 azalmıştır.

Türkiye'nin ithalatının incelenen 20 ülkede yoğunlaştığı görülmektedir. (Tablo 67) 20 ülkenin toplam ithalat içindeki payı 1998 yılında % 74.6 iken 2007 yılında % 77'ye yükselmiş, 2010 yılında % 75.5'e gerilemiştir. Sonuç olarak Türkiye'nin ithalatında ilk 20 ülkenin yoğunluğu 2010 yılında 1998 ve 2001 yıllarına göre artmıştır.

Tablo 65. Türkiye Ülkelere Göre İthalat (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
Rusya	2.154.971.136	31.364.476.862	19.718.966.641	21.599.568.762
Almanya	7.310.717.952	18.687.064.534	14.096.448.575	17.549.158.947
Çin	846.063.616	15.658.200.676	12.662.636.977	17.180.806.345
ABD	4.043.450.624	11.976.923.832	8.572.185.003	12.322.795.306
İtalya	4.234.791.936	11.011.470.134	7.672.580.367	10.203.727.238
Fransa	3.033.233.408	9.022.013.493	7.089.761.141	8.176.579.003
İran	432.834.784	8.199.688.999	3.405.896.177	7.644.781.612
İspanya	1.275.954.432	4.548.181.928	3.775.585.345	4.840.126.558
Güney Kore	1.124.095.360	4.091.119.399	3.116.078.237	4.764.048.286
B. Krallık	2.681.406.208	5.323.999.823	3.467.014.330	4.680.609.987
Ukrayna	988.774.592	6.106.324.788	3.155.709.931	3.832.744.022
Romanya	344.279.328	3.547.820.080	2.257.898.349	3.449.178.527
Hindistan	276.276.640	2.457.908.420	1.891.251.699	3.409.937.589
Japonya	2.044.466.304	4.026.764.490	2.781.735.012	3.297.783.349
Belçika	-	3.150.747.023	2.371.362.492	3.213.712.148
Hollanda	1.446.045.440	3.056.339.939	2.541.706.510	3.155.980.461
İsviçre	1.016.702.912	5.591.780.552	2.001.888.173	3.155.723.422
Polonya	82.018.672	1.977.851.779	1.817.159.962	2.620.952.824
Kazakistan	253.663.440	2.331.992.471	1.077.077.831	2.470.966.578
S.Arabistan	669.931.840	3.322.388.588	1.691.952.666	2.437.156.383

Kaynak: UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi: 20.09.2011)

Tablo 66. Türkiye Ülkelere Göre İthalat Değişim (%)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Rusya	10	63	-11	12	41	66	43	38	32	33	-37	10
Almanya	-20	22	-26	31	35	32	9	8	19	7	-25	24
Çin	6	48	-30	48	91	71	54	40	37	18	-19	36
ABD	-24	26	-16	-6	14	36	13	16	30	47	-28	44
İtalya	-25	35	-19	19	32	25	10	14	15	10	-30	33
Fransa	3	12	-35	33	37	49	-5	23	8	15	-21	15
İran	47	28	3	10	102	5	77	62	18	24	-58	124
İspanya	-1	32	-36	30	44	62	9	8	13	5	-17	28
Güney Kore	-23	34	-35	18	46	96	35	2	23	-6	-24	53
B. Krallık	-18	23	-29	27	44	23	9	9	7	-3	-35	35
Ukrayna	-22	26	-22	29	36	88	6	15	48	35	-48	21
Romanya	17	67	-28	36	46	78	34	17	17	14	-36	53
Hindistan	-12	80	-19	59	28	45	22	23	46	7	-23	80
Japonya	-32	14	-18	12	32	39	16	3	15	9	-31	19
Belçika		46	-40	17	33	31	13	11	16	10	-25	36
Hollanda	-9	20	-34	26	27	15	13	0	23	15	-17	24
İsviçre	-26	19	38	74	39	15	19	-1	31	6	-64	58
Polonya	-1	102	3	45	70	140	25	15	15	20	-8	44
Kazakistan	17	17	-74	123	32	66	26	78	29	82	-54	129
S.Arabistan	-14	64	-23	8	23	27	53	19	8	36	-49	44

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 67. Türkiye İthalat Ülke Payları (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Rusya	4,7	5,8	7,2	8,3	7,5	7,9	9,3	11,1	12,8	13,8	15,5	14,0	11,6
Almanya	15,9	14,5	13,2	12,9	13,7	13,6	12,8	11,7	10,6	10,3	9,3	10,0	9,5
Çin	1,8	2,2	2,4	2,2	2,7	3,8	4,6	5,9	6,9	7,8	7,8	9,0	9,3
ABD	8,8	7,6	7,2	7,9	6,0	5,0	4,9	4,6	4,5	4,8	5,9	6,1	6,6
İtalya	9,2	7,8	8,0	8,4	8,1	7,9	7,0	6,5	6,2	5,9	5,5	5,4	5,5
Fransa	6,6	7,7	6,5	5,5	5,9	6,0	6,4	5,0	5,2	4,6	4,5	5,0	4,4
İran	0,9	1,6	1,5	2,0	1,8	2,7	2,0	3,0	4,0	3,9	4,1	2,4	4,1
İspanya	2,8	3,1	3,1	2,6	2,7	2,9	3,3	3,0	2,7	2,6	2,3	2,7	2,6
Güney Kore	2,4	2,1	2,2	1,8	1,8	1,9	2,6	3,0	2,5	2,6	2,0	2,2	2,6
B. Krallık	5,8	5,4	5,0	4,6	4,7	5,0	4,4	4,0	3,7	3,2	2,6	2,5	2,5
Ukrayna	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	1,9	2,6	2,3	2,2	2,7	3,0	2,2	2,1
Romanya	0,7	1,0	1,2	1,2	1,3	1,4	1,7	2,0	1,9	1,8	1,8	1,6	1,9
Hindistan	0,6	0,6	0,8	0,9	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,4	1,2	1,3	1,8
Japonya	4,5	3,4	2,9	3,2	2,9	2,8	2,8	2,7	2,3	2,2	2,0	2,0	1,8
Belçika	-	2,8	3,0	2,4	2,2	2,2	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6	1,7	1,7
Hollanda	3,1	3,2	2,9	2,5	2,6	2,4	2,0	1,8	1,5	1,6	1,5	1,8	1,7
İsviçre	2,2	1,8	1,6	3,0	4,2	4,3	3,5	3,5	2,9	3,1	2,8	1,4	1,7
Polonya	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,3	1,4
Kazakistan	0,6	0,7	0,6	0,2	0,4	0,4	0,5	0,5	0,7	0,8	1,2	0,8	1,3
S.Arabistan	1,5	1,4	1,8	1,8	1,5	1,4	1,3	1,6	1,6	1,4	1,6	1,2	1,3
Toplam	74,6	74,9	73,3	73,5	73,4	75,1	75,7	76,2	76,2	77,0	77,0	74,7	75,5

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

İthalatta Rusya, Çin, İran, Güney Kore, Romanya, Hindistan, Polonya ve Kazakistan'ın payları 1998 yılına göre artarken Almanya, ABD, İtalya, Fransa, İspanya, Birleşik Krallık, Ukrayna, Japonya, Belçika, Hollanda, İsviçre ve Suudi Arabistan'ın azalmıştır.

İthalatta enerji ve ara malı ağırlığı yüzünden Türkiye'nin pazar çeşitlendirmesine gitmesi stratejik bir öncelik olması gerekirken tam aksine bazı ülkelere aşırı bağımlılık gelişmiştir. Bağımlılığın getirebileceği sorunlardan biri Rusya'nın Ukrayna ile yaşadığı anlaşmazlıkta Ukrayna'ya giden doğalgazı kesmesiyle¹⁶⁷ Türkiye'nin etkilenmesinde görülmüştür. Sonuçta alternatif hattan doğal gaz temin edilmiş olsa da Rusya'ya bağımlılık azalmamıştır. Rusya Ukrayna yerine Türkiye ile bir sorun yüzünden aynı tavrı sergilese alternatif kaynaklardan enerji temin etmek kısa sürede mümkün olmayabilir. Mümkün olsa da maliyeti yüksek olabilir. Gelişmiş ülkeler enerji güvenliğini sağlamak için

¹⁶⁷NTVMSNBC. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/471297.asp> (Erişim tarihi:26.09.2011)

stratejik planlar geliştirirken Türkiye'nin tam aksini yaparak ülke bağımlılığını arttırdığı görülmektedir.

Türkiye dış ticaretinin ülkeler dengesi, 2010 yılı ihracat ve ithalattaki ilk 20 ülke ve dış ticaret fazlası ile açığı sıralamasına göre incelendiğinde, sadece Irak, B.A.E, Birleşik Krallık, Libya, Mısır ve İsrail'le olan ticaretinde fazla, diğer ülkelerle açık verdiği görülmektedir. (Tablo 68) 2010 yılında en büyük dış ticaret fazlası Türkiye-Irak ticaretinde, en büyük açık ise Türkiye-Rusya ticaretinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığında Rusya'yı Çin, ABD, Almanya, İran ve Güney Kore izlemektedir. Açık incelenen ülkelerle artma eğilimindedir.

Tablo 68. Türkiye Dış Ticaret Ülkeler Dengesi (ABD Doları)

	1998	2008	2009	2010
Irak	-1.800.370	2.595.267.712	4.173.724.583	4.687.279.866
BAE	207.924.240	7.284.195.746	2.230.735.766	2.639.238.937
B. Krallık	-971.224.576	2.834.835.993	2.452.538.642	2.557.822.784
Libya	-247.755.096	737.962.612	1.395.492.045	1.509.138.492
Mısır	80.369.632	483.317.676	1.977.422.445	1.334.261.987
İsrail	196.494.560	487.295.772	458.681.702	723.330.859
Rusya	-807.502.208	-24.882.996.758	-16.516.593.695	-16.968.072.413
Çin	-808.027.132	-14.220.996.820	-11.063.500.845	-14.921.021.460
ABD	-1.814.925.568	-7.669.889.733	-5.338.073.935	-8.548.901.319
Almanya	-1.861.642.752	-5.735.730.074	-4.305.292.303	-6.062.350.661
İran	-239.246.544	-6.169.982.790	-1.381.138.162	-4.601.355.976
G. Kore	-1.086.612.260	-3.819.865.063	-2.881.249.828	-4.459.457.932
İtalya	-2.679.703.808	-3.197.398.850	-1.780.554.211	-3.695.083.208
Japonya	-1.932.722.064	-3.696.302.547	-2.548.869.878	-3.025.523.614
Hindistan	-202.932.432	-1.915.204.843	-1.480.087.442	-2.803.102.284
Ukrayna	-715.161.824	-3.918.692.623	-2.122.192.593	-2.571.851.633
Fransa	-1.731.069.184	-2.406.775.927	-879.987.631	-2.121.453.691
Tayvan	-490.693.322	-1.586.456.261	-1.212.479.491	-1.706.236.879
Kazakistan	-40.780.672	-1.441.390.092	-443.574.580	-1.651.070.764
İspanya	-760.353.760	-504.274.917	-951.421.360	-1.276.612.907
Belçika	-	-1.028.358.851	-574.962.290	-1.252.509.766
Endonezya	-146.707.696	-1.124.468.488	-766.066.450	-1.225.926.990
Polonya	208.495.888	-391.080.131	-496.118.333	-1.116.418.481
İsviçre	-773.140.496	-2.732.265.176	1.935.123.435	-1.090.485.446
Tayland	-118.581.179	-1.373.104.753	-823.806.381	-1.060.608.276
İsveç	-811.301.424	-990.117.570	-1.140.525.627	-975.619.465
Finlandiya	-362.793.536	-813.682.674	-598.596.447	-819.403.055

Kaynak: UN COMTRADE ve TÜİK (Tayvan) verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye dış ticaretinde 1998 yılında açık verdiği ülkelerden sadece Birleşik Krallık, Libya ve Irak ile fazla vermeye başlamıştır. Buna karşılık Polonya ile ticaret 1998 yılında fazla verirken sonraki dönemde açık vermiştir. Diğer ülkelerin tümünde dış ticaret açığı 1998 yılına göre artmıştır. Bu durum ülkeler bazında dış ticaret dengesini düzenleyici önlem alınmadığını ya da alınan önlemlerin işe yaramadığını ortaya koymaktadır. İhracatta stratejik plan hazırlanırken ithalatta böyle bir planın ve stratejinin olmadığı ortadadır. Türkiye'nin düşük tarife oranları ülke piyasasını diğer ülkeler için adeta "açık ve serbest pazara" dönüştürmektedir.

5.Dış Ticaret Projeksiyonları

5.1.Metodoloji

Dış ticaret, ülkelerin gelir düzeyi, ticareti yapılan malların fiyat esnekliği, talebin gelir esnekliği, diğer ülkelerin ihrac fiyatları, dış ticaret rejimleri, döviz ve para politikaları gibi bir çok değişkenden etkilenir. Çin'in dış ticareti incelendiğinde, kriz yılı olan 2009 hariç sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye dış ticareti de son dönemde benzer bir seyir izlemektedir. İki ülkenin dış ticaretinde görülen artış eğilimi hem ihracat hem de ithalatta sektörel farklılıklar göstermektedir. Bu durum kişi başı dış ticaretin de sektörel olarak farklılaşmasını getirmektedir.

Kişi başı toplam ihracat ve ithalat değerleri ve değişimden hareketle dış ticaret projeksiyonu yapılabilir. Ancak bu şekilde yapılan çalışmanın sektörel değişimleri yansıtmayacağı açıktır. Dış ticaretin hacmi yanında yapısı da önem arz etmektedir. Çalışmada dış ticaretin yapısını ve sektörel değişimi yansıtabilmesi için kişi başı değişimleri esas alan, nüfus artışını da içeren dış ticaret projeksiyonu yapılmıştır. Projeksiyon için oluşturulan modelde geçmiş dönemdeki performansın aynı oranlarda gerçekleştirilemeyeceği ve azalacağı varsayılmıştır. Yıllık kişi başı sektörel değişimin:

-2011-2019 dönemi için; 2002-2010 döneminde gerçekleşenin % 50'si,

-2020-2025 dönemi için; 2005-2010 döneminde gerçekleşenin % 25'i

düzeyinde gerçekleşeceği varsayılmıştır. Varsayımlar çerçevesinde 2009 krizinin etkisi iki kez öngörülmüştür. İlki 2018, ikincisi 2024 yılına denk gelmektedir. Sonuç olarak projeksiyon Çin'in DTÖ üyesi olduğu dönemi, Türkiye'nin ise 2001 krizi sonrası dış ticaret eğilimini geleceğe taşımaktadır.

Kişi başı değişimlerden hareketle kişi başı sektörel ihracat ve ithalat değerleri, bu değerlerin toplamı ile kişi başı toplam ihracat ve ithalat elde edilmiştir. Sektörel kişi başı ihracat, ithalat ve öngörülen nüfus verileri ile sektörel toplamlara ulaşılmıştır. Son aşamada sektörlerin toplam ihracat ve ithalat içindeki payları hesaplanmıştır.

5.2.Çin Dış Ticaret Projeksiyonu

5.2.1.Çin ihracat projeksiyonu

Geçmiş dönem ve model çerçevesinde oluşturulan kişi başı değişimler Tablo 69'da görülmektedir. Tabloya göre 2001 yılında tarım ürünlerinde 13, madencilik ürünlerinde 10, sanayi ürünlerinde 186, toplamda 209 dolar olan kişi başı ihracat 2010 yılında sırasıyla 39, 36, 1.110 ve toplamda 1.186 dolara ulaşmıştır. Ulaşılan bu değerlerle dokuz yıllık dönemde tarım ürünlerinde % 197, madencilik ürünlerinde % 252, sanayi ürünlerinde % 498, toplamda % 466 artış gerçekleşmiştir.

Modelde öngörülen yıllık değişimlerle kişi başı ihracat, 2020 yılında tarım ürünlerinde 71, madencilik ürünlerinde 78, sanayi ürünlerinde 3.106, toplamda 3.257 dolara ulaşmaktadır. Bu değerlere ulaşıldığında, 2010 yılına göre artış tarım ürünlerinde % 84, madencilik ürünlerinde % 115, sanayi ürünlerinde % 180, toplamda % 175 olmaktadır.

Tablo 69.Çin Kişibaşı İhracat Projeksiyonu

	Kişibaşı İhracat (ABD Doları)					Kişibaşı İhracat Değişim (%)				
	Toplam	Tarım	Maden. ve Yak.	Sanayi	Diğer	Toplam	Tarım	Maden. ve Yak.	Sanayi	Diğer
2001	209	13	10	186	0,5	-	-	-	-	-
2002	255	15	11	229	1	21,7	12,4	3,5	23,4	10,3
2003	341	17	14	309	1	33,9	17,3	32,6	35,0	46,1
2004	460	19	20	420	1	34,7	8,3	41,3	35,9	15,3
2005	587	22	24	540	1	27,8	18,4	21,0	28,5	43,4
2006	743	25	30	687	2	26,5	12,8	22,9	27,2	43,3
2007	931	30	33	867	2	25,3	18,8	10,4	26,3	-5,3
2008	1.086	32	42	1.011	1	16,7	8,2	28,4	16,6	-20,6
2009	908	31	26	850	1	-16,4	-3,7	-38,2	-15,9	-5,8
2010	1.186	39	36	1.110	1	30,7	25,6	39,3	30,6	-8,0
2011	1.319	41	37	1.240	1	11,2	6,2	1,7	11,7	5,1
2012	1.546	45	43	1.457	2	17,2	8,6	16,3	17,5	23,0
2013	1.818	47	52	1.718	2	17,6	4,1	20,6	18,0	7,7
2014	2.073	51	57	1.963	2	14,0	9,2	10,5	14,2	21,7
2015	2.350	54	64	2.230	2	13,4	6,4	11,4	13,6	21,6
2016	2.651	59	67	2.523	2	12,8	9,4	5,2	13,1	-2,7
2017	2.873	62	76	2.732	2	8,3	4,1	14,2	8,3	-10,3
2018	2.639	61	62	2.515	2	-8,1	-1,9	-19,1	-8,0	-2,9
2019	3.044	68	74	2.900	2	15,3	12,8	19,7	15,3	-4,0
2020	3.257	71	78	3.106	2	7,0	4,6	5,3	7,1	10,8
2021	3.476	74	82	3.317	2	6,7	3,2	5,7	6,8	10,8
2022	3.699	77	84	3.535	2	6,4	4,7	2,6	6,6	-1,3
2023	3.853	79	90	3.682	2	4,2	2,1	7,1	4,2	-5,1
2024	3.697	78	82	3.535	2	-4,1	-0,9	-9,5	-4,0	-1,4
2025	3.981	83	90	3.806	2	7,7	6,4	9,8	7,7	-2,0

Kaynak:UN COMTRADE ve US CENSUS BUREAU International Database (nüfus) verileri ile hazırlanmıştır

2010-2005 dönemine ait kişi başı ihracat tarım ürünlerinde % 75, madencilik ürünlerinde % 50, sanayi ürünlerinde % 106, toplamda % 102 artmıştır. Model kişi başı ihracatın 2025 yılında tarım ürünlerinde 83, madencilik ürünlerinde 90, sanayi ürünlerinde 3.806, toplamda 3.981 dolara ulaşacağını öngörmektedir. Bu değerlere ulaşıldığında artış oranı tarım ürünlerinde % 16, madencilik ürünlerinde % 15, sanayi ürünlerinde % 23 olmaktadır. Öngörülen değişim oranları geçmiş dönemle karşılaştırıldığında oldukça mütevazı kalmaktadır.

Tarım ürünleri ihracatı 2020 yılında 98.934.814.401 dolar, 2025 yılında 115.838.177.543 dolara ulaşmaktadır. (Tablo 70) Madencilik ürünleri ihracatı

2020 yılında 107.646.918.032, 2025 yılında 125.131.159.886 dolara çıkmaktadır. En büyük artışın sanayi ürünlerinde olacağı öngörülmektedir. Sanayi ürünleri ihracatı 2020 yılında 4.300.491.803.342, 2025 yılında 5.308.155.834.378 dolara yükselmektedir.

Tablo 70.Çin Sektörel İhracat Projeksiyonu (ABD Doları)

	Tarım	Maden. ve Yak.	Sanayi	Diğer
2011	55.089.010.662	49.132.135.167	1.657.401.490.363	1.654.111.894
2012	60.138.228.848	57.431.449.696	1.956.840.633.488	2.044.972.581
2013	62.928.718.781	69.614.158.844	2.319.092.873.333	2.211.912.139
2014	69.032.192.268	77.273.525.073	2.661.017.932.928	2.704.015.956
2015	73.759.260.149	86.475.330.321	3.036.157.474.308	3.303.301.876
2016	81.032.955.773	91.324.205.945	3.448.783.356.422	3.228.546.771
2017	84.671.005.156	104.694.880.080	3.749.091.606.732	2.907.263.659
2018	83.372.894.784	84.994.149.007	3.462.048.829.617	2.832.808.607
2019	94.333.710.266	102.007.889.624	4.004.362.794.194	2.728.333.742
2020	98.934.814.401	107.646.918.032	4.300.491.803.342	3.032.271.967
2021	102.324.521.406	114.053.259.482	4.603.408.196.552	3.367.887.159
2022	107.342.986.360	117.226.199.506	4.914.825.245.762	3.329.336.925
2023	109.704.526.720	125.741.733.373	5.126.372.543.149	3.162.731.227
2024	108.795.976.505	113.858.957.477	4.927.333.105.293	3.120.321.459
2025	115.838.177.543	125.131.159.886	5.308.155.834.378	3.060.265.658

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Tablo 71.Çin İhracat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay

	Önceki Yıla Göre Değişim (%)					İhracat İçinde Pay (%)			
	Toplam İhracat	Tarım	Mad. ve Yak.	Sanayi	Diğer	Tarım	Mad. ve Yak.	Sanayi	Diğer
2011	11,8	6,7	2,2	12,2	5,7	3,1	2,8	94,0	0,1
2012	17,8	9,2	16,9	18,1	23,6	2,9	2,8	94,2	0,1
2013	18,2	4,6	21,2	18,5	8,2	2,6	2,8	94,5	0,1
2014	14,5	9,7	11,0	14,7	22,2	2,5	2,7	94,7	0,1
2015	13,9	6,8	11,9	14,1	22,2	2,3	2,7	94,9	0,1
2016	13,3	9,9	5,6	13,6	-2,3	2,2	2,5	95,2	0,1
2017	8,7	4,5	14,6	8,7	-10,0	2,1	2,7	95,1	0,1
2018	-7,8	-1,5	-18,8	-7,7	-2,6	2,3	2,3	95,3	0,1
2019	15,7	13,1	20,0	15,7	-3,7	2,2	2,4	95,3	0,1
2020	7,3	4,9	5,5	7,4	11,1	2,2	2,4	95,4	0,1
2021	6,9	3,4	6,0	7,0	11,1	2,1	2,4	95,4	0,1
2022	6,6	4,9	2,8	6,8	-1,1	2,1	2,3	95,6	0,1
2023	4,3	2,2	7,3	4,3	-5,0	2,0	2,3	95,6	0,1
2024	-3,9	-0,8	-9,5	-3,9	-1,3	2,1	2,2	95,6	0,1
2025	7,7	6,5	9,9	7,7	-1,9	2,1	2,3	95,6	0,1

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Tarım ürünleri ihracatı 2010-2001 döneminde % 210 artmıştır. Aynı dönemde madencilik ürünleri ihracatında % 268, sanayi ürünlerinde % 526 artış gerçekleşmiştir. Çalışmada elde edilen değerlere ulaşıldığında, (2020-2010) tarım ürünlerinde % 92, madencilik ürünlerinde % 124, sanayi ürünlerinde % 191 artış gerçekleşmektedir. Öngörülen değişim oranları ile 2013 yılından itibaren tarım ürünleri ihracatı madencilik ürünlerinin gerisinde kalmaktadır.

2010-2005 döneminde ihracat artışı tarım ürünlerinde % 80, madencilik ürünlerinde % 54, sanayi ürünlerinde % 111 olmuştur. Projeksiyonun 2025-2020 döneminde bu oranlar sırasıyla; % 17, % 16 ve % 23 olmaktadır.

Toplam ihracat ve sektörel yıllık değişim ile sektörel paylar Tablo 71’de görülmektedir. Tarım ürünlerinin ihracattaki payı 2010 yılında % 3.3 iken 2020 yılında % 2.2, 2025 yılında ise % 2.1’e düşmektedir. Madencilik ürünlerinin payı da azalmaktadır. 2010 yılında % 3 olan pay 2020 yılında % 2.4, 2025 yılında % 2.3’e inmektedir. 2013 yılından itibaren tarım ürünlerinin payı madencilik ürünlerinin payının gerisinde kalmaktadır. Tarım ve madencilik ürünlerinin payı azalırken sanayi ürünlerinin artmaktadır. Sanayi ürünlerinin payı 2010 yılında % 93.6 iken 2020 yılında % 95.4, 2025 yılında % 95.6’ya yükselmektedir.

5.2.2.Çin ithalat projeksiyonu

Çin’in kişi başı ithalatına ait geçmiş dönem gerçekleştirmeleri ve modelin öngörülleri Tablo 72’de görülmektedir. 2001 yılında kişi başı ithalat tarım ürünlerinde 16, madencilik ürünlerinde 25, sanayi ürünlerinde 149, toplamda 192 dolar iken 2010 yılında tarım ürünlerinde 81, madencilik ürünlerinde 282, sanayi ürünlerinde 672 ve toplamda 1.050 dolara ulaşmıştır. Ulaşılan bu değerlerle tarım ürünlerinde % 414, madencilik ürünlerinde % 1.026, sanayi ürünlerinde % 350, toplamda % 448 artış gerçekleşmiştir.

Tablo 72.Çin Kişibaşı İthalat Projeksiyonu

	Kişibaşı İthalat(ABD Doları)					Kişibaşı İthalat Değişim (%)				
	Toplam	Tarım	Mad. ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer	Toplam	Tarım	Mad. ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer
2001	192	16	25	149	1	-	-	-	-	-
2002	231	17	27	185	1	20,5	8,0	9,2	24,0	-7,3
2003	321	24	41	256	1	39,1	38,8	49,2	38,0	-18,3
2004	435	33	69	332	1	35,3	38,0	69,2	29,7	18,3
2005	509	35	92	380	2	17,0	6,3	33,5	14,5	30,6
2006	607	40	121	444	2	19,3	13,7	31,7	16,9	0,6
2007	730	50	161	517	2	20,2	25,9	32,5	16,3	20,8
2008	860	66	234	557	3	17,9	32,1	45,4	7,7	78,0
2009	760	58	189	510	3	-11,7	-12,2	-19,0	-8,4	-25,3
2010	1.050	81	282	672	14	38,1	40,6	49,0	31,8	454,1
2011	1.146	85	295	753	13	9,2	4,0	4,6	12,0	-3,6
2012	1.377	101	368	896	12	20,2	19,4	24,6	19,0	-9,2
2013	1.657	120	495	1.029	13	20,4	19,0	34,6	14,8	9,2
2014	1.821	124	577	1.104	15	9,9	3,2	16,7	7,3	15,3
2015	2.014	133	669	1.197	15	10,6	6,9	15,8	8,5	0,3
2016	2.240	150	778	1.295	17	11,2	13,0	16,3	8,2	10,4
2017	2.497	174	954	1.345	23	11,5	16,1	22,7	3,9	39,0
2018	2.336	163	863	1.289	21	-6,4	-6,1	-9,5	-4,2	-12,7
2019	2.832	196	1.075	1.494	67	21,2	20,3	24,5	15,9	227,1
2020	2.984	199	1.164	1.548	72	5,4	1,6	8,4	3,6	7,7
2021	3.149	206	1.257	1.614	72	5,5	3,4	7,9	4,2	0,1
2022	3.334	220	1.359	1.680	76	5,9	6,5	8,1	4,1	5,2
2023	3.553	237	1.513	1.712	91	6,6	8,0	11,3	1,9	19,5
2024	3.432	230	1.441	1.676	85	-3,4	-3,0	-4,8	-2,1	-6,3
2025	3.862	254	1.617	1.809	182	12,5	10,2	12,2	8,0	113,5

Kaynak:UN COMTRADE ve US CENSUS BUREAU International Database verileri ile modele göre hazırlanmıştır

Modele göre 2020 yılında kişi başı ithalat tarım ürünlerinde 199, madencilik ürünlerinde 1.164, sanayi ürünlerinde 1.548, toplamda 2.984 dolara ulaşmaktadır. 2025 yılına gelindiğinde kişi başı ithalat tarım ürünlerinde 254, madencilik ürünlerinde 1.617, sanayi ürünlerinde 1.809, toplamda 3.862 dolara yükselmektedir. 2020 yılı için öngörülen değerlere ulaşıldığında kişi başı ithalat artışı tarım ürünlerinde % 145, madencilik ürünlerinde % 313, sanayi ürünlerinde % 130, toplamda % 184 olmaktadır.

Modeldeki değişim oranları ile tarım ürünleri ithalatı 2020 yılında 276.215.043.165, 2025 yılında ise 353.580.685.532 dolara ulaşmaktadır. (Tablo 73) Madencilik ürünleri ithalatı 2020 yılında 1.612.175.262.358, 2025 yılında

2.255.462.860.465 dolara yükselmektedir. Sanayi ürünleri ithalatı ise 2020 yılında 2.143.529.727.879, 2025 yılında 2.523.454.081.062 dolara çıkmaktadır.

Tablo 73.Çin Sektörel İthalat Projeksiyonu (ABD Doları)

	Tarım	Madencilik	Sanayi	Diğer
2011	113.135.431.111	394.241.378.586	1.006.642.909.544	17.853.847.316
2012	135.738.425.283	493.664.883.877	1.203.873.173.193	16.296.627.268
2013	162.278.171.006	667.580.596.930	1.388.977.556.516	17.874.274.318
2014	168.169.544.402	782.811.738.995	1.496.756.196.320	20.703.895.423
2015	180.490.609.144	910.634.586.347	1.630.404.171.166	20.852.957.798
2016	204.723.083.866	1.062.976.453.564	1.770.786.089.208	23.112.243.719
2017	238.510.405.495	1.308.887.678.403	1.846.049.292.907	32.242.113.707
2018	224.752.397.637	1.188.237.450.708	1.774.494.592.811	28.256.047.641
2019	271.200.819.695	1.483.806.264.873	2.062.879.874.150	92.694.450.980
2020	276.215.043.165	1.612.175.262.358	2.143.529.727.879	100.052.093.689
2021	286.338.833.936	1.743.680.732.689	2.239.234.986.833	100.420.935.369
2022	305.474.425.316	1.888.945.509.647	2.335.079.617.072	105.833.513.630
2023	330.503.782.302	2.106.198.236.928	2.383.663.382.584	126.647.634.835
2024	320.784.188.649	2.008.016.563.847	2.336.063.032.886	118.756.887.015
2025	353.580.685.532	2.255.462.860.465	2.523.454.081.062	253.749.902.195

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

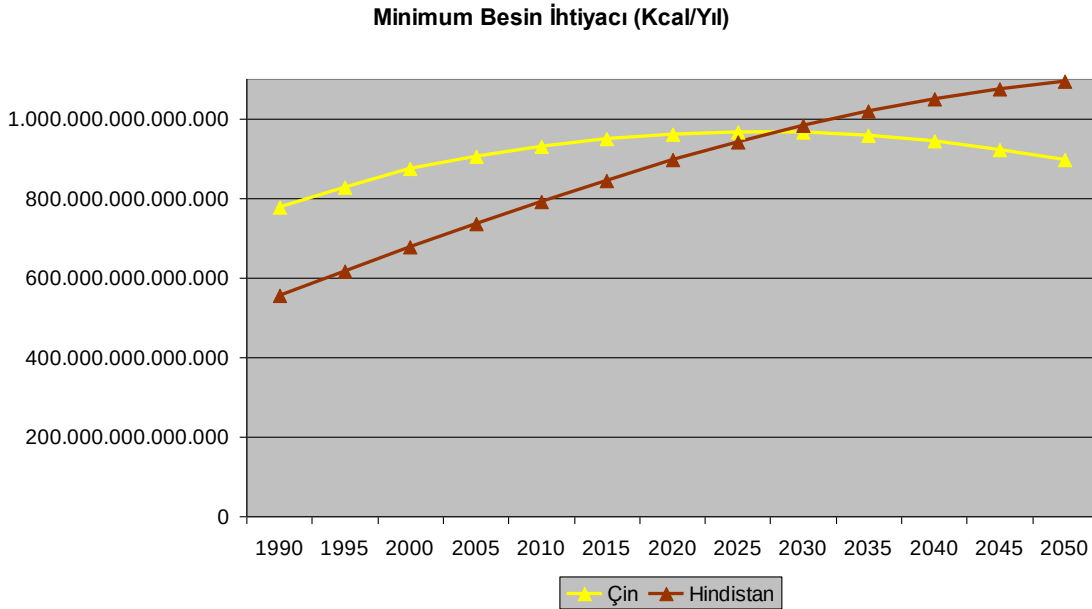
Tablo 74.Çin İthalat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay

	Önceki Yıla Göre Değişim (%)					İthalat İçinde Pay (%)			
	Toplam İthalat	Tarım	Mad. ve Yak.	Sanayi	Diğer	Tarım	Madencilik ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer
2011	9,7	4,5	5,1	12,6	-3,2	7,4	25,7	65,7	1,2
2012	20,7	20,0	25,2	19,6	-8,7	7,3	26,7	65,1	0,9
2013	20,9	19,6	35,2	15,4	9,7	7,3	29,8	62,1	0,8
2014	10,4	3,6	17,3	7,8	15,8	6,8	31,7	60,6	0,8
2015	11,1	7,3	16,3	8,9	0,7	6,6	33,2	59,5	0,8
2016	11,6	13,4	16,7	8,6	10,8	6,7	34,7	57,8	0,8
2017	11,9	16,5	23,1	4,3	39,5	7,0	38,2	53,9	0,9
2018	-6,1	-5,8	-9,2	-3,9	-12,4	7,0	37,0	55,2	0,9
2019	21,6	20,7	24,9	16,3	228,1	6,9	37,9	52,8	2,4
2020	5,7	1,8	8,7	3,9	7,9	6,7	39,0	51,9	2,4
2021	5,8	3,7	8,2	4,5	0,4	6,6	39,9	51,2	2,3
2022	6,1	6,7	8,3	4,3	5,4	6,6	40,8	50,4	2,3
2023	6,7	8,2	11,5	2,1	19,7	6,7	42,6	48,2	2,6
2024	-3,3	-2,9	-4,7	-2,0	-6,2	6,7	42,0	48,8	2,5
2025	12,6	10,2	12,3	9,0	113,7	6,6	41,9	46,8	4,7

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Çalışmanın bulgularına göre ithalat içinde sanayi ürünlerinin payı 2010 yılında % 64.1 iken 2020 yılında % 51.9, 2025 yılında % 46.8'e gerilemektedir.(Tablo 74) Buna karşılık madencilik ürünlerinin payı % 26.9'dan 2020 yılında % 39, 2023 yılında % 42.6'ya çıkmaktadır. Madencilik ürünlerin payının 2001 yılında % 13.1 olduğu göz önüne alındığında öngörülen değişimin çok fazla olmadığı açıktır. Tarım ürünleri ithalatı yükselse de toplam içindeki payı % 7.8 iken % 6.6'ya gerilemektedir.

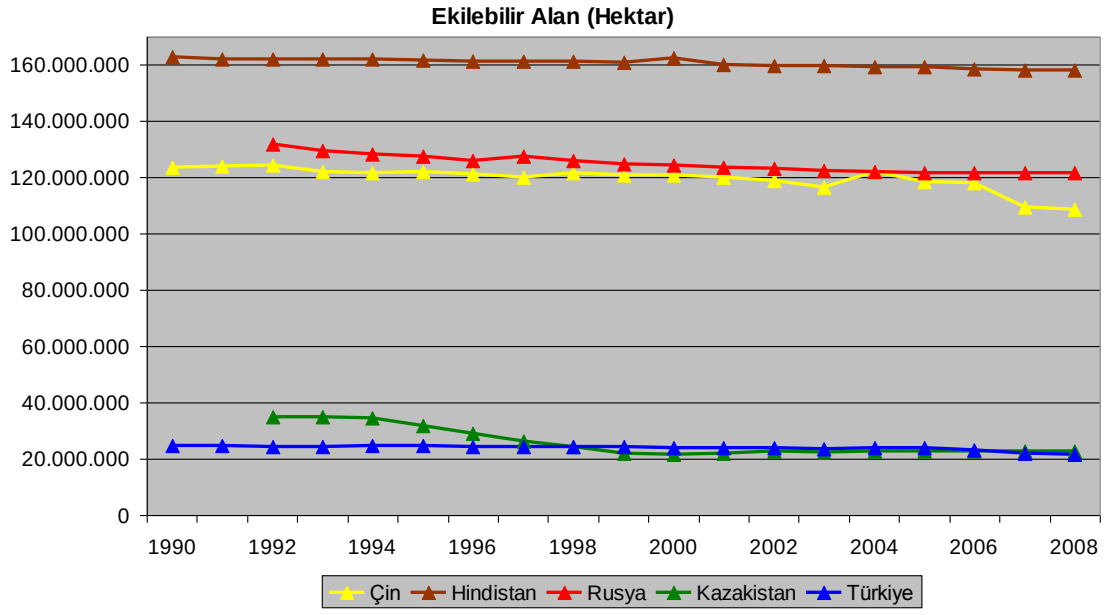
Çin'in ithalat projeksiyonunda göz önüne alınması gereken gıda güvenliği gibi çok önemli bir faktör bulunmaktadır. Çin nüfusu artarken kişi başı beslenme ihtiyacı (minimum dietary energy requirement) da artmaktadır. 1990-1992 döneminde 1.860 kcal/gün olan ihtiyaç 2004-2006 döneminde 1900 kcal/gün'e çıkmıştır.¹⁶⁸ Çin'in yıllık besin ihtiyacı 2000 yılında 875.500.362.450.000 kcal/yıl'a ulaştığında Çin net tarım ürünleri ithalatçısı olmuştur. Kişi başı besin ihtiyacı hiç artmasa dahi nüfus artışı ile ülkenin ihtiyacı 2025 yılında 967.610.036.000.000 kcal/yıl'a ulaşmaktadır. (Şekil 68)

Şekil 68. Minimum Besin İhtiyacı (Kcal/Yıl)

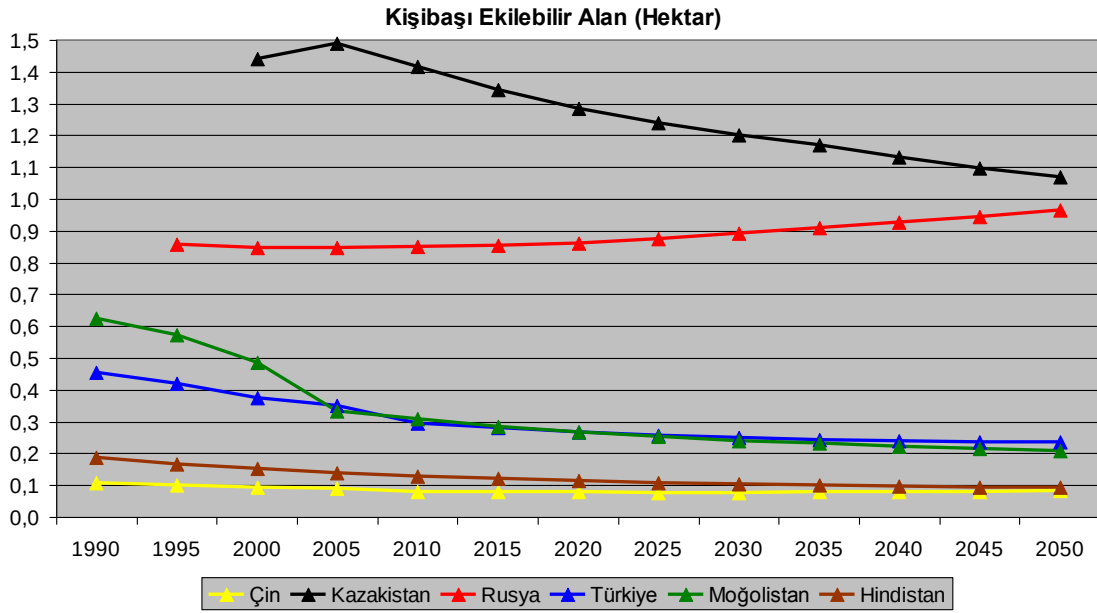
Kaynak:FAO ve BM (nüfus) verileri ile hazırlanmıştır

¹⁶⁸Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO].Minimum dietary energy requirements. http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/documents/food_security_statistics/MinimumDietaryEnergyRequirement_en.xls (Erişim tarihi:22.09.2011)

Şekil 69.Ekilebilir Alan (Hektar)

Kaynak:WB,WDI&GDF. <http://databank.worldbank.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011)
(Erişim tarihi:22.08.2011)

Şekil 70.Kişibaşı Ekilebilir Alan (Hektar)

Kaynak:WB (ekilebilir alan) ve BM (nüfus) verileri ile hazırlanmıştır

Çin'in gıda ihtiyacı artarken ülkenin ekilebilir toprakları 1992 yılından beri azalmaktadır. (Şekil 69) 1992 yılında ülkenin ekilebilir toprakları 124.407.000 hektar (1 hektar=10.000 metrekare) iken 2008 yılında 108.642.000 hektara

düşmüştür. Ülkede ekilebilir alandaki azalma yanında nüfus artışının da etkisiyle kişi başı ekilebilir alan azalmaktadır. (Şekil 70) Kişi başı ekilebilir alanın 0.1 hektarın altına düşmesiyle (2000=0.095) Çin net tarım ürünleri ithalatçısı olmuştur.

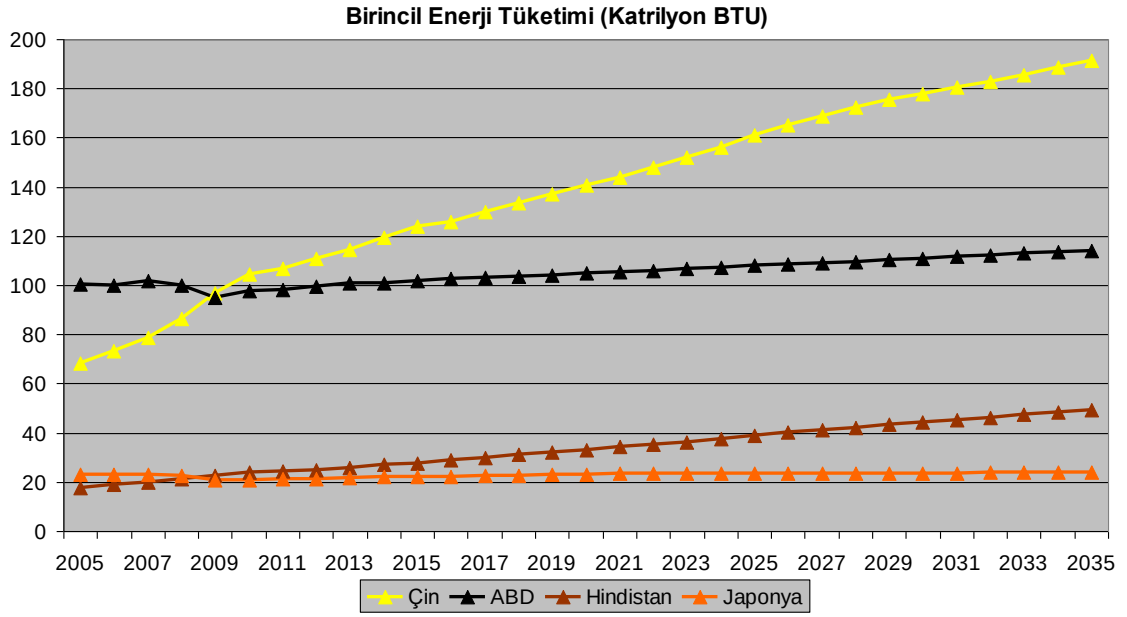
Ülkenin ekilebilir alanının hiç azalmaması ve BM projeksiyonunda öngörülen nüfusa ulaşılması durumunda, kişi başı ekilebilir alan 2015 yılında 0.079, 2020 yılında 0.078 hektara düşmektedir. Besin ihtiyacı artarken kişi başı ekilebilir alan azalmaktadır. Birim alanda daha yüksek üretim gerçekleştirecek teknik ilerleme sağlanamadığı takdirde Çin'in tarım ürünleri ithalatını arttırmak zorunda kalacağı açıktır. Çin otoriteleri azalan ekim alanı karşısında ülkenin gıda güvenliğini sağlamak amacıyla Tahıl Yasası hazırlıklarına başlamıştır.¹⁶⁹

Ekonomik büyümenin devam edebilmesi için Çin'in üretimini arttırması gerekmektedir. Çin'in üretimindeki artış ile birlikte hammadde ve enerji tüketimi artmaktadır.(Şekil 71) 2005 yılında 68.3 katrilyon BTU¹⁷⁰ birincil enerji tüketen Çin, 2009 yılında 96.9 katrilyon BTU ile bu alanda ABD'yi geride bırakmıştır. ABD Enerji İdaresi'nin (U.S. Energy Information Administration) hazırladığı projeksiyonda Çin'in tüketiminin 2025 yılında 160.9, 2035 yılında 191.4 BTU'ya ulaşacağı öngörülmektedir. Projeksiyona göre gelecek 15 yılda Çin'in birincil enerji tüketimi % 53.8 artmaktadır. Kaynakları kendisine yetmeyen Çin'in, alternatif enerji kaynakları bulamadığı takdirde, enerji ihtiyacını karşılamak için ithalatını arttırmak zorunda kalacağı açıktır.

Dış ticaret projeksiyonu için kullanılan model tarım ve madencilik ürünleri ithalatı artışına bağlı olarak bu sektörlerde Çin'in açığının devam edeceğini öngörmektedir.(Tablo 75) Ancak sanayi ürünleri dış ticaret dengesindeki fazla bu iki sektördeki açığın üzerinde gerçekleşmektedir.

¹⁶⁹ CRI .<http://turkish.cri.cn/781/2011/10/30/1s136153.htm> (Erişim tarihi:30.10.2011)

¹⁷⁰ British thermal unit [BTU]=1.055 joule.Encyclopedia Britannica.
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/80372/British-thermal-unit-BTU>
(Erişim tarihi: 22.09.2011)

Şekil 71. Birincil Enerji Tüketimi

Kaynak: U.S. Energy Information Administration. International Energy Outlook 2011. <http://205.254.135.24/> (Erişim tarihi: 22.09.2011) (Reference case).

Tablo 75. Çin Dış Ticaret Projeksiyonu Sektörel Denge

	Tarım	Madencilik	Sanayi	Diğer
2011	-58.046.420.449	-345.109.243.418	650.758.580.819	-16.199.735.421
2012	-75.600.196.435	-436.233.434.182	752.967.460.296	-14.251.654.687
2013	-99.349.452.225	-597.966.438.086	930.115.316.817	-15.662.362.179
2014	-99.137.352.134	-705.538.213.922	1.164.261.736.608	-17.999.879.468
2015	-106.731.348.995	-824.159.256.026	1.405.753.303.142	-17.549.655.921
2016	-123.690.128.093	-971.652.247.619	1.677.997.267.214	-19.883.696.949
2017	-153.839.400.339	-1.204.192.798.323	1.903.042.313.825	-29.334.850.048
2018	-141.379.502.853	-1.103.243.301.701	1.687.554.236.806	-25.423.239.034
2019	-176.867.109.429	-1.381.798.375.248	1.941.482.920.044	-89.966.117.238
2020	-177.280.228.764	-1.504.528.344.325	2.156.962.075.462	-97.019.821.721
2021	-184.014.312.530	-1.629.627.473.207	2.364.173.209.719	-97.053.048.210
2022	-198.131.438.957	-1.771.719.310.141	2.579.745.628.690	-102.504.176.705
2023	-220.799.255.581	-1.980.456.503.555	2.742.709.160.565	-123.484.903.608
2024	-211.988.212.144	-1.894.157.606.371	2.591.270.072.406	-115.636.565.556
2025	-237.742.507.989	-2.130.331.700.579	2.784.701.753.316	-250.689.636.538

Kaynak: Modele göre hazırlanmıştır

Modele göre dış ticaret hacmi 2020 yılında 8.642.077.934.834, 2025 yılında ise 10.938.432.966.718 dolara ulaşmaktadır. (Tablo 76) 2020 yılında ihracat 4.510.105.807.742, ithalat 4.131.972.127.091 dolar olarak gerçekleşmekte, dış ticaret dengesi 378.133.680.651 dolar fazla vermektedir.

2025 yılında ihracat 5.552.185.437.464, ithalat 5.386.247.529.254 dolar olarak gerçekleşmekte, dış ticaret dengesi 165.937.908.210 dolar fazla vermektedir.

Tablo 76.Çin Dış Ticaret Projeksiyonu (ABD Doları)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2011	1.763.276.748.087	1.531.873.566.557	3.295.150.314.643	231.403.181.530
2012	2.076.455.284.613	1.849.573.109.621	3.926.028.394.234	226.882.174.992
2013	2.453.847.663.097	2.236.710.598.770	4.690.558.261.867	217.137.064.326
2014	2.810.027.666.225	2.468.441.375.141	5.278.469.041.366	341.586.291.084
2015	3.199.695.366.654	2.742.382.324.454	5.942.077.691.108	457.313.042.200
2016	3.624.369.064.911	3.061.597.870.358	6.685.966.935.269	562.771.194.554
2017	3.941.364.755.627	3.425.689.490.512	7.367.054.246.139	515.675.265.114
2018	3.633.248.682.015	3.215.740.488.798	6.848.989.170.813	417.508.193.217
2019	4.203.432.727.827	3.910.581.409.698	8.114.014.137.525	292.851.318.129
2020	4.510.105.807.742	4.131.972.127.091	8.642.077.934.834	378.133.680.651
2021	4.823.153.864.599	4.369.675.488.827	9.192.829.353.426	453.478.375.771
2022	5.142.723.768.552	4.635.333.065.665	9.778.056.834.217	507.390.702.887
2023	5.364.981.534.469	4.947.013.036.648	10.311.994.571.118	417.968.497.821
2024	5.153.108.360.733	4.783.620.672.398	9.936.729.033.131	369.487.688.336
2025	5.552.185.437.464	5.386.247.529.254	10.938.432.966.718	165.937.908.210

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Modelin bulgularına göre 1994 yılından bu yana varolan dış ticaret fazlası 2025 yılına kadar devam etmektedir. ABD'nin 1871-1970 arası dönemde 94 yıl, Almanya'nın 40 yıl (1971-2010), Japonya'nın 30 yıl (1981-2010) dış ticaret fazlası verdiği¹⁷¹ göz önüne alındığında, Çin'in fazlası 2025 yılına kadar devam etse dahi ABD'den daha uzun süre olmamaktadır.

Ticaret Bakanlığı verilerine¹⁷² göre Çin, 2011 yılı ilk on ayında 1.549.710.000.000 dolar ihracat, 1.425.680.000.000 dolar ithalat yapmış, dış ticaret hacmi 2.975.390.000.000 dolara ulaşmıştır. Dış ticaret dengesi 124.030.000.000 dolar fazla vermiştir. Açıklanan bu verilere göre Çin'in aylık ortalama ihracatı 154.971.000.000 dolar, ithalatı 142.568.000.000 dolar olarak

¹⁷¹ L. Xiaoqi (2011). Treat China's trade surplus and foreign exchange reserve with a sense of reason. MOFCOM.
<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/significantnews/201112/20111207868217.html> (Erişim tarihi:08.12.2011)

¹⁷² MOFCOM (2011).
<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/BriefStatistics/201112/20111207857685.html> (Erişim tarihi: 01.12.2011)

gerçekleşmiştir. Yılın geri kalanında dış ticaretin benzer seyir izlemesi durumunda projeksiyonda öngörülenin üzerinde bir dış ticaret gerçekleşmiş olacaktır. Aylık ortalama dış ticaret değerleri gerçekleşirse projeksiyon 2011 yılı için ihracatta % 5, ithalatta % 12 aşılmış olmaktadır. Ancak 2011 yılı Ağustos ayında başlayan borç sorununa çözüm olarak birçok ülkede harcamaların azaltılması yoluna gidilmektedir.¹⁷³ Harcamaların kısıtlanması ve borç sorununun yaygınlaşması Çin'in ihracatının azalması, ihracatın azalması da Çin'in hammadde talebinin ve dolayısıyla ithalatının gerilemesi ile sonuçlanarak bu çalışmanın öngörülerine yaklaşmasını sağlayabilir.

5.3.Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu

5.3.1.Türkiye ihracat projeksiyonu

Türkiye için geçmiş dönem ve modelde öngörülen kişi başı değişimler Tablo 77'de görülmektedir. Kişi başı ihracat 2001 yılında tarım ürünlerinde 62, madencilik ürünlerinde 17, sanayi ürünlerinde 374, toplamda 458 dolardan 2010 yılında sektörlerde sırasıyla, 159, 120, 1.137, toplamda 1.465 dolara ulaşmıştır. 2010 yılında ulaşılan değerler 2001 yılına göre tarım ürünlerinde % 155, madencilik ürünlerinde % 619, sanayi ürünlerinde % 204, toplamda % 220 artış gerçekleştiğini göstermektedir.

Model 2020 yılına gelindiğinde kişi başı ihracatın tarım ürünlerinde 278, madencilik ürünlerinde 422, sanayi ürünlerinde 2.133, toplamda 3.032 dolara ulaşacağını öngörmektedir. Bu değerlere ulaşıldığında 2010 yılına göre, tarım ürünlerinde % 75, madencilik ürünlerinde % 252, sanayi ürünlerinde % 88, toplamda % 107 artış gerçekleşmektedir. Türkiye için öngörülen bu artışa rağmen 2019 yılından itibaren kişi başı ihracat Çin'de Türkiye'den yüksek olmaktadır.

¹⁷³Haber10. <http://www.haber10.com/haber/248972/> (Erişim tarihi: 24.09.2011)

Tablo 77. Türkiye Kişibaşı İhracat Projeksiyonu

	Kişibaşı İhracat (ABD Doları)					Kişibaşı İhracat Değişim (%)				
	Toplam	Tarım	Maden. ve Yakıtlar	Sanayi	Diğ.	Toplam	Tarım	Maden. ve Yakıtlar	Sanayi	Diğ.
2001	458	62	17	374	5	-	-	-	-	-
2002	515	56	20	431	7	12,4	-9,7	21,0	15,3	40,5
2003	670	72	27	559	11	30,1	28,8	35,5	29,7	49,6
2004	881	88	39	743	11	31,6	21,5	43,2	33,0	-0,1
2005	1.011	111	61	822	16	14,7	26,5	56,6	10,7	45,0
2006	1.160	113	87	936	24	14,7	1,9	41,4	13,8	50,8
2007	1.435	127	119	1.159	30	23,7	11,9	36,9	23,9	24,4
2008	1.742	148	157	1.369	68	21,4	16,5	32,4	18,1	123,4
2009	1.330	143	92	1.017	78	-23,6	-3,5	-41,7	-25,7	16,0
2010	1.465	159	120	1.137	49	10,2	11,4	31,0	11,8	-37,8
2011	1.567	151	133	1.224	59	6,9	-4,9	10,5	7,6	20,3
2012	1.808	173	156	1.406	73	15,4	14,4	17,7	14,9	24,8
2013	2.092	192	190	1.638	73	15,7	10,7	21,6	16,5	0,0
2014	2.275	217	243	1.725	90	8,7	13,2	28,3	5,3	22,5
2015	2.469	219	294	1.844	112	8,5	0,9	20,7	6,9	25,4
2016	2.770	232	348	2.064	126	12,2	5,9	18,4	11,9	12,2
2017	3.111	251	404	2.251	204	12,3	8,2	16,2	9,1	61,7
2018	2.749	247	320	1.962	220	-11,6	-1,7	-20,8	-12,9	8,0
2019	2.887	261	370	2.077	179	5,0	5,7	15,5	5,9	-18,9
2020	3.032	278	422	2.133	199	5,0	6,6	14,2	2,7	11,2
2021	3.176	279	466	2.206	224	4,7	0,5	10,3	3,4	12,7
2022	3.372	288	509	2.338	238	6,2	3,0	9,2	6,0	6,1
2023	3.604	300	550	2.444	311	6,9	4,1	8,1	4,5	30,8
2024	3.400	297	492	2.287	324	-5,7	-0,9	-10,4	-6,4	4,0
2025	3.483	305	531	2.354	293	2,5	2,9	7,8	3,0	-9,4

Kaynak: UN COMTRADE ve US CENSUS BUREAU International Database verileri ile modele göre hazırlanmıştır

Modele göre tarım ürünleri ihracatı 2020 yılında 24.129.731.871, 2025 yılında 27.643.947.819 dolara ulaşmaktadır.(Tablo 78) Madencilik ürünleri ihracatı ise 2020 yılında 36.610.630.084, 2025 yılında 48.019.500.715 dolara çıkmaktadır. Sanayi ürünleri ihracatı 2020 yılında 185.036.104.721, 2025 yılında 213.067.933.990 dolara yükselmektedir.

2010 yılında 2001 yılına göre tarım ürünlerinde % 190, madencilik ürünlerinde % 718, sanayi ürünlerinde % 246 artış gerçekleşmiştir. Modelde öngörülen değerlere ulaşıldığında, 2020 yılında tarım ürünlerinde % 95,

madencilik ürünlerinde % 292, sanayi ürünlerinde % 109 artış gerçekleşmektedir.

Tablo 78. Türkiye Sektörel İhracat Projeksiyonu (ABD Doları)

	Tarım	Madencilik	Sanayi	Diğer
2011	11.916.033.114	10.440.732.744	96.440.022.939	4.623.383.953
2012	13.798.515.818	12.444.106.365	112.121.564.529	5.840.577.293
2013	15.460.211.356	15.311.737.187	132.153.578.854	5.908.056.760
2014	17.708.589.417	19.870.845.008	140.787.668.537	7.319.328.821
2015	18.073.557.513	24.248.206.759	152.167.914.247	9.281.476.063
2016	19.349.884.934	29.025.491.902	172.143.178.448	10.524.517.619
2017	21.162.127.083	34.073.519.175	189.703.531.805	17.194.440.209
2018	21.003.104.290	27.240.668.209	166.982.355.949	18.757.710.214
2019	22.420.237.712	31.773.060.838	178.557.785.766	15.360.526.718
2020	24.129.731.871	36.610.630.084	185.036.104.721	17.247.933.137
2021	24.463.695.817	40.765.352.628	193.157.803.211	19.616.597.958
2022	25.409.953.471	44.913.564.663	206.475.758.674	20.995.135.055
2023	26.681.456.458	48.960.021.023	217.668.508.466	27.704.728.815
2024	26.665.498.391	44.214.488.055	205.343.701.319	29.049.120.818
2025	27.643.947.819	48.019.500.715	213.067.933.990	26.511.128.332

Kaynak: Modele göre hazırlanmıştır

Tablo 79. Türkiye İhracat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay

	Önceki Yıla Göre Değişim (%)					İhracat İçinde Pay (%)			
	Toplam İhracat	Tarım	Madencilik ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer	Tarım	Madencilik ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer
2011	8,3	-3,7	11,9	9,0	21,8	9,7	8,5	77,6	3,3
2012	16,8	15,8	19,2	16,3	26,3	9,6	8,6	78,1	3,7
2013	17,1	12,0	23,0	17,9	1,2	9,2	9,1	77,8	4,1
2014	10,0	14,5	29,8	6,5	23,9	9,5	10,7	78,3	3,5
2015	9,7	2,1	22,0	8,1	26,8	8,9	11,9	75,8	3,9
2016	13,4	7,1	19,7	13,1	13,4	8,4	12,6	74,7	4,6
2017	13,5	9,4	17,4	10,2	63,4	8,1	13,0	74,5	4,6
2018	-10,7	-0,8	-20,1	-12,0	9,1	9,0	11,6	72,4	6,6
2019	6,0	6,7	16,6	6,9	-18,1	9,0	12,8	71,4	8,0
2020	6,0	7,6	15,2	3,6	12,3	9,2	13,9	72,0	6,2
2021	5,7	1,4	11,3	4,4	13,7	8,8	14,7	70,3	6,6
2022	7,1	3,9	10,2	6,9	7,0	8,5	15,1	69,5	7,1
2023	7,8	5,0	9,0	5,4	32,0	8,3	15,3	69,3	7,1
2024	-4,9	-0,1	-9,7	-5,7	4,9	8,7	14,5	67,8	8,6
2025	3,3	3,7	8,6	3,8	-8,7	8,8	15,2	67,3	9,5

Kaynak: Modele göre hazırlanmıştır

Yıllık değişim ve toplam içinde paylar Tablo 79’da görölmektedir. 2010 yılında tarım ürünlerinin % 10.9 olan payı 2020 yılında % 9.2, 2025 yılında % 8.8’e gerilemektedir. Buna karşılık madencilik ürünlerinin payı % 8.2 iken % 13.9 ve % 15.2’ye yükselmektedir. Sanayi ürünlerinin payı % 77.6’dan % 72 ve % 67.3’e düşmektedir. Bu verilere göre Türkiye’nin ihracatında tarım ve sanayi ürünlerinin payı azalmakta, madencilik ürünlerinin payı artmaktadır. Bu gelişme Çin için ulaşılan sonucun tam tersidir.

5.3.2. Türkiye ithalat projeksiyonu

Türkiye’nin geçmiş dönem ve öngörülen kişi başı ithalat değerleri ve yıllık değişimi Tablo 80’de görölmektedir. 2001 yılında tarım ürünlerinde 45, madencilik ürünlerinde 112, sanayi ürünlerinde 395, toplamda 605 dolar olan kişi başı ithalat, 2010 yılında tarım ürünlerinde 166, madencilik ürünlerinde 534, sanayi ürünlerinde 1.489, toplamda 2.385 dolara ulaşmıştır. Ulaşılan bu değerler kişi başı ithalatın tarım ürünlerinde % 268, madencilik ürünlerinde % 377, sanayi ürünlerinde % 277, toplamda % 294 arttığını göstermektedir.

Model kişi başı ithalatın 2020 yılında tarım ürünlerinde 342, madencilik ürünlerinde 1.400, sanayi ürünlerinde 3.174, toplamda 5.370 dolara ulaşacağını öngörmektedir. Bu değerlerle kişi başı ithalatta, tarım ürünleri için % 107, madencilik ürünlerinde % 162, sanayi ürünlerinde % 113, toplamda % 125 artış öngörülmektedir. Kişi başı ihracatta Türkiye 2019 yılından itibaren Çin’in gerisinde kalsa da ithalatta 2025 yılına kadar Türkiye’nin üstünlüğü devam etmektedir.

Çalışmada öngörülen değişim oranları ile, tarım ürünleri ithalatı 2020 yılında 29.666.066.587, 2025 yılında 37.317.038.305 dolara ulaşmaktadır.(Tablo 81) Madencilik ürünleri ithalatı 121.502.957.271 ve 153.136.594.609 dolara yükselmektedir. Sanayi ürünleri ithalatı ise 275.358.104.619 ve 317.961.911.033 dolara çıkmaktadır.

Tablo 80. Türkiye Kişibaşı İthalat Projeksiyonu

	Kişibaşı İthalat(ABD Doları)					Kişibaşı İthalat Değişim (%)				
	Toplam	Tarım	Mad. ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer	Toplam	Tarım	Mad. Ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer
2001	605	45	112	395	53	-	-	-	-	-
2002	738	57	138	487	55	21,9	27,3	23,6	23,4	2,9
2003	983	75	174	647	87	33,2	30,2	25,5	32,9	58,1
2004	1.362	85	236	939	102	38,6	13,4	35,8	45,0	17,6
2005	1.607	89	311	1.067	139	18,0	5,4	31,8	13,6	36,3
2006	1.893	99	408	1.206	181	17,8	10,8	31,2	13,0	29,6
2007	2.275	131	494	1.432	218	20,1	32,8	21,0	18,7	20,5
2008	2.665	172	654	1.556	283	17,1	31,1	32,3	8,7	30,0
2009	1.834	125	382	1.164	162	-31,2	-27,1	-41,5	-25,2	-42,7
2010	2.385	166	534	1.489	196	30,0	32,1	39,8	27,9	20,7
2011	2.648	188	597	1.664	199	11,0	13,6	11,8	11,7	1,5
2012	3.084	217	673	1.937	256	16,5	15,1	12,7	16,5	29,0
2013	3.678	231	794	2.374	279	19,3	6,7	17,9	22,5	8,8
2014	4.023	237	920	2.535	329	9,4	2,7	15,9	6,8	18,1
2015	4.392	250	1.064	2.700	378	9,2	5,4	15,6	6,5	14,8
2016	4.837	291	1.176	2.953	417	10,1	16,4	10,5	9,4	10,3
2017	5.263	336	1.366	3.081	480	8,8	15,5	16,2	4,3	15,0
2018	4.444	291	1.082	2.694	377	-15,6	-13,6	-20,8	-12,6	-21,4
2019	5.120	337	1.297	3.069	416	15,2	16,0	19,9	13,9	10,3
2020	5.370	342	1.400	3.174	454	4,9	1,3	8,0	3,4	9,1
2021	5.625	351	1.510	3.277	488	4,7	2,7	7,8	3,2	7,4
2022	5.912	380	1.589	3.430	513	5,1	8,2	5,3	4,7	5,1
2023	6.183	410	1.717	3.505	551	4,6	7,8	8,1	2,2	7,5
2024	5.698	382	1.539	3.284	492	-7,9	-6,8	-10,4	-6,3	-10,7
2025	6.136	412	1.692	3.513	518	7,7	8,0	9,9	7,0	5,2

Kaynak: UN COMTRADE ve US CENSUS BUREAU International Database verileri ile modele göre hazırlanmıştır

Çalışmanın bulgularına göre toplam ithalat içinde tarım ürünlerinin payı 2015 yılına kadar azalarak % 5.7'ye inmekte ancak sonraki dönemde artmaya başlamaktadır.(Tablo 82) Ancak artışa rağmen 2010 yılı payını geçmemektedir. Tarım ürünlerinin payı azalırken madencilik ürünlerinin artmaktadır. 2010 yılında % 22.4 olan madencilik ürünlerinin payı 2020 yılında % 26.1, 2025 yılında % 27.6'ya yükselmektedir. Türkiye'nin ithalatında sanayi ürünlerinin payı 1998 yılında % 75.6 iken 2000 yılında % 70.5, 2010 yılında % 62.5'e gerilemiştir. Model bu oranın 2020 yılında % 59.1, 2025 yılında % 57.3'e ineceğini öngörmektedir.

Tablo 81. Türkiye Sektörel İthalat Projeksiyonu (ABD Doları)

	Tarım	Madencilik	Sanayi	Diğer
2011	14.821.848.844	47.056.627.228	131.068.235.547	15.647.289.922
2012	17.271.799.588	53.702.756.527	154.505.723.806	20.438.514.360
2013	18.644.586.150	64.074.095.861	191.542.465.453	22.500.011.764
2014	19.367.475.390	75.118.923.607	206.942.853.339	26.887.714.175
2015	20.642.485.270	87.789.286.737	222.801.867.088	31.214.716.198
2016	24.285.212.749	98.063.890.685	246.294.300.740	34.788.428.444
2017	28.348.532.724	115.095.662.767	259.644.805.529	40.430.227.608
2018	24.747.532.496	92.112.504.726	229.278.121.584	32.108.586.678
2019	28.998.305.424	111.501.977.398	263.803.486.792	35.775.849.070
2020	29.666.066.587	121.502.957.271	275.358.104.619	39.388.735.386
2021	30.746.125.336	132.161.798.343	286.867.433.182	42.691.934.519
2022	33.559.506.817	140.335.358.900	302.948.669.285	45.277.913.713
2023	36.472.482.663	152.962.200.446	312.143.524.273	49.091.859.692
2024	34.275.303.341	138.200.597.173	294.908.241.427	44.203.829.610
2025	37.317.038.305	153.136.594.609	317.961.911.033	46.857.008.304

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Tablo 82. Türkiye İthalat Projeksiyonu Sektörel Değişim ve Pay

	Önceki Yıla Göre Değişim (%)					İthalat İçinde Pay (%)			
	Toplam İthalat	Tarım	Madencilik ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer	Tarım	Madencilik ve Yakıtlar	Sanayi	Diğer
2011	12,4	15,1	13,2	13,1	2,7	7,1	22,6	62,8	7,5
2012	17,9	16,5	14,1	17,9	30,6	7,0	21,8	62,8	8,3
2013	20,7	7,9	19,3	24,0	10,1	6,3	21,6	64,5	7,6
2014	10,6	3,9	17,2	8,0	19,5	5,9	22,9	63,0	8,2
2015	10,4	6,6	16,9	7,7	16,1	5,7	24,2	61,5	8,6
2016	11,3	17,6	11,7	10,5	11,4	6,0	24,3	61,0	8,6
2017	9,9	16,7	17,4	5,4	16,2	6,4	26,0	58,5	9,1
2018	-14,7	-12,7	-20,0	-11,7	-20,6	6,5	24,4	60,6	8,5
2019	16,3	17,2	21,0	15,1	11,4	6,6	25,3	59,9	8,1
2020	5,9	2,3	9,0	4,4	10,1	6,4	26,1	59,1	8,5
2021	5,7	3,6	8,8	4,2	8,4	6,2	26,8	58,3	8,7
2022	6,0	9,2	6,2	5,6	6,1	6,4	26,9	58,0	8,7
2023	5,5	8,7	9,0	3,0	8,4	6,6	27,8	56,7	8,9
2024	-7,1	-6,0	-9,7	-5,5	-10,0	6,7	27,0	57,6	8,6
2025	8,5	8,9	10,8	7,8	6,0	6,7	27,6	57,3	8,4

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Türkiye'nin dış ticaret projeksiyon sektörel dengesi ayrıntılı olarak incelendiğinde, tüm sektörlerde açık vermeye devam ettiği görülmektedir. (Tablo 83) En büyük açık 2010 yılında olduğu gibi madencilik ürünlerinde öngörülmektedir.

Tablo 83. Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu Sektörel Denge

	Tarım	Madencilik	Sanayi	Diğer
2011	-2.905.815.730	-36.615.894.483	-34.628.212.608	-11.023.905.969
2012	-3.473.283.770	-41.258.650.162	-42.384.159.277	-14.597.937.067
2013	-3.184.374.795	-48.762.358.674	-59.388.886.599	-16.591.955.005
2014	-1.658.885.974	-55.248.078.598	-66.155.184.802	-19.568.385.353
2015	-2.568.927.757	-63.541.079.978	-70.633.952.841	-21.933.240.135
2016	-4.935.327.815	-69.038.398.783	-74.151.122.293	-24.263.910.825
2017	-7.186.405.642	-81.022.143.592	-69.941.273.724	-23.235.787.399
2018	-3.744.428.207	-64.871.836.517	-62.295.765.636	-13.350.876.464
2019	-6.578.067.712	-79.728.916.560	-85.245.701.026	-20.415.322.352
2020	-5.536.334.716	-84.892.327.187	-90.321.999.898	-22.140.802.249
2021	-6.282.429.519	-91.396.445.715	-93.709.629.971	-23.075.336.560
2022	-8.149.553.346	-95.421.794.238	-96.472.910.611	-24.282.778.658
2023	-9.791.026.204	-104.002.179.423	-94.475.015.807	-21.387.130.877
2024	-7.609.804.951	-93.986.109.118	-89.564.540.108	-15.154.708.792
2025	-9.673.090.486	-105.117.093.894	-104.893.977.043	-20.345.879.972

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Tablo 84. Türkiye Dış Ticaret Projeksiyonu (ABD Doları)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2011	123.420.172.750	208.594.001.541	332.014.174.292	-85.173.828.791
2012	144.204.764.006	245.918.794.281	390.123.558.286	-101.714.030.275
2013	168.833.584.156	296.761.159.229	465.594.743.385	-127.927.575.073
2014	185.686.431.783	328.316.966.510	514.003.398.293	-142.630.534.727
2015	203.771.154.582	362.448.355.293	566.219.509.875	-158.677.200.711
2016	231.043.072.903	403.431.832.618	634.474.905.522	-172.388.759.715
2017	262.133.618.272	443.519.228.629	705.652.846.900	-181.385.610.357
2018	233.983.838.661	378.246.745.484	612.230.584.146	-144.262.906.823
2019	248.111.611.033	440.079.618.683	688.191.229.716	-191.968.007.650
2020	263.024.399.813	465.915.863.863	728.940.263.676	-202.891.464.050
2021	278.003.449.613	492.467.291.379	770.470.740.993	-214.463.841.766
2022	297.794.411.863	522.121.448.715	819.915.860.577	-224.327.036.852
2023	321.014.714.761	550.670.067.073	871.684.781.834	-229.655.352.312
2024	305.272.808.583	511.587.971.551	816.860.780.134	-206.315.162.968
2025	315.242.510.855	555.272.552.250	870.515.063.105	-240.030.041.395

Kaynak:Modele göre hazırlanmıştır

Modele göre 2020 yılında ihracat 263.024.399.813 dolara yükselirken, ithalat 465.915.863.863 dolara ulaşmakta, dış ticaret hacmi 728.940.263.676 dolar olarak gerçekleşmektedir.(Tablo 84) Bu tablo ile dış ticaret dengesi 202.891.464.050 dolar açık vermektedir.

2025 yılında ihracat 315.242.510.855, ithalat 555.272.552.250 dolara ulaşırken dış ticaret hacmi 870.515.063.105 dolara yükselmekte, dış ticaret açığı da 240.030.041.395 dolar olmaktadır.

Model kişi başı ihracatın 2019 yılında Çin'de Türkiye'den yüksek olacağını ortaya koymaktadır. Bu durum toplam ihracata da yansımaktadır. Türkiye 1998 yılında Çin'in % 14.6'sı oranında ihracat gerçekleştirirken bu oran 2000 yılında % 11, 2010 yılında % 7.2'ye gerilemiştir. Model bu oranın 2020 yılında % 5.8, 2025 yılında % 5.7'ye düşeceğini öngörmektedir.

Benzer bir gelişim ithalatta da görülmektedir. 1998 yılında Türkiye Çin'in % 32.7'si oranında ithalat gerçekleştirirken bu oran 2000 yılında % 24.1, 2010 yılında % 13.3'e düşmüştür. Modelin bulgularına göre bu oran 2020 yılında % 11.3, 2025 yılında % 10.3'e inmektedir.

TÜİK 2011 yılı geçici verilerine göre 11 ayda ihracat 122.502.213.077 dolar, ithalat 220.232.527.890 dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret hacmi 342.734.740.967 dolara ulaşırken dış ticaret dengesi 97.730.314.813 dolar açık ile Cumhuriyet tarihinin yeni rekorunu kırmıştır. 2011 Ağustos ayında uluslararası piyasalarla birlikte Türkiye'yi de etkileyen dalgalanma döneminde TCMB'nin müdahalesine rağmen¹⁷⁴ TL ABD doları ve euro karşısında değer kaybetmeye başlamıştır. Döviz kurundaki bu değişim dış ticarete etkisini göstermeye başlamış, 2011 Kasım ayında mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ihracat % 1.6 artarken ithalat % 0.7 azalmıştır.¹⁷⁵ Yılın son ayında dış ticaret aylık ortalamaya ulaşırsa 2011 yılı için çalışmada öngörülenin üzerine çıkmaktadır. Çalışmada elde edilenin ihracatta % 8.3, ithalatta % 15.2 fazlası gerçekleşmektedir. Ancak döviz kurundaki yükselişe bağlı olarak ithalatın azalması ve öngörülen değerlere yaklaşması beklenen bir gelişmedir.

¹⁷⁴Hürriyet.<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/18476834.asp?gid=384>
(Erişim tarihi: 24.09.2011)

¹⁷⁵TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8666> (Erişim tarihi: 31.12.2011)

Üçüncü Bölüm

Türkiye ile Çin Ticari İlişkilerinin Gelişimi

1.Türkiye - Çin Ticaretinin Gelişimi

Türkiye-Çin diplomatik ilişkilerinin başlangıcı ve karşılıklı elçi bulundurma Cumhuriyet'in ilk yıllarına dayansa da 1949 yılındaki devrimin ardından Türkiye elçiliği Tayvan'a taşınmış¹⁷⁶, Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkiler kesilmiştir. Diplomatik ilişkiler 1971 yılında tekrar tesis edilmiş¹⁷⁷ iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin yasal çerçevesi 1974 yılında imzalanan Ticaret Anlaşması ile oluşturulmuştur.

İki ülke arasındaki ticaret hacmi 1990'larda artmaya başlamış, Çin'in DTÖ üyesi olmasıyla ivme kazanmış, 2010 yılında 19.440.591.230 dolara ulaşmıştır. (Tablo 85 ve 86) Ticaret hacminde görülen olumlu gelişme ticaret dengesine yansımamaktadır. İncelenen dönemde sadece 1993-1994 yıllarında Türkiye lehine bir fazla gerçekleşmiştir.¹⁷⁸ 1995 yılından itibaren denge Türkiye aleyhine sürekli açık vermiştir. Dış ticaret açığı 1995 yılında 472.043.372 dolar iken 2001 yılında 726.247.008, 2008 yılında 14.220.996.820 dolara yükselmiştir. 2009 yılında daralan açık 2010 yılında 14.921.021.460 dolar ile kriz öncesinin üzerine çıkmıştır. Bu haliyle Çin'le ticaret Türkiye açısından bekleneni vermekten uzaktır. Türkiye de diğer bir çok ülke gibi Çin menşeli ürünlere karşı kota, anti dumping vergisi, koruma ve gözetim¹⁷⁹ gibi önlemler almış ancak ithalat artışını engellemekte başarılı olamamıştır.

¹⁷⁶M. Temel (2007).Atatürk Devrimlerinin Çin aydınlarınca algılanışı ve XX. yüzyılın ilk yarısındaki Türkiye-Çin ilişkilerine yansımaları.*Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*,21,s.117.

¹⁷⁷T.C. Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim tarihi:02.10.2011)

¹⁷⁸İki ülkenin ticaretinde 1992 ve 1993 yıllarına ait veriler birbiriyle uyumsuzdur. 1992 yılında Türkiye Çin'e 146.715.984 dolar ihracat (f.o.b.), Çin Türkiye'den 108.549.399 dolar ithalat (c.i.f) yapmış görünmektedir.

¹⁷⁹Ankara Ticaret Odası. <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1151&l=1> (Erişim tarihi:02.10.2011)

Tablo 85. Türkiye-Çin Ticareti (ABD Doları)

	Türkiye'den Çin'e İhracat	Çin'den İthalat	Hacim	Denge
1992	146.715.984	172.354.501	319.070.485	-25.638.517
1993	511.925.725	255.211.160	767.136.885	256.714.565
1994	354.837.596	257.853.776	612.691.372	96.983.820
1995	66.957.588	539.000.960	605.958.548	-472.043.372
1996	65.076.060	551.283.584	616.359.644	-486.207.524
1997	44.368.892	787.437.376	831.806.268	-743.068.484
1998	38.036.484	846.063.616	884.100.100	-808.027.132
1999	36.637.176	894.793.850	931.431.026	-858.156.674
2000	91.336.496	1.321.621.772	1.412.958.268	-1.230.285.276
2001	199.372.814	925.619.822	1.124.992.636	-726.247.008
2002	265.532.590	1.365.933.258	1.631.465.848	-1.100.400.668
2003	504.625.797	2.610.298.044	3.114.923.841	-2.105.672.247
2004	391.585.394	4.476.077.424	4.867.662.818	-4.084.492.030
2005	549.763.633	6.885.399.526	7.435.163.159	-6.335.635.893
2006	693.037.514	9.669.110.140	10.362.147.654	-8.976.072.626
2007	1.039.523.082	13.234.091.842	14.273.614.924	-12.194.568.760
2008	1.437.203.856	15.658.200.676	17.095.404.532	-14.220.996.820
2009	1.599.136.132	12.662.636.977	14.261.773.109	-11.063.500.845
2010	2.259.784.885	17.180.806.345	19.440.591.230	-14.921.021.460

Kaynak: UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi: 20.09.2011)

Tablo 86. Çin-Türkiye Ticareti (ABD Doları)

	Türkiye'ye İhracat	Türkiye'den İthalat	Hacim	Denge
1992	68.912.129	108.549.399	177.461.528	-39.637.270
1993	165.688.264	497.547.140	663.235.404	-331.858.876
1994	184.543.367	463.832.175	648.375.542	-279.288.808
1995	430.684.993	143.883.880	574.568.873	286.801.113
1996	406.604.503	94.099.131	500.703.634	312.505.372
1997	556.780.433	64.519.439	621.299.872	492.260.994
1998	659.063.168	42.772.948	701.836.116	616.290.220
1999	636.582.025	47.300.742	683.882.767	589.281.283
2000	1.077.894.816	126.745.962	1.204.640.778	951.148.854
2001	674.006.603	230.937.591	904.944.194	443.069.012
2002	1.089.043.515	288.785.705	1.377.829.220	800.257.810
2003	2.065.139.564	532.671.835	2.597.811.399	1.532.467.729
2004	2.821.291.823	591.381.206	3.412.673.029	2.229.910.617
2005	4.253.725.596	621.744.135	4.875.469.731	3.631.981.461
2006	7.303.284.863	765.951.559	8.069.236.422	6.537.333.304
2007	10.484.265.622	1.293.801.390	11.778.067.012	9.190.464.232
2008	10.606.311.968	1.962.933.289	12.569.245.257	8.643.378.679
2009	8.333.534.857	1.745.485.488	10.079.020.345	6.588.049.369
2010	11.942.037.327	3.164.059.033	15.106.096.360	8.777.978.294

Kaynak: UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi: 20.09.2011)

Tablo 87. Türkiye-Çin Ticaret Göstergeleri

	Türkiye				Çin				Türkiye İhracat/ İthalat (%)
	Değişim (%)		Toplam İçinde Pay (%)		Değişim (%)		Toplam İçinde Pay (%)		
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	
1993	248,92	48,07	3,34	0,87	140,43	358,36	0,18	0,48	200,59
1994	-30,69	1,04	1,96	1,11	11,38	-6,78	0,15	0,40	137,61
1995	-81,13	109,03	0,31	1,51	133,38	-68,98	0,29	0,11	12,42
1996	-2,81	2,28	0,28	1,28	-5,59	-34,60	0,27	0,07	11,80
1997	-31,82	42,84	0,17	1,62	36,93	-31,43	0,30	0,05	5,63
1998	-14,27	7,45	0,14	1,84	18,37	-33,71	0,36	0,03	4,50
1999	-3,68	5,76	0,14	2,20	-3,41	10,59	0,33	0,03	4,09
2000	149,30	47,70	0,33	2,44	69,33	167,96	0,43	0,06	6,91
2001	118,28	-29,96	0,64	2,24	-37,47	82,21	0,25	0,09	21,54
2002	33,18	47,57	0,74	2,66	61,58	25,05	0,33	0,10	19,44
2003	90,04	91,10	1,07	3,76	89,63	84,45	0,47	0,13	19,33
2004	-22,40	71,48	0,62	4,59	36,62	11,02	0,48	0,11	8,75
2005	40,39	53,83	0,75	5,90	50,77	5,13	0,56	0,09	7,98
2006	26,06	40,43	0,81	6,93	71,69	23,19	0,75	0,10	7,17
2007	50,00	36,87	0,97	7,78	43,56	68,91	0,86	0,14	7,85
2008	38,26	18,32	1,09	7,75	1,16	51,72	0,74	0,17	9,18
2009	11,27	-19,13	1,57	8,99	-21,43	-11,08	0,69	0,17	12,63
2010	41,31	35,68	1,98	9,26	43,51	80,73	0,76	0,23	13,15

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye'nin ihracatında Çin'in payı 1995 yılında % 0.31 iken 1998 yılında % 0.14'e düşmüş, sonraki dönemde artarak 2010 yılında % 1.98'e yükselmiştir. (Tablo 87) İthalatta ise Çin her zaman daha yüksek paya sahip olmuştur. 1995 yılında Türkiye'nin ithalatı içinde % 1.51 olan Çin'in payı 2001 yılında % 2.24, 2005 yılında % 5.9, 2010 yılında % 9.26'ya ulaşmıştır.

İki ülke arasındaki ticaret Çin açısından incelendiğinde, Türkiye'nin payının çok düşük olduğu görülmektedir. Çin'in ihracatında 1995 yılında % 0.29 olan Türkiye'nin payı 2001 yılında % 0.25'e düşmüş, 2007 yılında % 0.86'ya yükselmiş, 2010 yılında % 0.76 olarak gerçekleşmiştir. Çin'in Türkiye'den ithalatı çok daha düşük düzeyde kalmıştır. 1995 yılında % 0.11 olan Türkiye'nin payı 1998 ve 1999'da % 0.03'e gerilemiş, sonraki dönemde artarak 2010 yılında % 0.23'e ulaşmıştır.

Türkiye-Çin ticaretinde ihracatın ithalatı karşılama oranı 1995 yılında % 12.42 iken 2001 yılında % 21.54'e ulaşmış, 2008 yılında % 9.18'e gerilemiş, 2010 yılında % 13.15'e yükselmiştir. 2009 yılında Türkiye'nin ihracatı toplamda daralırken Çin'e artmıştır. İhracat % 11.27 artarken ithalat % 19.13 daralmıştır.

2. Türkiye'nin Çin'e İhracatının Analizi

2.1. Türkiye'nin Çin'e İhracatının Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre Analizi

Türkiye'nin Çin'e ihracatı geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre incelendiğinde, tüm gruplarda ihracatın arttığı ancak artışın farklı oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo 88) En büyük artış ara malları grubunda gerçekleşmiştir. (Tablo 89) Dikkat çeken bir gelişme 2009 yılında sermaye malı ihracatı % 18.4 daralırken ara malı ihracatının % 11.5, tüketim malı ihracatının % 41.3 artması olmuştur.

Tablo 88. Çin'e İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar) (ABD Doları)

	İhracat	Sermaye Malları	Ara Malları	Tüketim Malları	Diğer
1998	38.446.860	4.227.509	29.177.826	5.036.525	5.000
1999	36.648.986	1.165.634	29.525.628	5.957.724	-
2000	96.010.398	3.031.654	84.646.037	8.332.707	-
2001	199.372.814	3.001.362	182.802.281	13.569.171	-
2002	268.229.485	16.718.309	229.582.471	21.919.021	9.684
2003	504.625.797	11.193.775	463.305.332	30.098.013	28.677
2004	391.585.394	12.849.789	353.785.079	24.904.457	46.069
2005	549.763.633	14.838.895	487.018.478	47.812.280	93.980
2006	693.037.514	27.372.474	602.986.846	62.372.657	305.537
2007	1.039.523.082	32.778.374	951.856.263	54.853.566	34.879
2008	1.437.203.856	52.441.284	1.337.223.743	47.452.682	86.147
2009	1.600.296.212	42.776.813	1.490.399.807	67.056.955	62.637
2010	2.259.804.129	54.062.244	2.119.748.937	85.857.176	135.772

Kaynak: TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 20.09.2011)

Tablo 89.Çin'e İhracat (Geniş Ekonomik Gruplar) Göstergeleri

	Önceki Yıla Göre Değişim (%)			İhracat İçinde Pay (%)		
	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı
1998	-	-	-	11,0	75,9	13,1
1999	-72,4	1,2	18,3	3,2	80,6	16,3
2000	160,1	186,7	39,9	3,2	88,2	8,7
2001	-1,0	116,0	62,8	1,5	91,7	6,8
2002	457,0	25,6	61,5	6,2	85,6	8,2
2003	-33,0	101,8	37,3	2,2	91,8	6,0
2004	14,8	-23,6	-17,3	3,3	90,3	6,4
2005	15,5	37,7	92,0	2,7	88,6	8,7
2006	84,5	23,8	30,5	3,9	87,0	9,0
2007	19,7	57,9	-12,1	3,2	91,6	5,3
2008	60,0	40,5	-13,5	3,6	93,0	3,3
2009	-18,4	11,5	41,3	2,7	93,1	4,2
2010	26,4	42,2	28,0	2,4	93,8	3,8

Kaynak:TÜİK verileri ile hazırlanmıştır

Farklı oranlardaki değişim toplam içindeki payları etkilemiştir. Türkiye'nin Çin'e ihracatında ara mallarının payı 1998 yılında % 75.9 iken 2010 yılında % 93.8'e yükselmiştir. Sermaye ve tüketim malları ihracatı da artmış ancak bu artış düşük düzeyde kalmıştır. Buna bağlı olarak sermaye mallarının ihracat içindeki payı 1998 yılında % 11 iken 2010 yılında % 2.4'e gerilemiştir. Tüketim mallarının payı ise 1998 yılında % 13.1 iken 1999 yılında % 16.3'e yükselmiş ancak sonraki dönemde azalarak 2010 yılında % 3.8'e düşmüştür.

2.2.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına Göre Analizi

Türkiye'nin Çin'e tarım ürünleri ihracatı 1998 yılında 13.697.932 dolar iken 2008 yılında 41.161.034, 2010 yılında 67.921.187 dolara ulaşmıştır. (Tablo 90) Sektörel bazda en büyük artış madencilik sektöründe gerçekleşmiştir. 1998 yılında 4.237.240 dolar olan madencilik ürünü ihracatı 2010 yılında 1.472.051.613 dolara ulaşmıştır. Sanayi ürünleri ihracatı 1998 yılında 20.096.312 dolar iken 2010 yılında 385.439.820 dolara yükselmiştir.

Tablo 90. Çin'e İhracat (SITC Rev.3)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	13.697.932	16.101.500	28.340.161
1.1.Gıda ürünleri	3.077.218	9.832.799	18.287.169
1.1.1.Balık	18.750	66.120	1.085.270
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	3.058.468	9.766.679	17.201.899
1.2.Tarım hammaddeleri	10.620.714	6.268.701	10.052.992
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKITLAR	4.237.240	35.585.895	196.938.927
2.1.Metal cevherleri mineral maddeler	3.221.137	21.074.734	193.296.779
2.2.Yakıtlar	1.500	0	0
2.2.1.Kömür	0	0	0
2.2.2.Petrol	1.500	0	0
2.2.3.Doğalgaz	0	0	0
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	1.014.603	14.511.161	3.642.148
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	20.096.312	129.928.830	220.589.688
3.1.Demir ve çelik ürünleri	282.512	88.805.664	111.589.538
3.2.Kimya ürünleri	1.573.125	13.938.954	20.759.252
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	0	0	5.193
3.2.2.Diğer Kimyasallar	1.573.125	13.938.954	20.754.059
3.2.2.1.Organik kimyasallar	762.479	1.523.016	4.223.870
3.2.2.2.Plastikler	445.429	8.176.245	6.252.507
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	1.027	922.675	21.486
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	364.190	3.317.018	10.256.196
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	2.870.598	3.061.986	12.839.599
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	14.111.354	17.135.096	50.566.814
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	10.718.642	3.804.268	2.952.840
3.4.1.1.Veriişleme ve büro mak.	0	177.165	1.177.416
3.4.1.2.Haberleşme araçları	10.660.786	3.273.589	376.307
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	57.856	353.514	1.399.117
3.4.2.Ulaştırma araçları	848.678	6.886.578	30.370.871
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	27.266	6.674.357	24.326.344
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	821.412	212.221	6.044.527
3.4.3.Diğer makinalar	2.544.034	6.444.250	17.243.103
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	0	348.835	4.257.315
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	504.286	2.541.882	11.036.410
3.4.3.3.Elektrik makinaları	2.039.748	3.553.533	1.949.378
3.5.Tekstil ürünleri	840.075	5.173.677	17.194.790
3.6.Giyim ürünleri	143.081	1.063.756	991.480
3.7.Çeşitli mamül eşya	275.567	749.697	6.648.215
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	4.295	18.728	2.263.134
3.7.1.1.Mobilya	0	15.584	293.664
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	0	70	1.868.439
3.7.1.3.Ayakkabı	4.295	3.074	101.031
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.	105.080	281.972	539.810
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	166.192	448.997	3.845.271
4.DİĞER	5.000	17.756.589	103.894.857
TOPLAM	38.036.485	199.372.814	549.763.633

Tablo 90.Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	41.161.034	49.058.012	67.921.187
1.1.Gıda ürünleri	18.351.480	29.179.513	29.873.116
1.1.1.Balık	868.876	950.819	1.551.511
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	17.482.604	28.228.694	28.321.605
1.2.Tarım hammaddeleri	22.809.554	19.878.499	38.048.071
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKITLAR	886.872.975	986.045.127	1.472.051.613
2.1.Metal cevherleri mineral maddeler	859.227.892	924.246.226	1.444.799.361
2.2.Yakıtlar	1.675.784	42.277.274	16.709.521
2.2.1.Kömür	0	0	2.788
2.2.2.Petrol	1.675.784	42.277.274	8.298.113
2.2.3.Doğalgaz	0	0	8.408.620
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	25.969.299	19.521.627	10.542.731
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	286.920.918	348.697.363	385.439.820
3.1.Demir ve çelik ürünleri	15.476.705	82.867.195	28.452.426
3.2.Kimya ürünleri	44.474.114	61.333.666	73.184.395
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	474.814	2.017.588	3.736.176
3.2.2.Diğer Kimyasallar	43.999.300	59.316.078	69.448.219
3.2.2.1.Organik kimyasallar	797.725	7.576.396	12.193.442
3.2.2.2.Plastikler	11.172.554	17.121.418	19.177.366
3.2.2.3.Inorganik kimyasallar	10.911.026	4.765.000	5.532.680
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	21.117.995	29.853.264	32.544.731
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	37.034.006	42.360.275	71.859.280
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	128.661.025	83.982.889	100.707.637
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	9.913.305	7.120.981	6.184.349
3.4.1.1.Verii işleme ve büro mak.	2.448.125	2.118.522	852.713
3.4.1.2.Haberleşme araçları	4.644.548	2.820.115	2.253.762
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	2.820.632	2.182.344	3.077.874
3.4.2.Ulaştırma araçları	43.473.878	21.135.838	21.899.307
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	8.311.888	4.786.789	5.951.913
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	35.161.990	16.349.049	15.947.394
3.4.3.Diğer makinalar	75.273.842	55.726.070	72.623.981
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	13.118.208	938.311	6.077.119
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	46.737.216	41.329.986	52.118.778
3.4.3.3.Elektrik makinaları	15.418.418	13.457.773	14.428.084
3.5.Tekstil ürünleri	37.601.465	51.121.035	68.438.195
3.6.Giyim ürünleri	8.952.189	9.698.611	16.432.789
3.7.Çeşitli mamül eşya	14.721.414	17.333.692	26.365.098
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	1.457.752	1.253.131	1.184.460
3.7.1.1.Mobilya	1.003.413	822.144	726.226
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	306.996	282.954	361.796
3.7.1.3.Ayakkabı	147.343	148.033	96.438
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.	837.819	1.677.231	2.799.078
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	12.425.843	14.403.330	22.381.560
4.DİĞER	222.248.929	215.335.630	334.372.265
TOPLAM	1.437.203.856	1.599.136.132	2.259.784.885

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 91. Çin'e İhracat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	12	0	99	-13	2	-1	50	-2	19	38
Gıda	40	0	41	16	14	-30	35	6	59	2
Balık	-3	207	297	10	22	-51	-34	150	9	63
Diğer gıda ür.	40	-1	35	16	13	-28	38	3	61	0
Hammaddeler	-14	-2	193	-35	-15	50	63	-7	-13	91
MAD. ve YAK.	219	34	51	33	106	64	91	44	11	49
Metal cevherleri	91	125	40	41	107	62	96	40	8	56
Yakıtlar	-100	-	33	-100	-	-	1.539	-	-	-60
Demir ihtiva etm.	-	-98	2.204	-60	65	198	-66	609	-25	-46
SANAYİ	100	43	87	-43	10	-14	20	25	22	11
Demir ve çelik	131	-1	178	-58	9	-98	505	4	435	-66
Kimya ürünleri	26	23	8	56	-28	90	3	10	38	19
Tıp ve eczacılık	-	-	-	-	-	876	838	0	325	85
Diğer kimyasal	38	23	7	58	-28	89	2	10	35	17
Organik kimya	-32	297	7	105	-68	181	-49	-87	850	61
Plastikler	27	-22	0	2	-4	49	-3	24	53	12
İnorganik kim.	-	-61	184	49	-99	-	73	49	-56	16
Diğer kimya ür.	131	31	2	72	35	35	28	20	41	9
Diğer işlen. m.	-36	340	7	-26	21	96	18	25	14	70
Makine. ve ulaşı.	235	243	1	-40	41	68	7	41	-35	20
Büro ve haber.	525	-96	91	191	215	-44	80	234	-28	-13
Veri işleme ve b.	24	-86	630	119	202	-8	-12	156	-13	-60
Haberleşme ar.	-	-98	-33	299	91	-72	119	1.937	-39	-20
Entegre devreler	-2	-80	35	269	300	-67	290	58	-23	41
Ulaştırma araç.	320	645	-8	-59	56	67	-18	5	-51	4
Otomotiv ürünleri	-	468	16	-62	47	88	-49	-65	-42	24
Diğer ulaştırma	-87	6.198	-76	-11	109	-18	264	94	-54	-2
Diğer makinalar	125	13	65	28	12	89	44	61	-26	30
Güç üreten mak.	107	51	5	197	159	-60	67	365	-93	548
Elektrikli olm. m.	46	134	62	16	-1	121	35	42	-12	26
Elektrik mak.	272	-78	128	44	-25	237	70	39	-13	7
Tekstil ürün.	32	38	39	59	10	60	26	9	36	34
Giyim ürün.	-17	-79	67	271	-27	95	229	41	8	69
Çeşitli mamül e.	86	170	11	127	30	42	21	29	18	52
Kişisel ve ev	75	-	-3	598	28	53	-33	-37	-14	-5
Mobilya	46	-	-18	84	-21	-29	43	235	-18	-12
Seyahat eşyası	-	-	710	-	38	60	-34	-85	-8	28
Ayakkabı	-	225	74	130	152	155	-88	378	0	-35
Mesleki,ilmi,kont.	-	-82	218	19	185	18	22	8	100	67
Diğer çeşitli m.	16	282	8	72	21	39	55	50	16	55
DİĞER	-	-12	238	29	52	45	0	47	-3	55
TOPLAM	118	33	90	-22	40	26	50	38	11	41

Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 92.Çin'e İhracat (SITC Rev.3) Paylar (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	36,0	24,6	15,7	8,1	6,0	6,3	7,1	5,2	4,0	4,0	2,9	3,1	3,0
Gıda	8,1	14,7	7,7	4,9	3,7	2,8	4,1	3,3	1,9	1,7	1,3	1,8	1,3
Balık	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Diğer gıda ür.	8,0	14,7	7,6	4,9	3,6	2,6	3,9	3,1	1,8	1,6	1,2	1,8	1,3
Hammaddeler	27,9	9,9	8,0	3,1	2,3	3,6	3,0	1,8	2,2	2,4	1,6	1,2	1,7
MAD. ve YAKIT.	11,1	25,6	12,2	17,8	17,9	14,2	24,4	35,8	46,7	59,4	61,7	61,7	65,1
Metal cevherleri	8,5	25,4	12,1	10,6	17,8	13,1	23,8	35,2	45,1	58,9	59,8	57,8	63,9
Yakıtlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	2,6	0,7
Petrol	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	2,6	0,4
Doğalgaz	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Demir ihtiva etm.	2,7	0,2	0,1	7,3	0,1	1,1	0,6	0,7	1,6	0,4	1,8	1,2	0,5
SANAYİ	52,8	49,7	71,2	65,2	70,1	68,9	51,1	40,1	27,5	22,0	20,0	21,8	17,1
Demir ve çelik	0,7	5,7	42,2	44,5	33,0	48,1	26,2	20,3	0,4	1,4	1,1	5,2	1,3
Kimya ürünleri	4,1	7,9	12,1	7,0	6,5	3,7	7,4	3,8	5,7	3,9	3,1	3,8	3,2
Tıp ve ecz.	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2
Diğer kimya.	4,1	7,9	11,1	7,0	6,4	3,6	7,4	3,8	5,7	3,9	3,1	3,7	3,1
Organik kimya.	2,0	2,2	2,5	0,8	2,3	1,3	3,4	0,8	1,7	0,6	0,1	0,5	0,5
Plastikler	1,2	4,4	7,0	4,1	2,4	1,3	1,7	1,1	1,3	0,9	0,8	1,1	0,8
İnorganik kimya.	0,0	0,0	0,0	0,5	0,1	0,2	0,4	0,0	0,6	0,7	0,8	0,3	0,2
Diğer kimya ür.	1,0	1,3	1,6	1,7	1,6	0,9	1,9	1,9	2,0	1,7	1,5	1,9	1,4
Diğer işlen. m.	7,5	9,2	5,2	1,5	5,1	2,9	2,7	2,3	3,6	2,9	2,6	2,6	3,2
Makine. ve ulaş.	37,1	17,5	5,6	8,6	22,1	11,8	9,1	9,2	12,3	8,8	9,0	5,3	4,5
Büro ve hab. ar.	28,2	10,5	0,7	1,9	0,1	0,1	0,2	0,5	0,2	0,3	0,7	0,4	0,3
Veri işleme ve b.	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0
Haberleş. araç.	28,0	9,3	0,1	1,6	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,2	0,1
Entegre devre.	0,2	1,2	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
Ulaştırma araç.	2,2	0,7	1,8	3,5	19,3	9,4	5,0	5,5	7,3	4,0	3,0	1,3	1,0
Otomotiv ürün.	0,1	0,4	0,0	3,3	14,3	8,7	4,2	4,4	6,6	2,3	0,6	0,3	0,3
Diğer ulaş. ür.	2,2	0,3	1,8	0,1	5,0	0,6	0,7	1,1	0,7	1,7	2,4	1,0	0,7
Diğer makina.	6,7	6,3	3,1	3,2	2,7	2,4	3,9	3,1	4,7	4,5	5,2	3,5	3,2
Güç üreten mak.	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,4	0,8	0,2	0,3	0,9	0,1	0,3
Elektrikli olm. m.	1,3	3,2	1,9	1,3	2,2	1,9	2,9	2,0	3,5	3,2	3,3	2,6	2,3
Elektrik mak.	5,4	3,0	1,0	1,8	0,3	0,4	0,7	0,4	0,9	1,1	1,1	0,8	0,6
Tekstil	2,2	5,5	4,3	2,6	2,7	2,0	4,0	3,1	4,0	3,3	2,6	3,2	3,0
Giyim	0,4	2,9	1,4	0,5	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,6	0,6	0,6	0,7
Çeşitli m. eşya	0,7	1,0	0,4	0,4	0,8	0,4	1,3	1,2	1,4	1,1	1,0	1,1	1,2
Kişisel ve ev	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,5	0,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1
Mobilya	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Seyahat eşyası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0
Ayakkabı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Mesleki,ilmi,kont.	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Diğer çeşitli m.	0,4	0,6	0,4	0,2	0,6	0,4	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0
DİĞER	0,0	0,0	0,9	8,9	5,9	10,5	17,4	18,9	21,8	14,5	15,5	13,5	14,8
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Uluslar arası krize rağmen Türkiye'nin Çin'e ihracatında tarım ürünleri % 19, madencilik ürünleri % 11 artış kaydetmiştir. (Tablo 91) Diğer yıllardan farklı olarak sanayi ürünlerindeki artış % 22 ile tarım ve madencilik ürünlerinin üzerinde gerçekleşmiştir.

Sanayi ürünlerinden demir çelik, kimya, tekstil, giyim ve mesleki, ilmi kontrol alet ve cihazlarında artış görülürken diğer sektörlerde daralma gerçekleşmiştir. Alt gruplar incelendiğinde en yüksek artışın organik kimyasal ürünlerde olduğu görülmektedir. Bu sektörü demir ve çelik, tıp ve eczacılık ürünleri izlemiştir. Ancak kriz yılında görülen yüksek artış oranları 2010 yılında sürdürülememiştir.

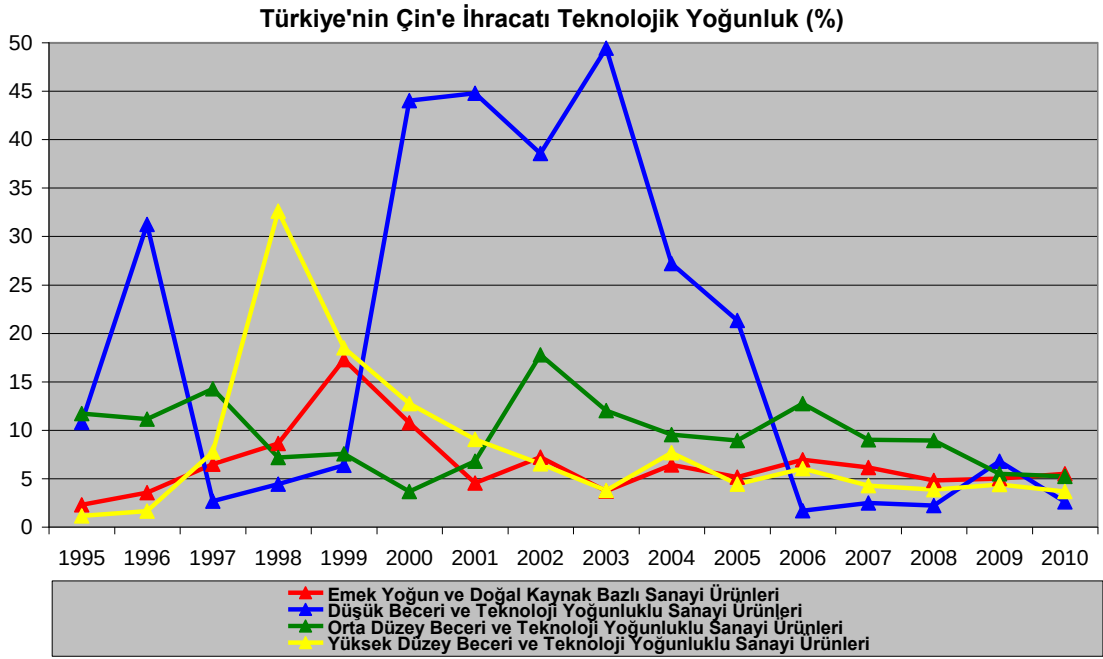
Türkiye'nin Çin'e ihracatındaki değişimin sektörel bazda farklı oranlarda gerçekleşmesi toplam içindeki payları etkilemiştir.(Tablo 92) Tarım ürünlerinin payı 1998 yılında % 36 iken sonraki dönemde azalarak 2008 yılında % 2.9'a düşmüş, 2010 yılında % 3 olarak gerçekleşmiştir. Tarım ürünlerindeki bu gelişmeye karşılık madencilik ürünlerinin payı artmıştır. 1998 yılında % 11.1 olan madencilik ürünlerinin payı 2010 yılında % 65.1'e ulaşmıştır.

Sanayi ürünlerinin payı da tarım ürünleri gibi azalmıştır. 1998 yılında % 52.8 olan sanayi ürünlerinin payı 2010 yılında % 17.1'e gerilemiştir. Alt sektörler incelendiğinde, demir ve çelik, tıp ve eczacılık, otomotiv, elektrikli olmayan makinalar, tekstil, giyim, çeşitli mamül eşya ürün gruplarının payı artarken diğer sektörlerin payının azaldığı görülmektedir. Ancak payı artan sektörlerin seyri de istikrarlı değildir.

Çin ekonomisinin gelişimi Türkiye'nin bu ülkeye ihracatının birkaç sektörle kısıtlı kalmasına neden olmaktadır. Bu sektörler de Çin'in ihtiyaç duyduğu hammaddeleri üreten sektörlerdir. Çin'in büyümeye devam etmesi halinde bu sektörlerden ihracatın artacağı da açıktır. Ancak bu durum sanayi ürünleri için geçerli değildir.

2.3.Türkiye'nin Çin'e İhracatının Teknoloji Analizi

Türkiye'nin Çin'e ihracatının teknolojik yapısı incelendiğinde, Türkiye'nin toplam ihracatındaki yapıya uygun bir görünüm arzettiği görülmektedir.(Şekil 72) Emek yoğun ve doğal kaynak bazlı sanayi ürünlerinin payı 2010 yılında % 5.5 ile diğer gruplardan yüksektir. Düşük beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin payı 2000-2004 döneminde yükselmiş ancak sonraki dönemde azalmıştır.

Şekil 72.Çin'e İhracat Teknolojik Yoğunluk

Kaynak:UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır.

Orta düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin ihracat içindeki payı 2000-2002 döneminde yükselse de sonraki dönemde düşmüştür. Yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünlerinin payı 1996 sonrası artmış ancak 1998'den itibaren gerilemiştir.

3. Türkiye'nin Çin'den İthalatının Analizi

3.1. Türkiye'nin Çin'den İthalatının Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre Analizi

Türkiye'nin Çin'den ithalatı artarken en yüksek artış sermaye mallarında gerçekleşmiştir. (Tablo 93) 1998 yılına göre sermaye malı ithalatı % 4.030, tüketim malı % 1.974, ara malı % 1.408 artmıştır.

Tablo 93. Çin'den İthalat (Geniş Ekonomik Gruplar) (ABD Doları)

	Toplam İthalat	Sermaye Malları	Ara Malları	Tüketim Malları	Diğer
1998	846.133.978	142.882.847	482.268.305	193.118.321	27.864.505
1999	894.812.799	157.369.006	490.553.395	232.835.171	14.055.227
2000	1.344.731.391	335.198.398	688.542.088	318.367.577	2.623.328
2001	925.619.822	185.955.177	488.709.902	232.436.051	18.518.692
2002	1.368.316.717	302.268.387	735.856.392	329.408.278	783.660
2003	2.610.298.044	763.380.512	1.212.974.559	607.780.772	26.162.201
2004	4.476.077.424	1.300.439.970	2.011.795.714	1.146.081.240	17.760.500
2005	6.885.399.526	2.079.765.844	2.978.126.133	1.819.606.359	7.901.190
2006	9.669.110.140	2.998.707.747	4.208.908.489	2.456.175.020	5.318.884
2007	13.234.091.842	4.434.272.231	6.113.258.565	2.682.482.853	4.078.193
2008	15.658.210.407	5.107.489.982	7.279.259.108	3.269.995.189	1.466.128
2009	12.676.572.760	4.579.290.145	5.399.777.597	2.696.830.364	674.654
2010	17.180.806.707	5.900.506.206	7.273.114.244	4.004.843.721	2.342.536

Kaynak: TÜİK . <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Tablo 94. Çin'den İthalat (Geniş Ekonomik Gruplar) Göstergeleri

	Değişim (%)			İthalat İçinde Pay (%)		
	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Sermaye Malı	Ara Malı	Tüketim Malı
1998	-	-	-	16,9	57,0	22,8
1999	10,1	1,7	20,6	17,6	54,8	26,0
2000	113,0	40,4	36,7	24,9	51,2	23,7
2001	-44,5	-29,0	-27,0	20,1	52,8	25,1
2002	62,5	50,6	41,7	22,1	53,8	24,1
2003	152,6	64,8	84,5	29,2	46,5	23,3
2004	70,4	65,9	88,6	29,1	44,9	25,6
2005	59,9	48,0	58,8	30,2	43,3	26,4
2006	44,2	41,3	35,0	31,0	43,5	25,4
2007	47,9	45,2	9,2	33,5	46,2	20,3
2008	15,2	19,1	21,9	32,6	46,5	20,9
2009	-10,3	-25,8	-17,5	36,1	42,6	21,3
2010	28,9	34,7	48,5	34,3	42,3	23,3

Kaynak: TÜİK verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye'nin Çin'den ithalatında sermaye mallarının payı 1998 yılında % 16.9 iken 2009 yılında % 36.1'e yükselmiş, 2010 yılında % 34.3'e gerilemiştir.(Tablo 94) Sermaye mallarının payı artarken ara mallarının düşmüştür. 1998 yılında % 57 olan ara mallarının payı 2010 yılında % 42.3'e gerilemiştir. Tüketim mallarının payı % 20.3 ile % 26.4 arasında değişim göstermiştir.

Tablo 95. Türkiye-Çin Ticaret (Geniş Ekonomik Gruplar) Dengesi (ABD Doları)

	Sermaye Malları	Ara Malları	Tüketim Malları	Diğer
1998	-138.655.338	-453.090.479	-188.081.796	-27.859.505
1999	-156.203.372	-461.027.767	-226.877.447	-14.055.227
2000	-332.166.744	-603.896.051	-310.034.870	-2.623.328
2001	-182.953.815	-305.907.621	-218.866.880	-18.518.692
2002	-285.550.078	-506.273.921	-307.489.257	-773.976
2003	-752.186.737	-749.669.227	-577.682.759	-26.133.524
2004	-1.287.590.181	-1.658.010.635	-1.121.176.783	-17.714.431
2005	-2.064.926.949	-2.491.107.655	-1.771.794.079	-7.807.210
2006	-2.971.335.273	-3.605.921.643	-2.393.802.363	-5.013.347
2007	-4.401.493.857	-5.161.402.302	-2.627.629.287	-4.043.314
2008	-5.055.048.698	-5.942.035.365	-3.222.542.507	-1.379.981
2009	-4.536.513.332	-3.909.377.790	-2.629.773.409	-612.017
2010	-5.846.443.962	-5.153.365.307	-3.918.986.545	-2.206.764

Kaynak:TÜİK verileri ile hazırlanmıştır

Türkiye-Çin ticaret dengesi geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre incelendiğinde, tüm yıllarda ve tüm mal gruplarında Türkiye'nin açık verdiği görülmektedir.(Tablo 95) 2003, 2009 ve 2010 yıllarında sermaye malları, diğer yıllarda ara malları en büyük açığın gerçekleştiği grup olmuştur. Çin dış ticaretinde ara mallarında açık vermekte ancak Türkiye-Çin ticaretinde ara mallarında Çin değil Türkiye açık vermektedir. Türkiye'nin açığı tüm mal gruplarında artma eğilimindedir.

3.2.Türkiye'nin Çin'den İthalatının Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına Göre Analizi

Türkiye'nin Çin'den ithalatı sektörel bazda incelendiğinde, tarım ve madencilik ürünlerinin payının düşük, buna karşılık sanayi ürünlerinin yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo 96) Genelde artma eğiliminde olan Türkiye'nin Çin'den ithalatı 2009 yılındaki krizden önemli ölçüde etkilenmiştir. (Tablo 97)

Türkiye'nin Çin'den ithalatında tarım ürünlerinin payı incelenen dönem boyunca % 2.7'yi geçmemiştir.(Tablo 98) Madencilik ürünlerinin payı 1998 yılında % 7 iken 2010 yılında % 1'e gerilemiş, buna karşılık sanayi ürünlerinin payı % 87.6'dan % 96.9'a yükselmiştir.

Türkiye'nin Çin'den ithalatında sanayi ürünleri grubunda makinalar ve ulaştırma araçları en büyük paya sahiptir. Sektörün toplam ithalat içindeki payı 1998 yılında % 32.7 iken 2009 yılında % 54.3'e yükselmiş, 2010 yılında % 49.5'e gerilemiştir. Tekstil ürünlerinin payı 1998 yılında % 18.2 iken 2010 yılında % 8.5'e düşmüş ancak giyim ürünlerinin payı % 1.9'dan % 5.6'ya yükselmiştir.

Türkiye-Çin ticareti genelde Türkiye'nin Çin'e sınırlı sayıda sektörde ihracat yapması, buna karşılık Çin'den daha çok sektörde ve büyük hacimde ithalat yapması şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye-Çin ticaret dengesi sektörel bazda incelendiğinde, Türkiye'nin ana ürün gruplarından sadece madencilik ürünlerinde fazla verdiği görülmektedir. (Tablo 99) Madencilik ürünlerindeki fazla da metal cevherleri ve mineral maddeler grubundan kaynaklanmaktadır. Alt sektörler incelendiğinde kömür ve demir ihtiva etmeyen madenler grubunda Türkiye'nin açık verdiği görülmektedir. Madencilik ürünlerindeki Türkiye'nin fazlası ikili ticarete açığın daha büyük olmasını engellemektedir.

Tablo 96. Çin'den İthalat (SITC Rev.3) (ABD Doları)

	1998	2001	2005
1.TARIM ÜRÜNLERİ	17.653.916	22.515.577	133.532.720
1.1.Gıda ürünleri	12.057.281	17.481.107	47.394.465
1.1.1.Balık	212.907	115.949	2.673.018
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	11.844.374	17.365.158	44.721.447
1.2.Tarım hammaddeleri	5.596.635	5.034.470	86.138.255
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKITLAR	59.048.886	48.831.825	240.733.531
2.1.Metal cevherleri mineral maddeler	9.166.411	9.064.842	34.996.524
2.2.Yakıtlar	41.864.394	32.619.502	147.578.291
2.2.1.Kömür	41.819.612	29.897.091	147.452.497
2.2.2.Petrol	44.782	2.722.411	125.794
2.2.3.Doğalgaz	0	0	0
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	8.018.081	7.147.481	58.158.716
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	741.378.872	835.753.728	6.503.212.266
3.1.Demir ve çelik ürünleri	29.080.638	16.710.900	130.576.823
3.2.Kimya ürünleri	67.079.121	82.497.756	482.251.797
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	8.002.723	12.205.694	45.741.080
3.2.2.Diğer Kimyasallar	59.076.398	70.292.062	436.510.717
3.2.2.1.Organik kimyasallar	22.774.852	27.705.262	163.782.451
3.2.2.2.Plastikler	3.338.996	3.967.120	91.120.338
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	16.650.322	12.757.015	45.771.764
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	16.312.228	25.862.665	135.836.164
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	42.746.989	54.475.313	523.691.319
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	276.938.117	346.380.821	3.427.568.135
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	174.596.180	164.103.948	1.761.257.353
3.4.1.1.Verİ işleme ve büro mak.	35.747.224	65.001.166	1.002.629.744
3.4.1.2.Haberleşme araçları	79.839.320	39.979.012	612.176.027
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	59.009.636	59.123.770	146.451.582
3.4.2.Ulaştırma araçları	5.921.523	9.496.231	295.985.270
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	1.976.113	2.578.080	45.981.582
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	3.945.410	6.918.151	250.003.688
3.4.3.Diğer makinalar	96.420.414	172.780.642	1.370.325.512
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	6.370.236	8.190.007	60.769.682
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	50.779.261	87.268.450	589.186.254
3.4.3.3.Elektrik makinaları	39.270.917	77.322.185	720.369.576
3.5.Tekstil ürünleri	153.708.880	139.600.586	598.567.675
3.6.Giyim ürünleri	15.920.716	34.599.609	182.910.444
3.7.Çeşitli mamül eşya	155.904.411	161.488.743	1.157.646.073
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	26.778.137	34.030.822	479.149.757
3.7.1.1.Mobilya	1.327.529	2.603.320	70.148.409
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	11.009.156	14.071.987	187.293.006
3.7.1.3.Ayakkabı	14.441.452	17.355.515	221.708.342
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cihazlar	6.181.666	6.802.902	90.769.792
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	122.944.608	120.655.019	587.726.524
4.DİĞER	27.981.942	18.518.692	7.921.009
TOPLAM	846.063.616	925.619.822	6.885.399.526

Tablo 96.Devam

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	385.836.701	296.152.666	348.382.715
1.1.Gıda ürünleri	145.405.278	85.312.245	98.085.772
1.1.1.Balık	2.163.631	2.969.815	5.366.350
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	143.241.647	82.342.430	92.719.422
1.2.Tarım hammaddeleri	240.431.423	210.840.421	250.296.943
2.MADEN. ÜRÜN. VE YAKITLAR	425.832.647	139.712.506	176.477.318
2.1.Metal cevherleri mineral maddeler	60.258.436	33.762.318	57.000.630
2.2.Yakıtlar	216.431.262	46.918.321	34.812.648
2.2.1.Kömür	215.742.392	45.186.071	33.844.364
2.2.2.Petrol	688.870	1.732.250	964.734
2.2.3.Doğalgaz	0	0	3.550
2.3.Demir ihtiva etmeyen madenler	149.142.949	59.031.867	84.664.040
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	14.845.920.777	12.226.292.510	16.653.675.448
3.1.Demir ve çelik ürünleri	998.428.741	339.606.560	545.804.779
3.2.Kimya ürünleri	1.017.874.719	808.883.459	1.213.663.139
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	78.894.067	82.914.538	97.230.118
3.2.2.Diğer Kimyasallar	938.980.652	725.968.921	1.116.433.021
3.2.2.1.Organik kimyasallar	278.970.659	233.934.323	358.981.519
3.2.2.2.Plastikler	261.554.209	177.990.400	314.717.639
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	124.083.868	93.978.253	119.981.184
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	274.371.916	220.065.945	322.752.679
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	1.196.557.576	879.084.253	1.336.526.772
3.4.Makinalar ve ulaştırma araçları	7.599.261.976	6.880.581.089	8.500.328.010
3.4.1.Büro ve haberleşme araçları	3.278.729.720	3.110.658.020	3.635.714.453
3.4.1.1.Verii işleme ve büro mak.	1.696.296.804	1.734.466.868	2.010.140.616
3.4.1.2.Haberleşme araçları	1.444.721.986	1.265.613.543	1.494.131.645
3.4.1.3.Entegre devre.,elektronik par.	137.710.930	110.577.609	131.442.192
3.4.2.Ulaştırma araçları	553.553.451	351.699.782	744.247.109
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	271.083.546	235.405.376	376.034.295
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	282.469.905	116.294.406	368.212.814
3.4.3.Diğer makinalar	3.766.978.805	3.418.223.287	4.120.366.448
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	493.193.494	708.660.133	669.428.446
3.4.3.2.Elektrikli olmayan makinalar	1.488.162.750	1.212.369.850	1.465.457.524
3.4.3.3.Elektrik makinaları	1.785.622.561	1.497.193.304	1.985.480.478
3.5.Tekstil ürünleri	1.310.118.779	918.694.759	1.454.874.863
3.6.Giyim ürünleri	371.682.338	596.244.975	966.035.632
3.7.Çeşitli mamül eşya	2.351.996.648	1.803.197.415	2.636.442.253
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	883.315.998	627.090.155	840.170.867
3.7.1.1.Mobilya	233.620.638	177.483.645	273.839.763
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	315.512.763	160.927.254	194.057.485
3.7.1.3.Ayakkabı	334.182.597	288.679.256	372.273.619
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cih.	172.331.798	146.804.898	248.308.495
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	1.296.348.852	1.029.302.362	1.547.962.891
4.DİĞER	610.551	479.295	2.270.864
TOPLAM	15.658.200.676	12.662.636.977	17.180.806.345

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 97.Çin'den İthalat (SITC Rev.3) Değişim (%)

	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM ÜRÜNLERİ	44	-29	44	117	-3	96	39	78	16	-23	18
Gıda	29	-16	8	65	-38	145	-5	52	111	-41	15
Balık	-	8	-58	286	291	267	-55	-17	117	37	81
Diğer Gıda Ürünleri	28	-16	8	64	-40	140	-1	54	111	-43	13
Hammaddeler	87	-53	169	191	24	77	64	87	-9	-12	19
MAD. ÜR. VE YAK.	47	-12	80	27	86	16	35	42	-8	-67	26
Metal cevherleri	43	-14	71	37	-19	103	-6	47	25	-44	69
Yakıtlar	65	7	90	16	115	-5	30	21	-7	-78	-26
Kömür	96	4	84	31	115	-5	30	21	-7	-79	-25
Petrol	-52	45	163	-97	-81	224	24	116	104	151	-44
Demir ihtiva etmeyen mad.	22	-51	42	80	92	66	75	79	-18	-60	43
SANAYİ ÜRÜNLERİ	50	-32	49	93	74	55	41	36	19	-18	36
Demir ve çelik ürünleri	79	-65	-13	67	151	113	82	157	64	-66	61
Kimya ürünleri	19	4	55	59	54	54	39	19	27	-21	50
Tıp ve eczacılık ürünleri	29	9	11	66	43	43	-23	50	48	5	17
Diğer Kimyasallar	17	4	63	58	55	55	46	17	26	-23	54
Organik kimyasallar	6	22	59	74	57	36	0	34	27	-16	53
Plastikler	38	-22	106	145	126	101	168	-8	16	-32	77
İnorganik kimyasallar	21	-36	51	40	23	38	32	25	65	-24	28
Diğer kimya ürünleri	23	29	66	34	43	66	24	35	21	-20	47
Diğer işlenmiş mamüller	39	-29	54	91	69	93	74	19	10	-27	52
Makinalar ve ulaştırma ar.	59	-34	55	126	81	56	37	35	20	-9	24
Büro ve haberleşme araçları	52	-48	75	130	81	47	28	38	6	-5	17
Veri işleme ve büro mak.	70	-45	83	159	93	68	33	30	-2	2	16
Haberleşme araçları	60	-69	191	149	77	20	24	62	17	-12	18
Entegre devreler	18	-12	-13	21	41	68	4	-12	2	-20	19
Ulaştırma araçları	112	-46	79	127	224	137	59	-34	79	-36	112
Otomotiv ürünleri	258	-66	160	109	94	70	58	83	104	-13	60
Diğer ulaştırma ürünleri	63	-32	49	138	299	156	59	-56	60	-59	217
Diğer makinalar	68	-11	35	122	70	56	45	48	28	-9	21
Güç üreten makinalar	-59	48	-22	214	134	30	33	157	138	44	-6
Elektrikli olmayan makinalar	109	-7	16	180	46	43	50	46	15	-19	21
Elektrik makinaları	66	-17	63	71	94	73	42	41	23	-16	33
Tekstil	32	-26	36	68	43	31	37	53	4	-30	58
Giyim	51	-7	17	83	95	27	13	32	36	60	62
Çeşitli mamül eşya	58	-42	55	61	82	57	37	29	15	-23	46
Kişisel ve ev eşyası	60	-9	50	105	131	98	39	20	10	-29	34
Mobilya	227	-36	52	190	196	107	86	47	22	-24	54
Seyahat eşyası,çanta	26	-11	47	87	158	88	31	34	-3	-49	21
Ayakkabı	83	-1	51	107	98	106	31	-4	19	-14	29
Mesleki,ilmi,kontrol alet	591	-88	280	18	76	69	25	26	20	-15	69
Diğer çeşitli mamül eşya	26	-34	45	55	64	33	38	37	17	-21	50
DİĞER	-81	602	-96	3.195	-32	-55	-35	-13	-86	-21	374
TOPLAM	48	-30	48	91	71	54	40	37	18	-19	36

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 98.Çin'den İthalat (SITC Rev.3) Paylar (%)

	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
TARIM	2,1	2,4	2,4	2,4	2,4	2,7	1,5	1,9	1,9	2,5	2,5	2,3	2,0
Gıda	1,4	1,8	1,6	1,9	1,4	1,2	0,4	0,7	0,5	0,5	0,9	0,7	0,6
Balık	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer gıda ürün.	1,4	1,8	1,6	1,9	1,4	1,2	0,4	0,6	0,5	0,5	0,9	0,7	0,5
Hammaddeler	0,7	0,6	0,8	0,5	1,0	1,5	1,1	1,3	1,5	2,0	1,5	1,7	1,5
MAD. VE YAKIT.	7,0	4,2	4,2	5,3	6,4	4,3	4,6	3,5	3,4	3,5	2,7	1,1	1,0
Metal cevh. min.	1,1	0,8	0,8	1,0	1,1	0,8	0,4	0,5	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3
Yakıtlar	4,9	2,1	2,3	3,5	4,5	2,8	3,5	2,1	2,0	1,8	1,4	0,4	0,2
Kömür	4,9	1,6	2,2	3,2	4,0	2,8	3,5	2,1	2,0	1,8	1,4	0,4	0,2
Petrol	0,0	0,4	0,1	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doğalgaz	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Demir ihtiva etm.	0,9	1,3	1,1	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	1,1	1,4	1,0	0,5	0,5
SANAYİ	87,6	91,8	93,2	90,3	91,2	92,0	93,5	94,4	94,7	94,0	94,8	96,6	96,9
Demir ve çelik	3,4	3,0	3,6	1,8	1,1	0,9	1,4	1,9	2,5	4,6	6,4	2,7	3,2
Kimya ürünleri	7,9	7,4	6,0	8,9	9,4	7,8	7,0	7,0	7,0	6,0	6,5	6,4	7,1
Tıp ve eczacılık	0,9	1,0	0,8	1,3	1,0	0,9	0,7	0,7	0,4	0,4	0,5	0,7	0,6
Diğer kimyasal	7,0	6,5	5,1	7,6	8,4	6,9	6,3	6,3	6,6	5,6	6,0	5,7	6,5
Organik kimya.	2,7	2,4	1,7	3,0	3,2	2,9	2,7	2,4	1,7	1,7	1,8	1,8	2,1
Plastikler	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,8	1,0	1,3	2,5	1,7	1,7	1,4	1,8
İnorganik kimya.	2,0	1,8	1,5	1,4	1,4	1,0	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8	0,7	0,7
Diğer kimya ür.	1,9	1,8	1,5	2,8	3,1	2,2	1,8	2,0	1,7	1,7	1,8	1,7	1,9
Diğer işlen. mam.	5,1	6,1	5,8	5,9	6,1	6,1	6,1	7,6	9,4	8,2	7,6	6,9	7,8
Mak. ve ulaş. ar.	32,7	36,8	39,6	37,4	39,3	46,6	49,1	49,8	48,7	48,0	48,5	54,3	49,5
Büro ve haber. a..	20,6	23,1	23,7	17,7	21,0	25,3	26,7	25,6	23,3	23,4	20,9	24,6	21,2
Veri işl. ve b. m.	4,2	7,7	8,9	7,0	8,7	11,8	13,4	14,6	13,8	13,1	10,8	13,7	11,7
Haber. araçları	9,4	9,0	9,7	4,3	8,5	11,1	11,4	8,9	7,9	9,3	9,2	10,0	8,7
Entegre devre.	7,0	6,3	5,1	6,4	3,8	2,4	2,0	2,1	1,6	1,0	0,9	0,9	0,8
Ulaştırma araçları	0,7	0,9	1,3	1,0	1,2	1,5	2,8	4,3	4,9	2,3	3,5	2,8	4,3
Otomotiv ürünleri	0,2	0,2	0,6	0,3	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	1,0	1,7	1,9	2,2
Diğer ulaştırma ür.	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8	0,9	2,2	3,6	4,1	1,3	1,8	0,9	2,1
Diğer makinalar	11,4	12,8	14,6	18,7	17,1	19,8	19,6	19,9	20,6	22,3	24,1	27,0	24,0
Güç üreten mak.	0,8	1,5	0,4	0,9	0,5	0,8	1,0	0,9	0,8	1,6	3,1	5,6	3,9
Elektrikli olm. m.	6,0	5,0	7,1	9,4	7,4	10,8	9,2	8,6	9,1	9,8	9,5	9,6	8,5
Elektrik makina.	4,6	6,3	7,1	8,4	9,2	8,2	9,3	10,5	10,6	10,9	11,4	11,8	11,6
Tekstil	18,2	16,0	14,3	15,1	13,9	12,2	10,2	8,7	8,5	9,5	8,4	7,3	8,5
Giyim	1,9	2,8	2,8	3,7	3,0	2,8	3,2	2,7	2,1	2,1	2,4	4,7	5,6
Çeşitli mamül eş.	18,4	19,6	21,0	17,4	18,4	15,5	16,5	16,8	16,4	15,5	15,0	14,2	15,3
Kişisel ve ev eş.	3,2	2,6	2,8	3,7	3,7	4,0	5,4	7,0	6,9	6,0	5,6	5,0	4,9
Mobilya	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,8	1,0	1,4	1,5	1,5	1,4	1,6
Seyahat eşyası	1,3	1,4	1,2	1,5	1,5	1,5	2,2	2,7	2,5	2,5	2,0	1,3	1,1
Ayakkabı	1,7	1,1	1,3	1,9	1,9	2,1	2,4	3,2	3,0	2,1	2,1	2,3	2,2
Mesleki,ilmi,kont.	0,7	0,9	4,4	0,7	1,9	1,2	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2	1,4
Diğer çeşitli m.	14,5	16,1	13,8	13,0	12,8	10,4	9,9	8,5	8,4	8,4	8,3	8,1	9,0
DİĞER	3,3	1,6	0,2	2,0	0,1	1,0	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak:UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Tablo 99. Türkiye-Çin Ticareti (SITC Rev.3) Dengesi (ABD Doları)

	2008	2009	2010
1.TARIM ÜRÜNLERİ	-344.675.667	-247.094.654	-280.461.528
1.1.Gıda ürünleri	-127.053.798	-56.132.732	-68.212.656
1.1.1.Balık	-1.294.755	-2.018.996	-3.814.839
1.1.2.Diğer gıda ürünleri	-125.759.043	-54.113.736	-64.397.817
1.2.Tarım hammaddeleri	-217.621.869	-190.961.922	-212.248.872
2.MADEN. VE YAKITLAR	461.040.328	846.332.621	1.295.574.295
2.1.Metal cevherleri min. m.	798.969.456	890.483.908	1.387.798.731
2.2.Yakıtlar	-214.755.478	-4.641.047	-18.103.127
2.2.1.Kömür	-215.742.392	-45.186.071	-33.841.576
2.2.2.Petrol	986.914	40.545.024	7.333.379
2.2.3.Doğalgaz	0	0	8.405.070
2.3.Demir ihtiva etm. maden.	-123.173.650	-39.510.240	-74.121.309
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	-14.558.999.859	-11.877.595.147	-16.268.235.628
3.1.Demir ve çelik ürünleri	-982.952.036	-256.739.365	-517.352.353
3.2.Kimya ürünleri	-973.400.605	-747.549.793	-1.140.478.744
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	-78.419.253	-80.896.950	-93.493.942
3.2.2.Diğer kimyasallar	-894.981.352	-666.652.843	-1.046.984.802
3.2.2.1.Organik kimyasallar	-278.172.934	-226.357.927	-346.788.077
3.2.2.2.Plastikler	-250.381.655	-160.868.982	-295.540.273
3.2.2.3.Inorganik kimyasallar	-113.172.842	-89.213.253	-114.448.504
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	-253.253.921	-190.212.681	-290.207.948
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	-1.159.523.570	-836.723.978	-1.264.667.492
3.4.Makina. ve ulaştır. araç.	-7.470.600.951	-6.796.598.200	-8.399.620.373
3.4.1.Büro ve haber. araçları	-3.268.816.415	-3.103.537.039	-3.629.530.104
3.4.1.1.Verit. işl. ve büro mak.	-1.693.848.679	-1.732.348.346	-2.009.287.903
3.4.1.2.Haberleşme araçları	-1.440.077.438	-1.262.793.428	-1.491.877.883
3.4.1.3.Entegre devreler	-134.890.298	-108.395.265	-128.364.318
3.4.2.Ulaştırma araçları	-510.079.573	-330.563.944	-722.347.802
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	-262.771.658	-230.618.587	-370.082.382
3.4.2.2.Diğer taşıma ürünleri	-247.307.915	-99.945.357	-352.265.420
3.4.3.Diğer makineler	-3.691.704.963	-3.362.497.217	-4.047.742.467
3.4.3.1.Güç üreten makineler	-480.075.286	-707.721.822	-663.351.327
3.4.3.2.Elektrikli olm. mak.	-1.441.425.534	-1.171.039.864	-1.413.338.746
3.4.3.3.Elektrik makineleri	-1.770.204.143	-1.483.735.531	-1.971.052.394
3.5.Tekstil ürünleri	-1.272.517.314	-867.573.724	-1.386.436.668
3.6.Giyim ürünleri	-362.730.149	-586.546.364	-949.602.843
3.7.Çeşitli mamül eşya	-2.337.275.234	-1.785.863.723	-2.610.077.155
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	-881.858.246	-625.837.024	-838.986.407
3.7.1.1.Mobilya	-232.617.225	-176.661.501	-273.113.537
3.7.1.2.Seyahat eşyası, çanta	-315.205.767	-160.644.300	-193.695.689
3.7.1.3.Ayakkabı	-334.035.254	-288.531.223	-372.177.181
3.7.2.Mesleki, ilmi, kont.	-171.493.979	-145.127.667	-245.509.417
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	-1.283.923.009	-1.014.899.032	-1.525.581.331
4.DİĞER	221.638.378	214.856.335	332.101.401
TOPLAM	-14.220.996.820	-11.063.500.845	-14.921.021.460

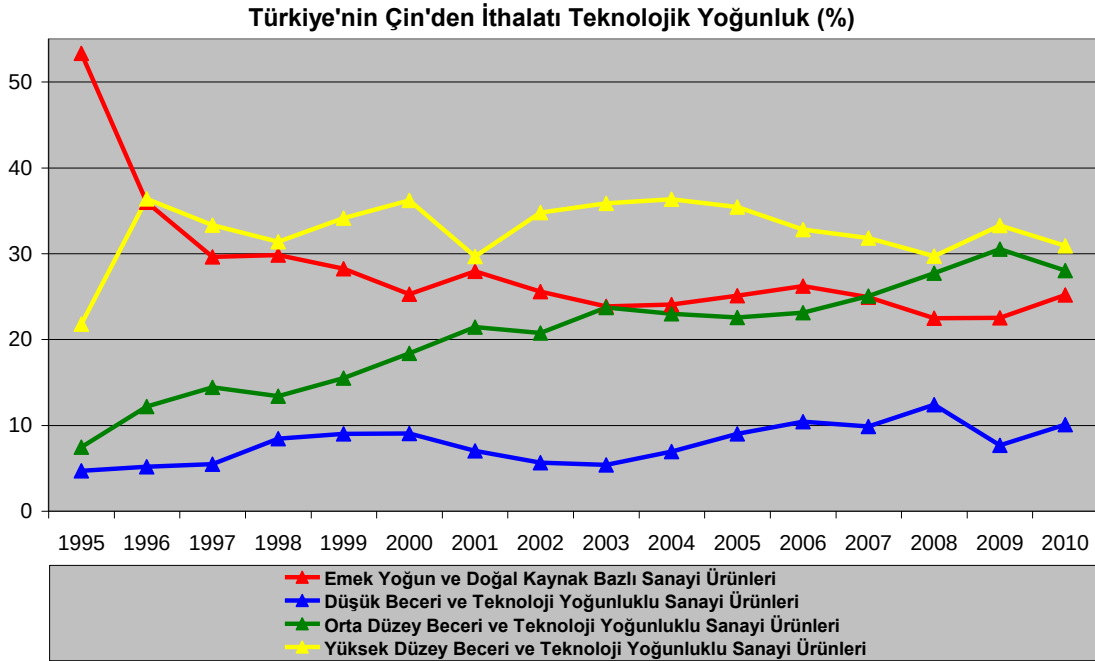
Kaynak: UN COMTRADE verileri ile hazırlanmıştır

Çin 2000 yılından bu yana net tarım ürünleri ithalatçısı iken Türkiye ile ticaretinde fazla vermektedir. Aynı durum gıda ürünlerinde de gözlenmektedir. Bu durumun oldukça ironik olduğu açıktır. Türkiye'nin açığı tarım sektörünün tüm alt gruplarında da görülmektedir.

Türkiye-Çin ticareti sanayi ürünlerinde son üç yılda istisnasız tüm sektörlerde açık vermiştir. Üstelik açık tüm ürün gruplarında artma eğilimindedir. 2010 yılında sanayi ürünlerindeki açık 16.268.235.628 dolara ulaşmıştır. Alt sektörler incelendiğinde en büyük açığın makine ve ulaştırma araçlarında olduğu görülmektedir. Türkiye tekstil ve giyim sektörlerinde fazla verirken Çin ile ticaretinde bu sektörlerde de açık vermektedir. Türkiye-Çin ticaretinin bu hali Türkiye açısından sürdürülebilir olmaktan uzaktır.

3.3. Türkiye'nin Çin'den İthalatının Teknoloji Analizi

Türkiye'nin Çin'e ihracatında yüksek düzey beceri ve teknoloji yoğun sanayi ürünlerinin payı düşük olsa da ithalatta durum tam tersidir. (Şekil 73)

Şekil 73. Çin'den İthalat Teknolojik Yoğunluk

Kaynak: UNCTAD verileri ile hazırlanmıştır

1996 yılından bu yana yüksek teknoloji yoğunluklu ürünler ithalatta en büyük paya sahiptir. Orta düzey beceri ve teknoloji yoğunluklu sanayi ürünleri de payını arttırmaktadır. 2007 yılından itibaren yüksek teknoloji ürünlerin ardından gelmektedir. Emek yoğun ve doğal kaynak bazlı ürünlerin payı genelde düşüş eğilimindedir. Buna karşılık düşük beceri ve teknoloji yoğunluklu ürünler dönem içinde dalgalı bir seyir izlese de 2003 yılından itibaren payını arttırmıştır

4.Çin'in Geleceği ile İlgili Değerlendirmeler

Çin'in ekonomik gelişimi ve dünya ekonomisindeki ağırlığının artması ilgiyi bu ülkeye yöneltirken ülkenin geleceğine dair çok sayıda projeksiyon hazırlanmakta, öngörülerde bulunmaktadır. Geleceği mutlak olarak öngörmek mümkün olmasa da projeksiyon ve değerlendirmeler önemli katkı sağlamaktadır.

4.1.Çin'in Etkinliğinin Azalması

Dünyaya ABD merkezli bakan ABD'li araştırmacıların dünyayı kendi ülke çıkarlarına göre şekillendirme gayreti içinde oldukları gözlenmektedir. Samuel Huntington, 1993 yılında yayınlanan ünlü “Medeniyetler Çatışması” (The Clash of Civilizations)¹⁸⁰ başlıklı makalesinde Batı-İslam medeniyeti çatışmasını inceledikten sonra Batı-Diğer medeniyetler (the West and the Rest) çatışmasının da yaşanacağını dile getirdi. Huntington'un çalışmada öne sürdüğü Batı-İslam medeniyetleri çatışması, Afganistan ve Irak işgalleri ile adeta “kendini doğrulayan kehanete” dönüşmüştür. Bu gelişme, Huntington'un Batı-Diğer medeniyetler çatışmasının gerçekleşme ihtimalini dikkate almaya değer kılmaktadır.

¹⁸⁰S. P. Huntington (1993).The clash of civilizations.*Foreign Affairs*, 72 (3), s.22-49.

Dünyanın en büyük ekonomisi ve hegemonik gücü olan ABD, Çin'i stratejik rakip¹⁸¹ ilan etmiştir. Çin ABD için sadece ekonomik değil aynı zamanda demografik¹⁸² ve beşeri sermayesi¹⁸³ ile de tehdit olarak algılanmaktadır. Halihazırdaki süper güç ABD ile Çin arasında adeta satranç oynanmaktadır. Çin'in enerji ihtiyacını karşılamak için yatırımlarını ve dolayısıyla etkinliğini arttırdığı Endonezya'dan zengin petrol kaynaklarına sahip Doğu Timor ayrılarak bağımsızlığını kazanmıştır. Çin'in etkin olduğu bir başka ülke olan Sudan kuzey ve güney olarak ikiye bölünmüştür. Afrika'da artan Çin etkisine karşı neredeyse tüm kuzey Afrika'da bir "Arap Baharı" fırtınası yaşanmaktadır.

ABD'nin borç tavanı krizinde küresel hegemonyasını sağlayan askeri harcamaları da kapsayan kısıntıya gitmesi American Enterprise Institute adlı düşünce kuruluşundan (think tank) Thomas Donnelly'e göre¹⁸⁴ "ABD'nin dünyanın süper gücü olmaktan vazgeçmesi ve gücü Çin'le paylaşmak" anlamına gelmektedir.

ABD Hazine Bakanlığında müsteşarlık yapmış Paul Craig Roberts¹⁸⁵ ABD için çok daha karanlık bir tablo çizmektedir. Craig'e göre, açıklanan ABD verileri gerçeği yansıtmamaktadır. ABD ekonomisinin durumu açıklanandan daha kötüdür. Craig, "Arap Baharı" olarak bilinen ayaklanmaların ABD tarafından Çin'i enerji kaynaklarından uzak tutmak üzere tezgahlandığını öne sürmektedir.

¹⁸¹K. Dumbaugh (2003).China-U.S. relations:Current issues for the 108th Congress.Congressional Research Service.

<http://fpc.state.gov/documents/organization/22165.pdf> (s.1) (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸²G. Rachman (2011).Think again :America decline.*Foreign Policy*.

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/think_again_american_decline (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸³R. B. Freeman (2006).Does globalization of the scientific/engineering workforce threaten U.S. economic leadership?.NBER <http://www.nber.org/chapters/c0207.pdf>, (s.125) (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸⁴Milliyet.<http://dunya.milliyet.com.tr/abd-artik-super-guc-olmayacak/dunya/dunyadetay/04.08.2011/1422590/default.htm?> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸⁵Habertürk. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/654649-savas-ihciyaci-kacinilmaz-oldu> (Erişim tarihi:03.10.2011)

ABD Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) danışmanlık yapan Stratfor isimli düşünce kuruluşundan George Friedman, Çin'in etnik temelli bir ayrışma yaşayarak parçalanacağını öngörmektedir.¹⁸⁶

Bütün bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde, dünyanın ağırlık merkezi değişim sürecinin sancısız olmayacağını ortaya koymaktadır. Nüfusun etnik yapısı ve ülke içi dağılımı Friedman'ın dile getirdiği etnik ayrışmaya dayalı öngörüyü kuvvetlendirmektedir. Çin'de azınlık nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 1953 yılında¹⁸⁷ % 6.06 iken 2010 yılında¹⁸⁸ % 8.49'a yükselmiştir. Azınlık grupları nüfusun % 8.49'unu oluşturmalarına rağmen ülkeyi yöneten Çin Komünist Partisi'nin en üst organı olan Politbüro üyelerinin tümü Han kökenlidir. Resmi bir kota bulunmamakla birlikte azınlıklar için fiili bir kotanın (engellemenin) uygulandığı söylenebilir.¹⁸⁹ Diğer taraftan azınlıkların yoğun olarak yaşadığı bölgelerle Han kökenlilerin yaşadığı bölgeler arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği dikkat çekmektedir. Azınlıkların Çin'in ekonomik büyümesinden ve refah artışından yeterli payı alamadıkları görülmektedir.

Azınlıkların yoğun olarak yaşadığı 5 özerk eyalet, 30 il ve 120 ilçe bulunmaktadır.¹⁹⁰ Azınlık nüfus ülkede çok geniş bir alana yayılmış olsa da yoğun olarak stratejik önemi olan sınır bölgeleri ile zengin yer altı kaynaklarına sahip bölgelerde yaşamaktadır. Çin resmi istatistiklerine göre, Han göçü sayesinde İç Moğolistan'da Moğol nüfusu % 20.76'ya, Ningxia bölgesinde Hui nüfusu % 34.53'e, Guangxi bölgesinde Zhuang nüfusu % 38.34'e gerilemiştir. Bu bölgeler özerk olsa da çoğunluk Han kökenlilere geçmiştir. Han yoğunluğu

¹⁸⁶L. Delevingne (2010).Stratfor's top predictions fort the next decade:China collapse,global labor shortages,new American dominance.*Business Insider*.

<http://www.businessinsider.com/stratfor-predictions-for-the-next-decade-2010-1>

(Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸⁷China Statistical Yearbook (2001). <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸⁸NBSC (2011)

[.http://www.stats.gov.cn/english/newsandcomingevents/t20110428_402722237.htm](http://www.stats.gov.cn/english/newsandcomingevents/t20110428_402722237.htm)

(Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁸⁹S. Sezen (2009).*Çin'in ikinci Uzun Yürüyüşü*.Ankara:TODAİ Yayınları, s.114.

¹⁹⁰S. Xueguang.Study on statistics of minority national population in China,
<http://www.statssa.gov.za/isi2009/ScientificProgramme/IPMS/0790.pdf> (s.2)

(Erişim tarihi:03.10.2011)

Doğu Türkistan (Xingjian) Uygur Özerk Bölgesinde% 40.61'e ulaşırken Tibet'te % 5.93 seviyesinde kalmıştır.

Çin, Han nüfusunu ekonomik teşviklerle, farklı etnik kökenlilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere göç ettirmeye çalışmakta, buna karşılık bölgede yaşayan azınlık halklar da bu göç hareketinin getireceği demografik asimilasyona karşı direnmektedir. Bu direniş kimi zaman azınlıklarla Han kökenliler arasında etnik çatışmalara dönüşmektedir. Etnik azınlıkların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde isyanlar Çin işgali ile başlamış olsa da, son yıllarda Hui azınlık ile Han kökenliler¹⁹¹, Tibetlilerle Han kökenliler¹⁹², Uygur Türkleri ile Han kökenliler¹⁹³ arasında başlayan çatışmalar günlerce sürmüş, yüzlerce ölüm yaşanmış ve silah zoru ile sona erdirilebilmiştir. Bu etnik yapı ve çatışmalar Çin için uzun vadede bir istikrarsızlık potansiyeline sahiptir. Azınlık önderlerinin ABD'de yaşıyor olması azınlıkların yabancı ülkeler (özellikle de ABD) tarafından Çin'i istikrarsızlaştırmak için kullanılma ihtimalini güçlendirmektedir. Arap Baharı'nın Çin versiyonunun gerçekleşmesi ihtimal dışı değildir. Bugüne dek yaşanan etnik çatışmaları sonlandırmada başarılı olan Çin, azınlıkların aynı anda başlatacakları etnik çatışma karşısında başarılı olamayabilir. Sonuçta başarılı olsa bile ülke istikrardan uzaklaşacak, ekonomik gelişme bu durumdan önemli ölçüde etkilenecektir.

4.2.Çin'in Etkinliğinin Artması

Dünya ekonomisinde ABD'nin ağırlığı azalırken finansal olarak da buna paralel bir gelişim izlenmektedir. AB ve ABD'de 2011 yılı ortalarında başlayan dalgalanmanın derinleşmesi ile 1929 Büyük Buhranı'na benzer bir krize dönüşmesi IMF¹⁹⁴ ve ABD¹⁹⁵ ekonomi çevreleri tarafından beklenmektedir.

¹⁹¹BBC.<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3982537.stm> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹²Radikal.<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=250341>

(Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹³CNNTÜRK.<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/07/07/cinde.etnik.catismalar.yayiliyor/533932.0/index.html> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹⁴Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/18595628.asp> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹⁵Habertürk. <http://ekonomi.haberturk.com/finans-borsa/haber/640620-yeni-bir-krize-hazir-olun> (Erişim tarihi:03.10.2011)

ABD'nin para politikasında "likidite tuzağına" düşebileceği ABD para otoriteleri (FED)¹⁹⁶ tarafından kabul edilmektedir. Maliye politikası hareket alanı da kamu borcu dolayısıyla sınırlıdır.

ABD ekonomisinde görülen olumsuz gelişmeler ABD dolarından kaçıışı beraberinde getirmektedir. 2008 yılındaki krizden beri -merkez bankaları dahil- "altına hücum" yaşanmakta¹⁹⁷, altın değer kazanmaktadır. Altının küresel ticarete kullanımı pratikte çeşitli zorluklara sebep olurken, ABD dolarına karşı oluşan güvensizlik yeni bir uluslar arası rezerv para arayışını gündeme getirebilir. Böyle bir arayışta euro, AB'nin yaşadığı kriz ve geleceğinin belirsizliği sebebiyle ihtiyaca cevap vermekten uzak kaldığı gibi euronun çökmesi¹⁹⁸ de gündeme gelebilir. Uluslar arası rezerv para arayışının Çin yuanı ile sona ermesi giderek güçlü bir ihtimal halini almaktadır.

4.2.1. Çin'in finansal etkinliğinin artması

Çin'in dünya ekonomisindeki etkinliği artarken finansal olarak buna paralel bir gelişme yaşanması muhtemeldir. ABD dolarının uluslar arası rezerv para olma özelliği azalırken yerini yuana bırakması beklenen bir gelişmedir. Çin'in ABD doları yerine yerel para birimlerini kullanma anlaşması yaptığı ülkeler hızla artmaktadır. Özbekistan, Yeni Zelanda, Hong Kong, Singapur, Güney Kore, Malezya, Endonezya, Belarus, Arjantin, İzlanda¹⁹⁹, Kazakistan²⁰⁰, Moğolistan²⁰¹, Tayland,²⁰² Rusya²⁰³ ve Japon şirketler²⁰⁴ ile yapılan, Türkiye²⁰⁵

¹⁹⁶ J. Bullard (2011). Reducing deflationary risk in the U.S. http://www.idep-fr.org/IMG/pdf/BULLARD_PAPER.pdf (s.27) (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹⁷ BBC .http://www.bbc.co.uk/turkce/ekonomi/2011/07/110718_god_prices.shtml (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹⁸ Haber10 . <http://www.haber10.com/haber/250041/> (Erişim tarihi:03.10.2011)

¹⁹⁹ MarketNews International .<http://imarketnews.com/node/29669> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁰ Kazakistan Türk İş Adamları Derneği İnternet Sitesi. <http://katiad.net/haber.php?id=kazakistan-le-n-yuan-ten> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰¹ Centralbanking .<http://www.centralbanking.com/central-banking/news/2068489/china-set-sign-currency-swap-mongolia> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰² The People's Bank of China (2011).

http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/1960/19601/19601_.html (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰³ EzineMark. <http://business.ezinemark.com/bilateral-trade-between-china-and-russia-settled-promote-footwear-trade-development-1726c155872.html> (Erişim tarihi:03.10.2011)

ile mutabakata varılan merkez bankaları arası takas (swap) ve ikili ticarete yerel para birimi kullanma anlaşmaları yuanın uluslar arası kabul görmesi için atılmış önemli adımlardır.

Bretton Woods sisteminin ABD'ye sağladığı ayrıcalıklar karşısında Çin, ABD dolarına bağımlılığı azaltmak amacıyla yuanın uluslar arası kabul görmesini desteklemektedir.²⁰⁶ Dünya Bankası 2011 yılında ilk kez yuan bonusu çıkararak²⁰⁷ yuanın uluslararasılaşmasına önemli katkıda bulunmuştur.

Çin otoriteleri yuanın Özel Çekme Hakkı (Special Drawing Rights-SDR) sepetinde yer alması gerektiğini dile getirmektedir. Buna karşılık ABD “esnek döviz kuru sistemi ve sermaye hareketleri serbestisi olmadığı”²⁰⁸ gerekçesiyle Çin'in bu talebine karşı çıkmaktadır. Washington'da yerleşik IMF, “yuanın sepette yer alacak genişlikte kullanılmadığı”²⁰⁹ gerekçesiyle SDR sepetine dahil etmemiştir. Ancak aralarında Citigroup ve JPMorgan'ın da bulunduğu dünyanın en büyük bankaları²¹⁰ Çin'le ticarete ABD doları yerine yuan kullanımını desteklemektedir.

Çin'in 2011-2015 dönemini kapsayan 12. Beş Yıllık Plan döneminde yuanın uluslararasılaşmasının hızlanacağı, 2016 yılında sınır ötesi ticaretin (cross-border trade) 1/3'ünün yuan ile yapılacağı öngörülmektedir.²¹¹ ABD ekonomisinde olası bir kriz ABD dolarına güveni sarsarak yuanın uluslar arası

²⁰⁴Japan Today (2011). <http://www.japantoday.com/category/business/view/btmu-settles-bilateral-trade-payments-in-chinese-currency> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁵Hürriyet.<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/15997675.asp> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁶B. Chen ve J. Chen (2009).China to boost yuan swaps, payments on dollar concern. <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a.lhD2W5k.IY> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁷http://www.china.org.cn/business/2011-01/06/content_21682487.htm (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁸<http://www.bloomberg.com/news/2011-03-31/g-20-holds-out-prospect-of-bigger-role-for-yuan-to-coax-gains.html> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²⁰⁹J. L. Chyun (2011).*Want China Times*. <http://www.wantchinatimes.com/news-subclass-cnt.aspx?id=20110418000013&cid=1203&MainCatID=12> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²¹⁰U.S.-China Economic and Security Review Commission (2010).Report to Congress. [http://www.uscc.gov/annual_report/2010/annual_report_full_10.pdf,\(s.26\)](http://www.uscc.gov/annual_report/2010/annual_report_full_10.pdf,(s.26)) (Erişim tarihi:24.09.2011).

²¹¹G. Changxin (2011).Yuan-based trade to increase.*Chinadaily*. http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2011-01/13/content_11843902.htm (Erişim tarihi:03.10.2011)

rezerv para olması için uygun şartları öngörülenden önce sağlayabilir. Böyle bir gelişme olmasa dahi uzun dönemde Çin ekonomisinin küresel ekonomide ağırlığının artması ile yuanın uluslar arası rezerv para olması gündeme gelebilir. Yuanın uluslar arası rezerv para olması ise Çin'in dünya ekonomisinde bugün ABD'nin sahip olduğu rolü devralmasını sağlayabilir.

4.2.2.Çin'in coğrafi etkinliğinin artması

ABD kökenli araştırmacıların öngörülleri Çin'in parçalanması üzerine kurulu olsa da tarihi süreç Çin'in finansal etkinliği yanında coğrafi ve siyasi etkinliğinin de artması ile sonuçlanabileceğini göstermektedir. Çin'in bugün yaşamakta olduğu ve gelecekte yaşaması muhtemel arazi kıtlığı 16. ve 17. yüzyıllarda da yaşanmış, Çin etrafına doğru genişlemiştir. Bu tarihi tecrübe Çin'in etrafına doğru genişleme ihtimalini dikkate almayı gerektirmektedir.

Tablo 100.Çin Nüfus-Ekilebilir Alan (1578-1729)

	Nüfus (Aile Sayısı)	Ekilebilir Alan (ch'ing)	Ailebaşı Ekilebilir Alan (ch'ing)
1578	10.621.463	7.013.976	0,66
1662	19.203.233	5.311.358	0,28
1716	23.311.236	6.331.132	0,27
1729	25.480.498	8.781.760	0,34

Kaynak:W. Eberhard (1995).*Çin tarihi*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 303-304.

*Ailebaşı ekilebilir alan çalışma için hesaplanmıştır.

Çin kaynaklarına göre 16. yüzyılda bir ailenin yaşayabilmesi için en az 70 mou (1 ch'ing=100 mou, 1 mou=600 metrekaare) araziye ihtiyaç vardı.²¹² Ancak nüfus artışı sonucu aile başı ekilebilir alan 1662 yılında 0.28 ch'ing'e düşmüştür. (Tablo 100) Nüfus artışının getirdiği arazi kıtlığının kırsal alanda yoksulluğa ve gıda fiyatlarının aşırı yükselmesine yol açtığı bu dönemde Çin artan nüfusunu doyurabilmek amacıyla çevresine doğru genişlemeye başladı.

²¹²W. Eberhard (1995).*Çin tarihi*.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi,s.304.

Moğolistan ve Doğu Türkistan coğrafi olarak Çin topraklarından ayrı olmasına rağmen sahip oldukları tarıma elverişli geniş araziler Çin'in bu bölgelere yayılmasında temel etken oldu. Çin'in yayılması, savaşların akabinde Çinli (Han) göçmenlerle kolonilerin kurulması ve ticaretin gelişmesi şeklinde gerçekleşti.²¹³ Çarlık Rusyası ile temasa geçilen bu dönemde ulaşılan sınırlar bugünkü Çin sınırlarının daha kuzeyinden geçmektedir.

Tarım alanları, tarımsal üretim yanında nüfus yoğunluğu da Çin'de önemli bir sorundur. Nüfusun dengesiz dağılımı sonucu, 2010 yılında nüfus yoğunluğu kilometrekareye 140 kişi olsa da ülkenin doğu kesiminde kilometrekareye 400'den fazla , orta bölgelerde 200-400, batıda ise 10 kişiden az düşmektedir.

Çin'in güneyinde nüfus yoğunluğu fazla, kuzeyinde nüfus yoğunluğu düşük ülkeler yer almaktadır. Bu demografik dağılım, uzun dönemli strateji açısından son derece önemlidir. Çin ile komşu ülkeler arasındaki uzun sınırlar ve nüfus yoğunluğundaki fark uluslar arası göçü kaçınılmaz kılmaktadır.²¹⁴

Çinli nüfusun Rusya uzak doğusuna yerleşmeye başlaması 19. yüzyıla dayanır. O dönem bölgede 500 bin Çinli yaşıyor²¹⁵ iken dönemin Çin'i ekonomik ve siyasi açıdan zayıf, Rusya ise güçlü olduğundan bu durum "etnik tehlike" olarak değerlendirilmemiştir. 1950'lerde Mao'nun Kruşçev'e önerdiği "10 milyon Çinli ile Rus uzak doğusu ve Sibiry'a'nın geliştirilmesi"²¹⁶ teklifi SSCB tarafından reddedilmiştir. Çin'in 1986 yılında kabul ettiği, Çinlilerin yurtdışına çıkışına izin veren Göç Kanunu sonrasında başlayan göç dalgasında çok sayıda Çinli,

²¹³J.Gray (1990). *Rebellions and revolutions : China from the 1800s to the 1980s*.Oxford : Oxford University Press,s.93.

²¹⁴E. Krassinets (1998). Illegal migration and employment in Russia.ILO.
<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp26.pdf> (s.16)
(Erişim tarihi:03.10.2011)

²¹⁵P. A. Minakir (1996).Chinese immigration in the Russian far east:Regional,national and international dimensions.RAND Corporation.
http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF130/CF130ch7.pdf (s.86)
(Erişim tarihi:03.10.2011)

²¹⁶M. Alexseev (2004).Chinese migration into Primorskii Krai: Economic effects and interethnic hostility. http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/5-1_Alexeev.pdf, (s.344) (Erişim tarihi:03.10.2011)

Çin'in Afyon savaşları sonrasında Rusya'ya terk etmek zorunda kaldığı topraklar²¹⁷ olan Vladivostok, Khabarovsk gibi Rusya'nın uzak doğu bölgelerine yerleşmeye başlamıştır. Bu bölgeye yerleşen Çinliler büyük ölçekte toprak olarak buraları işlemeye başlamış, göç için bir çekim merkezi oluşturmuştur.²¹⁸

Rusya'da artan Çinli nüfusun zamanla Çin kolonileri (China-town) oluşturarak bu bölgenin adeta Çinlileşmesini (Sinofication, Sinocization) sağlaması, "demografik genişleme" ihtimalini gündeme getirmektedir.²¹⁹ Rusya Federal Sınır Koruma yetkililerine göre, Çinli nüfus Rusya'yı "valizlerle" işgal etmektedir.²²⁰ Rus yetkililer "sarı ırkın Rusya'ya sel gibi akacağını" öne sürerek Çinli göçünü engellemek için yabancıların kamu işlerinde çalışmasını yasaklasa da özel firmalar Çinli çalıştırmaya devam etmektedir. Rusya'da Çin devletinin, nüfusu kuzeydeki ülkelere doğru göç ettirmek amacıyla, "kuzeye doğru hareket" (move to North) programı olduğu genel kabul gören bir görüştür.²²¹

Rus tarihçi Alexei Buyakov Çinlilerin üç aşamalı sistematik bir yayılma planından söz etmektedir;²²²

- 1-Ticareti geliştirmek
- 2-Emek ihracatını teşvik etmek
- 3-Demografik sızmayı derinleştirerek Çin hakimiyetini güçlendirmek.

BM projeksiyonunda, Rusya'daki toplam nüfusun 2010-2030 döneminde % 4.6, ekonomik olarak faal nüfusun % 14 azalacağı öngörülmektedir. Rusya'nın karşılaştığı emek açığı Çinliler tarafından kapatılmakta, Rusya uzak doğusunda Rus nüfus azalırken yerini Çinli göçmenler doldurmaktadır. 2002 yılında toplam nüfusun % 8'ini oluşturan 11.700.000 Çinli Rusya'da

²¹⁷R. Uçarol (2000). *Siyasi tarih (1789-1999)*.İstanbul: Filiz Kitabevi,s.276.

²¹⁸Krassinets (1998),s.16.

²¹⁹A. Lukin (2001).Perceptions of China threat in Russia and Russian-Chinese relations.Brookings Institution.<http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/russiachina.pdf>, (s.11) (Erişim tarihi:03.10.2011)

²²⁰N. Norling (2007).China and Russia:Partners with tensions.*Policy Perspectives*,4 (1),s.41

²²¹Lukin (2001),s.12.

²²²Kemanade (1999),s.281.

yaşamakta²²³ iken 21. yüzyılın ilk yarısında Çinlilerin Rusya'daki en büyük ikinci azınlık grubunu oluşturması beklenmektedir.

Yabancı göçmen oranını Moğol nüfusun % 1'i ile sınırlamak için yasa çıkaran Moğolistan'da, 2003 yılında yabancı göçmen nüfusun % 56.1'ini Çinliler, % 41.6'sını Ruslar, % 2.3'ünü ise 52 ülkeden gelen yabancılar oluşturmaktadır.²²⁴ Çinlilerin bazılarına göre Rus uzak doğusu, Sibirya ve Moğolistan da aynen Hong Kong ve Tayvan gibi Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır.²²⁵

Kazakistan, Kırgızistan gibi nüfus yoğunluğu düşük olan Orta Asya ülkeleri muhtemel bir demografik genişlemede Çinli nüfusun yönelebileceği hedef ülkeler olabilir. Bu ülkelerin zengin yer altı kaynaklarına sahip oluşu Çin açısından bu ülkeleri cazip kılmaktadır. Kazakistan'da gündeme gelen Çin'e toprak satışı Kazakistan otoriteleri tarafından yalanlansa²²⁶ da tümüyle ihtimal dışı değildir.

Nüfus yoğunluğu dışında iklim değişikliği de Çin'de dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. 1911 yılında sona eren 2.117 yıllık hanedanlıklar döneminde 1.621 su baskını ve 1.392 kuraklığın tarihi kayıtlara geçtiği Çin'de yılda ortalama 1.42 felaket yaşanmıştır.²²⁷ 2000'li yıllarla birlikte gündeme gelen iklim değişikliği, dünyanın en soğuk iklimine sahip Kuzey²²⁸ ve Güney Kutuplarından²²⁹ buzulların kopmasına neden olduğu gibi Himalayalar üzerindeki buzulların da erimesine²³⁰ neden olmaktadır. Halihazırda insan

²²³Alexseev (2004),s.346.

²²⁴T. Batbayar.Foreign migration issues in Mongolia.http://gsti.miis.edu/CEAS-PUB/2003_Batbaya.pdf (s.3) (Erişim tarihi:03.10.2011)

²²⁵Kemanade (1999),s.281.

²²⁶Haber Times.<http://www.habertimes.com/dunya/kazak-basbakan-toprak-konusunda-cin-ile-hicbir-gizli-planimiz-yok.htm> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²²⁷R. Huang (2005).*Çin tarihi: Bir makro tarih yaklaşımı*. (Çev: Attila Sönmez),İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,s.25.

²²⁸Greenpeace Akdeniz.<http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/kuzey-kutbunda-buzul-koptu-100810/> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²²⁹Haber Vitriini.<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=19294> (Erişim tarihi:03.10.2011)

²³⁰Sabah.http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/07/04/buzullar_giderek_eriyor (Erişim tarihi:03.10.2011)

yerleşimini çok fazla etkilemeyen Himalayalardaki iklim değişikliği arttığı takdirde milyonlarca insanın yaşam alanı sular altında kalabilir. Çevre şartlarının insan yaşamı için tehlikeli olması halinde insanlar yaşanabilir buldukları başka yerlere göç edebilir. Bu durum sınırları aşan uluslar arası göç hareketlerini başlatabilir.

Kuzey ve Orta Asya'dan çeşitli milletler Çin'i istila etse de nüfus yoğunluğu ve baskın Çin kültürü karşısında çaresiz kalmış ve Çinlileşmiştir.²³¹ Bu tarihi tecrübe göz önüne alındığında, Çinli göçünün de göç edilen ülkenin zamanla Çinlileşmesini sağlama ihtimali mevcuttur.

Sarı tehlike (yellow peril) tüm dünyada endişe edilen bir durum olmasına karşın, coğrafi yakınlık sebebiyle Çin'in komşuları açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Coğrafi alanların egemenlik nesnesi olarak devletler arasında bölüşülmesi modern sınır kavramının temelini oluşturmaktadır.²³² Ülkelerin uluslar arası sınırları koruma güdüsü ve hükümranlılığı kaybetme endişesi olsa bile çaresizlik içindeki insanları göç etmekten caydırmak mümkün olmayabilir. Rusya'nın sınırları kontrol edememesi Çinli göçü için uygun şartları oluşturabilir. Moğolistan'ın ise varolan nüfus yapısı ile Çinli göçüne engel olması mümkün olmayabilir. Çin'in artan nüfus yoğunluğunu dengelemek için böyle bir göç hareketini teşvik etmesi beklenir. Bir teşvik olmasa dahi insanlar daha rahat yaşam şartları için göç etmeye gönüllü olabilir. Uzun dönemde, kitlesel nüfus hareketleri Çin ve komşu ülkeler arasında -sıcak çatışma dahil- bir mücadeleyi tetikleyebilir.

5.Gelecekle İlgili Değerlendirmeler ve Projeksiyonlar

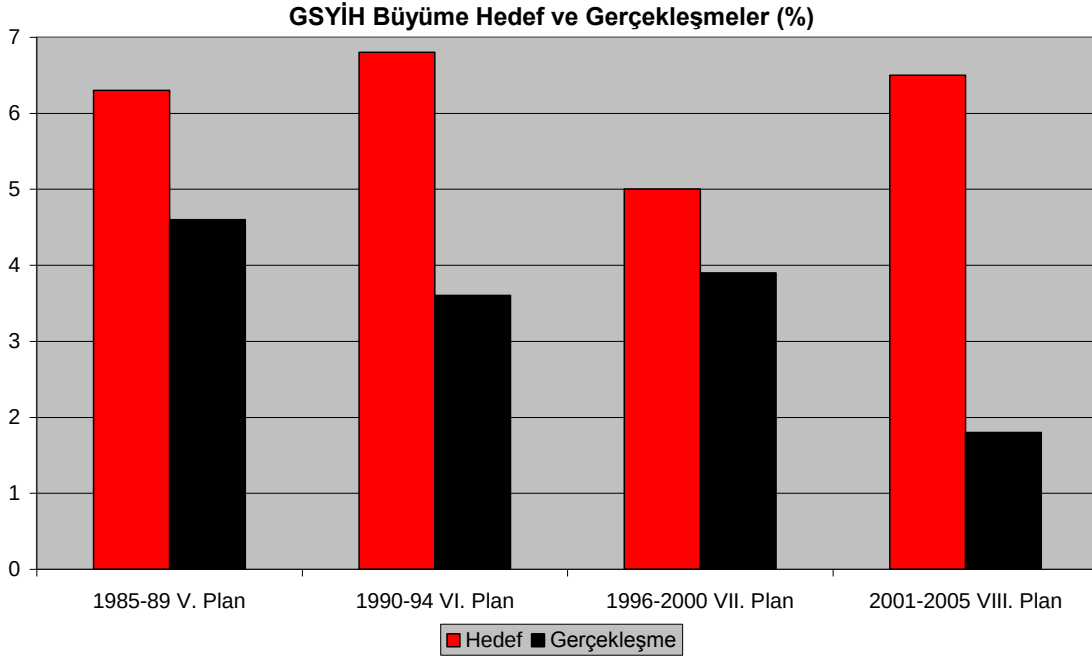
Kapsamında Türkiye için Öneriler

Türkiye'nin 1980 sonrası ekonomik gelişimi incelendiğinde, bir ülke stratejisi olduğunu söylemek mümkün değildir. Adında "strateji" sıfatı bulunan

²³¹J. K. Fairbank (1969). *Çin'in sömürgeleşmesi ve Amerika'nın Asya politikası 1840-1950*. (Çev: Ünsal Oskay), Ankara: Doğan Yayınevi, s.31.

²³²Davutoğlu (2004), s.18.

raporlar hazırlanmış olsa da Türkiye bir stratejiye uygun politika izlememiştir. Türkiye'nin bir stratejisi olmadığı gibi orta ve uzun vadeli hedefleri ortaya koyan 5 yıllık planlardaki hedeflere dahi ulaşamamıştır. (Şekil 74)

Şekil 74. Türkiye GSYİH Büyüme Hedef ve Gerçekleşmeler (%)

Kaynaklar:1-DPT.Sosyal ve Ekonomik Göstergeler (1950-2001)

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-01/esg.htm> (Erişim tarihi:03.10.2011)

2-<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=104711> (VIII. 5 Yıllık Plan)
(Erişim tarihi:03.10.2011)

Türkiye’de tüketim harcamaları yüksek, tasarruf oranı yatırım oranından düşüktür. Tasarruf açığı yabancı sermaye ile kapatılmak istenmiş ancak başarılı olunamamıştır. Çin bir çok açıdan sağladığı avantajla yabancı yatırımları çekmiş, Türkiye’ye gelen yabancı yatırım sınırlı kalmıştır. Türkiye’nin düşük tasarruf ve yatırımla ekonomik büyümeyi yüksek hızlara çıkarması ancak yabancı yatırım ile mümkün olabilmektedir. Yabancı doğrudan yatırım girişi arttığında büyüme hız kazanmakta, azaldığında büyüme hızı düşmektedir. Yabancı yatırıma bağımlılığın oluşması büyümede istikrarı tehdit etmektedir. Bu durumun sürdürülebilir olmadığı açıktır. Türkiye’nin yüksek tasarruf oranına ulaşması yatırımları kendi kaynaklarıyla yapmasını sağlayarak yabancı yatırıma bağımlılığı azaltır. Bu da ancak tüketim harcamalarını azaltıcı, tasarruf ve

yatırımı arttırıcı politikalarla mümkün olabilir. Aksi takdirde yabancı sermayeye duyulan ihtiyaç süregidecektir.

Dünya ekonomisinde sadece ülkelerin ekonomik büyüklükleri değil aynı zamanda yönetim biçimleri de değişmektedir. Arap Baharı ile bazı ülkelerin diktatörlükten kurtulduğu, halk egemenliğinin sağlandığı propagandası yapılmaktadır. Ancak halk egemenliği anlamına gelen “demokrasi” (demos-kratos; democracy) kelimesinin etimolojik kökeni ve bu yönetim biçiminin beşiği olan Yunanistan’da halkın oyu ile seçilen iktidar yerinden edilmiş, yerine borçları ödemeyi taahhüt eden bir teknokratlar hükümeti ikame edilmiştir. Bu haliyle ülkenin yönetim biçiminin “borç egemenliği” olarak tercüme edilebilecek “deptocracy”ye dönüştüğü açıktır.

Yunanistan’a yapılanın bir benzeri İtalya’ya da uygulanmıştır. Türkiye’nin 2001 krizinde “bakan” düzeyinde tecrübe ettiği “atama” bu ülkelerde “başbakan ve hükümet” düzeyinde daha da derinleştirilerek uygulamaya girmiştir. Dış ticaret açığı, dış borçları ve faiz yükü sürekli artan Türkiye’nin bu gelişmelerden etkilenmemesi ve kayıtsız kalması düşünülemez. Türkiye’nin bu değişim karşısında yeni duruma göre kendi dinamiklerini harekete geçirmesi gereği görülmektedir. Tarihinde Duyunu Umumiye ve 2001 örnekleri olan Türkiye’nin Yunanistan ve İtalya’nın durumuna düşmemesi için ekonomi yönetiminde yeni bir paradigmaya ihtiyacı olduğu açıktır. ABD’nin 2008, Yunanistan ve İtalya’nın 2011 krizi tecrübeleri yeni paradigmanın liberal ekonomik teoriye uygun olmak zorunda olmadığını, ülke menfaatlerinin teorinin üzerine çıktığını ortaya koymaktadır.

Türkiye 1980 sonrasında ekonomiyi ulusal önceliklerine göre değil, uluslar arası örgütlerin önerdiği (veya dayattığı) politikalara göre şekillendirmiştir. Örneğin, döviz kuru rejimi IMF tarafından önerilmiştir. Bir önceki kur rejimi de yine IMF önerisi idi ve Türkiye bu değişiklikten büyük zarar gördü. Dış ticarete ülke pazarını korumak için kullanılabilecek gümrük tarifeleri de AB ile uyumlulaştırılmış, tarifelerin ülke pazarını koruma özelliği ortadan

kaldırılmıştır. Sonuçta strateji yoksunluğu ve izlenen politikalar Türkiye'nin dış ticaret açığı ve borçlarını arttırmıştır. Artan borçlar ana para ve faiz ödemesi olarak ülke dışına her yıl daha fazla sermaye transferini zorunlu kılmakta, bu durum da ülkenin cari açığını arttırmaktadır.

Son döviz kuru rejimi değişikliğinden bu yana döviz kurunun ülkeye dezavantaj sağlayacak seviyede tutulduğu reel döviz kuru indeksinde görülmektedir. Bu durumun ülkenin lehine olmadığı açıktır. Türkiye'nin döviz kuru politikasının ihracatta kur avantajı sağlayacak şekilde uygulanması gerekir.

Türkiye'nin kısa vadede döviz kuru, tarifeler ve tarife dışı önlemlerle dış ticaret açığını azaltması mümkün olsa da uzun vadede çözüm ancak ülkenin sanayi alt yapısının dönüşümüyle mümkün olabilir. Sanayi yapısında dönüşüm gerçekleştirilemediği takdirde, sürekli olarak düşük ve orta düzey teknoloji gerektiren geleneksel mallarda, nüfusu kalabalık, emek maliyetleri düşük ülkelerin rekabeti ile karşılaşacaktır. Emek yoğun üretim sözkonusu olduğunda Türkiye'nin Çin, Hindistan gibi işgücü maliyetinin çok düşük olduğu ülkelerle rekabet etmesi mümkün görünmemektedir. Bu ülkelerde emek maliyetinin Türkiye'ye eşitlenmesi yakın gelecekte olası değildir.

Türkiye'nin küresel ölçekte rekabet gücünü arttırmak için ülke çıkarlarını esas alan stratejiye ihtiyacı olduğu açıktır. Türkiye'nin toplam ihracatını olduğu gibi Çin'e ihracatını arttırabilmesi için kapsamlı ve gerçekçi hazırlanmış bir ekonomik programla, tarım ve sanayi dönüşümünü gerçekleştirerek, katma değeri yüksek, ileri teknoloji mallar üreten sektörlere öncelik vermesi kaçınılmaz olmuştur.

Türkiye'nin sanayi yapısındaki dönüşümü gerçekleştirmesi uzun vadede ancak AR-GE faaliyetlerini arttırması ve yüksek teknoloji yoğunluklu sektörlere özel teşvik vermesi ile mümkün olabilir. AR-GE faaliyetlerinin yoğunlaşması ise beşeri sermayenin zenginleşmesi ve AR-GE fonlarının arttırılması ile gerçekleştirilebilir.

Beşeri sermayenin zenginleşmesi ülke çapında eğitimin yaygınlaştırılması, yüksek eğitimin ülkenin ihtiyaçlarına göre tasarlanması ile mümkündür. Türkiye’de beşeri sermayenin de yüksek eğitimin de ülke ihtiyaçlarına uygun olarak planlandığını söylemek mümkün değildir. Türkiye 2006 yılından beri üniversite düzeyinde (tüm programlar) Almanya’dan daha fazla mezun vermekte ancak bu durum lisans düzeyine de, ülkenin AR-GE potansiyelini arttıracak fen bilimleri ve mühendislik alanına da yansımamaktadır.

Kısa vadede Çin²³³, ABD²³⁴, İngiltere, İsrail²³⁵, Fransa²³⁶ gibi ülkelerin yaptığı teknoloji casusluğunu Türkiye’nin de yapması yerli firmalara avantaj sağlayabilir. Etik ve DTÖ kuralları ile uyumlu olmasa da gelişmiş ülkelerin kullandığı bu yola Türkiye de ülke çıkarları için başvurabilir. Birçok ülkenin bu faaliyetleri bir şekilde açık kaynaklara yansırken Türkiye’nin bu alandaki bir faaliyeti görülmemiştir.

Türkiye’nin teşvik sisteminde de ülke stratejisi olmadığı görülmektedir. 1980’lerde Asya ülkeleri ileri teknoloji sanayi üretimini teşvik ederken Türkiye turizm sektörünü “kalkınmada özel önem taşıyan sektör”²³⁷ kapsamına alarak teşvik etmiştir. Sağlanan teşvikler etkisini göstermiş, turizm sektörü gelişmiş ancak ileri teknoloji ürünler üreten sektörlerde aynı düzeyde bir gelişim gerçekleşmemiştir. Bugün gelinen noktada Asya ülkeleri yüksek teknoloji ürünleri ile dünya pazarında kendine yer bulurken Türkiye turizm sektörü ile pazarda pay kapmaya çalışmaktadır.

²³³ A. Külebi (2011).Çin’in teknolojik atılımının öteki tarafı:Sanayi casusluğu. *Ekonometri Dergisi*. <http://www.ekonometri.com.tr/index.php?page=habergoster&hbrID=731> (Erişim tarihi:09.11.2011)

²³⁴ Sabah.<http://arsiv.sabah.com.tr/2009/05/04/haber,83F91CEE7D06439DA45438F48ED7CEB7.html> (Erişim tarihi:09.11.2011)

²³⁵ N. Aydın (2011).Teknoloji casusluğu.*Politika Dergisi*. <http://politikadergisi.com/konuk-yazar/teknoloji-casuslugu> (Erişim tarihi:09.11.2011)

²³⁶ İ. Donat (2011).Sanayide casusluk savaşı büyüyor. *Sabah*. http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/01/10/sanayide_casusluk_savasi_buyuyor (Erişim tarihi:09.11.2011)

²³⁷ B. Toker (2007).Türkiye’de turizm sektörü teşviklerinin değerlendirilmesi.*Yönetim ve Ekonomi*,12 (2),s.83.

Gümrük Birliği yükümlülükleri gereği, Türkiye 1995 yılından itibaren “genel teşvik sistemi” olarak isimlendirilebilecek, KDV istisnası ve gümrük muafiyeti ağırlıklı destek unsurlarını içeren bir uygulamaya geçmiş²³⁸, sektörel teşvikler kaldırılmıştır. Bu uygulama 2009 yılına kadar devam etmiştir. Yeni uygulamada bölgesel ve sektörel düzeyde vergi ve sigorta indirimi, yatırım yeri tahsis dışında yeni bir teşvik öngörülmemiştir.

Türkiye’nin orta ve düşük düzey teknoloji ürünler üreten sektörler yerine ileri teknoloji ürünler üreten sektörlerle özel teşvik sağlaması gerekir. Ancak Türkiye’nin 2009 yılında uygulamaya başladığı yeni teşvik sisteminin ilk yıl sonuçlarına göre, büyük ölçekli yatırımlar yüksek teknoloji yoğunluklu sektörler yerine düşük ve orta düzey teknoloji yoğunluklu kimya, petrol, motorlu kara taşıtları sektörlerine yapılmıştır.²³⁹

Yüksek teknoloji ürünleri sınıflamalara göre değişiklik göstermektedir. Uluslar arası standart sanayi sınıflamasına (ISIC Rev.3) göre (Ek 4) elektrikli makine ve cihazlar orta yüksek teknoloji grubunda yer alırken uluslar arası standart ticaret sınıflamasında (SITC Rev.3), yüksek teknoloji grubunda yer almaktadır. (Ek 5 ve 6) Bu tür farklar dışında tüm sınıflandırmalarda; hava ve uzay araçları, tıp ve eczacılıkta kullanılan ürünler, büro ve bilgi işleme makinaları, elektronik ve haberleşme araçları, tıbbi alet ve cihazlar yüksek teknoloji grubunda yer almaktadır.

DTÖ kuralları AR-GE, çevre koruma ve bölgesel kalkınma amaçlı destek ve teşviklere izin vermekte ancak ülke düzeyinde sektörel sübvansiyonu kısıtlayıcı hükümler içermektedir. DTÖ kurallarına rağmen ABD ve AB ileri teknoloji ürün grubunda yer alan uçak üretiminde²⁴⁰ kendi firmalarına sübvansiyon ve teşvik sağlamaktadır. Devlet sübvansiyonları ile ilgili DTÖ

²³⁸T.C. Hazine Müsteşarlığı (2010). Yeni yatırım teşvik sistemi 1. yıl uygulama sonuçları. http://www.ekonomi.gov.tr/upload/F02C8DF0-D8D3-8566-4520B8CDEE898449/birinci_yil_uygulama_sonuclari.pdf, (s.3) (Erişim tarihi 04.10.2011)

²³⁹T.C. Hazine Müsteşarlığı (2010). Yeni yatırım teşvik sistemi 1. yıl uygulama sonuçları,s.23.

²⁴⁰ WTO (2010).WTO issues panel report on Airbus dispute. http://www.wto.org/english/news_e/news10_e/316r_e.htm (Erişim tarihi:11.11.2011)

süreci çok uzun sürmekte, aleyhte karar verilse bile geçen sürede ilgili sektör belli bir avantaj sağlamaktadır. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinin kullandığı seçici teşvik ve sübvansiyon sistemini Türkiye de uygulamalıdır. Sektörel destek ve teşvikleri yerel yönetimler üzerinden kullanırmak bugün bir çok ülkenin izlediği politika haline gelmiştir. DTÖ kurallarının izin verdiği esnekliklerin ileri teknoloji grubunda yer alan sektörlerde seçici olarak kullanılması etkinliği arttıracığı gibi sanayi yapısında dönüşümü de başlatabilir. Türkiye'nin yeni teşvik sisteminin ilk yıl sonuçlarına göre böyle bir seçiciliğin olmadığı görülmektedir. Bu eğilimin devam etmesi halinde Türkiye'nin sanayi yapısında teknolojik bir değişim gerçekleşmesi beklenemez.

Türkiye'nin tarım ürünlerinde net ithalatçı olması izlenen tarım ve dış ticaret politikasının başarılı olmadığına göstergesidir. Uygulanan politika ve tarım sektörünün yapısının aynen devam etmesi halinde sektörün dış ticaretindeki açığın da devam edeceği açıktır. Sektöre sağlanacak teşviklerle uzun vadede açık kapatıldığı gibi fazla vermesi de sağlanabilir. Dünya üzerinde artan nüfusa bağlı olarak gıda talebi artmaktadır. Nüfusu kalabalık ülkelerin tarım ürünü ithalatının artacağı projeksiyonlarda ortaya konmaktadır. Bu gelişme Türkiye'ye tarım sektöründe ihracatını artırma ve net ihracatçı olma fırsatı sunmaktadır. Ancak politika değişmediği sürece bu fırsatın değerlendirilebileceği şüphelidir.

Türkiye'nin hammadde ihtiyacı artmaktadır. Hammadde fiyatlarının artması dış ticaret açığını artırıcı etki yapmaktadır. Emtia fiyat hareketlerinin yakından izlenerek fiyatların düştüğü dönemlerde uzun vadeli kontratlarla alım yapmak Türkiye'ye kısmen avantaj sağlayabilir. Diğer taraftan hammadde ihracatçısı ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları yapmak Türkiye menşeli ürünlerin o ülke pazarlarına girişini kolaylaştırabilir. Türkiye'nin hammadde ithalatında bir olumsuzluk da "al ya da öde" anlaşmalarıdır. Türkiye'nin bu tür anlaşmaları imzalamaması, süresi dolanları yenilememesi, mümkün olanları iptal etmesi gerekir.

Türkiye-AB ticareti artmakta ancak denge de Türkiye aleyhine artmaktadır. Gümrük Birliği Türkiye'nin avantajlı olduğu tarım ürünlerini kapsamadığı gibi Türk şirketlerinin fuarlar vasıtasıyla pazarda daha fazla pay almasını sağlayabilecek "kişilerin serbest dolaşımı" da Türk insanına tanınmamıştır. Sürekli artan bir açığa Türkiye sonsuza dek katlanmak zorunda değildir. Gümrük Birliği'ne dahil olan ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları yapmak da Türkiye için aynı avantajları sağlar. Bu bağlamda, Türkiye'ye "bağımsız" teşvik, dış ticaret ve dolayısıyla ekonomi politikası uygulama imkanı tanımayan Gümrük Birliği gözden geçirilmeli, Türkiye'nin aleyhine işleyen ticaret devam ettiği takdirde Gümrük Birliği'nden çekilmek de değerlendirilmelidir.

Çin özelinde ise; Çin ekonomisinin mevcut durumu ve gelecekteki ihtiyaçları ile nüfusun tüketim profiline uygun gerçekleştirilecek üretimle bu büyük pazarda daha fazla pay alınabilir. Türkiye'nin üretim yapısı değişmediği sürece dış ticaret dengesinde Türkiye aleyhine gerçekleşen açığın tersine dönmesi mümkün görünmemektedir.

Türkiye zengin hammadde kaynaklarına sahip olmadığı için Çin'e bu sektördeki ihracatın dış ticaret dengesini tersine çevirecek ölçüde artmasını beklemek gerçekçi değildir. Tarım ürünleri piyasasında çok geniş topraklara sahip Rusya, ABD, Avustralya, Kanada gibi ülkeler Türkiye için ciddi rakiptir. Türkiye'nin tarım sektöründeki yapıyı değiştirmeden bu ülkelerle rekabet edebilmesi yakın bir gelecekte olası görünmemektedir.

Türkiye'nin Çin'e hammadde ve tarım ürünleri ihracatını arttırması için bir çok kısıt bulunmasına rağmen ileri teknoloji ürünler için böyle bir kısıt bulunmamaktadır. Tayvan, Kore, Japonya, Almanya Çin'e ileri teknoloji ürünü ihracatı yaptıkları için dış ticaret dengeleri fazla vermektedir. Üstelik dış ticaretteki fazlayı Çin'e göre daha yüksek işgücü maliyetleri ile sağlayabilmektedirler. Türkiye'nin de dış ticaret dengesini tersine çevirmek için ileri teknoloji ürünler ihracatını arttırmaktan başka bir alternatifi bulunmamaktadır.

Sonuç

Çin, dışa açılma öncesinde de yüksek büyüme oranlarına ulaşmıştır. Ancak yüksek büyüme hızları ülkede kıtlığı ve yoksulluğu engelleyememiştir. 1969 yılından bu yana ekonomi sadece Mao'nun öldüğü 1976 yılında, ülke içi istikrar ortadan kalkınca küçülmüştür.

Tiananmen olaylarının yaşandığı 1989 yılı ve ertesinde de ülkenin büyüme performansı daha önce ve daha sonra görülmediği ölçüde düşmüştür. Uzun dönemli büyüme süreci incelendiğinde, büyümenin en önemli belirleyicisinin ülke içi istikrar olduğu görülmektedir.

Reform döneminin başlangıcında büyümede tarım sektörü etkili olurken sonraki dönemde sanayi sektörü büyümenin motoru olmuştur. DTÖ üyeliği sonrası hizmetler sektöründeki büyüme de hız kazanmıştır. ABD'nin 19. yüzyılda, Japonya'nın 1950'lerde, Kore'nin 1970'lerde izlediği seçici korumacılık ve belirli sektörleri destekleme stratejisini Çin de uygulamıştır. Ancak bu strateji tek başına Çin'in ekonomik başarısını açıklamaktan uzaktır.

Çin'in ülke çıkarlarını esas alan ortak akılla yönetildiği görülmektedir. Çin'in stratejisi "tek adam" ya da batı ülkelerinde olduğu gibi "açık ve genel seçimde seçilmişler" veya "alacaklılar tarafından atanmışlar" tarafından değil "teknokratlar" tarafından belirlenmekte ve titizlikle uygulanmaktadır.

Çin'de ekonomik sistemin en temel aktörünün, piyasadaki bağımsız oyuncular yerine devletin bizzat kendisinin olduğu görülmektedir. Adam Smith'in "görünmez eli" Çin'de "devletin görünmez eli" olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomide hangi sektörlerin ve oyuncuların bağımsız olacağı ve bağımsızlığın düzeyi, hemen her ülkede olduğu gibi Çin'de de devlet tarafından belirlenmektedir. Diğer ülkelerden farklı olarak Çin yönetiminin gösterdiği özen ve aldığı uzun dönemli stratejik kararlar, Doğu Bloku ülkeleri gibi büyük sarsıntı

geçirmeden, ülkenin dönüşümünü ve dünyanın en önemli aktörlerinden biri olmasını sağlamıştır.

AB, ABD, Japonya gibi gelişmiş ülkeler ekonomik sorunlarla karşı karşıya iken Çin'in yüksek hızlarla büyüme sürecinin devam edeceği öngörülmektedir. Çin ekonomisinin yüksek tempoyla büyümeye devam etmesinin dünya üzerinde dengeleri değiştireceği kabul edilmektedir. Öngörülen hızlarda büyümenin Çin'i dünyanın en büyük ekonomisi haline getireceği ortadadır. 2011 yılı Ağustos ayında AB ve ABD'de başlayıp dünya ekonomisini etkileyen kamu borçları kaynaklı istikrarsızlığa çözüm bulunamaması 1929 Büyük Buhranı ölçeğinde bir krizi gündeme getirebilir. Derinleşen krizle birlikte AB ve ABD'nin bir çöküş yaşaması dünya ekonomisini alt üst edeceği gibi dünyanın en büyük ekonomisinin öngörülenden önce Çin olması ile sonuçlanabilir. Bu gelişmeyi engelleyecek faktör ülke içi istikrarın bozulması olabilir. Ülke içi istikrarı bozabilecek gelişmelerden biri, artan refahtan yeterince pay alamayan etnik azınlıkların sosyal patlaması olabilir.

Çin'deki düşük tüketim ve yüksek tasarruf oranı yanında ülkenin bağımsız para ve dış ticaret politikası izlemesi, dünyayı etkilemesi muhtemel bir krizden ülkenin en az zararla çıkmasını sağlayabilir. 2009 yılında dünya ekonomisi ve ticareti küçülürken büyümenin yüksek hıza ulaşması ekonominin dış şoklara karşı dayanıklı olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkede büyümenin belirleyicisi dış ticaretten ziyade ülke içi taleptir. Ülke içi talebi düzenleyici makro ekonomik politikalar izlemek ülkenin büyümeye devam etmesini sağlayabilir. Bugüne dek bu konuda başarılı olan Çin otoritelerinin izledikleri stratejiye devam etmemesi için bir sebep görünmemektedir.

Çin, nüfusunun büyüklüğüne rağmen eğitimi ülke çapında yaygınlaştırarak beşeri sermayesini zenginleştirmeyi başarmıştır. Eğilim Çin'in beşeri sermayesinin daha da artacağı yönündedir. Uygulamalı çalışmalar dışa açılma döneminde fiziki sermayenin, son dönemde ise beşeri sermayenin büyümede daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çin'in beşeri sermayesini

zenginleştirmesi ülkenin gelecek dönemde de büyümesine olumlu katkı yapacak faktörlerden biridir.

Teknolojik stnlk ABD'den Çin'e geçmek üzeredir. Teknolojik gelişimi ülkeye gelen yabancı yatırımlar değil ülkenin beşeri sermayesi ve kendi kaynakları ile yaptığı AR-GE faaliyetleri sağlamıştır. Çin bilimsel yayın ve patent sayısında 2020 yılı için koyduğu hedeflere çok daha erken ulaşmıştır. 2020 yılına kadar bilimsel yayın ve patent sayılarında dünya lideri olması muhtemeldir.

Ekonominin ulaştığı büyüklüğe rağmen nüfusun kalabalık oluşu ülkede kişi başi GSYİH'nın düşük kalmasına neden olmaktadır. Ancak bu durum da değişmektedir. Öngörülebilir bir gelecekte Çin'deki kişi başi GSYİH'nın Türkiye'den yüksek olacağı hesaplanmaktadır.

Çin ekonomisindeki gelişimin olumsuz sonuçlarından biri ülke içi gelir dağılımının bozulması olmuştur. Ülkenin doğu kesimi hızla zenginleşiirken batı ve i bölgeler, özellikle de azınlık nüfusun yoğun yaşadığı bölgeler bu zenginlikten yeterince faydalanamamıştır. Bu dengesizlik Çin için potansiyel riskleri barındırmaktadır.

Ekonominin gelişimine rağmen nüfusun çoğunluğu hala kırsal alanda yaşamaktadır. Nüfusun kentsel alana göç etmesi ile birlikte ekonomik faaliyetlerin hız kazanması beklenir. Ülkenin bu alandaki ihtiyaçlarını ngren Çin otoriteleri önlem almaya başlamıştır. Kentsel alanda artacak faaliyet hacmi ekonominin büyümesine katkı sağlayacak gelişmelerden bir diğeridir.

Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip olan Çin aynı zamanda işgücünde de dünyanın en zengin ülkesi olagelmıştır. Çin işgücündeki artışın 2017 yılına kadar devam edeceği, sonraki dönemde azalacağı, Hindistan'ın işgücünün artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Buna göre Çin'in işgücü avantajı devam edecek ancak Hindistan gibi bir rakibi olacaktır.

Çin’de reel ücretler artarken Hindistan’da azalmış, ABD ve Japonya’da artış sınırlı kalmıştır. Dünya işgücü piyasasında Çin ve Hindistan kaynaklı bu gelişmeler olduğu sürece diğer ülkeler için reel ücretlerde bir artış olası görünmemektedir. Yakın bir gelecekte Çin’deki işgücü maliyetinin diğer ülkeler düzeyine yükselmesi de beklenen bir gelişme değildir.

Çin’de tarım sektöründeki işgücü fazlası ihtiyaç duyulan sektörlerle transfer edilerek işgücü ücretlerinin daha fazla artması engellenebilir. Bu şekilde Çin ucuz işgücü avantajını önümüzdeki dönemde de sürdürebilir. İşgücünün artan eğitim düzeyi yabancı yatırımcılar için ülkenin cazibesini daha da arttırabilir. Çin işgücünün artan verimliliği de ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacak gelişmelerden biridir.

Çin’e yatırım yapan yabancı sermaye dikkat çekse de uygulamalı çalışmalar yabancı yatırımların büyüme ve teknolojik gelişimde etkisinin sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Ülkenin yüksek tasarruf oranları yabancı sermayeye ihtiyacı azaltmış, yabancı yatırımların ayrıcalıkları kaldırılmıştır. Ekonominin büyüklüğü ve geleceği ile ilgili olumlu beklentiler yabancı yatırımları ülkeye çekmeye devam etmektedir. Yabancı yatırım girişinin devam etmesi ülkenin büyümesini olumlu yönde etkileyebilecek gelişmelerden bir başkasıdır.

Çin ekonomisinin gelişimi ülkeyi yurtdışında yatırımları hızla artan bir ülke haline getirmiştir. Ekonomik büyümenin devam edebilmesi için ihtiyaç duyulan sektörlerde Çin yatırımları hızla artmaktadır. 2011 yılında başlayan ekonomik dalgalanma Çin’e zor duruma düşen şirketleri uygun şartlarda satın alma fırsatı sunmaktadır. Ekonomik olarak zora düşen firmaların Çinli yatırımcılar tarafından alınması Çin’in o ülkelerde ve dolayısıyla dünya üzerindeki etkinliğini arttıracak gelişmelerden biridir.

Çin reformlarıyla birlikte dışa açılırken ülke piyasasını yüksek tarifelerle korumuş, diğer taraftan da ihracatı teşvik etmiştir. Bu politika Çin’in dış ticaret fazlası vermesinde etkili olmuştur. Dış ticaret fazlası ve ülkeye giren yabancı

yatırımlar ülkenin uluslar arası rezervlerini arttırmasını sağlamıştır. Çin'in sahip olduğu rezervler ülkenin kendi ihtiyaçları doğrultusunda para ve döviz politikası izlemesine imkan tanımaktadır. Çin'in sermaye hareketlerini serbestleştirmemesi uluslar arası krizlerden daha az etkilenmesinde önemli etken olmuştur.

Çin ekonomisiyle birlikte sanayiinde gerçekleştirilen dönüşüm ülkeyi neredeyse tüm sanayi sektörlerinde (birkaç sektör istisna) net ihracatçı hale getirmiştir. İhracatın bileşimi ile birlikte teknolojik yapısı da değişmiştir. Emeğin en bol ve ucuz olduğu ülke emek yoğun ürünler yanında ileri teknoloji ürün pazarında da dünya lideri olmuştur. Bu liderliğin yakın zamanda değişmesi değil tam aksine Çin açısından pekişmesi beklenir. Bu gelişmenin Çin'in dünya üzerindeki ağırlığını arttıracakları açıktır.

DTÖ üyeliği Çin ekonomisi için olduğu kadar dünya ekonomisi için de dönüm noktası olmuştur. DTÖ üyeliği sonrası, özel korunma önlemleri olmasına rağmen, Çin'in ihracatı hemen her ülkeye çok yüksek oranlarda artmıştır. Bu gelişme karşısında ülkeler çeşitli önlemler almış ancak Çin'in ihracatını arttırmasına engel olamamışlardır. 2016 yılında Çin'in piyasa ekonomisi olarak tanınması ve özel korunma önlemlerinin ortadan kalkması ile birçok ülkenin pazarına daha fazla Çin menşeli ürün girebilecektir. Mevcut uluslar arası ekonomik sistem değişmediği sürece ülkelerin bu durum karşısında yapabilecekleri sınırlıdır. Çin'in ihracatı karşısında korumacı engellerin kalkması bir çok ülkede Çin menşeli ürünlerin piyasa hakimiyetini sağlaması ile sonuçlanabilir.

Yüksek hızlarda sürdürülen büyüme karşısında ülkenin kaynakları yetersiz kalmış, Çin net hammadde ithalatçısı olmuştur. Büyüyen ekonomiye paralel olarak hammadde talebi artmaktadır. Bu da Çin'in hammadde zengini ülkelere bağımlılığını getirmektedir. Çalışma Çin'in hammadde talebinin artarak devam edeceğini ortaya koymaktadır. Artan talep karşısında enerji ve hammadde güvenliğinin sağlanması Çin açısından stratejik öneme sahiptir.

Ancak talebin büyüklüğü bu güvenliğı sağlamayı neredeyse imkansız hale getirmektedir.

Artan nüfus, sanayileşme, şehirleşme, yoğun kullanım Çin’de ekilebilir alanları daraltmaktadır. Buna bağılı olarak Çin’in tarım ve gıda üretimi ülkeye yetmemeye başlamış, ülke net tarım ve gıda ithalatçısı haline gelmiştir. Ülke çevresine doğru genişlemediğı takdirde tarım ve gıda ithalatının artarak devam etmesi beklenir. Çin’in çevresine doğru genişlemeye çalışması ise uluslar arası çatışmaları gündeme getirebilir.

Türkiye 1980 sonrası liberalleşme döneminde dışa açık büyüme ve sanayileşme modelini uygulamaya başlamıştır. Çin’den farklı olarak Türkiye ithalatı ve sermaye hareketlerini de serbestleştirmiştir. Bu durum ülkeyi dış şoklara açık hale getirmiş, Asya, Rusya ve 2009 krizleri Türkiye’nin ekonomisi ve dış ticaretini olumsuz etkilemiştir.

Türkiye ekonomik kalkınma ve büyüme için uzun dönemli planlar hazırlamış ancak hedeflere ulaşamamıştır. Sonuçta Türkiye ekonomisi büyümüş ancak bu hedeflenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Türkiye’nin hedeflere ulaşamayışında ülke stratejisinin olmayışı önemli bir etken olmuştur.

Projeksiyonlarda Türkiye ekonomisinin büyüyeceğı, nüfusunun ve işgücünün artacağı öngörülmektedir. Ancak öngörülen büyüme oranları Türkiye’nin dünya ekonomisinde payının artacağını değil azalacağını ortaya koymaktadır. Nüfus ve işgücü artarken Türkiye’nin dünya ekonomisinde payının azalması işsizliğin de artacağı anlamına gelmektedir.

Türkiye’nin uyguladığı dış ticaret politikasının başarısızlığı dış ticaret dengesinde sürekli açık olarak kendini göstermektedir. Ülke olarak ihracatı teşvik için döviz kuru seviyesini belirleyemediğı gibi iç piyasasını korumak amacıyla tarifeleri de AB’den bağımsız belirleyememektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak dış ticaret sürekli açık vermektedir.

Dış ticaret açığının finansmanı için alınan borçlarla ülkenin dış borç stoku hızla artmaktadır. Dış ticaret açığı devam ettiği sürece borçlanma gereği de artacaktır. 2011 yılında Yunanistan ve İtalya dış borçlar yüzünden krize girmiş, ülke yönetim sistemleri değişmiştir. Türkiye'nin artan borçları ile benzer bir dayatmadan muaf olması için bir sebep yoktur.

Türkiye ihracatını arttırırken yapısını değiştirmede başarılı olamamıştır. İhracat içinde hala ara malları belirleyicidir. Sanayi ürünlerinin ihracat içindeki payı 2004 yılından beri azalmakta, buna karşılık madencilik ürünlerinin artmaktadır. Yüksek teknoloji ürünlerinin ihracat içindeki payı azalma, buna karşılık düşük ve orta düzey teknoloji ürünlerin payı artma eğilimindedir. Bu teknoloji yapısı ile Türkiye'nin dünya piyasalarında rekabet etmesi gittikçe zorlaşmaktadır. Türkiye'nin en önemli ihracat pazarlarında Çin malları hakimiyeti ele geçirmiştir. Bu pazarlarda Çin mallarının yoğunlaşması Türkiye'nin ihracatını gittikçe zora sokmaktadır.

Türkiye'nin dış ticaret dengesi tüm sektörlerde açık vermektedir. En büyük açık madencilik ürünlerinde gerçekleşmektedir. Türkiye ekonomik büyümeyi devam ettirebilmek için ithalatı arttırmak zorundadır. Çin'in artan ithalatına bağlı olarak uluslar arası piyasalarda emtia fiyatlarının yükselmesi Türkiye'nin dış ticaret açığının büyümesinde önemli etkindir. Çin'in ithalatını arttırmaya devam edeceği öngörülmektedir. Bu durumda emtia fiyatlarının olası yükselişi Türkiye'nin dış ticaret açığının artarak devam edeceği anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin ekonomi politikasının başarısızlığının bir göstergesi tarım ürünlerinde net ithalatçı hale gelmesidir. Uluslar arası piyasalarda tarım ve gıda ürünlerinin fiyatlarının artması iyi hazırlanmış bir stratejiyle Türkiye için uzun dönemde önemli bir fırsata dönüşebilir. Tarım sektörünün mevcut yapısı ve politika devam ettiği sürece bu fırsatın da kullanılamayacağı açıktır.

Çalışmada gerçekleştirilen projeksiyon Türkiye'nin dış ticaret hacmindeki artışla birlikte açığın da büyüyeceğini öngörmektedir. Bu şekilde devam edilemeyeceği, paradigma değişikliğinin gerekli olduğu açıktır. Ancak Türkiye'nin böyle bir değişiklik yapma eğilimi olduğunu gösteren bir emare bulunmamaktadır.

Türkiye'nin dış ticaret ve ekonomi politikasında değişikliğe gitmemesi halinde, düşük emek maliyetiyle avantaj sağlayan ülkelerin rekabeti ile karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdır. Sanayi Devrimi'nden beri uluslar arası ticarete ülkelere avantaj sağlayanın teknoloji yoğun ürünler olduğu bilinmektedir. Türkiye'nin de aynı yolu izleyerek ileri teknoloji üretime ağırlık vermesi gerekir. Bu değişimi başaramamanın maliyetinin büyük olacağı açıktır. Bu yüzden değişim bir tercih değil zorunluluk halini almıştır.

Dış ticareti ürünler ve ülkeler bazında incelendiğinde, zengin doğal kaynaklara sahip ve ileri teknoloji ürünler üreten ülkelerle ticaretinde Çin'in açık verdiği görülmektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi olacağı öngörülen Çin pazarında Türkiye'nin daha fazla pay almasının yolunun bu ülkeye tarım ve ileri teknoloji ürünler ihraç etmekle mümkün olabileceği açıktır.

Türkiye'nin dünya ekonomisi içindeki payını arttırması da ancak teknoloji yoğun ürünler üretmesi ile mümkün olabilir. Piyasa güçlerinin yerleşik pazar yapısı ve rekabet koşullarında bunu kendiliğinden gerçekleştirmesi beklenemez. Devletin yüksek teknoloji sektörlerine teşvik sağlaması, yönlendirici ve destekleyici olması gerekir. ABD kaynaklı kriz ülkelerin liberal ekonomik teori uğruna firmaların batışı ve insanların işsiz kalışına seyirci kalmadıklarını göstermektedir. Türkiye'nin de ülke piyasasının yabancı ürünler tarafından istila edilmesine seyirci kalması gerekmemektedir. Ekonomide liberal teoriyi değil, ülke çıkarlarını esas alan paradigma değişikliğine ihtiyaç olduğu açıktır. Aksi takdirde Türkiye'nin dış ticareti açık vermeye, borçları artmaya devam edecektir.

Türkiye-Çin ticareti iki ülkenin dünya ile entegrasyonuna paralel olarak hızla gelişmiştir. Ancak bu gelişim ticaret dengesinde Türkiye'nin aleyhine sürekli artan bir açıyla gerçekleşmiştir. Çin'in ekonomik gelişimi Türkiye için stratejik tehdit oluşturmaktadır.

Çin'in diğer ülkelere olduğu gibi Türkiye'ye ihracatını da çok kısa sürede ve yüksek bir hızla arttırması piyasanın Çin menşeli ürünlerle dolmasına neden olmaktadır. Çin menşeli ürünlerin piyasayı ele geçirmesi karşısında rekabet edemeyen yerli üreticiler piyasadan çekilmek zorunda kalmaktadır. Bu gelişme sonucu yerli üretimin azalması da işsizliği yükseltmektedir.

Çin ihracatta Türkiye'ye rakip ürünlerle Türkiye'nin ihracat pazarlarını ele geçirmekte, ithalatta ise Türkiye'nin de ithal ettiği hammaddeleri ithal ederek emtia fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak artan emtia fiyatları ve daralan ihracat pazarları Türkiye'nin dış ticaret performansını olumsuz etkilemektedir. Mevcut eğilim devam ettiği takdirde bu olumsuzluk devam edecek görünmektedir.

Ekler Listesi

Sayfa

Ek 1.Geniş Ekonomik Gruplar (BEC) Sınıflaması.....	243
Ek 2.Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (SITC Rev.3).....	244
Ek 3.Sektörel Ürün Grupları.....	245
Ek 4.Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC Rev.3)Teknolojik Yoğunluk.....	246
Ek 5.Yüksek Teknoloji Ürünler (SITC Rev.3).....	247
Ek 6.Yüksek Düzey Beceri ve Teknoloji Yoğun Ürünler (SITC Rev.3).....	248

Ek 7.Geniş Ekonomik Gruplar (BEC) Sınıflaması

Sermaye Malları	
41	Sermaye malları (Taşımacılık araçları hariç)
521	Sanayi ile ilgili taşımacılık araç ve gereçleri
Ara Malları	
21	Sanayi için işlem görmemiş maddeler
22	Sanayi için işlem görmüş maddeler
31	İşlem görmemiş yakıt ve yağlar
42	Yatırım mallarının aksam ve parçaları
53	Taşımacılık araçlarının aksam ve parçaları
111	Esası yiyecek ve içecek olan işlenmemiş maddeler
121	Esas yiyecek ve içecek olan işlenmiş maddeler
322	İşlem görmüş yakıt ve yağlar
Tüketim Malları	
51	Binek otomobilleri
61	Dayanıklı tüketim malları
62	Yarı dayanıklı tüketim malları
63	Dayanıksız tüketim malları
112	Esası yiyecek ve içecek olan işlenmemiş mallar
122	Esası yiyecek ve içecek olan işlenmiş mallar
321	Motor benzini
522	Sanayi ile ilgili olmayan taşıma araç ve gereçleri
Diğerleri	
7	Başka yerde belirtilmeyen diğer mallar

Kaynak:DPT. http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2011/09/B-5/8-ithalat_malgrubu.xls
(Erişim tarihi:06.05.2010)

Ek 8.Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (SITC Rev.3)

SITC Rev.3		SITC Rev.3	
0	Canlı hayvanlar ve gıda mad.	59	Kimyasal maddeler ve ürünler
1	İçki ve tütün	61	İşlenmiş deri ve köseleler
2	Yenilmeyen hammaddeler	62	Kauçuk ve kauçuktan eşya
4	Hayvansal,bitkisel yağlar	63	Mantar ve ahşap eşya
9	SITC'de sınıflandırılmamış eşyalar	64	Kağıt,karton
00	Canlı Hayvanlar	65	Tekstil ürünleri
01	Et ve et ürünleri	66	Taş,alçı,çimento vb. maddeden eşya
02	Süt ürünleri ve yumurta	67	Demir ve çelik
03	Balık ve deniz ürünleri	68	Demir ihtiva etmeyen madenler
04	Hububat	69	Demir,bakır, diğer adi metallerden eşya
05	Meyve ve sebze	71	Güç üreten makineler ve araçlar
06	Şeker ürünleri	72	Belirli sanayiler için makinalar ve aksamı
07	Kahve,çay,kakao,baharat	73	Metal işleme makineleri
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	74	Genel endüstri makine cihaz,aksamı
09	Yenilebilir ürünler (yağ,sos)	75	Büro ve otomatik veri işleme makinaları
11	İçkiler	76	Haberleşme, ses kaydetme araçları
12	Tütün mamülleri	77	Elektrik makinaları, aksam,parçaları
21	İşlenmemiş kösele,deri ve kürk	78	Motorlu kara taşıtları, motosiklet
22	Yağlı tohumlar	79	Demir,deniz,havayolu taşıtları
23	Ham kauçuk	81	Prefabrik yapılar;sıhhi su tesisatı
24	Mantar,odun ve kereste	82	Mobilya
25	Kağıt hamuru	83	Seyahat eşyası,el çantası
26	Dokuma elyafı	84	Giyim eşyası
27	Gübre,tuz,kükürt min. maddeler	85	Ayakkabılar
28	Metal cevherleri, hurdaları	87	Mesleki,ilmi,kontrol alet ve cihazlar
29	Hayvansal ve bitkisel hammadde	88	Fotoğraf ve sinemacılık alet ve cihazları
32	Taş kömürü,kok kömürü	89	Çeşitli mamül eşya
33	Petrol,petrol ürünleri	96	Tedavülde olmayan metal paralar
34	Petrol gazları, doğal gaz	97	Altın,parasal olmayan
35	Elektrik enerjisi	99	Diğer eşya ve para
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	713	Motorlar ve aksamı
42	Bitkisel sıvı yağlar	776	Katod ışınlu tüpler, yarı iletken tertibat
43	Bitkisel ve hayvansal yağlar	781	Motorlu yolcu taşıtları (binek otomobilleri)
51	Organik kimyasal ürünler	782	Eşya taşımaya mahsus motorlu araçlar
52	İnorganik kimyasal ürünler	783	10+ kişi taşımaya mahsus taşıtlar
53	Boya, mürekkep	784	Motorlu taşıtların şase ve karoserleri
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	785	Motosikletler, bisikletler
55	Parfüm, kozmetik	786	Römorklar ve yarı römorklar
56	Mineral kimyasal gübreler (272.h)	891	Ateşli harp silahları ve malzemeleri
57	İlk şekillerde plastikler	7132	Kara taşıtları için motorlar
58	İlk şekilde olmayan plastikler	7783	İçten yanmalı motorlar tertibat cihazları

Kaynak:TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi:06.05.2010)

Ek 9. Sektörel Ürün Grupları

1.TARIM ÜRÜNLERİ	Gıda+Tarım hammaddeleri
1.1.Gıda	Balık+Diğer gıda ürünleri
1.1.1.Balık	03
1.1.2.Diğer Gıda Ürünleri	0+1+4+22-03
1.2.Tarım hammaddeleri	21+23+24+25+26+29
2.MADENCİLİK VE YAK.	Metal cevherleri+Yakıtlar+Demir ihtiva etm. maden.
2.1.Metal cevherleri mineral m.	27+28
2.2.Yakıtlar	32+33+34+35
Kömür	32
Petrol	33
Doğalgaz	34
2.3.Demir ihtiva etmeyen maden.	68
3.SANAYİ ÜRÜNLERİ	Demir ve çelik+Kimya ürün+Diğer işlen mam.+Makine. ve ulaş. araç.+Tekstil+Giyim+Çeşitli mamül eşya
3.1.Demir ve çelik	67
3.2.Kimyasallar	Tıp ve eczacılık ürünleri+Diğer kimyasallar
3.2.1.Tıp ve eczacılık ürünleri	54
3.2.2.Diğer Kimyasallar	Organik kim.+Plastik+İnorganik kim.+Diğer kimya ürün.
3.2.2.1.Organik kimyasallar	51
3.2.2.2.Plastikler	57+58
3.2.2.3.İnorganik kimyasallar	52
3.2.2.4.Diğer kimya ürünleri	53+55+56+59
3.3.Diğer işlenmiş mamüller	61+62+63+64+66+69
3.4.Makinalar ve ulaştırma araç.	Büro ve haberleşme araç.+Ulaştırma araç.+Diğer mak.
3.4.1.Büro ve haberleşme araç.	Veri işl. ve büro mak+Haberleşme araç+Entegre dev.
3.4.1.1.Verii işleme ve büro mak.	75
3.4.1.2.Haberleşme araçları	76
3.4.1.3.Entegre devreler	776
3.4.2.Ulaştırma araçları	Otomotiv ürünleri+Diğer ulaştırma ürünleri
3.4.2.1.Otomotiv ürünleri	781+782+783+784+7783+7132
3.4.2.2.Diğer ulaştırma ürünleri	79+713+785+786-7132
3.4.3.Diğer makinalar	Güç üreten mak+Elektrikli olmayan mak+Elektrikli mak.
3.4.3.1.Güç üreten makinalar	71-713
3.4.3.2.Elektrikli olmayan mak.	72+73+74
3.4.3.3.Elektrik makinaları	77-776+7783
3.5.Tekstil	65
3.6.Giyim	84
3.7.Çeşitli mamül eşya	Kişisel ve ev eş+Mesleki,ilmi kontrol+Diğer çeşitli m.
3.7.1.Kişisel ve ev eşyası	Mobilya+Seyahat eşyası+Ayakkabı
3.7.1.1.Mobilya	82
3.7.1.2.Seyahat eşyası,çanta	83
3.7.1.3.Ayakkabı	85
3.7.2.Mesleki,ilmi,kontrol alet	87
3.7.3.Diğer çeşitli mamül eşya	81+88+89-891
4.DİĞER	9+891
TOPLAM	TARIM+MADENCİLİK+SANAYİ+DİĞER

Kaynak: WTO. http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramTechNotes.aspx?Language=E#Product_Def (Erişim tarihi:06.05.2010)

Ek 10. Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC Rev.3) Teknolojik Yoğunluk

ISIC Rev.3	1.Yüksek Teknoloji Sanayi
353	Hava ve uzay taşıtları
2423	Tıp ve eczacılıkta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünler
30	Büro,muhasebe ve bilgi işleme makinaları
32	Radyo,televizyon,haberleşme teçhizatı ve cihazları
33	Tıbbi aletler;hassas optik aletler ve saat
	2.Orta Yüksek Teknoloji Sanayi
31	Elektrikli makine ve cihazlar
34	Motorlu kara taşıtları ve römorklar
24	Kimyasal madde ve ürünler (2423 hariç)
352+359	Demiryolu ve başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları
29	Makine ve teçhizat
	3.Orta-Düşük Teknoloji Sanayi
351	Deniz taşıtları
25	Plastik ve kauçuk ürünleri
23	Kok kömürü,rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünler
27-28	Ana metal sanayii ve metal eşya sanayii
	4.Düşük Teknoloji Sanayi
36-37	Mobilya,atık ve hurdaların yeniden değerlendirilmesi
20-22	Ağaç ve mantar ürünleri,Kağıt ve ve kağıt ürünleri;Basım yayın
15-16	Gıda ve tütün ürünleri
17-19	Tekstil,giyim,deri ve ayakkabı

Kaynak:OECD (2011).ISIC Rev.3 Technology Intensity Definition.

<http://www.oecd.org/dataoecd/43/41/48350231.pdf> (s.5) (Erişim tarihi:04.10.2011)

Ek 11. Yüksek Teknoloji Ürünler (SITC Rev.3)

SITC Rev.3	1.Hava ve uzay taşıtları	88419	Gözlük çerçeveleri
792	Hava taşıtları,uzay araçları	8996	Ortopedik cihazlar
714	Turbojetler,tepkili motorlar		6.Elektrikli makinalar
87411	Pusula-benzeri aletler	7786	Elektrik kondansatörleri
	2.Büro ve bilgi işleme mak.	7787	Fonksiyonlu elektrikli cihazlar
75113	Yazı-kelime işlem makinaları	77884	Elektrikli görüntülü işaret cihaz.
7513	Fotokopi ve termokopi cih.		7.Elektrikli olmayan makinalar
752	Otomatik bilgi işlem mak. ait birim.	71489	Diğer gaz türbinleri
75997	Otomatik bilgi işlem mak ait birim.	71499	Gaz türbinlerinin parçaları
	3.Elektronik ve haberleşme cih.	7187	Nükleer reaktörler ve kartuşlar
76381	Kaydedici,okuyucu video cihaz.	72847	İzotopik ayırım makineleri
76383	Ses cihazları	7311	Maddenin işlenmesine mahsus mak.
764	Telefon ve telgraf cihazları	7313	Metallerin işlenmesine mahsus torna.
7722	Çok katlı devreler	73142	Nümerik kontrollü delme tezgahları
77261	Kontrol-dağıtım tabloları	73144	Nümerik kontrollü freze tezgahları
77318	Fiber optik kablolar	73151	Konsol tipi freze tezgahları
77625	Mikrodalga tüpleri	73153	Takım freze tezgahları
77627	Valflar-tüpler	7316	Pürüz temizleme için makinalar
7763	Diotlar,transistörler	73169	Metal temizleme için makinalar
7764	Elektronik devreler	73312	Kavisleme,katlama makinaları
7768	Piezo-elektrik kristaller	73314	Makasla kesme tezgah ve presler
89879	Müzik aletleri ve mekanizmalar	73316	Kesme,taslak çıkarma makinaları
	4.Tıp ve eczacılık ürünleri	7359	Metal işleme parçaları
5413	Antibiyotikler	73733	Ark kaynağı için otomatik cihazlar
5415	Hormonlar ve türevleri	73735	Ark kaynağı için otomatik cihazlar
5416	Glikozitler ve veteriner aşıları		8.Kimya Ürünleri
5421	Antibiyotikli ilaçlar	52222	Arsenik,bor,tellür,fosfor,selenyum
5422	İnsülin,adrenalin ve hormon ilaç.	52223	Silisyum
	5.Bilimsel Araçlar	52229	Nadir toprak metaller
774	Elektro teşhis cihazları	52269	Metal oksit,hidroksit ve peroksitler
871	Optik aletler ve aksamı	525	Radyoaktif elemanlar ve bileşikler
87211	Dişçilik alet ve cihazları	531	Sentetik organik boyayıcı maddeler
874	Ölçü, kontrol alet ve cihazlar	57433	Polietilen tereftalat
88111	Flaş lambaları ve benzerleri	591	Haşarat ve zararlı bitkileri yok ediciler
88121	Projektörler		9.Silahlar
88411	Gözlük camları	891	Ateşli harp silahları ve malzemeleri

Kaynak:EUROSTAT. High Tech Products

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/htec_esms_an4.pdf

(Erişim tarihi:04.10.2011)

Ek 12. Yüksek Düzey Beceri ve Teknoloji Yoğun Ürünler (SITC Rev.3)

SITC Rev.3		SITC Rev.3	
511	Hidrokarbonlar ve türevleri		
512	Alkoller, fenoller	582	Plastik levhalar
513	Karboksilik asit ve türevleri	583	Plastik çubuk
514	Azot fonksiyonlu bileşikler	591	Haşarat ve zararlı bitki yok ediciler
515	Nükleik asitler	592	Yapıştırıcı ve tutkallar
516	Diğer organik kimyasal maddeler	593	Patlayıcı madde, fitil ve fişekler
522	İnorganik kimyasal elementler	597	Yağlama müstahzarları
523	Diğer inorganik kimyasal mad.	598	Muhtelif kimya ürünleri
524	Kıymetli metallerin bileşikleri	751	Büro makinaları
525	Radyoaktif elemanlar	752	Bilgi işlem makinaları
531	Sentetik organik boyayıcı mad.	759	Büro ve bilgi işlem makine par.
532	Bitkisel ve hayvansal hulasalar	761	Televizyon alıcıları
533	Pigment, vernik, boya	762	Telsiz telefon ve telgraf
541	Eczacılık ürünleri	763	Video cihazları
542	İlaçlar	764	Telli telefon ve telgraf
551	Uçucu yağlar	776	Elektrik devreleri
553	Parfüm ve kozmetik ürünleri	792	Hava taşıtları, uzay araçları
554	Sabunlar	871	Optik aletler
562	Mineral kimyasal gübreler	872	Tıbbi araç ve gereçler
571	Etilen polimerleri	873	Metre ve sayaçlar
572	Stilen polimerleri	874	Ölçü, kontrol aletleri
573	Vinil klorür polimerleri	881	Sinema ve fotoğraf aletleri
574	Poliasetaller	882	Fotoğraf filmleri
575	Propilen polimerleri	883	Sinema filmleri
579	Plastik hurdalar	884	Optik cihazlar
581	Plastik tüpler, borular	885	Saatler, aksam ve parçaları

Kaynak: UNCTAD.

http://unctadstat.unctad.org/UnctadStatMetadata/Classifications/UnctadStat.SitcRev3Products.DegreeOfManufacturing.Classification_En.pdf (Erişim tarihi: 04.10.2011)

Kaynakça

- Adams J.; King C.;Ma N. (2009). Global research report China. Thomson Reuters. <http://researchanalytics.thomsonreuters.com/m/pdfs/grr-china-nov09.pdf> (Erişim tarihi:26.11.2010).
- Alantar D. (2008). Küresel finansal kriz: Nedenleri ve sonuçları üzerine bir değerlendirme.http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Alexseev M (2004). Chinese migration into Primorskii Krai: Economic effects and interethnic hostility. http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/5-1_Alexeev.pdf (Erişim tarihi:03.10.2011).
- Ali S. ve Guo W. (2005). Determinants of FDI in China . *Journal of Global Business and Technology*, 1 (2), 21-33.
- Anbao T. ve Danhua Z. (2011). A comparative analysis on the factors promoting China's economic growth based on demand. *Energy Procedia*, 5,1388-1393.
- Anderlini J.(2010). Motorola claims espionage in Huawei lawsuit. *Financial Times*. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/616d2b34-953d-11df-b2e1-00144feab49a.html#axzz1W3T0SRBY> (Erişim tarihi:25.08.2011).
- Ankara Ticaret Odası. <http://www.atonet.org.tr/> (Erişim tarihi:02.10.2011).
- Arizona State University. <http://www.futureofuschinatrade.com/fact/real-gdp-us-and-china-1980-2030> (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Asianinfo.<http://www.asianinfo.org/asianinfo/china/pro-education.htm> (Erişim Tarihi:16.06.2010).

- A.T. Kearney (2010). Investing in a rebound. http://www.atkearney.com/images/global/pdf/Investing_in_a_Rebound-FDICI_2010.pdf (Erişim tarihi: 14.09.2011).
- Aydın N. (2011).Teknoloji casusluğu.*Politika Dergisi*. <http://politikadergisi.com/konuk-yazar/teknoloji-casuslugu> (Erişim tarihi:09.11.2011)
- Bamat J. (2011). France to probe 'Chinese link' in Renault spy case. <http://www.france24.com/en/20110107-govt-studying-chinese-role-renault-spying-case-media-say-france-electric-cars#> (Erişim tarihi:25.08.2011).
- Batbayar T. Foreign migration issues in Mongolia. http://gsti.miis.edu/CEAS-PUB/2003_Batbaya.pdf (Erişim tarihi:03.10.2011).
- BBC. <http://www.bbc.co.uk/> (Erişim tarihi:20.09.2011).
- Bilgin H. (2010).*Stratejik Açıdan Çin*.Ankara:Usak Yayınları.
- Bosbotinis J. (2010).Sustaining the dragon, dodging the eagle and barring the bear? Assessing the role and importance of Central Asia in Chinese national strategy. *China and Eurasia Forum Quarterly*, 8, (1), 65-81.
- Branstetter L. ve N. Lardy (2006). China's embrace of globalization.NBER. <http://www.nber.org/papers/w12373.pdf> (Erişim tarihi:24.09.2011).
- Brooks R. ve Tao R. (2003).China's labor market performance and challenges.IMF.<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03210.pdf> (Erişim Tarihi:29.08.2011).
- Bullard J. (2011). Reducing deflationary risk in the U.S. http://www.idep-fr.org/IMG/pdf/BULLARD_PAPER.pdf (Erişim tarihi:03.10.2011).

Cai F.; Wang D.; Zhang H. (2010). Employment effectiveness of China's economic stimulus package. *China&World Economy*,18, (1), 33-46.

Centralbanking.<http://www.centralbanking.com/central-banking/news/2068489/china-set-sign-currency-swap-mongolia> (Erişim tarihi:03.10.2011).

Changxin G. (2011). Yuan-based trade to increase.*Chinadaily*.
http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2011-01/13/content_11843902.htm
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Chen B. ve Chen J. (2009). China to boost yuan swaps, payments on dollar concern
<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a.lhD2W5k.lY>
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Chen J.;Dai D.; Pu M.; Hou W.; Feng Q.(2010). The trend of the Gini coefficient of China. The Universtiy of Manchester, Brooks World Poverty Institute.
<http://www.bwpi.manchester.ac.uk/resources/Working-Papers/bwpi-wp-10910.pdf> (Erişim tarihi:26.08.2011).

China FTA Network. <http://fta.mofcom.gov.cn/topic/ensacu.shtml>
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

China Population and Development Research Center. <http://www.cpirc.org.cn/>
(Erişim tarihi:06.08.2011).

China Radio International (CRI).<http://turkish.cri.cn/> (Erişim tarihi:19.09.2011).

China Statistical Yearbook. <http://www.stats.gov.cn/> (Erişim Tarihi:05.06.2010).

Chinadaily.<http://www.chinadaily.com.cn/> (Erişim tarihi:06.08.2011).

Chinese Government's official web portal, The State Council People's Republic of China (SCPRC). The national medium-and long-term program for science and technology development 2006-2020. http://www.gov.cn/english/2006-02/09/content_183426.htm (Erişim tarihi:11.09.2011).

Chyun J. L. (2011). *Want China Times*. <http://www.wantchinatimes.com/news-subclass-cnt.aspx?id=20110418000013&cid=1203&MainCatID=12> (Erişim tarihi:03.10.2011).

CIA (2010).The World Factbook 2010. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2172.html#us> (Erişim tarihi:26.08.2011).

CNN.<http://www.cnn.com/> (Erişim tarihi:06.08.2011).

CNNTÜRK.<http://www.cnnturk.com/> (Erişim tarihi:06.08.2011).

Connoly K. (2009). Germany accuses China of industrial espionage. *The Guardian*. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/22/germany-china-industrial-espionage> (Erişim tarihi:25.08.2011).

Davutoğlu A. (2004). *Stratejik derinlik*.İstanbul:Küre Yayınları.

Delevingne L. (2010).Stratfor's top predictions fort the next decade:China collapse, global labor shortages, new American dominance. *Business Insider*.<http://www.businessinsider.com/stratfor-predictions-for-the-next-decade-2010-1> (Erişim tarihi:03.10.2011).

Donat İ. (2011). Sanayide casusluk savaşı büyüyor. http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/01/10/sanayide_casusluk_savasi_buyuyor (Erişim tarihi:09.11.2011)

DPT. Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran antlaşma metni.
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/antlasma/aet.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011).

DPT. Sosyal ve ekonomik göstergeler (1950-2001)
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-01/esg.htm>
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Dumbaugh K. (2003).China-U.S. relations:Current issues fort he 108th Congress.
Congressional Research Service.
<http://fpc.state.gov/documents/organization/22165.pdf>(Erişim tarihi:03.10.2011).

Eberhard W. (1995).Çin tarihi.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Encyclopedia Britannica. <http://www.britannica.com/> (Erişim tarihi: 22.09.2011).

Espinel V. A. (2011).Intellectual property spotlight. The White House..
http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/IPEC/spotlight/ipec_spotlight_april_may_june_2011.pdf (Erişim tarihi:25.08.2011).

Euronews.<http://tr.euronews.net/> (Erişim tarihi:24.09.2011).

European Commission Taxation and Customs Union.
http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/tariff_aspects/customs_tariff/index_en.htm (Erişim tarihi: 25.09.2011).

Eurostat.<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (Erişim tarihi:20.09.2011)

Ezinemark.<http://business.ezinemark.com/bilateral-trade-between-china-and-russia-settled-promote-footwear-trade-development-1726c155872.html>
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Fairbank J. K. (1969). *Çin'in sömürgeleşmesi ve Amerika'nın Asya politikası 1840-1950* (Çev: Ü. Oskay). Ankara: Doğan Yayınevi.

FAO. Minimum dietary energy requirements.
http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/documents/food_security_statistics/MinimumDietaryEnergyRequirement_en.xls (Erişim tarihi:22.09.2011).

Fogel R. (2007). Capitalism and democracy in 2040: Forecasts and speculations. NBER. <http://www.nber.org/papers/w13184.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).

Fogel R. (2010). Foreign Policy. January/February. <http://www.foreignpolicy.com/> (Erişim Tarihi:06.08.2011).

Freeman R. B. (2006). Does globalization of the scientific/engineering workforce threaten U.S. economic leadership?. NBER <http://www.nber.org/chapters/c0207.pdf> (Erişim tarihi:03.10.2011).

Fu M. ve Li T. (2010). Human capital as determinant of FDI technology spillovers and its threshold effects in China: An analysis based on multiple productivity estimates. UNIDO. http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/RSF_DPR/WP212009_Ebook.pdf (Erişim tarihi:25.08.2011).

Galbraith J. K. ve Lu J. (2000). Sustainable development and the open-door policy in China. Prepared for the Council on Foreign Relations. http://utip.gov.utexas.edu/papers/utip_16.pdf (Erişim tarihi:06.08.2011).

Gelb A.; Jefferson G.; Singh I. (1993). Can communist economies transform incrementally? The experience of China. NBER. <http://www.nber.org/chapters/c10999.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).

- Geopoliticalmonitor (2007).<http://www.geopoliticalmonitor.com/mi5-warns-firms-over-chinas-internet-spying-075/> (Erişim tarihi:25.08.2011).
- Getrler J. L.(2002). What China's WTO accession is all about. <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Gilley B. (1999).Chinese espionage. UCLA Center for East Asian Studies. <http://www.international.ucla.edu/eas/newsfile/espionage/991223-feer.htm> (Erişim Tarihi:25.08.2011).
- Goldman Sachs Economic Research (2005). How solid are the BRICs? <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/how-solid-doc.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Goldman Sachs (2009). The long-term outlook for the BRICs and N-11 post crisis. <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/long-term-outlook-doc.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Goldstein M. ve Lardy N. (2006).China's exchange rate policy dilemma. *The American Review*, 96 (2), 422-426.
- Gray J. (1990). *Rebellions and revolutions : China from the 1800s to the 1980s*.Oxford : Oxford University Pres.
- Greenpeace Akdeniz. <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/kuzey-kutbunda-buzul-koptu-100810/> (Erişim tarihi:03.10.2011).
- Gündoğan N. (2002).Hizmetler sektöründe istihdam. Kamu-İş,7,(1). <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/718.pdf> (Erişim tarihi:07.09.2011).

HaberTimes.<http://www.habertimes.com/dunya/kazak-basbakan-toprak-konusunda-cin-ile-hicbir-gizli-planimiz-yok.htm> (Erişim tarihi:03.10.2011).

Haber Vitriini.<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=19294>
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Haber10. <http://www.haber10.com/> (Erişim tarihi: 24.09.2011).

Habertürk Gazetesi.<http://www.haberturk.com/> (Erişim tarihi:06.08.2011).

HaberX.<http://www.haberx.com/> (Erişim tarihi:28.08.2011).

Herd R.; Koen V.; Reutersward A. (2010).China's labour market transition:Job creation,migration and regulation.OECD.
<http://www.oecd.org/dataoecd/35/33/46616055.pdf> (Erişim tarihi:10.09.2011).

Hermawan D. (2010). *The China Post*.
<http://www.chinapost.com.tw/commentary/letters/2010/02/06/243908/Coming-era.htm> (Erişim tarihi:23.10.2010).

<http://www.bloomberg.com/news/2011-03-31/g-20-holds-out-prospect-of-bigger-role-for-yuan-to-coax-gains.html> (Erişim tarihi:03.10.2011).

http://www.china.org.cn/business/2011-01/06/content_21682487.htm
(Erişim tarihi:03.10.2011).

<http://www.ethicalcorp.com/content.asp?ContentID=2574>
(Erişim tarihi:25.08.2011).

Huang R. (2005).*Çin Tarihi: Bir makro tarih yaklaşımı*.(Çev: A. Sönmez). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Huntington S. P. (1993).The clash of civilizations.*Foreign Affairs*, 72, (3), 22-49.

Hürriyet Gazetesi.<http://www.hurriyet.com.tr> (Erişim tarihi:06.08.2011).

IMF (2009).Regional economic outlook, Asia and Pacific,building a sustained recovery.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2009/apd/eng/areo1009.pdf>
(Erişim tarihi:06.08.2011).

IMF.World economic outlook database (September,April 2011). <http://www.imf.org/>
(Erişim tarihi:06.08.2011).

ILO. Laborsta main statistics. <http://laborsta.ilo.org> (Erişim tarihi:29.08.2011).

Invest in China. http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/law_en_info.jsp?docid=87372
(Erişim tarihi:13.09.2011).

Japan Today. <http://www.japantoday.com/category/business/view/btmu-settles-bilateral-trade-payments-in-chinese-currency> (Erişim tarihi:03.10.2011).

Jeanneney S. G. ve Hua P. (2010).How does real exchange rate influence labour productivity in China.*China Economic Review*, in pres,13-16.
10.1016/j.chieco.2010.04.008

Karabulut B. (2005). *Uluslar arası ilişkilerde anahtar kavramlar serisi:1 strateji-jeostrateji-jeopolitik*. Ankara:Platin Yayınları.

Kavak Y. (2010).2050'ye doğru nüfus bilim ve yönetim:Eğitim sistemine bakış.
http://www.tusiad.org/FileArchive/Tusiad_2050NufusEgitim_Raporu.pdf
(Erişim tarihi:02.08.2010).

- Kazakistan Türk İş Adamları Derneği İnternet Sitesi (2011).
<http://katiad.net/haber.php?id=kazak-stan-le-n-yuan-ten>
(Erişim tarihi:03.10.2011).
- Keidel A. (2008). China's economic rise, fact and fiction.
http://www.carnegieendowment.org/files/pb61_keidel_final.pdf
(Erişim tarihi:24.09.2011).
- Kemanade W. V. (1999). *Çin, Hong Kong, Tayvan A.Ş. : Yeni bir imparatorluk* (Çev:A. Anar). İstanbul : Sabah Kitapları.
- Kennedy P. (1996). *Yirmibirinci yüzyıla hazırlanırken* (Çev:F. Üçcan). Ankara:Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Korea Joongang Daily. <http://joongangdaily.joins.com/article/view.asp?aid=2934802>
(Erişim tarihi:25.08.2011).
- Korniyeenko Y. ve T. Sakatsume T. (2009).Chinese investment in the transition countries.EBRD.<http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0107.pdf> (Erişim tarihi:13.09.2011).
- Krassinets E (1998). Illegal migration and employment in Russia.ILO.
<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp26.pdf>
(Erişim tarihi:03.10.2011).
- Krkoska L. ve Korniyeenko Y. (2008).China's investments in Russia:Where do they go and how important are they? *China and Eurasia Forum Quaterly*, 6 (1), 39-49.
- Külebi A. (2011).Çin'in teknolojik atılımının öteki tarafı:Sanayi casusluğu. *Ekonometri Dergisi*. <http://www.ekonometri.com.tr/index.php?page=habergoster&hbrID=731>
(Erişim tarihi:09.11.2011)

- Lee J. W. ve Hong K. (2010).Economic growth in Asia:Determinants and prospects.Asian Development Bank. <http://www.adb.org/documents/working-papers/2010/economics-wp220.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).
- Leung A. (2011).Currency war and the RMB: Monetary policy, imbalances and the global reserve currency system. <http://www.andrewleunginternationalconsultants.com/files/currency-war-and-the-rmb.pdf> (Erişim tarihi:24.09.2011).
- Li H.; Fraumeni B. M.; Liu Z.; Wang X. (2009). Human capital in China. NBER. <http://www.nber.org/papers/w15500.pdf> (Erişim tarihi:30.11.2010).
- Liang Z. (2006).Financial development and income distribution: A system GMM panel analysis with application to urban China. *Journal of Economic Development*, 31, (2), 1-21.
- Liu H. C. K. (2004). The Great Leap Forward not all bad. *Asia Times*. <http://www.atimes.com/atimes/China/FD01Ad04.html>(Erişim tarihi: 05.06.2010).
- Long G. (2005).China's policies on FDI:Review and evaluation. http://www.piie.com/publications/chapters_preview/3810/12iie3810.pdf (Erişim tarihi:13.09.2011).
- Lukin A. (2001).Perceptions of China threat in Russia and Russian-Chinese relations. Brookings Institution. <http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/russiachina.pdf> (Erişim tarihi:03.10.2011).
- Macro International Inc (2008).Summary report:Child labor, forced labor, and forced child labor in China. <http://www.dol.gov/ilab/media/reports/external/20091209-Report-China.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).

Madison A. (2007). Chinese economic performance in the long run: 1960-2030. OECD.
<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/4107091e.pdf>
(Erişim tarihi: 06.08.2011).

Mah J. S. (2010). Foreign direct investment inflows and economic growth of China. *Journal of Policy Modelling*, 32 (1), 155-158.

MarketNews International. <http://imarketnews.com/node/29669>
(Erişim tarihi: 03.10.2011).

McElroy D. (2005). China aims spy network at trade secrets in Europe. The Telegraph. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/1493301/China-aims-spy-network-at-trade-secrets-in-Europe.html> (Erişim tarihi: 25.08.2011).

Milliyet Gazetesi. <http://www.milliyet.com.tr/> (Erişim tarihi: 03.10.2011)

Minakir P.A. (1996). Chinese immigration in the Russian far east: Regional, national and international dimensions. RAND Corporation.
http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF130/CF130ch7.pdf
(Erişim tarihi: 03.10.2011).

Ministry of Commerce People's Republic of China (MOFCOM).
<http://www.mofcom.gov.cn/> (Erişim tarihi: 13.09.2011).

MOFCOM. 2010 Statistical bulletin of China's outward foreign direct investment.
<http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf>
(Erişim tarihi: 23.09.2011).

National Bureau of Statistics of China.
http://www.stats.gov.cn/was40/gjtjj_en_detail.jsp?channelid=1175&record=14
(Erişim tarihi: 06.08.2011).

National Population and Family Planning Commission of China (2007).
<http://www.npfpc.gov.cn/en/detail.aspx?articleid=090505113410937991>
(Erişim tarihi:05.06.2010).

Ng T. H.(2006).Foreign direct investment and productivity:Evidence from the East Asian economies. UNIDO.
http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Publications/Pub_free/Foreign_direct_investment_and_productivity_evidence_from_Eastasian_economies.pdf
(Erişim tarihi:12.09.2011).

Norling N. (2007). China and Russia:Partners with tensions.*Policy Perspectives*, 4 (1), 33-48

Ntvmsnbc.<http://www.ntvmsnbc.com/> (Erişim tarihi:28.08.2011).

OECD (2008).China's outward direct investment. Investment policy reviews:China
<http://www.oecd.org/dataoecd/25/11/41792683.pdf> (Erişim tarihi:13.09.2011).

OECD (2009).China defining the boundary between the market and the state.
<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/4209081e.pdf>
(Erişim tarihi:13.09.2011).

OECD (2011). ISIC Rev.3 Technology intensity definition.
<http://www.oecd.org/dataoecd/43/41/48350231.pdf> (Erişim tarihi:04.10.2011).

Porter A. L.; Newman N. C.; Roessner D.; Johnson D. M.; Jin X. (2008).
High tech indicators technology-based competitiveness of 33 nations 2007 report.http://www.tpac.gatech.edu/sites/default/files/doc/HTI_2007_final_report.pdf (Erişim tarihi:25.08.2011)

Pricewaterhouse (2011).Banking in 2050. http://www.pwc.com/gx/en/banking-capital-markets/assets/PwC_Banking_in_2050.pdf (Erişim tarihi:06.08.2011).

Property Rights Alliance (2011). <http://www.internationalpropertyrightsindex.org/china-c26> (Erişim tarihi:29.09.2011).

Qin J. Y.(2007).Trade,investment and beyond:The impact of WTO accession on China's legal system.*The China Quarterly*,191, 720-741.

Rachman G. (2011).Think again :America decline.*Foreign Policy*, http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/think_again_american_decline (Erişim tarihi:03.10.2011).

Radikal Gazetesi. <http://www.radikal.com.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011).

Sabah Gazetesi.<http://www.sabah.com.tr/> (Erişim tarihi:03.10.2011).

SAFE (State Administration of Foreign Exchange) (2010). Annual report 2010. http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/glnb_en/pic/20110823151741426.pdf (Erişim tarihi:29.09.2011).

SASAC (State-owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council)<http://www.sasac.gov.cn/n2963340/n2971121/n2972106/2973796.html> (Erişim tarihi: 13.09.2011).

Sayılğan G. ve şenol C. (2010). Dahilde işleme rejimi ve Türk işletmelerinin ihracatı üzerine etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35,37-53.

Scott R. E. (2008).The China trade toll. Economic Policy Institute. http://epi.3cdn.net/7fe94bbd84dcdd3c0c_7km6i2zsi.pdf (Erişim tarihi:24.09.2011).

Sezen S. (2009).*Çin'in ikinci uzun yürüyüşü*.Ankara:TODAİ Yayınları.

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

T.C. Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/> (Erişim tarihi:02.10.2011).

T.C. Ekonomi Bakanlığı. <http://www.ekonomi.gov.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011).

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/aaa/TARIC.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011).

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. İthalat rejimi.www.gumruk.gov.tr/tr-TR/ticareterbabi/.../Rejim/ithalatrejimi.doc (Erişim tarihi: 21.09.2011).

T.C. Hazine Müsteşarlığı. Hazine istatistik yıllığı 2010.<http://www.hazine.gov.tr/>
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

T.C. Hazine Müsteşarlığı (2010). Yeni yatırım teşvik sistemi 1. yıl uygulama sonuçları.
http://www.ekonomi.gov.tr/upload/F02C8DF0-D8D3-8566-4520B8CDEE898449/birinci_yil_uygulama_sonuc_lari.pdf
(Erişim tarihi 04.10.2011)

T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (2009).GATT bilgilendirme rehberi.http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/uluslararası_mevzuat/gatt95.pdf (Erişim tarihi: 21.09.2011).

T.C. Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. Yıllık raporlar.
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=CHC>
(Erişim tarihi:06.08.2011).

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010).Tekstil hazır giyim deri ve deri ürünleri sektörleri raporu. <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/2010-thd-10052011100853.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011).

- Tang S.; Selvanathan E. A.; Selvanathan S. (2008). Foreign direct investment, domestic investment, and economic growth in China. United Nations University, World Institute for Development Economic Research. <http://www.rrojasdatabank.info/unurp08/rp2008-19.pdf>(Erişim tarihi:12.09.2011).
- TCMB (2002).TCMB Duyuru. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/DUY2002-25.html> (Erişim tarihi: 25.09.2011).
- TCMB (2003).TCMB Bilgi notu. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2003/Tcmbbilgi.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011).
- TCMB,EVDS.<http://www.tcmb.gov.tr/> (Erişim tarihi:20.09.2011).
- Temel M. (2007).Atatürk Devrimlerinin Çin aydınlarınca algılanışı ve XX. yüzyılın ilk yarısındaki Türkiye-Çin ilişkilerine yansıması.*Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 105-123.
- The Beijing Axis (2011).The China compass March 2010. <http://www.thebeijingaxis.com/en/news-a-media/the-china-compass> (Erişim tarihi:26.08.2011).
- The Conference Board. Total economy database. <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/> (Erişim tarihi: 10.09.2011).
- The National People's Congress of the People's Republic of China. Database of Laws and Regulations. http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2009-02/20/content_1471133.htm (Erişim tarihi:14.09.2011).
- The People's Bank of China. <http://www.pbc.gov.cn/> (Erişim tarihi:29.09.2011).
- Toker B. (2007). Türkiye'de turizm sektörü teşviklerinin değeriendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, 12 (2), 81-92.

Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/>
(Erişim tarihi:23.10.2010).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).<http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi:06.08.2011).

U.S. Bureau of Labor Statistics (2010). <http://www.bls.gov/news.release/pdf/ichcc.pdf>
(Erişim tarihi 07.09.2011).

U.S. Census Bureau, international database.<http://www.census.gov/>
(Erişim Tarihi:06.08.2011).

U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis.
<http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/gdpnewsrelease.htm>
(Erişim tarihi:06.08.2011).

U.S. Energy Information Administration. International Energy Outlook 2011.
<http://205.254.135.24/> (Erişim tarihi:22.09.2011).

U.S. National Science Foundation (2011). Science and engineering indicators 2010.
<http://www.nsf.gov/> (Erişim tarihi:24.08.2011).

U.S.-China Economic and Security Review Commission (2010).Report to Congress.
http://www.uscc.gov/annual_report/2010/annual_report_full_10.pdf
(Erişim tarihi:24.09.2011).

U.S.Library of Congress (2010).
http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l205402421_text
(Erişim tarihi: 24.09.2011).

Uçarol R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*.İstanbul: Filiz Kitabevi.

UNCTAD. <http://www.unctad.org/> (Erişim Tarihi:11.09.2011).

UNCTAD (2003). Dispute settlement.
http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add14_en.pdf
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

UN COMTRADE. <http://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011).

UNDP (1997).China human development report 1997.
<http://www.undp.org.cn/downloads/nhdr/nhdr1997.pdf>
(Erişim Tarihi:30.07.2010).

UNESCO. <http://www.unesco.org/> (Erişim Tarihi:25.08.2011).

UNESCO (2006). Global education digest 2006.
<http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/ged/2006/GED2006.pdf>
(Erişim tarihi:25.10.2010).

UNESCO (2008).National report on mid-term assessment of education for all in China.
http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/efa/EFA_MDA/National_EFA_MDA_Reports/China_EFA_MDA_Cover_VI.pdf (Erişim tarihi:10.08.2010)

UNESCO (2010).Outline of China's national plan for medium and long-term education reform and development.
http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/China/China_National_Long_Term_Educational_Reform_Development_2010-2020_eng.pdf (Erişim tarihi:24.08.2011).

UNPAN.<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN002123.pdf> (Erişim tarihi 28.09.2011).

UN Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Urbanization Prospects: The 2009 Revision.
<http://esa.un.org/wup2009/unup/> (Erişim tarihi:29.08.2011).

UN Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2010 Revision, <http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/p2k0data.asp> (Erişim Tarihi:29.08.2011).

Uygur E. (2001). Krizden krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 şubat krizleri. Türkiye Ekonomi Kurumu (TEK). <http://www.tek.org.tr/dosyalar/KRIZ-2000-20013.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2011).

WB (2005). Education notes. http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/Education-Notes/EdNotes_China.pdf (Erişim tarihi:15.06.2010).

WB.World development indicators (WDI) & global development finance (GDF). <http://databank.worldbank.org> (Erişim tarihi:06.08.2011).

Wei Z. ve Hao R.(2011). The role of human capital in China's total factor productivity growth: A cross-province analysis. *The Developing Economies*,49 (1),1-35.

Whalley J. ve Zhao X (2010). The contribution of human capital to China's economic growth. NBER. <http://www.nber.org/papers/w16592.pdf> (Erişim tarihi:06.08.2011).

World Intellectual Property Organization (WIPO). <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/patents/> (Erişim tarihi:25.08.2011).

World Trade Organization (WTO). <http://www.wto.org/> (Erişim tarihi:20.09.2011).

WTO (2011).United States-definitive anti-dumping and countervailing duties on certain products from China. <http://www.worldtradelaw.net/reports/wtoab/us-adcvdchina%28ab%29.pdf> (Erişim tarihi:24.09.2011).

WTO.Regional Trade Agreements Information System (RTA-IS). <http://rtais.wto.org/>
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

Xiaoqi L. (2011).Treat China's trade surplus and foreign exchange reserve with a
sense of reason.
<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/significantnews/201112/20111207868217.html> (Erişim tarihi:08.12.2011)

Xueguang S. Study on statistics of minority national population in China.
<http://www.statssa.gov.za/isi2009/ScientificProgramme/IPMS/0790.pdf>
(Erişim tarihi:03.10.2011).

Yao Y. (2004).Government commitment and the outcome of privatization in
China.NBER.<http://www.nber.org/chapters/c10192.pdf>(Erişim tarihi:06.08.2011).

Yıldırım K.; Karaman D.; Taşdemir M. (2007).*Makroekonomi*. Ankara:Seçkin
Yayıncılık.

Ying C. G. (2001).The Future population of China: Prospects to 2045 by place of
residence and by level of education.Asian Meta Centre Research Papers.
<http://www.populationasia.org/Publications/RP/AMCRP2.pdf>
(Erişim tarihi:01.08.2010).

Yu-ming W.;Li Z.; Jian-xia L.(2007).Co-integration and causality between R&D
expenditure and economic growth in China: 1953-2004. 2007 International
Conference on Public Administration. <http://web.cenet.org.cn/upfile/113225.pdf>
(Erişim tarihi:25.08.2011).

Yükseler Z. (2011).Türkiye'nin karşılaştırmalı cari işlemler dengesi ve rekabet gücü
performansı (1997-2010 dönemi).TCMB.
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/yukseler_cari.pdf
(Erişim tarihi: 21.09.2011).

Zhao G.ve Zhang Z. (2010). Uncovering the relationship between FDI, human capital and technological progress in Chinese high-technology industries. *China&World Economy*,18 (1), 82-98.

Zhao M. (2006). External liberalization and evolution of China's exchange system:an empirical approach. WB.
http://siteresources.worldbank.org/INDIAEXTN/Resources/events/359987-1149066764594/Paper_MinZhao.pdf (Erişim tarihi:24.09.2011).

Zieminski N. (2011). Analysis: China costs start to worry U.S. multinationals
<http://www.reuters.com/article/2011/08/12/us-usa-manufacturing-china-idUSTRE77B2IV20110812> (Erişim tarihi:30.09.2011).